

Mika Vuori

1521.

JUURESTA SUURPUUHUN

– Jyväskylän puutyöläisten ammattiyhdistystoiminta vuosina 1899–1999

SUOMEN HISTORIAN PRO GRADU-
TYÖ JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON
HISTORIAN LAITOKSELLA
KEVÄTLUKUKAUDELLA 1999

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistinen

Laitos Historian laitos

Tekijä Mika Vuori

Työn nimi JUURESTA SUURPUUHUN - Jyväskylän puutyöläisten ammattiyhdistystoiminta vuosina 1899-1999

Oppiaine Suomen historia

Työn laji Pro gradu

Aika Kevätlukukausi 1999

Sivumäärä 189+liitteet

Tiivistelmä – Abstract

Tutkimus keskittyy Jyväskylän puutyöntekijöiden ammattiyhdistystoimintaan, joka alkoi 1890-luvun lopulla yleisen järjestäytymisen ja wrightiläisen työväenliikkeen innoittamana. Jyväskylän puuseppien ammattiosasto omaksui varsin nopeasti ay-liikkeelle tyypilliset edunvalvontatehtävät, joten huomiota kiinnitettiin erityisesti palkka- ja työehtosopimuksiin, työturvallisuuteen, sosiaalisiin etuuksiin ja muihin ammatillisiin asioihin. Myös valistus- ja virkistystoiminta koettiin tärkeäksi. Nämä kaksi toimintalohkoa ovat keskeisimpiä Jyväskylän puutyöläisten toimintakentässä vielä tänäkin päivänä.

Tutkielmassa pyritään siis seuraamaan puutyöläisten edesottamuksia ja järjestötoiminnan vaiheita aina Jyväskylän puuseppien osaston perustamisesta nykypäiviin saakka. Sadan vuoden ajanjaksoon mahtuu runsaasti erilaisia yhdistystoiminnan vaiheita ja tapahtumia. Työssä painoarvoa on pyritty antamaan nimenomaan järjestötoiminnan kehitykseen merkittävimmin vaikuttaneille tekijöille. Taloudellinen ja poliittinen päätöksenteko sekä yhteiskunnallinen kehitys ovat ratkaisevasti vaikuttanut ay-liikkeen toimintamahdollisuuksiin. Työväenliikkeen nousu- ja laskukaudet ovat nähtävissä myös Jyväskylän puutyöläisten toiminnassa. Poliitikalla on ollut niin ikään oma roolinsa paikallisessa yhdistystoiminnassa ja tehdyissä ratkaisuissa.

Tutkimuskohteena puutyöläisten ammattiyhdistystoiminta ei ole mitenkään kovin kiinteä vaan Jyväskylän puuseppien, saha- ja vanerityöläisten yhdistystoimintaa sävyttävät useat yhdistymiset ja eroamiset. Ajoittain ollaan oltu samassa osastossa, mutta toisinaan taas erillään. Tutkimuksessa seurataankin eri puutyöläisosastojen toimintaa sekä rinnakkain että itsenäisesti. Työssä on niin ikään yritetty kytkeä ruohonjuuritason edesottamukset liitto- ja keskusjärjestötason tavoitteisiin ja pyrkimykseen sekä yleisiin valtiollis-poliittisiin tapahtumayhteyksiin. Tutkielman eräänä pyrkimyksenä on ollut sivuta myös varsinaisen työnteon ja yhdistystoiminnan ulkopuolista elämää, asunto-oloja, sosiaalisia olosuhteita jne. Työtä on vaikea luokitella mihinkään erityiseen blokkiinsa vaan se sidoksissa ammatillisen ja poliittisen työväenliikkeen historiaan, talous- ja sosiaalhistoriaan, poliittiseen historiaan sekä mikrohistoriaan. Tutkimuksen jäsentelyssä on hyödynnetty sekä kronologista että systemaattista käsittelytapaa.

Alkuperäislähteistö koostuu pääasiassa eri osastojen pöytäkirjoista, toimintakertomuksista ja -suunnitelmista, joita säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa. Muita hyödyllisiä alkuperäislähteitä ovat olleet jäsenluettelot sekä erilaiset dokumentit, kuten työehtosopimukset, saapuneet ja lähteneet kirjeet, lehtileikkeet ja ammattiosaston oma tiedotuslehti Akanoina. Tärkeässä roolissa ovat olleet myös sanoma- ja aikakauslehdet sekä haastattelut, jotka ovat tuoneet lisävalaistusta ja uutta tietoa sellaisista asioista, joista alkuperäislähteet joko kokonaan tai osittain vaikenivat.

Asiasanat Ammattiyhdistysliike, ammattiyhdistystoiminta, työväenyhdistys, puutyöntekijät, Puutyöväen liitto, Schauman, Jyväskylä

Säilytyspaikka Historian laitos ja yliopiston kirjasto

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1. Puutyöläisosastot tutkimuskohteena	1
1.2. Tutkimustehtävä- ja menetelmät	2
1.3. Aikaisempi tutkimus ja lähteet	5
2. Lähtölaukaus työväen poliittiseen ja ammatilliseen järjestötoimintaan ¹⁰	
2.1. Puuala teollistuu	10
2.2. Wrightiläinen työväenliike järjestötyön herättäjänä	14
2.3. Ensimmäiset ammattiyhdistykset perustetaan	17
3. Jyväskylän puuseppien ammattiosasto (v. 1899–1905)	20
3.1. Järjestötoiminta käynnistyy	20
3.2. Huomio tärkeisiin kysymyksiin	23
3.3. Kontaktit muihin työväenjärjestöihin	25
3.4. Virkistystoiminta viriää	29
3.5. Aloittelevan osaston toiminta hiipuu	31
4. Alku aikojen hapuilusta kansalaissodan melskeisiin – vakiintuvan toiminnan vuodet 1905–1918	34
4.1. Suurlakko aktivoi työväenluokan	34
4.2. Jyväskylän puutyöntekijät yrittävät samassa osastossa	36
4.3. Ammatilliset kysymykset etusijalla	38
4.4. Puusepät palaavat omaan osastoon	41
4.5. Wilh. Schauman aloittaa Lutakossa	44
4.6. Puusepät heräävät taisteluun työehtosopimuksista	47
4.7. Vapaa-aika arjen vastapainona	50
4.8. Vuodet 1917–1918 – edistystä ja takapakkia	51
5. Ammattiyhdistystoiminnan taantumisesta talvisodan syttymiseen (v. 1919–1939)	56
5.1. Järjestötoiminta herää jälleen henkiin – puutyöläiset organisoivat toimintaansa	56
5.2. Vuoden 1920 palkkaliike	58
5.3. Tilanne Schaumanin vaneritehtaalla 1920-luvun alkupuolella – ammattiosasto n:o 59:n toiminta jatkuu	61
5.4. Puutyöntekijät pyrkivät turvaamaan toimintakykynsä	68
5.5. Poliittinen rajankäynti ammatillisessa liikkeessä	73
5.6. Uutena osastona uuteen liittoon	79
5.7. Vuoden 1928 tuloksellinen työtaistelu	82

5.8. Työväenjärjestöt heikoilla lapualaisvuosina	86
5.9. Jyväskylän puutyöntekijät sinnittelevät eteenpäin – osasto n:o 35 perustetaan	89
5.10. Pääpaino järjestäytymisen tehostamiseen	92
5.11. Lohikosken työväentalolla 9.4.1939 – Vaneri ja sahatyöväen ammattiosasto n:o 166 järjestäytyy	94
6. Sota-aika ja sen jälkeinen ripeän kasvun kausi (v. 1939–1956) ...	98
6.1. Talvisodasta jatkosotaan – ammattiyhdistysliike murroksessa	98
6.2. Edunvalvontaa kahden osaston voimin	100
6.3. Sotien jälkeinen järjestövoiman kasvu ja työmarkkinapolitiikan muutos	103
6.4. Puutyöntekijöillä työntäyteisiä vuosia – hinnat ja palkat kilpajuoksussa	107
6.5. Riitasointuja ja lakkoilua vuosina 1949–1950	112
6.6. Työehtosopimukset ja osatyöttömyys puhuttavat vakauttamiskaudella	117
6.7. Valistustyötä ja viihdykettä	121
6.8. Puutyöläiset yleislakossa vuonna 1956	123
7. Hajaannuksen kautta yhteiseen osastoon (v. 1956–1968)	128
7.1. Ammattiyhdistysliike hajaannuksen tiellä	128
7.2. Työpaikkatasollakin riittää vaikeuksia	130
7.3. Rinnakkaisliittoasetelmasta tulee tosiasia	134
7.4. Jyväskylän osastot valitsevat liittonsa	136
7.5. Schauman – järjestötoiminnan keskipiste	140
7.6. Harrastustoimintaa ja retkeilyä	144
7.7. Yhteistyötä tehostetaan	146
7.8. Neuvottelut osastojen yhdistämiseksi – Jyväskylän ”suurpuu” toteutuu	149
8. Puutyöläiset kohti eheytyä ja uusia haasteita (v. 1968–1998)	153
8.1. Puuala eheytetään	153
8.2. Suurosaston laajentunut tehtäväkenttä	155
8.3. Puutyöntekijät mukaan yritystoimintaan	160
8.4. Jäsenhuoltoon panostetaan	162
8.5. Taistelu työstä ja leivästä jatkuu	167
8.6. Suuri muutto Säynätsaloon	172
8.7. Uusin haastein eteenpäin	175
9. Pitkäjänteistä edunvalvontaa puutyöläisten parhaaksi	178
Lähteet	187
Liitteet	190

1. Johdanto

1.1. Puutyöläisosastot tutkimuskohteena

Tämän tutkimuksen kohteena on Jyväskylän puutyöntekijät ja heidän pitkälinen ammattiyhdistystoimintansa, joka saavuttaa tammikuussa 1999 kunniaakkaan sadan vuoden virstanpylvään. Jyväskylän ensimmäisen puutyöläisosaston perustaminen ajoittuu 1890-luvun lopulle, jolloin työväestö alkoi aktivoitua wrightiläisen työväenliikkeen innoittamana. Vähitellen järjestötoiminta radikalisoitui sosialismin vallatessa maaperää. Poliittisen työväenliikkeen vanavedessä tapahtui myös ammatillinen järjestäytyminen. Ammattiyhdistysliike kehittyi varsin nopeasti työläisten edunvalvontaorganisaatioksi, joka pyrki korjaamaan pahimpia taloudellisia ja sosiaalisia epäkohtia. Täsmälleen samat olivat tavoitteet osastoissa ja yhdistyksissä, joissa huomiota kiinnitettiin erityisesti palkka- ja työehtosopimukseen, työturvallisuuteen, sosiaalisiin etuuksiin ja muihin ammatillisiin asioihin. Myös Jyväskylän puutyöntekijöiden edunvalvonta keskittyi alusta pitäen taloudellisten kysymysten ympärille, mutta työväenliikkeelle ominaiseen tapaan ryhdyttiin harrastamaan myös monipuolista valistus- ja virkistystoimintaa. Itse asiassa nämä kaksi toimintalohkoa, jotka vakiintuivat jo 1900-luvun ensimmäisinä vuosina, ovat merkittävimpiä osaston toimintakentässä vielä tänäkin päivänä.

Tutkielmassa pyritään siis seuraamaan puutyöläisten edesottamuksia ja järjestötoiminnan vaiheita aina Jyväskylän puuseppien osaston perustamisesta nykypäiviin saakka. Työ on ollut erittäin haasteellinen, eikä vähiten ajallisen periodinsa vuoksi. Sata vuotta on pitkä ajanjakso, johon mahtuu runsaasti erilaisia yhdistötoiminnan vaiheita ja tapahtumia. Tutkimukseen ei ole kuitenkaan järkevää eikä mahdollistakaan ottaa mukaan kaikkia ay-toiminnan näkökulmia. Työtä onkin pyritty järkevöittämään siten, että historiallisen aineiston joukosta on "seulottu" lähdekriittisin menetelmin puutyöläisten järjestötoiminnan kehitykseen merkittävimmän vaikuttaneet tekijät, joille on näin koetettu antaa niille kuuluva painoarvo. Tavoitteena on ollut keskitetty dispositio ja kysymyksenasettelu. Tarkoituksena on samalla ollut välttää liiallista hajanaisuutta. Kaikesta kertoileminen ei ole sinällään mielekäästä tutkimusta, vaan tärkeää on tuoda esille puutyöntekijöiden yhdistystoiminnan ominaislaatu ja eri aikakausien sekä kokonaiskehityksen jäsentyminen.

Työväenjärjestöjen ja ammattiyhdistysliikkeen historia on vahvasti sidoksissa yhteiskunnalliseen kehitykseen, sekä taloudelliseen että poliittiseen päätöksentekoon. Työväenliikkeen nousu- ja laskukaudet ovat nähtävissä myös Jyväskylän puutyöläisten toiminnassa, johon sortokaudet, oikeistoradikalismi, lakot, sodat, lama- ja pulakaudet ym. yhteiskunnallisesti merkittävät käännekohtat ovat suu-

resti vaikuttaneet. Selvästi esille tulee myös puutyöläisten poliittiset intohimot, jotka ovat näytelleet suurta osaa yhdistoiminnassa ja vaikuttaneet näin ollen toimintaperiaatteisiin ja tehtyihin ratkaisuihin. Poliitiikka on ollut niin ikään merkittävässä roolissa liitto- ja keskusjärjestötasolla tapahtuneissa rakenteellisissa muutoksissa. Tutkimusta onkin hyvin vaikea luokitella mihinkään erityiseen blokkiinsa. Yhtäältä tutkimus on kiinteästi sidoksissa ammattillisen ja poliittisen työväenliikkeen historiaan. Työssä tulee korostetusti esille niin poliittinen kuin talous- ja sosiaalishistoriallinenkin aspekti. Toisaalta tutkimuksen näkökulma on vahvasti myös mikrohistoriallinen, ja tällöin se on vuorovaikutuksessa makrohistoriallisen kokonaisuuden kanssa. Antero Heikkisen mukaan mikrohistorian tutkimuskohteena on ihminen pienyhteisössään eli tässä tapauksessa ammattiosastossaan. Mikrohistoriallisen tutkimuksen eräänä tehtävänä on paikallisen elämänkokonaisuuden valottaminen, mutta voidaan kysyä, onko tutkimus tarpeeksi mielekäs, ellei se ole kosketuksessa makrotason kanssa. Tutkimuksen eräänä tavoitteena onkin ollut päästä mikro- ja makrotasojen synteisiin.¹

Jyväskylän puuseppien, sahatyöntekijöiden ja vanerityöläisten yhdistystoiminnan vaiheita sävyttävät useat yhdistymiset ja eroamiset, jotka ovat osittain olleet poliittisen pelin seurausta. Välillä on oltu samassa osastossa, mutta toisinaan taas erillään. Tutkimuskohteena puutyöntekijöiden ammattiyhdistystoiminta ei siis ole kovinkaan yhtenäinen. Tämän johdosta tutkimuksessa seurataankin eri puutyöläisosastojen toimintaa sekä rinnakkain että itsenäisesti. Juuri rinnakkaisien osastojen olemassaolo on ollut problemaattista tutkimuksen jäsentelyn ja varsinaisen tutkimustyön kannalta. Toisaalta tämä on lisännyt haastetta entisestään. Vaikka Jyväskylän puutyöläisten järjestötoiminta onkin alkuvaiheessa melko sekavaa kaikkine liittojärjestelyineen, johtavat langat kuitenkin lopulta yhteiseen puutyöläisosasto 35:een, joka 1970-luvulla kehittyi erääksi Puutyöväen liiton suurimmista osastoista. Samalla toiminta laajeni ja tehostui merkittävästi verrattuna alkuaikojen epävarmisiin olosuhteisiin. Mutta miten ja millaisin ponnistuksin tähän on lopulta päästy? Tämä on eräs tutkimuksen kantavista teemoista.

1.2. Tutkimustehtävä ja -menetelmät

Tutkielman kannalta ei ole mielekästä tyytyä vain asioiden ja tapahtumien pintapuoliseen käsittelyyn paikallistasolla, vaan tutkimusta on pyritty syventämään ja samalla tieteellistämään mm. kytkemällä ruohonjuuritason edesottamukset liitto- ja keskusjärjestötason tavoitteisiin ja pyrkimyksiin sekä yleisiin valtiollis-poliittisiin tapahtumayhteyksiin. Laajemmissa puitteissa tapahtuva tarkastelu mahdollistaa samalla luotettavampien vertailujen ja päätelmien teon itse

¹ Ks. tarkemmin Heikkinen 1993, s. 40-43.

tutkittavasta kohteesta. Tutkimuksessa on siis pyritty em. mikro- ja makrotasojen synteesiin sekä Heikkisen peräänkuuluttamiin vertailuihin. Vaikka tutkimuksen pääpaino on paikallisessa järjestötoiminnassa, on työn kannalta ollut järkevää pitää mukana juuri makrotason elementti. Tärkeää onkin suhteuttaa paikalliset tapahtumat suurempiin sfääreihin, jotta ne eivät jäisi irrallisiksi saarekkeiksi yhteiskunnallisesta kehityksestä. Vertailuja suorittamalla, joita on tehty lähinnä liiton muihin osastoihin, on yritetty muodostaa kokonaisvaltaisempi kuva Jyväskylän puutyöläisten toiminnasta. Ajassa tapahtuva vertailu on mahdollista sekä horisontaalisessa että vertikaalisessa suunnassa, joita molempia tutkimuksessa on pyritty hyödyntämään.

Järjestötoiminnan tutkimuksessa on olennaista löytää toimintojen keskeisimmät piirteet. Kimmo Katajala on erottanut yhdistyksen tehtävät ja toiminnat toisistaan, ja pyrkinyt näin havainnollistamaan toiminnan olennaisimman osan löytämistä. Jako näiden kenttien välillä ei ole kuitenkaan jyrkkä, vaan ne lomittuvat toinen toisiinsa. Tehtävät ovat lähinnä niitä tarpeita ja periaatteita, joita varten yhdistys on perustettu. Yhdistyksellä on siis aina jokin tarkoitus. Toiminnat ovat taas konkretiaa eli sitä, mitä yhdistys tekee. Toimintakenttä on puolestaan mahdollista jakaa päämäärä- ja ylläpitotoimintoihin. Päämäärätoiminnat ovat lähinnä yhdistyksen järjestämiä tilaisuuksia, tapahtumia tai muuta toimintaa, joiden tarkoituksena on vastata yhdistykselle asetettuihin tehtäviin. Ammattiyhdistysliikettä tutkittaessa tällä tarkoitetaan mm. osastotason työehtosopimus- ja palkkaneuvotteluita, sovittelutoimintaa, lakkoilua ym. ammattillisiin asioihin pureutuvaa toimintaa. Ylläpitotoimintojen avulla pyritään puolestaan turvaamaan yhdistyksen toiminnan jatkuvuus, pitämällä huolta esimerkiksi ammattiosaston varainhankinnasta, jäsenmaksuista, jäsenhuollosta ja virkistystoiminnasta.²

Tarkoituksenmukaista on, että kummatkin em. toiminnoista ovat mukana tutkimuksessa. Jyväskylän puutyöläisten järjestötoimintaa tutkittaessa on luonnollista, että tutkimuksen pääpaino on päämäärätoiminnoissa, sillä siinä yhdistys toteuttaa nimenomaan sille kaavailtua tehtävää. Unohtaa ei sovi myöskään ylläpitotoimintoja, joiden perustalla yhdistystoiminta viime kädessä lepää. Myös tutkimuskysymykset rakentuvat pitkälti päämäärä- ja ylläpitotoimintojen varaan. Tutkimusperiodin pituudesta ja kronologisesta käsittelytavasta johtuen on järkevää, että tietyt tutkimuskysymykset kulkevat mukana koko esityksen ajan. Samalla on mahdollista suorittaa vertailuja ja tehdä analyysejä sekä nähdä muutokset osana yhteiskunnallista kehitystä.

² Katajala 1990, s. 123-124.

Tutkimuksen kannalta keskeisimpiä kysymyksiä ovat seuraavat:

1. Miten ja millaisissa olosuhteissa puutyöläisten järjestäytyminen tapahtui? Keistä koostui ammattiosaston toimihenkilöt ja johtokunta?
2. Millaiseksi muodostuivat suhteet työnantajiin, muihin työväenjärjestöihin, liitto- ja keskusjärjestötasolle? Miten ja miksi suhteet ovat muuttuneet ja kehittyneet eri aikoina?
3. Miten poliittisuus on ilmennyt yhdistystoiminnassa eri aikakausina? Mikä on ollut poliittisen suuntautumisen merkitys (kommunismi/sosiaalidemokratia)?
4. Mihin osastojen toiminnalla on pyritty? Mitä eri päämäärä- ja ylläpitotoimintamuotoja on ollut? Miten ja millä keinoin on ay-toiminnan keskeisiä päämääriä yritetty toteuttaa? Kuinka valtiollis-poliittinen kehitys on vaikuttanut toimintaan? Mikä on ollut yhdistystoiminnan merkitys jäsenille eri aikoina?
5. Millaista on ollut työnteke ja missä on työskennelty? Entä asunto-olot ja vapaa-aika?
6. Miten puutyöläisten yhdistystoiminta on kehittynyt? Miltä näyttää ammatti osaston nykyhistoria ja tulevaisuus?

Vaikka työn luonne onkin osittain deskriptiivinen ja kerronnallinen, ei ole kuitenkaan mielekäästä, että tutkimus jää pelkäksi lähteiden luettelemiseksi ts. lähdereferaatiksi. Työväestön paikallishistoriallista tutkimusta on moitittu usein mm. siitä, että se tyytyy vain kertoilemaa ja kirjaamaan tapahtumia ylös, mutta ei selittämään. Samalla on kritisoitu sitä, että tutkimukset pitäytyvät liian ahtaasti vain pelkässä yhdistystoiminnassa. Näihin epäkohtiin on pyritty kiinnittämään huomiota jo varsinaisessa kysymyksenasettelussa. Jotta saataisiin mahdollisimman monipuolinen ja totuudenmukainen kuva menneisyyden ihmisistä ja yhdistystoiminnasta, onkin tärkeää pyrkiä juuri selittämään miksi jokin asia on näin ja miten se mahdollisesti muuttui. Tutkielman eräänä tavoitteen on ollut sivuta myös varsinaisen työnteon ja yhdistystoiminnan ulkopuolista elämää, asunto-oloja ym. sosiaalisia olosuhteita.

Tutkimus rakentuu siten, että siinä käytetään hyväksi sekä kronologista että systemaattista käsittelytapaa. Koska käsiteltävä ajanjakso on pitkä ja siinä seurataan monia tapahtumasarjoja yhtä aikaisesti, etenevät pääluvut kronologisesti, mutta alaluvut osittain systemaattisesti. Tällaisen sekajaottelun etuna on se, että juonet saadaan ikään kuin kietoutumaan toisiinsa. Samalla on pyritty paitsi helppolukuisuuteen, niin myös välttämään turhaa yleisten asioiden toistoa. Jaottelussa on pyritty huomioimaan myös se, että lukijalla on mahdollisuus saada riittävät taustatiedot ko. teemoista. Systemaattisesta jäsentelystä on luovuttu lähinnä sen liiallisen raskauden tähden, mutta myös siitä syystä, että se ei vastaa työn luonnetta, koska tutkimuksessa käsitellään useampia puutyöläisosastoja yhtäaikaisesti.

Dispositio on laadittu niin, että päälukujen taitekohdat ovat valtiollis-poliittisen historian murroskohtia, vaikka jaottelu onkin pyritty löytämään itse tutkittavasta

kohteesta käsin. Kronologiset rajakohdat ovat siinä mielessä perusteltuja, että nämä vaikuttivat suuresti myös Jyväskylän puutyöläisten järjestötoimintaan. Poikkeuksen muodostavat lähinnä luvut seitsemän ja kahdeksan. Luvussa 7. käsitellään vuoden 1956 suurlakon jälkeistä yleistä ammattiyhdistysliikkeen ja puualan hajaannusta sekä Jyväskylän puutyöläisosastojen suhtautumista siihen. Luvussa 8. puolestaan seurataan 1960-luvun lopulla alkanutta eheytyä ja Jyväskylän osastojen yhdentymisen jälkeistä aktiivisen ay-toiminnan aikaa. Päälukujen mukana on pyritty kuljettamaan joitakin koko tutkimuksen läpi kantavia teemoja, kuten esimerkiksi puutyöläisosastojen poliittisia jakaumia ja jäsenmäärien kehitystä. Tällä on haluttu sitoa esitystä yhtenäisemmäksi. Tutkimuksen lopussa on liitteet, joissa on esitetty aikajärjestyksessä Jyväskylän puutyöläisosastojen puheenjohtajat, sihteeri ja rahastonhoitajat.

1.3. Aikaisempi tutkimus ja lähteet

Lähdekirjallisuus

Työväen paikallista järjestäytymistä ja yhdistystoimintaa on tutkittu melko paljon 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Tutkijoita on kiinnostanut yhtä hyvin niin työväestön ammatillinen kuin poliittinenkin järjestötoiminta. Erilaisia työväenyhdistysten ja ammattiosastojen historiikkeja, mutta myös tieteellisempiä tutkimuksia, on julkaistu runsaasti. Varsinaista ay-liikettä on tutkittu keskusjärjestötasolta aina paikallisiin osastoihin ja yhdistyksiin asti. Myös monet liitot ovat teettäneet oman historiansa. Poliittista ja ammatillista työväenliikettä on tutkittu niin ikään laajemmissa puitteissa - osana suomalaista yhteiskuntaa. Työväenliikkeen tutkimuksessa on liikuttu sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla ja peilattu näiden vuorovaikutusta. Ammatillinen ja poliittinen järjestäytyminen on ollut hyvin pitkään, ja on edelleenkin, läheisessä kosketuksessa toisiinsa, joten ymmärrettävästi myös tutkimus on liikkunut samoilla aihealueilla. Itse asiassa olisi-kin melkoista väkivallan väärinkäyttämistä, mikäli poliittisen ja ammatillisen liikkeen tutkimus erotettaisiin täydellisesti toisistaan omiin blokkeihinsa.

Vaikka työväestön paikallishistoriallista tutkimusta on ilmestynyt runsaasti, ei puutyöläisten ammattiyhdistystoimintaa ole kuitenkaan tutkittu kovin intensiivisesti. Monet puutyöläisosastojen historiikit ovat suppeita yleisesityksiä, joiden kirjoittamisesta ovat vastanneet lähinnä harrastelijat ja entiset ay-veteraanit. Poikkeuksiakin toki löytyy. Myös Jyväskylän puutyöläisten edesottamukset on koottu historiikin muotoon. Kalle Rantasen teos 75 vuotta ammattiyhdistötoimintaa Jyväskylän puutyöläisillä on läpileikkaus Jyväskylän osastojen järjestötoiminnan vaiheisiin. Rantasen tutkimus on auttanut merkittävästi kokonaiskuvan jäsentämisessä, mutta kovin suurta tutkimuksellista hyötyä siitä ei ole kuitenkaan

ollut. Rantasen historiikin painoarvoa laskee teoksen epätieteellisyys ja lähdeviitteiden puute sekä heikko jäsentely. Tieteellisemmästä päästä kannattaa mainita mm. Esa Rintalan tutkimus Tampereen puusepistä vuosilta 1898 - 1998 sekä Tuula Telinin, Maisa Lehtosen ja Pentti Sjöblomin tekemä historikki Pihlavan Puutyöväen ammattiosasto n:o 92:sta. Kumpikin teos on ollut käyttökelpoinen ja tälle tutkimukselle virikkeitä antava. Erityisesti Rintalan teos on hyödyllinen ja tarjoaa mahdollisuuden vertailevaan tutkimukseen.

Liittotason tutkimusta puutyöläisistä on niin ikään niukalti. Pioneerityönä voidaan pitää Aulis Alasen tutkimusta Puutyöläisten järjestötoiminnan vaiheita. Risto Reunan teokset Puutyöläisten historia 1 ja 2 ovat erittäin käyttökelpoisia ja hyödyllisiä. Alasen ja Reunan teosten avulla on mahdollista päästä paikallistasolta laajempiin puitteisiin ja vertailuihin sekä samalla kytkeä Jyväskylän puutyöläisosastojen vaiheet historialliseen kehitykseen ja tapahtumiin. Samaa voi sanoa Pirjo Ala - Kapeen ja Marjaana Valkosen tutkimuksista, jotka käsittelevät tyhjentävästi SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen historiaa. Erityisesti Valkonen on kunnostautunut suomalaisen ammattiyhdistystoiminnan tulkina unohtamatta poliittisen työväenliikkeen merkitystä. Myös muita ay-liikettä ja työmarkkinasuhteita käsittelevää kirjallisuutta on tarjolla melko runsaasti, mistä voidaan mainita mm. Timo Helelän tutkimus Työnseisaukset ja teolliset suhteet Suomessa vuosina 1919 - 1939. Työnantajien näkökulmaa edustaa Markku Mansnerin teossarja Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa, jossa tarkastellaan etupäässä Suomen Työnantajain Keskusliittoon osuutta työmarkkinapolitiikassa. Erityisteoksia onkin pyritty käyttämään sopivissa kohdin tarkoituksenmukaisella tavalla. Taloushistoriallista kirjallisuutta on niin ikään hyödynnetty. Laajoista yleisteoksista kannattaa mainita ainakin Suomen taloushistoria 2 ja Itsenäisen Suomen taloushistoriaa 1919 - 1950, joiden avulla on mahdollista nähdä ay-liikkeen toiminta ja tavoitteet osana teollistuvaa ja muuttuvaa Suomea.

Ammattiyhdistystoimintaa tutkittaessa ei voi unohtaa myöskään poliittista elementtiä. Esimerkillinen tutkimus on mm. Hannu Soikkasen teossarja Kohti kansanvaltaa, jossa peilataan poliittisen työväenliikkeen kehitystä SDP:n näkökulmasta. Yleisesti ottaen poliittista työväenliikettä käsittelevää tutkimuskirjallisuutta on paljon, ja tutkimukseen onkin pyritty valikoimaan eri näkökantoja edustavaa kirjallisuutta. Samalla korostuu lähdekritiikin merkitys, sillä eräissä teoksissa on havaittavissa selvää poliittista paatoksellisuutta, kuten Antti Hyvösen teoksessa Suomen vanhan työväenpuolueen historia. Sitä vastoin hyviä yleisteoksia ovat esimerkiksi Suomen työväenliikkeen historia sekä Arvo Santosen teos Kansallinen ja kansainvälinen suomalaisessa työväenliikkeessä. Eräs mielenkiintoinen tuttavuus on Ilkka Hakalehdon tutkimus Suomen kommunistinen puolue ja sen vaikutus poliittiseen ja ammatilliseen työväenliikkeeseen 1918 - 1928. Hakalehdon tutkimus ajoittuu 1920-luvulle, jolloin koko työväenliike oli ensimmäistä kertaa repivien ristiriitojen kourissa. Pauli Kettunen on puolestaan tarkastellut samaa aihetta sosialidemokraattiselta kantilta teoksessaan Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus.

Tutkimuskirjallisuus on siis pääsääntöisesti tutkimuskohdetta valottavaa ja sivuaavaa, mutta toisaalta lähes välttämätöntä, jotta puutyöläisten toiminta ja pyrkimykset voitaisiin suhteuttaa historialliseen kehitykseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen. Paikallishistoriallinen tutkimus on niin ikään keskeisessä asemassa. Koska tutkimus sijoittuu pääasiassa juuri paikalliselle tasolle, on luonnollista hyödyntää Jyväskylän kaupungin ja maalaiskunnan historioita, sekä työväenyhdistyksiä, käsityöläisiä ja puuteollisuutta käsittelevää tutkimuskirjallisuutta. Päiviö Tommilan laaja teos Jyväskylän kaupungin historia 1 (1837 - 1965) on erittäin hyödyllinen, varsinkin selvitettyä Jyväskylän alueen teollistumista, yhteiskunnallista ja sosiaalista kehitystä. Taustatietoja antavat myös O. J. Brummerin ja Onni A. Revon vanhemmat tutkimukset, jotka sijoittuvat 1900-luvun alkupuolelle. Puualan teollistumiskehitystä käsitellään suhteellisen laajasti Mauno Jokipiin toimittamassa Keski-Suomen historia 3:ssa ja Jussi T. Lappalaisen toimittamassa Jyväskylän maalaiskunnan kirjassa. Ilkka Nummela on puolestaan ollut päätoimittajana Jyväskylän kirjassa, jonka eräässä artikkelissa Jukka Jokinen sivuaa myös jyväskyläläisen puunjalostusteollisuuden nykyhistoriaa. Puusepistä ja muista perinteisistä käsityöalan taitajista on mahdollista saada tietoa mm. Veikko Sariolan teoksesta Jyväskylän käsityöläiset, joka on julkaistu jo vuonna 1930, ja Erkki Nivarpään uudemmassa historiikista, jossa käsitellään Jyväskylän Käsi- ja Pienteollisuusyhdistystä.

Jyväskylän puutyöläisten merkittävin työnantaja oli pitkään Schauman, josta Per Schybergson on tehnyt kaksiosaisen historiikin Juuret metsässä - Schauman 1883 - 1983. Schybergsonin teokset ovatkin olleet suureksi avuksi, koska ne tukevat ja täydentävät merkittävästi Jyväskylän puutyöläisten yhdistystoiminnan tutkimusta. Schybergsonin katsontakanta on kuitenkin vahvasti työnantajakeskeinen, joten näin ollen tämän tutkimuksen puutyöläisnäkökulmalle on varmasti myös sijansa. Jyväskylän puutyöläisosastot olivat, etenkin 1900-luvun alkupuolella, läheisessä kontaktissa paikalliseen työväenyhdistykseen, josta on tehty useampiakin historiikkejä. Ehkäpä ansiokkain on Hannu Tapiolan tutkimus Jyväskylän työväenyhdistys 1888 - 1968, josta on huomattava apu tutkittaessa ammattiosastojen poliittista ilmastoja, suhdetta työväenyhdistykseen ja sitä kautta koko poliittiseen työväenliikkeeseen. Veikko Leväniemi on puolestaan tutkinut Jyväskylän ammatillista työväenliikettä. Leväniemen pro gradu-tutkielma ulottuu vuoteen 1930 saakka, ja siinä on jonkin verran käsitelty myös puutyöntekijöiden yhdistystoimintaa. Leväniemen tutkielma on hyödyllinen mm. sen johdosta, että teoksen avulla on ollut mahdollista suorittaa laajempia vertailuja ja sijoittaa puutyöläisten toiminta osaksi Jyväskylän ammatillista työväenliikettä.

Arkistolähteet

Jyväskylän puutyöntekijöiden järjestötoiminnan tutkimisessa pääpaino on luonnollisesti arkistolähteiden käytössä. Tutkimuskirjallisuutta onkin käytetty lähinnä alkuperäislähteiden tukena. Pääalkuperäisaineistoa säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa, jossa Puutyöntekijäin ammattiosasto 35:llä on oma erityinen arkistonsa (JPAA). Osa puutyöntekijöiden arkistomateriaalista on tosin sijoitettu Rakennustyöväen liiton osasto 342:n arkistoon. Vanerityöväen ammattiosasto 59:n takavarikoitua aineistoa on myös Jyväskylän poliisilaitoksen arkistossa, joten lähdeaineisto on kaiken kaikkiaan järjestetty melko sekavasti. Onneksi suurin osa materiaalista on kuitenkin osasto 35:n arkistossa. Sen sijaan 1970-lukua käsittelevää ja sitä nuorempaa aineistoa säilytetään Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosasto 35:n toimistotiloissa.

Ylivoimaisesti tärkeimmän lähderyhmän muodostavat pöytäkirjat, jotka voidaan käytännössä jakaa johto-/toimikunnan, huvitoimikunnan, yleisen- ja vuosikokouksen pöytäkirjoihin. Jonkin verran on olemassa myös lakkotoimikuntien ja eri jaostojen pöytäkirjoja. Pöytäkirjat ovat säilyneet suhteellisen hyvin, joskin suurimman aukon muodostavat eri osastojen huvitoimikuntien sekä Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosasto 166:n pöytäkirjat ja toimintakertomukset, jotka ovat täydellisesti hukkuneet vuosilta 1947 - 1955. Pöytäkirjojen tutkijalle tarjoama hyöty on riippuvainen lähinnä osaston sihteerin viitseliäisyydestä, eli käytännössä siitä, kuinka laajasti ja yksityiskohtaisesti hän on jaksanut kirjata kokouksissa käsitellyt asiat muistiin. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että Jyväskylän puutyöläisten pöytäkirjat ovat informatiiviselta anniltaan melko suppeita, joten tutkijan päättely- ja yhdistelytaito nousee arvoon arvaamattomaan. Pöytäkirjojen läpikäyminen vie lisäksi runsaasti aikaa, mutta on loppujen lopuksi kuitenkin palkitsevampaa, kun pelkkien toimintakertomusten lukeminen.

Toinen tärkeä lähderyhmä koostuu toimintakertomuksista ja -suunnitelmista, jotka ovat säilyneet hyvin heikosti erityisesti 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Oikeastaan vasta 1950-luvulta alkavat yhtenäisemmät toimintakertomusten sarjat. Toimintakertomuksiin on koottu lähinnä yhdistystoiminnan vuosittaiset kokohohdat ja tappiot. Jyväskylän puutyöläisten järjestötoiminnan tutkimuksen kannalta on ollut tarkoituksenmukaista, että toimintakertomuksia ja -suunnitelmia on hyödynnetty pääasiassa 1970-luvulta eteenpäin. Tämä johtuu lähinnä siitä, että äskettäisiin tapahtumiin on niin vähän ajallista etäisyyttä, että on vaikea nähdä sitä, mikä yhdistystoiminnassa on ollut keskeistä. Niinpä on ollut järkevää käyttää toimintakertomuksia, jotka sisältävät usein juuri olennaisen, ja pyrkiä näin erottamaan epäolennainen.

Jyväskylän työväenyhdistyksen jäsenluettelot ovat toimineet oivana apuvälineenä selvittäessä varhaisimman puutyöläisosaston jäsenistön koostumusta ja suhdetta työväenyhdistykseen. Muita hyödyllisiä arkistolähteitä ovat erilaiset dokumentit, kuten työehtosopimukset, saapuneet kirjeet ja lähetettyjen kirjeiden toisteet. Osastojen kirjeenvaihto on ollut pääasiassa yhteydenpitoa keskusjärjes-

tö- ja liittotasolle, mutta jonkin verran on oltu kontaktissa myös muihin osastoihin ja yhdistyksiin. Kirjeet toimivatkin pöytäkirjoja täydentävänä elementtinä. Osasto 35:llä on myös suppea lehtileikekokoelma, josta on ollut apua mm. käsiteltäessä vuoden 1956 yleislakkoa. Jyväskylän puutyöläisten lähihistoriasta antaa hyvän kuvan osasto 35:n tiedotuslehti Akanoita, joka alkoi ilmestyä 1970-luvun alkupuolelta lähtien. Akanoiden palstoilla välittyvät jäsenistön tunnot ja odotukset sekä mieliä askarruttaneet asiat. Kirjoittajina ovat tosin olleet usein yhdet ja samat ay-aktiivit.

Järjestötoiminnan tutkimuksessa ovat tärkeässä roolissa sanoma- ja aikauslehdet, jotka ovat antaneet myös tälle tutkimukselle lisävalaistusta tai jopa kokonaan uutta tietoa monista sellaisista asioista, joista alkuperäislähteet joko osittain tai kokonaan vaikenevat. Lehdistön avulla hankittu tietoaine on liittynyt etupäässä puutyöntekijöiden edunvalvontaan. Mielenkiintoisimmat artikkelit käsittelevät juuri puutyöläisten lakkotaisteluita, palkka- ja työehtosopimusneuvotteluita ym. ammatillisia asioita. Jyväskylän puutyöntekijöiden yhdistystoiminnan puuttuvia palasia on yritetty täydentää useammista eri lehdistölähteistä, joista tärkeimmät ovat Lastu (Suomen Puutyöntekijäin Liiton jäsenlehti 1906 - 1924), sosialidemokraattiset Sorretun Voima ja Työn Voima sekä Keski-Suomi ja Suomalainen, jotka vuoden 1918 alussa yhdistyivät Keskisuomalaiseksi. Myös haastatteluja on suoritettu, mutta monen haastateltavan kohdalla muistitieto on tehnyt tepposet eikä asioita ole osattu ajoittaa kovinkaan tarkasti, mikä on sinällään aivan ymmärrettävää. Haastattelut ovatkin keskittyneet enemmän yleisten suuntaviivojen ja taustojen, kuten työolosuhteiden ja asunto-olojen, selvittämiseen. Joka tapauksessa haastattelut tuovat lähes poikkeuksetta oman suolansa yhdistystoiminnan tutkimukselle.

2. Lähtölaukaus työväen poliittiseen ja ammatilliseen järjestötoimintaan

2.1. Puuala teollistuu

Suomalaisen yhteiskunnan uudentyyppisen talouspoliittisen ajattelun ja kehityksen rajapyykkinä voidaan pitää 1860-lukua, jolloin alkaa näkyä ensimmäisiä merkkejä staattisen maatalousyhteiskunnan murroksesta kohti teollistuvaa ja kaupungistuvaa yhteiskuntaa. Suomen oli kuitenkin kuljettava vielä pitkä tie, sillä maotamme rasitti myöhäinen teollistuminen, joka oli selvästi jälkijunassa länsieurooppalaiseen kehitykseen verrattuna. Vielä 1800-luvun alkupuolella suomalaisessa yhteiskunnassa oli havaittavissa tiettyjä takapajuisuuden tunnusmerkkejä, jotka hillitsivät osaltaan teollistumista. Maatalousvaltaisen maamme syntyvyys- ja kuolleisuusluvut olivat suhteellisen korkeita, kaupungistumisaste matala, liikenneyhteydet ja pääomamarkkinat heikoissa kantimissa eikä elintasokaan ollut mitenkään kehuttava. Teollistumista hidastavana tekijänä on pidetty myös Suomen syrjäistä sijaintia maailmanmarkkinoilla, ja toisaalta venäläisen tsaarismin taantumuksellisuutta autonomian ajan ensi vuosikymmenillä.¹

Ratkaiseva suunnanmuutos tapahtui Aleksanteri II:n aikana, jolloin otettiin merkittävä askel liberalismiin suuntaan poistamalla merkantilistisia rajoituksia yrittämisen vapauden ja elintason nousun tieltä. Vuoden 1868 elinkeinoasetus hävitti perinteisen ammattikuntalaitoksen ja täydellinen elinkeinovapaus toteutui vuoteen 1879 mennessä. Luotto- ja pääomamarkkinoiden kehittyminen avasi tietä uusille tuotantomenetelmille, yrittämisen vapaudelle ja taloudelliselle kasvulle.² Kehittyvä teollisuus tarvitsi paitsi tiheämpiä ja parempia liikenneyhteyksiä myös työvoimaa, jota oli saatavissa edullisesti erityisesti maaseudulta, jossa tilattoman väestön työvoimareservi kasvoi suuresti 1800-luvun lopulla. Palkkatyöväestön lisääntyminen ei merkinnyt kuitenkaan mitään räjähdysmäistä nousua, sillä teollisuuden ja teollisen käsityön piirissä työskenteli vuonna 1870 noin 35 000 henkeä, mikä muodosti vain 5 % osuuden ammatissa toimivasta väestöstä. Vastaava luku vuonna 1910 oli noin 128 000, joten teollisuudessa työskentelevien osuus ammatissa toimivan väestön määrästä nousi 12 %:iin.³ Kehityksestä huolimatta palkkatyöväestön määrällisen ja suhteellisen kasvun hitaus takasi jatkossakin sen, että maatalous säilyi vielä pitkään pääelinkeinona ja suomalaisten jokapäiväisen leivän turvaajana.

Puuteollisuuden nousu näytteli merkittävää roolia Suomen ensimmäisen teollistumiskauden kasvun moottorina. Sahateollisuutta kahlinneiden rajoitusten poistaminen ja höyryvoimalla sahaaminen tuli mahdolliseksi 1860-luvun vaihteessa. Vuonna 1857 oli jo annettu ”armollinen asetus höyryllä käyvien sahalaitosten rakentamisesta” ja neljä vuotta myöhemmin sahaateollisuus vapautettiin

¹ Rasila 1982, s.13; Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 13, 15.

² Rasila 1982, s. 14–16, 19.

³ Valkonen 1989, s. 5.

kokonaan rajoituksista. Vientimarkkinat avautuivat Länsi-Eurooppaan, erityisesti Englantiin, jossa puun kysyntä oli kasvussa. Suuria sahateollisuuden keskuksia syntyi etenkin Oulunjoen, Kokemäenjoen ja Kymijoen suualueille. Sahatavaran kysynnän kasvu merkitsi samalla puun hinnan nousua, joten vientituloista kertyi pääomavoittoja, joita voitiin ohjata rakennus- ja koneinvestointeihin. Sahateollisuuden nousua helpotti myös kotimaisen luotonantojärjestelmän ja toisaalta osakeyhtiömuodon yleistyminen niin, että varsinaiseksi nousukaudeksi muodostui vuodet 1870–77, jolloin sahojen tuotanto nelinkertaistui. Sahateollisuutta seurasi pian mm. paperiteollisuus uusine teknisine keksintöineen, ja edelleen rulla-, kartonki- ja vaneriteollisuus.⁴

1800-luvun loppupuolella sahateollisuus oli kehitymässä suurteollisuudeksi, jonka puunhankinta-alue levittäytyi laajoille alueille Sisä-Suomeen, josta vastaavasti kantohintojen ns. nollaraja siirtyi kauemmas Itä- ja Pohjois-Suomeen. Höyrysahaus mahdollisti sahojen rakentamisen muuallekin kuin rannikko- tai koskivarsi-alueille, ja niinpä höyrysafoja alkoi nousta sopivien raaka-ainealueiden ja vientiyhteyksien tuntumaan tai näiden välittömään läheisyyteen.⁵ 1870-luvun noususuhdanne ulotti vaikutuksensa myös Keski-Suomeen, jossa metsien arvon rajua nousu synnytti ns. tukkiajan kukoistuskauten. Villit huhut kertoivat epämääräisistä puutavaran ostajista ja välittäjistä, jotka epärehellisinkin konstein hankkivat suuria metsä-alueita alihintaan talonpojilta, jotka eivät tajunneet metsiensä todellista arvoa. Monenlaiselle keinottelulle oli sijaa.⁶ Esimerkiksi Jyväskylän seudulla vaikuttanut taitava ja monipuolinen liikemies Johan Parviainen tunnettiin ovelana pelurina myös tukkikaupoissa, joissa Parviaisen kerrottiin ajoittain olleen ”siksi huonossa huudossa, että hänen kanssaan ei kernaasti kauppoihin antauduttu.”⁷ Toisaalta metsänmyynti toi maatalouteen myös suuria rahasummia, joita talonpojat saattoivat käyttää uudenlaiseen kulutukseen ja paremman elintason hankkimiseen.

Keski-Suomessa puunjalostusteollisuuden ensimmäinen kukoistuskauti osui juuri ns. tukkivuosiin, jolloin suuret määrät tukkipuita uitettiin Kymijoen suiston uusille suursahoille. Osa puista löysi tiensä myös Jyväskylän maalaiskunnan uusille teollisuuslaitoksille, joista vuonna 1874 olivat aloittaneet toimintansa uudistettu Haapakosken saha, Lohikosken paperitehdas sekä Kuokkalan ja Korkeakosken sahat. Kuokkalan ja Korkeakosken höyrysafoivat olivat aivan uusia ja toimivat osakeyhtiömuodon pohjalta. Myöhemmin merkittävänä teollisuusmiehenä mainetta niittänyt Joh. Parviainen oli Korkeakosken sahan puuhämiehenä. Hän yhdisti sahan menestyksellisesti viinanpolttimoon, jonka ansiosta Korkeakosken saha selvisikin 1870-luvun lopun rajusta matalasuhdanteesta ja vältti näin muiden kohtalon – konkurssin. 1800-luvun lopussa Parviainen keskitti sahaustoiminnan Säynätsaloon, joka oli parempien kuljetusyhteyksien päässä ja tarjosi mahdollisuudet toiminnan laajentamiseen.⁸ Säynätsalo kasvoi aikanaan mahtavaksi tehdasyhdyskunnaksi.

Myös vararikon tehneet yritykset aloittivat taas toimintansa parempien aikojen koittaessa, tosin omistussuhteita oli jouduttu järjestelemään uuteen uskoon. Lohikosken Paperitehtaan perillinen AB Kangas oli uudistanut ja laajentanut toimintaansa, työllistäen lähes 250 henkeä 1900-luvun vaihteessa, mutta keik-

⁴ Ahvenainen 1984, s. 205, 209–211; Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 16–17; Rasila 1982, s. 23; Heikkinen – Hoffman 1982, s. 61–62.

⁵ Soininen 1982, s. 47; Reuna 1984, s. 30.

⁶ Tommila 1972, s. 185–186; Repo 1937, s. 629–630.

⁷ Kuusi 1949, s. 67; Lähteenmäki 1992, s. 216.

⁸ Tapio 1977, s. 310–311, 316; Rossi 1946, s. 185; Kuusi 1949, s. 64, 91–92.

Ylistönrinteeseen suunnalta kuvattu järvimaisema 1800-luvun lopulla. Taustalla Joh. Parviaisen vuonna 1874 perustama Korkeakosken saha, jonka yhteydessä toimi myös viinanpolttimo. 1900-luvun alussa Parviainen siirsi puunjalostustuotantonsa Säynätsaloon, sillä Korkeakosken tehdasalue osoittautui liian ahtaaksi ja tukkien kuljetuksen kannalta hankalaksi. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

kui kaikesta huolimatta edelleen konkurssin partaalla. Sen sijaan Jyväskylän (Kuokkalan) Höyrysaha kehittyi suotuisasti kauppaneuvos J. Johnsonin tiukassa komennossa. Kuokkalan sahalla työskenteli parhaimmillaan yli 80 työntekijää, joilla oli käytössään jopa oma elintarvikepuoti. Suuria työllistäjiä olivat niin ikään Haapakosken saha ja sen läheisyydessä toiminut T&J Salvesenien koivutukkien sahaukseen erikoistunut suurehko Varassaaren höyrysaha. Yhteensä nämä kaksi sahaa työllistivät vuonna 1900 noin 250 työntekijää. Kotimaisen kysynnän lisäksi kunnan suurimmilta sahoilta riitti tuotteita myös vientiin, joten laivauksia suoritettiin mm. Englantiin, Espanjaan ja Belgiaan. 1900-luvun alussa myös Kankaan paperitehdas pääsi jaloilleen ja suotuisaan kehitykseen, kun isännöitsijäksi saapui tarmokas Gösta Serlachius.⁹

Jyväskylän seudulla kehitys seuraili siis pitkälti valtakunnallista paperi- ja sahateollisuuden nousua, tosin Suomessa myös muut teollisuuden haarat, kuten konepaja- ja elintarviketeollisuus, osoittivat heräämisen merkkejä 1800-luvun loppupuolella. Jyväskylässä ja sen ympäristössä puutavateollisuus toimi keulakuvana, mutta myös alkoholi-, vaatetus- ja kirjapainoteollisuudella oli paikkansa seudun elinkeinoelämässä.¹⁰ Totuuden nimissä on kuitenkin sanottava, että teollistumisaste Jyväskylässä jäi selvästi jälkeen maan kaupunkien keskiarvosta, sillä vuonna 1890 Jyväskylässä oli 82 käsityö- ja teollisuuslaitosta, joissa työs-

⁹ Tapio 1977, s. 312–316, 318–319; Ahvenainen 1982, s. 236.

¹⁰ Tommila 1972, s. 229–234.

kenteli 315 työntekijää. Laitosta kohden laskettuna työntekijöitä oli 4 ja tuotannon arvo keskimäärin 7 200 mk / laitos, kun koko maan kaupunkien vastaavien lukujen keskiarvo oli 10 ja 28 600 mk. Jyväskylän teollistumiskehitys eteni suurin piirtein Mikkelin ja Kuopion tahtiin, tosin seuraavina vuosikymmeninä ero kasvoi koko maan kaupunkeihin verrattuna.¹¹ Voidaankin sanoa, että Jyväskylän teollisuus oli vielä viime vuosisadalla käsi- ja pienteollisuusvaltaista, joten todellisen tehdastyöväen määrä jäi suhteellisen pieneksi. Jyväskylän seudun teollistumiskehityksen parhaat päivät olivat kuitenkin vasta edessäpäin, sillä uudenlainen puunjalostus- ja metalliteollisuus alkoi tehdä tuloaan vasta 1900-alkupuolella, jolloin mm. Schaumannin vaneritehdas perustettiin Lutakonniemelle, mikä puolestaan kasvatti työntekijöiden määrää huomattavasti.¹²

Teollistumiskauden murros aiheutti suuren muutoksen myös perinteisillä käsityöaloilla, sillä elinkeinovapauden toteutuminen vuonna 1879 pyyhkäisi mennessään vanhan ammattikuntalaitoksen. Ammatinharjoitus tuli vapaaksi, jolloin käsityöläismestarit joutuivat uuteen tilanteeseen. Vanhat ammattikuntasäädökset eivät enää suojanneet kilpailulta ja perinteinen etulyöntiasema tuntui uhatulta teollistumisen ja koneellistumisen puristuksessa. Samalla käsityöläismestarien patriarkaalinen isäntähahmon silhuetti alkoi murentua kisällien ja oppipoikien samastuessa yhä enemmän palkkatyöväestöön. Käsityöläismestarit pyrkivät tosin yhteistoimintaan sekä valvomaan etujaan, mm. porvarisnimityksissä, perustamalla käsityöläisyhdistyksiä, jollainen syntyi Jyväskylään 1870-luvun lopulla.¹³

Tehdasteollisuuden ja massatuotteiden läpimurto pakotti monet käsityöammattien taitajat sopeutumaan teolliseen joukkotuotantoon ja pienteollisuuteen – tai vaihtoehtoisesti lopettamaan kokonaan tuotantonsa. Esimerkiksi puusepäntötehdas saattoi kehittyä tehdasmaiseksi työvälineistön koneellistuttua, kuten kävi Jyväskylässä H.J. Lundellin puusepäntehtaassa, jossa työskenteli toistakymmentä työntekijää jo vuonna 1875 hankitun höyrykoneen avittamana. Lundell valmisti monenlaisia puutöitä, kuten ovia ja ikkunoita, joita myytiin ympäri Suomea. 1800-luvun loppupuolella toimi Jyväskylässä myös P. Kyllösen ja J.H. Sireniuksen suurehko puusepäntöliikkeet sekä joitakin pienempiä yrittäjiä apunaan muutamia työntekijöitä. Peter Kyllösen laajassa tuotevalikoimassa oli puusepäntuotteita piirongeista ruumisarkkuihin ja porteista voimistelutelineisiin. 1900-luvun vaihteessa M. Kumpunen perusti puusepäntöliikkeen, joka aloitti 10 puusepäntötyöväen käsityötehtaan, mutta laajeni nopeasti koneistetuksi pikkutehtaaksi. M. Kumpunen kunnostautui myös useissa luottamustoimissa, kuten käsityöläisyhdistyksen puheenjohtajana ja kaupunginvaltuuston jäsenenä.¹⁴

Kehitys oli selvästi menossa kohti teollistuvaa yhteiskuntaa, jossa perinteinen staattisuus oli korvautumassa edistyksellä ja muutoksella. Teollistuminen toi mukanaan myös laajenevan palkkatyöväestön, jonka käsitys itsestään omana ja erillisenä luokkana alkoi hahmottua osana uutta työväenluokkaa. Luokkatietoisuus ja sosialistinen ajattelu alkoivat saada jalansijaa yhä kasvavan palkkatyöväestön mielissä. Teollistumiskehitys toimi omalta osaltaan vauhdittajana tiellä, joka vei kohti työväen poliittista ja ammatillista järjestötoimintaa.

¹¹ Tommila 1972, s. 228–229.

¹² Leväniemi 1969, s. 8, 10; Patrikainen 1985, s. 12, 15.

¹³ Nivarpää 1978, s. 45–46; Tommila 1972, s. 208–209, 223–224.

¹⁴ Sariola 1930, s. 167–168; Nivarpää 1978, s. 39–40; Tommila 1972, s. 211–212.

2.2. Wrightiläinen työväenliike järjestötyön herättäjänä

Työväestön heräämisen ja järjestäytymisen on nähty olevan sidoksissa maan teollistumisasteeseen ja palkkatyöväestön määrään. Maamme tehdastyöväestön määrä ja kaupunkien kasvu pysyi pienenä 1800-luvun loppupuolelle asti, johtuen osittain Suomen yksipuolisesta teollistumisesta, teollisuushan nojasi pääosin metsäteollisuuteen. Suomen sivistyneistö ei näin ollen joutunut olemaan kovinkaan huolissaan tilanteesta maassamme, jossa ongelmat nähtiin mitättömän pieninä eurooppalaiseen tilanteeseen verrattuna. Lakkoja oli vähän eikä radikalismia juurikaan esiintynyt. Vuonna 1874 oli tosin Suomalaisen Puolueen keulakuva Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen kirjoittanut artikkelin ”Työväen seikka”, jossa hän povasi kansainvälisen työväenliikkeen vaatimusten ja työväenyhdistysten vastaisuudessa juurtuvan Suomeenkin. Yrjö-Koskinen mukaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin tulisi tarttua ennen kuin sosialismi ehtisi ulottaa vaikutuksensa Suomeen.¹⁵ Tosiasiahan oli, että teollisuustyöväestön määrä kasvoi pikkuhiljaa 1800-luvun lopulla ja työväenliikkeelle alkoi olla jo potentiaalista kannatuspohjaa. Radikaalien asenteiden kasvupohja piili lähinnä pitkissä ja raskaissa työpäivissä, jotka olivat lailla rajoittamattomat. Tehtaiden työaika oli tavanomaisesti 12 tuntia, jopa ylikin, eivätkä usein korvauksetta tehdyt yli- ja yötyöt olleet mitenkään harvinaisia. Lisäksi tehtaissa vallitsi melko huonot työolosuhteet, heikko työturvallisuus ja tiukka työtahti koneen määrätessä vauhdin. Työväestön asunto-olot olivat paikoittain todella kurjat ja asumisahtaus yleistä. Kaupunkien laitamille syntyi epämääräistä hökkeliasutusta, joita kaupunkien rakennusmääräykset eivät kahlinneet. Esimerkiksi Jyväskylän liepeille muodostui tällaista esikaupunkiasutusta, joista varsinaisiksi työväestön asuinalueiksi muodostuivat Lohikoski, Tourula, Mäki-Matti ja Nisula.¹⁶

Työväenliikkeen eteneminen ja yhdistystoiminnan viriäminen pohjautui pitkälti etenkin kaupungeissa havaittavaan sivistys- ja elintason nousuun, mutta vielä selvemmin työolosuhteiden ja teollisuustyöväen aseman epäkohtien tiedostamiseen. Järjestötoiminnasta oli saatu jo jonkin verran kokemuksia 1850-luvulta alkaen, jolloin syntyi pienimuotoista ammattikuntalaitoksen perinnölle rakentuvaa sosiaalista apukassatoimintaa sekä sivistyneistön ja työnantajien ylläpitämää työväestön sivistysseuratoimintaa. Yhdistysten perustaminen oli kuitenkin hankalaa aina vuoteen 1883 asti, jolloin perustamista edellyttänyt lupien myöntäminen helpottui huomattavasti. Samalla oli kypsytty ajatukseen, että olisi saatava aikaan pohjoismaisten esikuvien kaltaista yhdistystoimintaa työnantajien ja työntekijöiden välillä, sillä useissa maissa sosialistinen työväenliike oli järkyttänyt yhteiskuntarauhaa vaarantaen näin koko yhteiskuntajärjestelmän.¹⁷

Wrightiläisen työväenliikkeen alullepanijana toimi huonekalutehtailija Viktor Julius von Wright, jonka nimen mukaan koko työväenliikkeen alkuvaihetta on kutsuttu. Suomen poliittisen työväenliikkeen perustan muodostivat porvarilliset henkilöt, jotka tunnustivat työväestön asemassa vallitsevat epäkohdat, joita työvä-

¹⁵ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 60–61; Soikkanen 1975, s.19.

¹⁶ Suomen työväenliikkeen historia 1975, s. 33–35; Santonen 1993, s.22–23; Tommila 1972, s. 313, 316.

¹⁷ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 62–63; Santonen 1993, s. 32–33.

enliikkeen avulla olisi pyrittävä korjaamaan. Uudistukset tulisi toteuttaa maltillisesti puuttumalla yhteiskunnallisiin epäkohtiin, mutta samalla varoa kärjistämästä yhteiskuntaluokkien välisiä suhteita. Työläisten tyytymättömyys olisi padottava vaarattomaan muotoon, mikä estäisi näin sosialistisen luokkataistelujatituksen leviämisen. Suomeen perustetut 1880-luvun alkupuolen työväenyhdistykset olivatkin sosiaaliliberalisia. Tavoitteena oli valtion puuttuminen elinkeinoelämään ja lainsäädännön kehittäminen sekä liberalistinen vaatimus äänioikeusolojen uudistamisesta ja vanhojen sääty-yhteiskunnan jäänteiden poistamisesta.¹⁸

Viktor Julius von Wright oli mukana perustamassa ensimmäistä työväenyhdistystä Helsinkiin vuonna 1883. Samana vuonna syntyi työväenyhdistys myös Vaasaan. Wrightiläisissä työväenyhdistyksissä haluttiin edistää keskinäistä tasaväkisyyttä, mutta johtoasema luisui työnjohtajille, virkamiehille, tehtailijoille, käsityöläismestareille, opettajille yms. sivistyneistölle, joskin mukana oli myös työläisjäseniä, etupäässä ammattimiehiä ja käsityöläisiä. Alusta pitäen tavoitteena oli kuitenkin työläisten, työnantajien ja sivistyneistön yhteistoiminta, jolla pyrittiin korjaamaan epäkohtia sekä von Wrightin mukaan vahvistamaan "... työväenluokkaa kaikin tavoin edistämällä säännöllisyyttä, säästäväisyyttä, sopua ja hyvää oloa, koulunkäyntiä, sanomalehtien lukemista, esitelmien kuuntelemista ja tietojen etsimistä kirjoista ja keskusteluista."¹⁹ Pääpaino oli siis henkisen sivistystason kohottamisessa ja toisaalta aineellisten ehtojen parantamisessa. Valistustoiminta olikin eräs keskeinen toimintamuoto, josta oli osoituksena mm. työväenlehdistön syntyminen. Työväenyhdistysten kautta työväestö perehtyi myös järjestötyöhön sekä perustettujen sairaus-, hautaus- ja työkyvyttömyyskassojen toimintaan.

Varsinainen wrightiläinen ohjelma muotoiltiin vasta vuoden 1893 valtakunnallisessa työväenyhdistysten edustajakokouksessa, jossa esitettiin kuusi varsinaista vaatimusta ja kahdeksan "harrasta" toivomusta. Keskeisimmät vaatimukset työläisten kannalta olivat yleinen äänioikeus, 10 tunnin työpäivä, ammatintarkastuksen tehostaminen, asunto- ja sivistöiminnan kehittäminen, naisten työolojen parantaminen ja ammattiyhdistysten perustaminen.²⁰ Ohjelma oli siis vielä melko maltillinen, mutta merkittävämpää oli, että uudistusvaatimukset sidottiin näin poliittisen ohjelman ympärille. Tämä varmasti kasvatti yhteenkuuluvuuden tunnetta ja loi samalla työväestön keskuudessa uutta uskoa yhdistystoimintaan.

Vuonna 1888 Jyväskylä sai oman työväenyhdistyksen – kaupungin henkisen ilmapiirin suosissa yhdistystoimintaa ja kansansivistystyötä. Sen sijaan Jyväskylän pitäjän työväen poliittinen ja ammatillinen järjestäytyminen tapahtui huomattavasti myöhemmin eli vuosina 1902–1913, jolloin valtaosa työväenyhdistyksistä perustettiin.²¹ Kaupunkiin perustettu työväenyhdistys oli wrightiläisen hengen mukainen, sillä ensimmäiset säännöt oli ajan tavan mukaisesti lainattu Helsingistä. Tavoitteena oli "työväen ja ammattilaisten" henkisten ja aineellisten ehtojen parantaminen, joka parhaiten nähtiin onnistuvan työnantajain- ja tekijäin yhteistyöllä.²² Jyväskylän työväenyhdistyksen wrightiläiskaudella johtotehtävissä ja samalla enemmistönä olivat työnantajat ja -johtajat sekä sivistyneis-

¹⁸ Suomen työväenliikkeen historia 1976, s. 39; Soikkanen 1975, s. 20–21.

¹⁹ Hyvönen 1978, s. 18; Santonen 1989, s. 32–33.

²⁰ Oittinen 1954, s. 96–97.

²¹ Patrikainen 1985, s. 13.

²² Tapiola 1968, s. 17–21; Oittinen 1938, s. 26–29.

tö. Varsinaisen työväestön osuus jäi pieneksi. 1890-luvun loppuvuosina, kun sosialistinen aate ja radikalismi voimistui, myös käsityöläisten, kisällien ja oppi-
poikien määrä laski tuntuvasti enteillen murrosta wrightiläisessä työväenliik-
keessä. Wrightiläiskaudella JTY yritti parantaa vaihtelevalla menestyksellä työvä-
estön sosiaalista asemaa, perustamalla yleisen sairas- ja hautausapurahaston,
kiinnittämällä huomiota työllisyyteen ja työolosuhteisiin sekä paneutumalla työ-
väestön ahtaisiin asunto-oloihin. Tulokset jäivät kuitenkin vielä melko vaatimat-
tomiksi.²³

Wrightiläisen työväenliikkeen ihannekuvat ja jalot aatteet alkoivat murentua
1890-luvun puolivälissä, jolloin alettiin huomata työnantajien etujen ja työnteki-
joiden tavoitteiden yhteensovittamisen ongelma. Työväenyhdistyksissä tyyty-
mättömyys wrightiläisyyteen alkoi kasvaa, mikä johti vähitellen voimistuvaan
työläisradikalismiin, joka sai vaikutteita sosialismista. Työväenliike alkoi hajaan-
tua sisältäpäin, ja samalla perinteinen yhteistyöajatus joutui tekemään tilaa
radikaalimmalle marxilaisuudelle. Ensimmäiset merkit tällaisesta kehityksestä
ovat 1890-luvun alusta, jolloin ammatillisen järjestäytymisen pohjana olleet
wrightiläiset työnantajien ja -tekijöiden yhteistoiminnalliset ammattiyhdistykset
alkoivat vähitellen siirtyä työläisten johdettaviksi. Työväenyhdistysten yhteyteen
perustettiin puhujaseuroja, alaosastoina ulkotyöväenyhdistyksiä ja ammattiosas-
toja, joissa työläisjäsenet saattoivat päästä määräävään asemaan, kokea yhteen-
kuuluvuutta ja keskinäistä solidaarisuutta. Samalla sosialismi alkoi levittäytymään
yhä voimaperäisemmin työväestön piiriin, mikä merkitsi vastaavasti wrightiläi-
sen johdon aseman asteittaista murentumista²⁴

Vuonna 1893 pidetty työväenyhdistysten ensimmäinen edustajakokous sujui
vielä suhteellisen sopuisasti, saatiinhan aikaiseksi mm. yhteinen poliittinen uu-
distusohjelma. Sen sijaan vuonna 1896 Tampereella pidetty toinen edustajako-
kous ei sujunut yhtä onnellisten tähtien alla, sillä työväenliikkeessä vahvasti
vaikuttaneen Suomalaisen Puolueen sisäiset ristiriidat kärjistyivät erityisesti ääni-
oikeuskysymyksessä. Työväenliikkeen porvarilliset edustajat olivat jakaantuneet
kahteen ryhmään: maltillisempiin vanhasuomalaisiin ja radikaalimpiin nuorsuo-
malaisiin, jotka olivat K.J. Ståhlbergin johdolla valmiit selvästi vanhasuomalaisia
radikaalimpaan äänioikeusreformiin. Nuorsuomalaiset vaativatkin varallisuuteen
perustuvan äänioikeusasteikon poistamista valtiopäivävaaleissa. Lopulta koko-
uksen päätöslauselmaksi tuli jopa nuorsuomalaisten kannattamaa linjaa jyrkem-
pi kanta, joka hyväksyi tavoitteeksi kaikkinaisiin äänioikeusasteikkoihin perustu-
vien äänioikeusrajoitusten poistamisen. Päätöslauselma merkitsi vanhasuomalai-
sen wrightiläisyyden häviötä ja auktoriteetin murtumista siinä määrin, että von
Wright alkoi vetäytyä maltillisen linjan kannattajiensa kanssa radikaalivasta
työväenliikkeestä.²⁵

Työläisradikalismien lopullinen läpimurto tapahtui 1800-luvun viimeisinä vuo-
sina, jolloin joukkoliikkeen aktivoituminen ja yhteistoiminta saivat voimansa
lähinnä eri ammattialoille syntyneestä maanlaajuisesta yhteistyöstä, lakkotaiste-
luiden nostattamasta voimantunnosta ja juomalakkoliikkeen kasvattamasta yh-
teishengestä.²⁶ Työväenliikkeen nuorsuomalaisten porvareiden ja sosialistien

²³ Tapiola 1968, s. 41–46, 48–53.

²⁴ Paasivirta 1949, s. 11–12; Suomen työväenliikkeen historia 1976, s. 47–48.

²⁵ Suomen työväenliikkeen historia 1976, s. 48–49.

²⁶ Soikkanen 1975, s. 32–34.

yhteentörmäys johti Suomen työväenpuolueen perustamiseen Turun edustajakokouksessa vuonna 1899. Työväenliike oli näin irrottautunut porvarillisesta holhouksesta omaksi liikkeekseen, jonka ensimmäinen ohjelma oli vielä maltillinen eikä sisältänyt kuin epämääräisiä viittauksia sosialismiin. Valtakunnallista kehitystä seurailleen myös Jyväskylän työväenyhdistys suuntautui radikaalimmalle linjalle ja liittyi marraskuussa 1901 Suomen työväenpuolueeseen.²⁷

Vasta Forssan kokouksessa 1903 hahmoteltiin liikkeen ideologinen perusta ja sosialistinen ohjelma, joka myötäili marxilaisen teoreetikon Karl Kaytskin laatimaa ns. Erfurtin ohjelmaa vuodelta 1891 ja Itävallan sosiaalidemokraattien hyväksymää tuoreinta marxilaista ohjelmaa vuodelta 1901. Ohjelma rakentui luokkataisteluperiaatteelle, korostaen kapitalistista riistoa, taloudellista keskittymistä ja köyhälistön lisääntymistä. Lopulta kehityksen oli kuitenkin määrä johtaa kapitalismin tuhoon ja sitä kautta yksityisomaisuuden sekä valtiollisen vaikutusvallan siirtymiseen kansan haltuun. Samassa Forssan kokouksessa puolueen nimeen lisättiin myös sosiaalidemokraattiset tunnukset.²⁸

Voimistuvan luokkatietoisuuden asteittainen omaksuminen mursi wrightiläisyyden, jonka aika oli näin lopullisesti ohi. Wrightiläiskauden merkitystä ei ole kuitenkaan syytä väheksyä, sillä juuri tuona aikana työväestö kiinnittyi järjestötyöhön ja organisatorinen kehitys pääsi vauhtiin. Wrightiläisen työväenliikkeen ansioksi voidaan laskea myös toiminta työväen sivistystason kohottamiseksi sekä eräät sosiaaliset uudistukset mm. työväenvakuutuksen ja työväensuojelun saralla. Itsenäisen työväenpuolueen perustaminen tosin radikalisoi työväen tavoitteita huomattavasti. Ammatillinen järjestäytyminen alkoi niin ikään vakiintua wrightiläiskaudella, jolloin työväenyhdistysten alaosastoiksi alkoi syntyä ammattiyhdistyksiä ja -osastoja. Poliittisen ja ammatillisen työväenliikkeen kehitys kietoutui näin toisiinsa.

2.3. Ensimmäiset ammattiyhdistykset perustetaan

Ensimmäiset ammattiyhdistykset perustettiin 1880-luvulla eli aikana, jolloin myös ensimmäiset työväenyhdistykset näkivät päivänvalon. Ammatillinen järjestäytyminen käynnistyi perinteisten käsityöläisalojen piirissä, jossa myös työväenaate saavutti ensimmäiseksi kaikupohjaa. Tehdastyöväestö seurasi kuitenkin pian perässä järjestäytymällä ja omaksumalla sosialistisen työväenaatteen. Käsityöläisammattilaiset perustivat varhaiset ammattiyhdistykset. He seurasivat uusien yhdistysten perustamisessa vanhan ammattikuntalaitoksen perinnettä. Ammattikunnat olivat esiteollisella ajalla vakiintuneita käsityöläismestarien hallitsemia yhteistyöelimiä, jotka valvoivat tuotteiden laatua ja hintoja sekä pyrkivät toisaalta rajoittamaan kilpailua ja mestarien määrää. Tavoitteena oli ennen muuta turvata oma asema tiukalla valvonnalla ja sääntelyllä. Käsityöläismestarien patriarkaalisessa komennossa työskentelivät kisällit ja oppipojat, joiden kaukaisena haaveena oli yletä lopulta mestariksi asti.²⁹

²⁷ Oittinen 1938, s. 62–64.

²⁸ Paasivirta 1949, s. 13–17; Santonen 1993, s. 41–43.

²⁹ Rintala 1998, s. 11; Santola 1993, s. 39.

Perinteisillä käsityöaloilla, kuten puusepäntyöntekijöiden keskuudessa, oli syntynyt myös ammattikuntalaitokseen rinnastettavia kisällien veljeskuntia, jotka esi-merkinomaisesti loivat pohjaa ja jossakin mielessä myös jatkuvuutta ensimmäisellä teollistumiskaudella syntyneille uusille ammattiyhdistyksille. Puusepänkisällien veljeskunnan tunnuspiirteenä oli keskinäisen yhteenkuuluvuuden nostattama ammattimiestyöntekijäkunnan status. Merkittävää oli erityisesti se, että kisällikunnat valitsivat omat luottamusjäsenensä yhteisiä asioita hoitamaan ja ylläpitivät omaa huoltojärjestelmää eli avustuskassaa, joka takasi alkeellisen sosiaalisen turvan työttömyyden ja työkyvyttömyyden varalta. Puusepänkisällien killat säilyivät elinvoimaisina mestarien ammattikuntia pidempään aina ammattiyhdistysten perustamiseen asti ja osittain jopa niiden rinnallakin. Teollistumiskehityksen edetessä kisällistä tuli entistä selvemmin palkkatyöstä leipänsä ansaitseva puusepäntyöntekijä.³⁰ Kisällien veljeskunnan keskinäisestä solidaarisuudesta ja avustuskassatoiminnasta voidaan vetää selviä yhteneväisyyksiä myöhempien aikojen ammattiyhdistystoimintaan.

Vuoteen 1880 mennessä oli tultu tilanteeseen, jolloin ammattikuntalaitos joutui lopullisesti väistymään teollistumisen, teknisen kehityksen ja koneellistumisen tieltä, sillä tällöin viimeisetkin ammatinharjoittamiseen liittyneet rajoitukset oli poistettu. Työntekijöiden ammattitaitovaatimukset laskivat, ja ammattikuntalaitoksen suoma turvallinen patriarkaalinen suhde korvautui työnantajan ja työntekijän välisellä palkanansaitsijain rahasuhteella. Perinteinen käsityö kärsi inflaation eikä se pystynyt kunnolla kilpailemaan teollisen massatuotannon kanssa.³¹ Samoihin aikoihin oli kuitenkin lakkautettujen ammattikuntien tilalle alettu perustaa työnantajien elinkeinoyhdistyksiä, joissa saattoi olla myös alaosastoja, joihin työntekijöillä ei elinkeinolaista mukaan ollut kuitenkaan minkäänlaista oikeutta kuulua. Pääsääntöisesti elinkeinoyhdistysten toiminta jäikin vaatimattomaksi, koska entiset mestarismiehet ja etenkin käsityöläiset haikailivat menetettyä arvoasemaansa sekä vanhoja turvallisia ammattikuntalaitoksen aikoja. Myös von Wrightin yritykset saada työntekijät mukaan elinkeinoyhdistysten alaosastoihin ja sitä kautta yhteistyöhön työnantajien kanssa kariutuivat lupaavista yrityksistä huolimatta.³²

Varsinaisesti ammattiyhdistysliike pääsi jaloilleen vasta 1880-lopulla, jolloin wrightiläisen työväenliikkeen korostama työnantajien ja -tekijöiden yhteistyö tuli mahdolliseksi elinkeinoyhdistysten ulkopuolisissa ammattiyhdistyksissä. Helsingin työväenyhdistys muutti vuonna 1887 sääntöjään niin, että se saattoi ottaa itsenäisesti toimivia ammattiyhdistyksiä alaosastoina jäsenyyteensä. Niinpä suurin osa Helsingissä toimintansa aloittaneista uusista ammattiosastoista liittyikin siihen. Helsingin kokemukset olivat niin rohkaisevia, että von Wright kannusti myös muualla Suomessa perustettavia ammattiosastoja liittymään työväenyhdistysten yhteyteen. Wrightiläisen hengen innoittamana ammattiyhdistysliike alkoi näin kasvaa joukkojärjestöksi, joka vuoteen 1891 mennessä oli saanut korjauksia työoloihin, työaikaan ja palkkoihin.³³

Ensimmäistä ammattiyhdistystä on vaikea nimetä, mutta Helsingin Kirjapainajain Ammattiyhdistys oli ensimmäisiä. Oli luonnollista, että ammattiosastoja

³⁰ Reuna 1984, s. 17–19; Susitaival 1950, s. 102.

³¹ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 24–25.

³² Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 65–66.

³³ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 68–69, 83; Pättiniemi 1984, s. 9–10.

perustettiin käsityövaltaisille aloille, joissa työntekijät ja -antajat toimivat yhteistyössä. Usein työnantajat saattoivat silti nousta määräävään asemaan, mutta toisaalta jäsenistö oli alusta pitäen työläisvaltaisempaa kuin työväenyhdistyksissä. Alkuvaiheessa työntekijät olivat halukkaita toimimaan työnantajien kanssa samoissa yhdistyksissä eikä eristäytymisen halua tai luokkatietoisuutta vielä 1890-luvun alkuvuosina juurikaan ilmennyt. Vasta myöhemmin työläisradikalismien voimistuessa ja sosialististen aatteiden vallatessa maaperää ammattiosastojen työläisjäsenet valveutuivat ja ottivat osastoissa johdon käsiinsä.³⁴

1890-luvun alun taloudellinen lama ja työttömyys olivat kypsyttäneet mielialoja niin, että noususuhdanteen myötä vuonna 1896 puhkesi ns. punainen lakkovuosi, jolloin oli ennätysmäärä lakkoja eli kaikkiaan 23. Vuodesta 1896 tuli eräänlainen taitekohta, sillä lakosta alkoi muodostua järjestelmällisempiä, samalla kun punainen sosialismin aate jyrkensi työnantajien ja työläisten välisiä vastakohtaisuuksia. Työläisradikalismi alkoi voimistua, ja lakot tulivat erääksi työntekijöiden taistelukeinoksi. Esimerkiksi Helsingin rakennustyöläiset ryhtyivät taisteluun 10 tuntisen työpäivän puolesta, joka toteutui osittain jo vuonna 1896. Lopullisesti työnantajat taipuivat seuraavana vuonna, mikä vaikutti 10 tunnin työpäivän yleistymiseen myös muissa kaupungeissa. Samalla otettiin käyttöön punainen väri, joka symbolisoi uuden suunnan ja aatteen esiinnousua. Työntekijöiden keskuudessa aatteellinen murros alkoi näkyä siten, että nöyrät pyynnöt vaihtuivat asteittain jyrkemmiksi vaatimuksiksi.³⁵

Ammatillinen järjestäytyminen tehostui vähitellen ja samalla syntyivät ensimmäiset ammattiliitot, joita perustettiin eniten vuosina 1898–99. Vuoden 1899 lopussa oli jo lähemmäs parikymmentä valtakunnallista työntekijäjärjestöä. Ammattiyhdistysten ja -osastojen määräksi arvioitiin noin 200, joissa jäseniä 5000–8000.³⁶ Elettiin wrightiläisyyden ja sosialismin murrosvaihetta. Työmies-lehti kirjoitteli ammatillisen järjestäytymisen välttämättömyydestä, sillä vasta mitättömän pieni joukko oli herännyt järjestötoimintaan. Myös Jyväskylässä koettiin tarvetta järjestäytymiseen, ja niinpä vuonna 1896 kirjatyöntekijät järjestäytyivät ensimmäiseksi perustamalla ammattiosaston. Jyväskylän työväenyhdistys suosi wrightiläisen hengen mukaisesti alaosastojen perustamista, joten vuosina 1898–1899 räätälit, suutarit ja kirvesmiehet perustivat omat osastonsa. Jyväskylän puusepät eivät myöskään aikoneet jäädä kehityksen jalkoihin vaan järjestäytyivät ammattiosastoksi ja työväenyhdistyksen alaosastoksi yhtä aikaa muiden käsityöläisammattilaisten kanssa.³⁷

Heti 1900-luvun alussa ammattiyhdistystoiminta tosin vaikeutui, sillä valtiollinen taantumus lisääntyi vuonna 1899 annetun helmikuun manifestin myötä eikä työnantajienkaan orastava vastustus työväenliikettä kohtaan vähentynyt – pikemminkin päinvastoin. Työväen poliittinen ja ammatillinen järjestötoiminta oli kuitenkin saatu käyntiin, joten uudelle vuosisadalle voitiin lähteä jo hieman viisaampina ja paremmin eväin.

³⁴ Sama.

³⁵ Savola 1968, s. 98–99; Salomaa 1959, s. 58–63; Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 95, 100.

³⁶ Santonen 1993, s. 39–40.

³⁷ Brummer 1938, s. 57–58; Tapiola 1968, s. 64–66.

3. Jyväskylän puuseppien ammattiosasto (v. 1899–1905)

3.1. Järjestötoiminta käynnistyy

Puuseppien yhteistoiminta lähti liikkeelle ajan tavan mukaisesti wrightiläisessä hengessä. Ammattiyhdistystoiminnan organisoinnissahan johtavassa asemassa olivat käsityöläiset, joilla oli tehdastyöläisiin verrattuna korkeampi itsetunto ja sivistystaso sekä paremmat henkiset resurssit. Sitä paitsi esimerkiksi puusepillä vanhat ammattikuntaperinteet, kuten kisällien veljeskunnat, toimivat mallina uudenaikaiselle järjestötoiminnalle. Niinpä jo vuonna 1888 perustettiin ensimmäinen puuseppien ammattiyhdistys Helsinkiin. Jäsenenä oli vain ammattimiehiä, mutta wrightiläisen perusajatuksen mukaisesti joukossa oli myös työnantajia. Toiminta suuntautui heti ammatillisiin asioihin, kuten oman työnvälitystoimiston suunnitteluun, kilpailun rajoittamiseen, työpäivän lyhentämiseen ja työttömyyskysymyksen hoitamiseen. Helsingin esimerkin innoittamina järjestäytyivät puusepät Turussa 1890, Viipurissa 1894 ja Oulussa 1896 omiksi ammattiosastoikseen. Uusien yhdistysten säännöt ja ohjelmat laadittiin wrightiläisittäin, joten ne olivat pitkälti samanlaisia.¹

1890-luvun puolivälissä ilmaantuivat ensimmäiset merkit sosialististen aatteiden esiinmarssista ja ammattiyhdistysliikkeen radikalisoitumisesta. Vuosien 1897–1899 herätteelliset puuseppälakot Turun, Helsingin, Oulun ja Tampereen puuseppäntehtaissa ja -verstaissa johtuivat pulavuosien alhaisiksi painamista palkoista ja puuseppätyöntekijöiden elinmahdollisuuksien jyrkästä kaventumisesta. Puuseppälakoissa tyytymättömyys kohdistui lähinnä olojen kurjistumiseen ja puuseppien työn epäsäännöllisyyteen. Puusepät ryhtyivätkin vastavetona vaatimaan 10-tuntista työpäivää ja elinkustannusten mukaista palkankorotusta. Helsingissä ja Turussa lakot päättyivät työntekijöiden voittoon, mutta Tampereella juuri perustettu osasto oli suurissa vaikeuksissa yrittäessään taivuttaa työnantajat vaadittuihin palkkatarifeihin. Piinava lakko päättyi tappioon, ja se jouduttiin lopettamaan merkityksettömänä toukokuussa 1899, mikä johtui pitkälti Tampereen puuseppien kokemattomuudesta ja vähäisestä järjestäytyneisyydestä.²

Puusepät olivat kuitenkin kyseenalaistaneet ensimmäistä kertaa wrightiläisen sovintopolitiikan, ja kuten Esa Rintala asian ilmaisee, puuseppien lakko murskasi wrightiläisen ihanteen työnantajien ja -tekijöiden kestävästä yhteistyöstä yhteisissä yhdistyksissä.³ Täysin selvää oli, että wrightiläisestä hengestä huolimatta työnantajien ja -tekijöiden etujen ja tavoitteiden välillä vallitsi luonnollinen perusristiriita, jonka ratkaiseminen ei helpottunut työväenliikkeen radikalisoituessa. Toisaalta wrightiläisyys ei hävinnyt kertaheitolla vaan oli edelleen ideologisesti mukana perustettaessa uusia ammattiyhdistyksiä. Näin kävi myös Jyväskylän puuseppien järjestäytyessä ammattiosastoksi.

¹ Alanen 1956, s. 8–9.

² Reuna 1984, s. 107–110.

³ Vrt. Rintala 1998, s. 26–28.

Jyväskylän työväenyhdistyksellä oli merkittävä rooli paikkakunnan ammatillisen liikkeen herättäjänä, sillä puuseppien ja kirvesmiesten ammattiosastot syntyivät pitkälti JTY:n myötävaikutuksesta. Sen sijaan suutarien ja räätälien järjestäytyminen tapahtui paremminkin asianomaisten omassa piirissä. 1890-luvun loppupuoli oli yleisesti työväen järjestötoiminnan aktivoitumisen aikaa, joten uusien osastojen perustaminen oli hyvässä myötätulessa. Jyväskylän kaupungin ja sen ympäristön puuseppien ammattiyhdistyksen syntysanat lausuttiin perustavassa kokouksessa 22.1.1899. Ehkäpä työläisagitaattori Eetu Salinilla oli jotenkin näppinsä pelissä osastoa perustettaessa, sillä tuskin hän huvin vuoksi sattui olemaan paikkakunnalla samana päivänä.⁴

Kaikesta päätellen osaston perustaminen ei ollut sattuman kauppaa, sillä puuseppien järjestäytyminen muualla Suomessa oli toiminut jo pidemmän aikaa kannustavana mallina oman osaston aikaansaamiseksi, minkä puolesta myös JTY voimakkaasti propagoi. Järjestäytymistä harkittiin oletettavasti juuri sen vuoksi, että käsitettiin yhteistyön tarpeellisuus ammatillisten asioiden hoitamiseksi, jolle oli tuolloin olemassa sosiaalinen tilaus wrightiläisessä hengessä. Hetken mielijohteesta ei siis varmastikaan ollut kysymys, mitä tukee osastolle jo aikaisemmin muualta hankitut mallisäännöt, joiden perusteella sääntöehdotuskin laadittiin. Yhdistyksen 75-vuotishistoriikin kirjoittajan Kalle Rantasen mukaan puuseppien wrightiläiset mallisäännöt saatiin Kemistä, mikä tuntuu kuitenkin epäloogiselta, sillä siellä ainakaan puutyöntekijät eivät olleet vielä järjestäytyneet.⁵ Joka tapauksessa osaston perustamisajatukseen oli alettu hiljalleen kypsyä, mille E. Salinin tammikuinen vierailu antoi lopullisen pirstysruiskeen.

Jyväskylän puuseppien ammattiosaston perustavassa kokouksessa puheenjohtajaksi valittiin H. Asikainen ja kirjuriksi M. Kumpunen. Kokous oli kutsuttu koolle puuseppämestari K. Oksasen työhuoneeseen, joka sijaitsi tuolloin Väinönkatu 6:ssa.⁶ Kokouksessa vallitsi alusta pitäen wrightiläishenkinen tunnelma, sillä pöytäkirjan toisen pykälän mukaan: "Kokouksessa läsnäolleet Puuseppämestarit ja työntekijät päättivät yksimielisesti perustaa Jyväskylän kaupungin ja sen ympäristön Puuseppien ammattiyhdistys ja liittyä haaraosastona Jyväskylän työväen yhdistykseen."⁷ Kokouksessa oli siis paikalla sekä työnantajia että työntekijöitä, joten tavoitteena oli wrightiläiskaudelle tyypillinen sovitteleva ja yhteistyöhön pyrkivä ilmapiiri. Samalla tehtiin yksimielinen päätös liittymisestä alaosastona Jyväskylän työväenyhdistykseen. Kolmas tärkeä tekijä osaston perustamisen kannalta oli sääntöehdotuksen laatiminen toimintansa aloittavalle yhdistykselle. Kaikesta päätellen sääntöjen sommittelussa käytettiin apuna aikaisemmin hankittuja mallisääntöjä, koska niiden laatiminen kävi kätevästi ja hyväksymisenkin tapahtui vielä samassa perustamistilaisuudessa. Matti Kumpunen velvoitettiin kokouksen päätteeksi hakemaan sääntöehdotukselle vahvistus ja hyväksyntä Jyväskylän työväenyhdistykseltä. Muutaman viikon kuluttua työväenyhdistys ilmoittikin tarkastaneensa ja hyväksyneensä sekä puuseppien että kirvesmiesten ammattiyhdistysten säännöt.⁸ Ilmeisesti puuseppien esimerkkiä seuraten myös kirvesmiehet olivat järjestäytyneet ja perustaneet oman osastonsa helmikuun alkupuolella.

⁴ Tapiola 1968, s. 68–69; Reuna 1984, s. 117.

⁵ Rantanen, Kalle, 75 vuotta ammattiyhdistystoimintaa Jyväskylän puutyöläisillä, s. 15, JPAA, JyMA; vrt. Reuna 1984, s. 116, 132.

⁶ Kalle Oksanen oli hankkinut tontin 23.3. 1898 Väinönkatu 6:sta, jossa hän alkoi harjoittaa hyvin menestyvää puuseppäverstastansa. Herman Lassi osti vuonna 1913 tontin ja kiinteistöt Oksaselta. Lassi laajensi myöhemmin puuseppäverstasta ja aloitti myös huonekaluliikkeen samassa osoitteessa. Ks. tarkemmin ptk.oteet 14.4.1913, 3.10. 1932, yrityksen ja osakeyhtiön perustamista koskevat asiakirjat / jäämistöasiakirjat, Herman Lassi Oy:n arkisto, JyMA. Lisäksi Tommila 1972, s. 483; Sariola 1930, s.269.

⁷ Pöytäkirja yhdistyksen perustavasta kokouksesta 22.1.1899, JPAA, JyMA; ks. myös Keski-Suomi 26.1.1899.

⁸ Suomalainen 13.2.1899; Keski-Suomi 9.3.1899.

Puuseppien ammattiyhdistyksen ensimmäiset säännöt eivät ole säilyneet, mutta oletettavasti ne olivat ajan virtauksia seurailleen wrightiläiset. Samanaikaisesti perustetun kirvesmiesten osaston säännöissä mainitaan ammattiyhdistyksen tarkoituksena olevan yhdistää ammattiin kuuluvia henkilöitä yhteishyödylliseen toimintaan sekä edistää jäsentensä aineellista ja henkistä hyvinvointia. Edelleen osastossa tuli kiinnittää huomiota jäsenten sivistämiseen kirjallisuuden ja esitelmien avulla sekä "toimeensaada hyödyllisiä ja jalostavia huveja". Mikäli mahdollista myös apukassa tuli perustaa osaston yhteyteen. Tampereen puuseppien säännöt vuodelta 1898 olivat pitkälti samoilla linjoilla, korostaen lisäksi työnjohtajain ja työntekijäin hyviä suhteita sekä asianmukaisen teknillisen kehityksen ja kouluopetuksen tärkeyttä. Myös työväenliikkeen suosimaa raittiusaatetta pidettiin tavoiteltavana.⁹ Paljoa ei varmastikaan Jyväskylän puuseppien säännöt näistä poikenneet, joten wrightiläiset perusperiaatteet sivistystoiminnan, hyvinvoinnin ja yhteistyön saralla olivat vielä vahvasti mukana kuvioissa. Esa Rintalan mukaan säännöissä voidaan havaita myös vanhan ammattikuntahengen jäänteitä, mikä varmasti pitää myös paikkansa.

Ensimmäinen Jyväskylän puuseppien kokous oli varsinaisesti helmikuun loppulla, jolloin suoritettiin johtokunnan (=toimikunta) vaali. Puheenjohtajaksi valittiin M. Kumpunen, varapuheenjohtajaksi M. Laakso, rahastonhoitajaksi K. Oksanen, kirjuriksi J. Närhi ja H. Asikainen. Johtokunnan tehtäviin kuuluivat mm. asioiden valmistelu ja yleisten kokousten koolle kutsuminen. Johtokunnan kokoonpano oli jopa hämmästyttävän suppea, tosin ei osaston jäsenmääräkään noussut kovin suureksi, sillä perustamisvaiheessa siihen kirjautui 25 jäsentä, mutta laski vuoden loppuun mennessä 19:ään. Joka tapauksessa jäsenenä oli sekä työnantajia että työntekijöitä, joten wrightiläisistä ihanteista pidettiin kiinni. Helmikuun kokouksessa valittiin lisäksi tilintarkastajat, joista vakinaisiksi tulivat puuseppämestarit T. Puhakka ja H. Lassinen sekä varamieheksi G. Närhi. Myös huvitoimikunnan vaali suoritettiin sekä päätettiin ostaa osaston käyttöön ns. kantakirja pöytäkirjojen kirjoittamista varten, paperia yms. tarvittavia tarvikkeita ja tilata jäsenkortteja.¹⁰ Näin oli välttämättömimmät toimenpiteet suoritettu ja osaston toiminta saateltu yksissä tuumin käyntiin.

Puuseppien ammattiyhdistyksen alkuaikojen kokoonpanoa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy erityisesti työnantajien vahvaan edustukseen osastossa, sillä johtokunnan jäsenistä ja tilintarkastajista ainakin kuudella oli mestarismiehen tausta. Lisäksi neljä puuseppämestaria vaikutti vuosina 1899–1901 myös Jyväskylän työväenyhdistyksen johtokunnassa tai huvitoimikunnassa, innokkaimpana monitoimimies M. Kumpunen. Alkuvaiheessa juuri mestarit tuntuivat toimivan aktiivisimmin, tosin suurin osa jäsenistöstä oli työntekijöitä. Tässä mielessä Hannu Tapiolan väite siitä, että osastot eivät olisi juurikaan kiinnostaneet työnantajia, tuntuu harhaiselta. Ainakin Jyväskylässä puuseppäalan työnantajat olivat vahvalla panoksella laittamassa osastoa liikkeelle.¹¹

⁹ Lastu 2 / 1916, s. 22; sekä Onni Tuomen käsinkirjoitettu historiikki samasta asiasta vuosilta 1899–1915, JPAA, JyMA. Ks. myös Rintala 1998, s. 23, 26.

¹⁰ Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistyksen yleisen kokouksen pöytäkirja (jatkossa lyhennettynä yk:n ptk.) 19.2.1899; vuosikertomus 1899, JPAA, JyMA.

¹¹ JTY:n jäsenluettelot 1888–1922, JTYA, JyMA; vrt. Tapiola 1968, s. 69.

3.2. Huomio tärkeisiin kysymyksiin

Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistys ryhtyi heti perustamisvaiheiden jälkeen toimenpiteisiin osaston jäsenten aineellisen ja henkisen tilan turvaamiseksi. Tärkeimmäksi kysymykseksi koettiin oman työttömyyskassan aikaansaaminen osastolle. Tällaista ns. oma-aputoimintaa oli esiintynyt jo kauan ennen varsinaisen työväenliikkeen esiinmarssia, olihan vanhoilla käsityöaloilla perinteisesti, esimerkiksi kisällien keskuudessa, ollut apukassatoimintaa. Saattoipa sairaus- ja eläkekassan toiminta antaa virikkeen myös ammattiyhdistyksen perustamiseen tai tarjota ainakin tärkeää kokemusta järjestötyöstä kassan toimintaan osallistuneille. Esimerkiksi Helsingissä ja Tampereella tällainen puuseppien apukassatoiminta edelsi varsinaisen osaston perustamista. Kassan tarkoitus saattoi hieman vaihdella, mutta pääsääntöisesti pyrittiin turvaamaan jäsenten vähimmäistoimeentulo työttömyyden, työkyvyttömyyden tai sairauden sattuessa.¹² Oma-aputoiminnasta haettiin siis jatkuvuutta ja turvallisuuden tunnetta niin itselle kuin ammattitovereillekin.

Vuonna 1897 oli Helsinkiin perustettu puuseppien ensimmäisessä valtakunnallisessa edustakokouksessa Suomen puuseppäin keskushallinto. Alkuvuodesta 1899 Puuseppien keskushallinto lähestyi osastoja kirjeitse, joissa se kehoitti harkitsemaan työttömyyskassan perustamista. Maaliskuussa Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistys keskusteli vilkkaasti edellä mainitun kirjeen pohjalta ja tuli yksimielisesti siihen tulokseen, että kassa oli tarpeellinen ja sellainen olisi saatava myös Jyväskylään. Niinpä työttömyysapurahaston suunnittelua ja perustamista varten valittiin erillinen viiden hengen toimikunta, jonka tuli laatia sääntöehdotus perustettavalle rahastolle. Toimikunta tarttuikin tehtävään tarmolla ja sääntöehdotus saatiin valmiiksi toukokuun kokoukseen mennessä.¹³

Työttömyysapurahaston sääntöehdotuksen mukaan kassa tulisi toimimaan osana Puuseppien keskushallinnon organisoimaa työttömyysapurahastoa ja kassan jäseniksi kelpuutettaisiin vain Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistyksen jäsenet. Kassan oli tarkoitus turvata jäsenensä työttömyyden sattuessa siten, että vähintään kuusi kuukautta jäsenenä ollut saisi korkeintaan yhden kuukauden ajalta 50 p–1 mk päivässä korvausta työttömyydestään riippuen hänen kassalle aikaisemmin suorittamista maksuistaan. Lisäksi työttömälle tarjottiin mahdollisuus saada korollista lainaa kassasta takausta vastaan. Apurahaston pohjakassa oli tarkoitus rahoittaa sisäänkirjoitus- ja vuosimaksuilla sekä iltamien ja arpajaisien voittovaroilla. Jos osakas laiminlöisi maksunsa, seuraisi siitä alkuun sakkoa ja tarvittaessa myös kassasta erottaminen. Apurahaston kunniajäseneksi kaavailtiin sellaista osakasta, joka 25 vuoden yhtämittaisen jäsenyyden perusteella vapautettaisiin kaikista maksuista. Sääntöehdotuksen lopussa esitetään työttömyysapurahaston varojen siirtyvän Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistykselle, mikäli kassa syystä tai toisesta hajoaa.¹⁴

Valmistelut olivat edenneet siis hyvin pitkälle, mutta hieman epäselväksi jää, saatiinko kassa lopulta perustetuksi. Seuraavassa vuosikokouksessa nimittäin valittiin jälleen erillinen toimikunta, jonka tehtäväksi tuli saattaa kassa lopullisesti

¹² Reuna 1984, s. 79–80; Rintala 1998, s. 20–21.

¹³ Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistyksen johtokunnan kokouksen pöytäkirja (jatkossa lyhennettynä jk:n ptk.) 19.3.1899; yk:n ptk. 25.3.1899 ja 14.5.1899, JPAA, JyMA. Myös Keski-Suomi 28.3.1899.

¹⁴ Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistyksen työttömyysapurahaston sääntöehdotus v. 1899, JPAA, JyMA.

toimintakuntoon.¹⁵ Valitettavasti lähdeaineistossa olevat puutteet rajoittavat tarkastelua, mutta oletettavasti apukassa saatiin lopulta toimintaan, sillä asia koettiin tärkeäksi eikä huolellisia valmisteluita varmastikaan tehty vain leikinpäiten. Joka tapauksessa osasto oli heti osoittanut toimintakykynsä mm. pyrkimällä turvaamaan jäsentensä toimeentulon kriisiaikojen sattuessa ja toisaalta myös halunsa kehittää sitä edelleen.

Nuoren ammattiyhdistyksen alkuaikojen toinen merkittävä saavutus oli 10-tuntisen työpäivän läpivieminen neuvotteluteitse paikallisissa puusepäniikkeissä. Helsingin rakennustyöläisten lakko ns. punaisena lakkovuonna 1896 oli lopulta johtanut 10-tuntisen työpäivän käyttöönottoon pääkaupungin rakennustyömaille vuoden 1897 loppupuolella. Myös muualla maassa 10-tuntinen työpäivä alkoi yleistyä vähitellen, vaikka työnantajat sitä melko yleisesti vastustivatkin. Lakot eivät olleet ollenkaan harvinaisia taisteltaessa lyhyemmän työpäivän puolesta. Esimerkiksi Helsingin puusepät menivät lakkoon taivuttaakseen työnantajat 10-tuntiseen työpäivään sekä vaadittuihin palkankorotuksiin. Hieman myöhemmin myös Turussa ja Tampereella työnantajat joutuivat taipumaan työajan lyhennyksiin lakkouhan jo leijuessa ilmassa. Kyseessä olivat tuolloin nimenomaan jo aikaisemmin mainitut vuosien 1897–1899 herätteelliset puuseppälakot.¹⁶

Sen sijaan Jyväskylässä ei lakkoilemaan tarvinnut ryhtyä vaan työpäivän lyhennyksestä päästiin lopulta sopimukseen työntekijöiden ja -antajien välisten pitkälisten neuvotteluiden tuloksena. Keväällä 1899 asiasta keskusteltiin osaston kokouksessa, mutta silloin ei vielä yhteisymmärrykseen päästy. Jatkossakaan neuvottelut eivät edenneet ihan kitkatta, sillä elokuussa jouduttiin nimittämään kolmihenkinen sovintokomitea. Tämä osoittaa, ettei työnantajatkaan ihan noin vain olleet valmiit suostumaan työajan lyhennyksiin. Sovittelukomitean työ kantoi kuitenkin tulosta, sillä vuoden loppuun mennessä työpäivä lyheni 11 tunnista tavoiteltuun 10 tuntiin.¹⁷ Ilmeisesti työnantajat taipuivat lopulta melko helposti, koska lyhennetty työpäivä oli jo yleistynyt koko maassa. Lisäksi tuolloin elettiin vielä wrightiläisessä sovintohengessä, joten joustavuus oli varmasti molemminpuolista.

Jyväskylän puuseppien keskinäinen yhteistyö näyttää käynnistyneen suhteellisen myönteisissä ja samalla myös tuloksellisissa merkeissä. Tosin vaikeuksiakin alkoi vähitellen esiintymään. Huolta aiheutti mm. osaston pieni jäsenmäärä, jonka kasvattamisesta käytiin keskusteluja osaston sisällä, koska jäsenluvut näyttivät laskevan tasaisesti. Lääkkeitä ei vain tahdottu millään löytää. Alkuvaiheessa harkittiin jopa kiertävän puhujan palkkaamista jäseniä agiteeraamaan ja valistustyötä suorittamaan, mutta hankkeesta oli lopulta luovuttava varojen puutteen vuoksi. Toisella suunnalla osastolle murheita toi puuseppämestarien erimielisyydet töiden hinnoittelusta, mikä vaikutti työntekijöiden palkkaukseen. Osastossa pidettiinkin tärkeänä, että työnantajat pääsisivät sopusointuun ja yksimielisyyteen keskenään. Asiasta järjestettiin keskustelukokous, jonka tuloksena päätettiin hankkia Tampereen puusepiltä hintaluetteloita ja muita tietoja töiden hinnoittelusta, jotta olisi mahdollista suorittaa paikkakuntakohtaisia vertailuja.¹⁸ Ilmeisesti riitaisuuksia aiheuttanut hintapolitiikka saatiinkin tällä konstilla kohdalleen, sillä asiaa ei tarvinnut enää osaston kokouksissa käsitellä. Samalla tuli

¹⁵ Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistyksen vuosikokouksen ptk. 28.1.1900, JPAA, JyMA.

¹⁶ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 96–99; Reuna 1984, s.107–110.

¹⁷ Puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 14.5.1899 ja 27.8.1899; vuosikertomus 1899, JPAA, JyMA.

¹⁸ Puuseppien ammattiyhdistyksen jk:n ptk. 19.3.1899; yk:n ptk. 27.8.1899 ja 25.3.1899; keskustelukokouksen ptk. 9.4.1899, JPAA, JyMA.

jälleen todistetuksi osastossa vallinnut mestarien ja työntekijöiden välinen sovit-
teluhenkinen ilmapiiri, jonka avulla onnistuttiin varsinkin alkuaikoina löytämään
myönteisiä ratkaisuja melko tärkeisiin ammattillisiin kysymyksiin.

3.3. Kontaktit muihin työväenjärjestöihin

Suomalaisen työväenliikkeen alkuvaiheissa nimenomaan poliittisen liikkeen merkitys nousi korostetusti esille, sillä useinhan ammattiyhdistykset syntyivät vasta työväenyhdistysten perustamisen jälkeen ja integroituminenkin tapahtui juuri työväenyhdistysten alaosastoiksi. Poliittisen ja ammatillisen työväenliikkeen kehitys kietoutui näin toisiinsa eikä poliittisen ja ammatillisen toiminnan välille ollut helppo tehdä eroa, koska ammattiyhdistysliikkeen tehtäviä hoidettiin pitkälti työväenyhdistysten suojissa erityisesti maaseudulla. Ammatillinen liike alkoi kuitenkin vähitellen erottua omaksi kokonaisuudekseen, josta hyvänä esimerkkinä toimivat vuoteen 1899 mennessä perustetut ensimmäiset valtakunnalliset työntekijäjärjestöt eli ”ammattiliitot”. Samoihin aikoihin tehtiin myös ensimmäiset, tosin epäonnistuneet ja syviä ristiriitoja aiheuttaneet, yritykset ammatillisen keskusjärjestön perustamiseksi. Poliittisen työväenliikkeen hegemoniaa kuvaa hyvin se, että Suomen työväenpuolue saatiin melko vähin ponnistuksin aikaiseksi, mutta pysyvää ammatillista keskusjärjestöä ei mitenkään. Keskusjärjestön lopullinen perustaminen lykkääntyi aina vuoteen 1907 asti, joten siihen saakka puoluejohto kantoi vastuun ammattiyhdistys- ja lakkoasioiden hoiteluista poliittisen liikkeen siipien suojissa.¹⁹

1900-luvun vaihteessa tapahtuneen poliittisen ja ammatillisen työväenliikkeen aktivoitumisen ja radikalisoitumisen johdosta, täytyi myös Jyväskylän puuseppien muiden perusjärjestöjen tavoin ilmaista mielipiteensä sekä ottaa kantaa ajankoh-
tasiin tapahtumiin. Jyväskylän puuseppien ammattiyhdistys loikin tällöin ensimmäiset kontaktinsa muihin poliittisiin ja ammatillisiin työväenjärjestöihin, joista erityisesti Suomen Puuseppien keskushallinto näytti herättäneen kiinnostusta osaston jäsenten keskuudessa. Puuseppien valtakunnallista yhteistoimintaa oli yritetty viritellä aina vuodesta 1891 alkaen, mutta vasta vuonna 1897 toteutui ensimmäinen puuseppien yhteinen edustajakokous, joka pidettiin heinäkuussa Helsingissä. Puuseppien pyrkimys yhteistyöhön syntyi lähinnä halusta parantaa työoloja ja toisaalta lujittaa yhteisrintamaa lakkojen sattuessa. Ensimmäistä kokousta leimasi halu ”veljelliseen sopusointuun”, sillä vanhan ammattikuntahengen ohella mukana olivat vielä työnantajatkin. Kokouksen tuloksena saatiin kuitenkin aikaiseksi melko löyhä ja kapeapohjainen Suomen Puuseppien keskushallinto, johon kuuluivat puusepät, malliveistäjät ja sorvarit. Yhteistoiminnan johdosta ja kehittämisestä vastasivat lähinnä helsinkiläiset puusepät, mutta käytännössä ”liiton” toiminta jäi aika heppoiseksi aina vuoteen 1905 saakka, jolloin syntyi selvästi organisoidumpi Suomen Puutyöntekijäin liitto.²⁰

Seuraava edustajakokous pidettiin Turussa elokuussa 1899, jossa hyväksyttiin

¹⁹ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 111–113; Santonen 1993, s. 40–41, 59.

²⁰ Alanen 1956, s. 10–11; Reuna 1984, s. 95–96.

yhteenliittymälle ensimmäiset varsinaiset säännöt ja nimikin muutettiin Suomen Puuseppien liitoksi. Sääntöjen mukaan liiton keskushallituksen tuli toimia yhdysiteenä ja linkkinä ammattiyhdistysten ja -osastojen kesken sekä hoitaa heidän asioitaan aineellisen ja henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Mahdolliset työnantajien ja -tekijöiden väliset erimielisyydet liitto pyrki myös ratkaisemaan sovinnossa, ottaen molempien edut mahdollisuuksien mukaan huomioon. Toiminnan voi katsoa siis virallisesti alkaneen vasta Turun kokouksesta, sillä ensimmäisten sääntöjen hyväksymisen ohella myös työläisten keskinäinen solidaarisuus ja luokkatietoisuus olivat alkaneet hiljalleen kehittymään, samalla kun työnantajat olivat vastaavasti alkaneet jättäytyä pois yhteistoiminnasta. Myös organisaatio alkoi laajentua, sillä Turussa olivat paikalla kahden uuden yhdistyksen edustajat sekä Oulusta että Jyväskylästä.²¹

Hyvässä ajoin ennen Turun kokousta Jyväskylän osasto oli tehnyt oman päätöksensä liittymisestä Puuseppien keskushallintoon, joten jäsenyys oli astunut voimaan 1.6.1899. Jyväskylän puusepät olivat valinneet Turun kokoukseen edustajakseen ammattiyhdistyksen puheenjohtajan Matti Kumpusen, jolle osasto päätti maksaa 25 mk:n matkakorvauksen ja kompensaation menetetyistä työajasta. Maaliskuussa pidetyssä osaston kokouksessa oli tosin keskusteltu yleisestä kokouksesta ja kannatettu kokouksen pitopaikaksi joko Jyväskylää tai Tamperetta. Ilmeisesti osastossa pelättiin juuri suureksi nousevia edustuskustannuksia, joten kokouspaikka olisi haluttu mahdollisimman lähelle – mieluiten Jyväskylään. Yhtä kaikki Turkuun vaan Kumpusen täytyi lopulta lähteä.²²

Tuskin oli Kumpunen kunnolla ehtinyt kotiutua Turun reissultansa, kun alkoi kehkeytyä, osittain myös Jyväskylän puuseppiä koskettanut, ns. ammattijärjestöjupakka, jossa oli kysymys ennen muuta henkilökohtaisten ristiriitojen sävyttämästä aatteellisesta suuntataistelusta ja paikkakuntakohtaisesta valtataistelusta. Ammattiyhdistysliikkeen merkitystä koskevat erimielisyydet tulivat esiin välittömästi työväenpuolueen perustamisen jälkeen. Turkulaisten toverien tukemana puolueen johtotähti N. R. af Ursin korosti Karl Kautskin oppeihin nojautuen poliittisen työväenliikkeen merkitystä, kun taas ammattiyhdistysliikkeen vireimmässä keskuksessa Helsingissä E. Salin oli puhui ammatillisen keskusjärjestön perustamisen puolesta. Turkulainen puoluejohto ei ollut vakuuttunut Salinin ajaman keskusjärjestön tarpeellisuudesta. Lopulta puoluejohdon aikailu ja jarruttelu riitti Salinille, jonka johdolla helsinkiläiset kävivät sanoista tekoihin. He kutsuivat koolle Suomen Ammattijärjestön perustavan kokouksen Helsinkiin joulukuun lopussa 1899. Tässä tilanteessa ei myöskään turkulaisen puoluejohdon sopinut aikailu vaan se järjesti oman ammattiyhdistyskongressin Tampereella tammikuun alkupuolella 1900. Kokousten tuloksena saatiin aikaiseksi kaksi ammattijärjestöä. Todellisuudessa kumpikin keskusjärjestö oli kuitenkin alusta pitäen elinkelvoton, joten niiden toiminta jäi merkityksettömäksi ja lyhytaikaiseksi.²³

Myös Jyväskylän puusepille saapui kutsu molempiin kokouksiin. Periaatteessa osastossa kannatettiin ammattijärjestön perustamista ja sen toimintaa pidettiin hyvinkin tarpeellisena, mutta ilmeisesti juuri valtakeskusten, Turun ja Helsingin, väliset valtataistelut ja ristiriidat nähtiin suurimpana esteenä tulokselliselle toiminnalle.

²¹ Suomen Puuseppien liiton keskushallituksen säännöt, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 11.

²² Puuseppien ammattiyhdistyksen jk:n ptk. 19.3.1899 ja yk:n ptk. 2.7.1899, JPAA, JyMA.

²³ Soikkanen 1975, s. 47; Santonen 1993, s. 40–41.

nalle. Niinpä osasto kieltäytyi osallistumasta kumpaiseenkaan kokoukseen juuri erimielisyyksin vedoten. Asiaa ei kuitenkaan haudattu suoralta kädeltä, sillä tammikuussa 1900 pohdittiin vielä vakavasti liittymistä Tampereen ammattijärjestöön. M. Kumpunen valittiin jopa selvittämään tarkempia yksityiskohtia. Ilmeisesti liittymisasiä oli esillä myös Jyväskylän ammattiosastojen perustamassa keskuskomiteassa, jossa puuseppien osastoa edusti nimenomaan Kumpunen.²⁴ Loppujen lopuksi liittymispäätöstä puusepät eivät kuitenkaan tehneet, mutta selvästi keskusjärjestöjen jäsenyys houkutteli jyväskyläläisiä osastoja eikä vähiten puuseppiä. Toisaalta osasto piti myös Puuseppien liittoa ilmeisen hyvänä vaikutuskanavana, jonka avulla voitaisiin nimenomaan puuseppien aineellista ja henkistä tilaa koettaa parantaa. Jyväskylän puusepillä oli selvästi varovainen asenne uusien ammattijärjestöjen perustamiseen, mikä osoittautui ikään kuin vahingossa oikeaksi ratkaisuksi keskusjärjestöjen kiihdyttua.

Ammattijärjestöseikkailujen laannuttua puuseppien yhteistyötä jatkettiin kolmannessa liittokokouksessa, joka pidettiin kesällä 1900 Jyväskylässä. Osaston toive toimia kokouksen isäntänä oli sittenkin toteutunut. Kunnallistalolla pidetyssä kokouksessa osastoa edusti K.J. Ahlström, mutta avauspuheen suoritti M. Kumpunen. Paikalla olivat mm. liittohallinnon edustaja E. Perttilä ja työväenpuolueen sihteeri J.K. Kari. Kokousta leimasi aikaisempaa radikaalimpi toverihenkinen ilmapiiri, jonka mukaisesti kiinnitettiin huomiota työntekijöitä koskettaviin ammatillisiin kysymyksiin. Keskusteluissa oli esillä mm. työpäivän lyhentäminen, urakkatyön poistaminen, minimipalkan määrääminen ja ammatillisen valistustyön tehostaminen. Kokouksessa päätettiin myös sijoittaa Turkuun liittohallinto, jonka uudeksi puheenjohtajaksi valittiin K.F. Hellsten. Päätöksen taustalla kummitteli juuri kahden ammattijärjestön perustamisesta syntyneet erimielisyydet.²⁵

Jyväskylän kokous jäi kuitenkin tällä erää puuseppien viimeiseksi, mihin vaikutti osittain ammattijärjestön perustamisriita ja alkava valtiollinen sortokausi siten, että yhteistoiminta jäi vuosina 1901–1905 vaatimattomaksi. Joka tapauksessa puusepät olivat osoittaneet halunsa ja kykynsä yhteistoimintaan ammatillisia asioita ajettaessa. Samalla oli luotu malli puutyöläisten ammatilliselle liikkeelle. Perusjärjestötasolla tämä tiesi kontaktien lisääntymistä, mikä varmasti kohotti esimerkiksi Jyväskylän osaston itsetuntoa ja uskoa järjestötyön voimaan. Samalla oli pyrittävä ottamaan oppia ja toisaalta myös vastuuta ammatillisesta yhteistoiminnasta, mikä näkyi Jyväskylän puuseppien kohdalla mm. siinä, että he saivat kolmannen puuseppien liittokokouksen järjestelytehtävät hoidettavakseen.

Jyväskylän puuseppien ammattiosastossa tapahtui valvetumista myös poliittisella rintamalla. Osaston perustavassa kokouksessa oli jo päätetty liittymisestä Jyväskylän työväenyhdistykseen. JTY:n jäsenmäärä lisääntyi voimakkaasti vuonna 1899, jolloin uusien ammattiosastojen myötä jäsenluku nousi peräti 134 jäsenellä ollen yhteensä 179. Esimerkiksi puuseppiä mainitaan olleen 32, mutta todellisuudessa läheskään kaikki eivät lopulta liittyneet työväenyhdistykseen tai jättivät ainakin maksut suorittamatta. Lisäksi vuoden 1899 aikana mainitaan 12 puusepän muuttaneen kokonaan pois paikkakunnalta. Näin ollen puuseppien todellista edustusta JTY:ssä on vaikea laskea, mutta oletettavasti

²⁴ Puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 3.12.1899 ja vuosikokouksen ptk. 28.1. 1900, JPAA, JyMA; ks. myös Tapiola 1968, s. 71.

²⁵ Tapiola 1968, s. 69–70; Susitaival 1950, s. 335.

ainakin suurin osa ammattiosaston jäsenistä siihen kuului, kuten alaosaston säännöt edellyttivät. Todellisia aktivistejakin oli, kuten jo aikaisemmin mainittu M. Kumpunen, joka vaikutti mm. JTY:n sihteerinä ja johtokunnan jäsenenä. Ammatillinen järjestäytyminen toi kuitenkin JTY:een radikaalimpia työläisjäseniä, joten kokoonpanon muuttuminen tiesi samalla aatteellista murrosta. Vähitellen Jyväskylän työväenyhdistys muuttuikin wrightiläisestä sosialistiseksi, mikä näkyi mm. kädenvääntönä työväenpuolueeseen liittymisestä.²⁶

Työväenliikkeessä tapahtunut aktivoituminen ja radikalisoituminen johti heinäkuussa 1899 Suomen työväenpuolueen perustamiseen Turussa järjestetyssä kolmannessa valtakunnallisessa työväenyhdistysten edustajakokouksessa. Perustamisesta kiistelivät lähinnä kokoukseen osallistuneet sosialistit ja nuorsuomalaiset. Perustamispäätös syntyi kuitenkin lopulta melko helposti äänin 55–3. Jyväskylän työväenyhdistyksen edustajina paikalla olivat O. Reino ja K.F. Mård, jotka evästyksien mukaisesti kannattivat työväenpuolueen perustamista. Varsinkin Reino esiintyi kokouksessa melko aktiivisesti. Reino ei kuitenkaan esimerkiksi kannattanut erillisen puolueohjelman laatimista, vaan hänen mukaansa ”työ tekee ohjelman”. Paikalla oli kuitenkin selvästi radikaalimpia sosialisteja, joten Reinon kommentit jäivät arvoon arvaamattomaan. Niinpä Turun kokouksessa laadittiin 13-kohtainen uudistusvaatimusohjelma, jossa vaadittiin mm. yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta kaikille 21 vuotta täyttäneille, yhdistymis-, kokoontumis-, lausunto- ja painovapautta sekä 8-tuntista työpäivää. Myös muut vaatimukset olivat ajankohtaan nähden melko ponnekkaita, jotka porvariston taholta tuomittiin jopa liian jyrkiksi ja mahdottomiksi toteuttaa.²⁷

Sen sijaan Jyväskylän puuseppien ammattiosasto hyväksyi työväenpuolueen ohjelman kokonaisuudessaan lokakuun kokouksessaan, joten työväenpuolueen perustamiseen ja tavoitteisiin oltiin osaston sisällä ilmeisen tyytyväisiä. Varsinaisia edustajakokouksen pöytäkirjojakin päätettiin tilata kaksi kappaletta osaston jäsenten luettavaksi. Vaikuttaa siltä, että työväenaate alkoi näin saavuttaa entistä laajempaa kaikupohjaa myös Jyväskylän puuseppien keskuudessa, kun vielä joulukuun kokouksessa valittiin puuseppä Salminen Työmies-lehden asiamiehenä.²⁸ Työmies-lehtihän oli alkanut ilmestyä keväällä 1895, mutta muuttui jo vuonna 1897 päätoimittaja Matti Kurikan ohjauksessa linjaltaan selvästi jyrkemmäksi ja arvostelevammaksi. Radikaalimpien aatteiden aika alkoi olla siis käsillä myös Jyväskylässä.

Työväenpuolueeseen osasto ei kuitenkaan vielä liittynyt, mihin vaikutti ilmeisesti ainakin se, että puolueeseen oli tuolloin tapana kuulua yleensä työväenyhdistyksen välityksellä. Vaikka osastossa olisikin ilmennyt halua liittyä puolueeseen, oli se käytännössä vaikeaa, sillä Jyväskylän työväenyhdistys halusi toistaiseksi pysyä puolueen ulkopuolella, vedoten em. ammattiyhdistysjupakkaan ja sen synnyttämiin sisäisiin valtataisteluihin. Vasta vuonna 1901 JTY päätti liittymisestään puolueeseen, mikä merkitsi samalla wrightiläisyyden tappiota ja nuorsuomalaisien vetäytymistä yhdistyksen toiminnasta.²⁹ Jyväskylän puuseppien ammattiosastoa liittymispäätös ei kuitenkaan enää koskettanut, sillä osaston toiminta oli hiipunut sortokausien myötä. Puolueeseen liittyminen tulikin seuraa-

²⁶ JTY:n jäsenluettelot 1888–1922, JTYA, JyMA; Tapiola 1968, s. 71–72; ks. myös Nikki 1988, s. 46–47.

²⁷ Suomen työväenliikkeen historia 1976, s. 51–52; Soikkanen 1975, s. 41–44; Tapiola 1968, s. 77–78.

²⁸ Puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 8.10.1899 ja 3.12.1899, JPAA, JyMA.

²⁹ Ks. tarkemmin Tapiola 1968, s. 78–80; Brummer 1938, s. 62–64.

van kerran ajankohtaiseksi vasta puutyöntekijäin ammattiyhdistystoiminnan vaikiinnuttua Jyväskylässä.

3.4. Virkistystoiminta viriää

Työväenliike oli, ja on edelleen, työläisten yhteisöjä kokoava voima, jonka vaikutuksesta syntyi työväenyhdistysten ylläpitämiä toiminnallisia keskuksia – työväentaloja. Puhuttiin myös työläisten ”toisesta kodista”, joka tämän vuosisadan alussa symbolisoi yhteisöllisyyttä tarjoten työväestölle mahdollisuuden vapaaseen julkiseen toimintaan.³⁰ Työväenyhdistyksillä ei kuitenkaan aina ollut, varsinkaan alkuaikoina, mahdollisuutta oman työväentalon hankkimiseen, joten kokoukset, kulttuuri- ja valistustyö suoritettiin tällöin muissa tiloissa. Esimerkiksi Jyväskylän työväenyhdistys kokoontui mm. kaupungin lukusalissa vuoteen 1910 asti, jolloin lopulta saatiin hankittua oma talo. JTY:n työväestön hyväksi toimeenpanema kulttuurityö ja sivistysharrastukset eivät tästä silti sanottavammin kärsineet, vaan valistus- ja harrastustoiminnasta muodostui tärkeä osa yhdistyksen toimenkuvaa. Työväestöllä täytyi olla kuitenkin riittävästi henkistä potentiaalia, ja toisaalta myös työn jälkeistä vapaa-aikaa tällaiselle ”jalostavalle” toiminnalle. Von Wright oli sitä mieltä, että mm. työntekijäin hyvinvointi paranisi, ammattitaito karttui ja sivistysharrastukset lisääntyisivät, mikäli hänellä olisi riittävästi vapaa-ajan tarjontaa mahdollisuuksia henkisiin harrastuksiin. Työajan lyhentäminen nähtiin eräänä keinona työntekijäin virkistystoiminnan vilkastuttamiseksi.³¹

Jyväskylän työväenyhdistys pyrki ajan tavan mukaisesti toimimaan sivistysjärjestönä, joka järjesti jäsenilleen runsaasti valistus- ja huvitoimintaa. Ensimmäisinä valistusmuotoina olivat alkeiskurssit, jotka tarjosivat kansantajuksen luentotoiminnan ohella jopa kouluopetusta korvaavaa tietoa esimerkiksi äidinkielessä ja kaunokirjoituksessa. Yhdistyksen puhujaseuran avulla perehdyttiin puhetaidon saloihin. Valistustoiminnan kannalta tärkeät lukusali ja kirjasto saatiin toimintaan 1910-luvulla. Sen sijaan taideharrastukset alkoivat työväenyhdistyksen organisoimina jo 1800-luvun lopulla, jolloin näytelmäharrastuksen ohessa ensimmäinen laulukuo ja soittokunta aloittivat toimintansa. Työväenliikkeessä urheilu on aina ollut tärkeää, niin myös JTY:ssä, jossa muun urheilun lomassa syntyi erityinen voimisteluseura 1898.³²

Toiminta eri sektoreilla oli siis hyvin monipuolista eikä varsinaista huvitoimintaakaan unohdettu, sillä yhdistyksen osana toimi oma huvitoimikunta. Se järjesti virkistävästä ajanviettoa jäsenistölle mm. erilaisten retkien, juhlien ja illanviettojen muodossa. Myös Jyväskylän puuseppien ammattiosaston jäsenet kantoivat kortensa kekoon JTY:n huvitoiminnan elävöittämiseksi, sillä vuosina 1899–1901 toimivat JTY:n huvitoimikunnassa osaston jäsenistä ainakin H. Asikainen, K. Ahlström ja J. Närhi. Puuseppät olivat siis hyvin valveutuneita ”jalostavien” huvien järjestämisessä, sillä kaikki kolme osallistuivat myös oman osaston virkistystoiminnan ideoimiseen ja vapaa-ajan muotojen kehittämiseen.³³

³⁰ Parikka 1987, s. 133–134.

³¹ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 98; tarkemmin Laine 1946 b, s. 44–45.

³² Nikki 1988, s. 52–59; tarkemmin Tapiola 1968, s. 146–162.

³³ JTY:n jäsenluettelot 1888–1922, JTYA, JyMA; puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 19.2.1899, 9.4.1899 ja vuosikokouksen ptk. 29.1.1900, JPAA, JyMA.

Työväenyhdistykset eivät kuitenkaan olleet ainoita, jotka pyrkivät saamaan työntekijät mukaan virkistys- ja harrastustoimintaan. Paitsi että työläiset saattoivat osallistua työväenyhdistyksen järjestämiin rentoihin, niin heillä oli usein myös mahdollisuus toimia oman ammattialansa vapaa-ajantoiminnan piirissä. Monissa ammattiosastoissa oli tapana valita erillinen huvitoimikunta, joka järjesti aktiviteettia huomattavasti suppeammalle joukolle. Yleensä tämä joukko koostui pääasiassa oman alan ammattiveljistä- ja siskoista, jotka usein olivat myös osaston jäseniä ja joihin oli olemassa näin valmiit sosiaaliset kontaktit. Osastoissa huvitoiminta koettiin pitkälti rentouttavana arkisen aherruksen vastapainona, jolloin tarjoutui tilaisuus tutustua ammattitovereihin työajan ulkopuolella. Ajan tavan mukaisesti myös Jyväskylän puuseppien ammattiosasto valitsi heti ensimmäisessä varsinaisessa kokouksessaan osastolle oman huvitoimikunnan, joka muodostui seitsenhenkiseksi. Ensimmäiseen huvitoimikuntaan vuodelle 1899 tulivat valituiksi M. Kumpunen, H. Asikainen, J. Närhi, A. Oksanen, G. Närhi, K. Kajander ja H. J. Lahti, joista neljä ensiksi mainittua kuuluivat myös osaston johtokuntaa, joten harvoille ja valituille luottamustehtävät alkuaikoina lankesivat. Samassa kokouksessa huvitoimikunta oikeutettiin käyttämään tarpeisiinsa niitä varoja, jotka se tulisi saamaan järjestämistään tanssiaisista, iltamista ym. virkistystoiminnan muodoista. Lisäksi huvitoimikunta määrättiin suorittamaan tilitys toiminnastaan vuosittain johtokunnalle.³⁴

Jyväskylän puuseppien ammattiosaston toiminta jäi lupaavasta alustaan huolimatta valitettavan lyhyeksi, sillä viimeistään vuoden 1901 kuluessa osaston toiminta loppui täysin. Ymmärrettävästi myöskään huvitoiminnan kehittämisessä ei tästä syystä päästy paljon alkua pidemmälle, mutta jotain aktiviteettia huvitoimikunta sentään pystyi jäsenilleen tarjoamaan. Ensimmäisenä toimintavuonna ainakin kokoonnuttiin ahkerasti, sillä huvitoimikunta piti kahdeksan kokousta vuoden aikana. Tuloksiakin alkoi näkyä. Maaliskuun alussa järjestettiin hiihtokilpailut Jyväsjärven jäällä, josta jatkettiin puuseppämestari T. Puhakan asunnolle. Siellä vietettiin vapaamuotoinen perheilta osaston jäsenten kesken. Urheiluharrastukset jatkuivat jo helluntaina, jolloin otettiin osaa Jyväskylän työväenyhdistyksen järjestämään kävelyretkeen. Ilmeisesti osastossa ei kuitenkaan tunnettu erityistä vetoa kuntoiluun, sillä mielenkiinto kohdistui jatkossa rattoisampien – ja samalla tuottoisampien – illanistujaisten viettoon.

Ensimmäiset varsinaiset iltamat järjestettiin Palokunnan talolla huhtikuun 30. päivänä, jonne oli kutsuttu wrightiläisen hengen mukaisesti sekä työnantajat että työntekijät, mutta jostain syystä tilaisuus ei puuseppämestareita liiemmin kiinnostanut. Olisikohan taustalla vaikuttaneet mestarien silloiset keskinäiset erimielisyydet töiden hinnoittelusta, joten toisen mestarin kohtaaminen ei ehkä sen hetkisissä oloissa tuntunut houkuttelevalta ajatukselta. Joka tapauksessa iltamat vietettiin. Ohjelmaakin oli saatu aikaan, ja seminaarin kuoro vastasi musiikista. Kesän ajaksi huvitoiminta näyttää lopahtaneen, mutta vuoden lopulla järjestettiin taas iltamat Kunnallistalon juhlasalissa. Lisäksi vuoden aikana pidettiin ainakin yhden perheiltamat osaston jäsenille. Positiivisena asiana on pidettävä myös sitä, että huvitoimikunnan tilit jäivät vuodelta 1899 lähes 40 markkaa

³⁴ Puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 19.2.1899, JPAA, JyMA.

voitolliseksi, joten iltamien pitäminen ei ollut mennyt siinäkään mielessä hukkaan.³⁵

Puusepät olivat virkistystoiminnan ohella kiinnostuneet myös valistustoiminnan tarjoamista mahdollisuuksista. JTY oli järjestänyt jo vuodesta 1891 alkaen alkeiskursseja mm. äidinkielessä ja kaunokirjoituksessa niille työläisille, jotka olivat jääneet täysin vaille kouluopetusta. Vuodesta 1893 alkaen opetustyö vakinaistui, sillä valtuusto alkoi tukea kurssitoimintaa anniskeluyhtiön voittovaroilla siten, että JTY:lle myönnettiin vuosittain 400–600 markkaa avustusta opintoja varten. Vuosisadan lopulla alkeiskurssit olivat muuttuneet säännöllisiksi ja laajentuneet niin, että esimerkiksi vuonna 1899 opintoja suoritti 58 oppilasta, joiden tuli pitää päiväkirjaa oppituntien kulusta. Jyväskylän puuseppien ammattiosaston jäsenistä ainakin osa oli ilmeisen innostunut työväen alkeiskursseista, koska lokakuun kokouksessa kannatettiin opetuksen järjestämistä myös kirjanpidossa ja piirustuksessa. JTY ottikin nämä opinto-ohjelmaansa vielä saman vuoden kuluessa, minkä lisäksi esim. kirvesmiehille järjestettiin alakohtaista koulutusta mittausopissa.³⁶ Saattaa olla hyvinkin mahdollista, että myös puuseppien osastosta otettiin osaa alkeiskursseille. Ainakin kiinnostus siihen suuntaan oli tehty selväksi.

Kaiken kaikkiaan osaston alkuaikojen huvitoiminta ei muodostunut kovin vilkaaksi, mutta päämääränä oli selkeästi virkistävän yhteistoiminnan ja hyödyllisten harrastusten tarjoaminen osaston jäsenille. Uusi huvitoimikuntakin valittiin vuodelle 1900, mutta lähdetekniset seikat estivät toiminnan lähemmän arvioimisen. Ilmeisesti edettiin jatkossakin pitkälti samoilla linjoilla, sillä virkistystoiminta alkoi kehittyä selvemmin vasta sen jälkeen, kun ensi oli saatu Jyväskylän puutyöntekijäin yhdistystoiminta pysyvälle ja vakaalle pohjalle.

3.5. Aloittelevan osaston toiminta hiipuu

Tuskin olivat Jyväskylän puusepät saaneet kunnolla ammattiyhdistystoimintansa käyntiin, kun aloittelevan osaston toiminta alkoi jo hiipua. Syitä toiminnan lamaantumiseen voi vain arvailla, sillä dokumentit tältä ajalta ovat kadonneet totaalisesti. Varmaa on kuitenkin se, että vuoteen 1900 lähdettiin vielä täysillä, sillä tammikuun vuosikokouksessa Kunnallistalolla valittiin normaaliin tapaan johtokunta, tilintarkastajat ja huvitoimikunta. Helmikuussa johtokunta piti puolestaan oman kokouksensa, jossa valittiin toimihenkilöt vuodelle 1900. Ammattiosaston puheenjohtajaksi soveliaimpana pidettiin edelleen M. Kumpusta, varapuheenjohtajaksi valittiin H. Asikainen, kirjuriksi K. J. Ahlström ja rahastonhoitajaksi J. Närhi.³⁷ Kovin vahvoja merkkejä osaston toiminnan loppumisesta ei siis tuolloin vielä ollut eikä se todellisuudessa loppunutkaan, sillä toimihan osasto isäntänä kesällä Jyväskylän Kunnallistalolla pidetyssä puuseppien kolmannessa edustajakokouksessa. Veikko Leväniemen mukaan osaston toiminta olisi tosin sammunut jo keväällä 1900, mutta ilmeisesti toiminta jatkui kuitenkin aina

³⁵ Puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 14.5.1899; vuosikertomus 1899, JPAA, JyMA; vrt. myös Tapiola 1968, s. 69.

³⁶ Puuseppien ammattiyhdistyksen yk:n ptk. 8.10.1899, JPAA, JyMA; Tapiola 1968, s. 146–147.

³⁷ Puuseppien ammattiyhdistyksen vuosikokouksen ptk. 28.1.1899 ja jk:n ptk. 25.2.1900, JPAA, JyMA.

seuraavan vuoden puolelle asti, sillä paikkakunnan työväenlehti Sorretun Voima kirjoitti vuonna 1912 artikkelissaan seuraavasti: ”Puuseppäin ammattiosasto on ollut Jyväskylässä toiminnassa jo ennekin, mutta nukkui se jo vuonna 1901.”³⁸ Todennäköisesti nukahtaminen tapahtui siis lopullisesti vasta vuoden 1901 puolella.

Osaston alkuvaiheen toimintaa arvioitaessa, voidaan yhtyä ensimmäisen vuoden toimintakertomuksen toteamukseen, että liikkeellelähtö on tapahtunut aloittelemissa ja melko hiljaisissa merkeissä. Toiminta olikin suurelta osin järjestötyön opettelua ja toimintatapojen etsimistä. Työtä ei kuitenkaan koettu osastossa turhauttavaksi, sillä toiminnalla nähtiin saavutetun myös paljon yksimielisyyttä. Ilmeisesti yksimielisyydellä tarkoitettiin juuri wrightiläishenkistä ilmapiiriä, sillä toimivathan osastossa työnantajat- ja tekijät yhteistyössä ja läheisessä kosketuksessa toisiinsa. Parhaimpana osoituksena tästä voidaan pitää neuvotteluiden kautta saavutettua 10-tuntista työpäivää. Muilla sektoreilla konkreettiset saavutukset jäivät suhteellisen vähäisiksi eivätkä esimerkiksi työpalkat tai aineellinen toimeentulo juurikaan kohentuneet. Minkäänlaisia merkkejä radikaalimmista toimenpiteistä, kuten lakkotaistelusta, elinehtojen parantamiseksi tai työehtosopimusten solmimiseksi ei vielä tuolloin esiintynyt. Eivätkä ne olisi edes soveltuneet silloiseen osastossa vallinneeseen sovitteluhenkiseen ilmapiiriin – niiden aika tuli vasta myöhemmin.

Puuseppien osastolla oli kuitenkin haluja kehittää toimintaansa, sillä esimerkiksi työttömyyskassaa puuhattiin tositaroituksella. Myös kontakteja muihin työväenjärjestöihin alettiin alusta pitäen vaalia. Erityisesti Puuseppien liitto nähtiin vaikutuskanavana, jonka kautta puuseppien elinehtoja ja yhteistyötä voitaisiin kehittää. Toisaalta toiminta liittotasolla oli alkuvaiheessa yhtä tunnustelevaa ja hapuilevaa kuin osastoissakin eikä mullistavia tuloksia vielä saavutettu. Liiton elinkaari päättyi lopulta sortovuosien myötä, mutta se oli toiminnallaan kuitenkin ehtinyt luoda suuntaviivoja tulevaisuuden ammattiyhdistystoiminnalle ja ammatilliselle liikkeelle. Vähän samanlainen tilanne oli Jyväskylän puuseppien ammattiosaston kohdalla. Toiminta loppui, mutta malli puutyöntekijöiden järjestäytymiselle Jyväskylässä oli joka tapauksessa saatu luoduksi. Myös paikkakunnan kirvesmiesten osastossa tilanne oli pitkälti samankaltainen.

Mistä puuseppien ammattiyhdistystoiminnan hiipuminen sitten viime kädessä johtui? Vastausta voi alkaa etsiä useammalta suunnalta, mutta eräänä syynä voidaan pitää osaston vähäistä jäsenmäärää. Mitä yksimielisempi ja suurempi joukko on asioita ajamassa, sen helpommin ne oletettavasti saadaan myös toteutetuksi. Puuseppien osastossa jäsenluku jäi pieneksi eikä järjestäytymistä tapahtunut odotetulla tavalla. Niinpä myös yhteisten asioiden tuloksellinen toteuttaminen vaikeutui, koska ammattiyhdistystoiminnalle tunnusomainen joukkovoima jäi puuttumaan. Näin ollen työläisjäsenten motivaatio järjestötyöhön kerta kaikkiaan vain lopahti. Mahdollista on myös se, että mestarien kanssa harjoitettu yhteistyö kariutui aatteiden radikalisoituessa 1900-luvun vaihteessa, joten ehkä työläisjäsenten joukosta ei vain löytynyt kyllin voimakkaita henkilöitä osastoa vetämään. Puuseppämestarithan toimivat alkuvaiheessa aktiivisesti jopa

³⁸ Sorretun Voima 28.10.1912; vrt. Leväniemi 1969, s. 24.

osaston johtotehtävissä. Toiminnan sammumiseen saattoi osaltaan vaikuttaa myös venäläisten viranomaisten harjoittama taantumus, joka lamaannutti yleisesti työväenjärjestöjen toimintaa. Ensimmäinen sortokausi rajoitti yhdistymistä, kokoontumista ja sananvapautta, mikä vaikutti poliittisen ja ammatillisen työväenliikkeen toimintamahdollisuuksiin. Esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen valtakunnallinen yhteistyö kahlittiin kokoontumisvapauden säännöksillä. Perusjärjestötasollakaan toiminta ei voinut jatkua entiseen malliin näinä ns. routavuosina, joita kesti aina vuoteen 1905 asti, jolloin lopulta kansalaisvapauksia laajennettiin ja poliittiset olot muuttuivat vapaammiksi.³⁹

Jyväskylän puuseppien yhteistoiminnan laantumiseen on vaikea löytää yhtä ja ainoaa oikeaa syytä, mutta hiljaiseloa jatkui aina vuoden 1905 elokuuhun saakka, jolloin kymmenkunta puuseppää kokoontui herättelemään osaston toimintaa jälleen henkiin. Liekö asiaan vaikuttanut toive olojen lopullisesta vapautumisesta, kun suurlakon edellä puusepät ryhtyivät Jyväskylän kunnallistalolla tarkastamaan entisen osaston sääntöjä. Joka tapauksessa vielä samassa kokouksessa päätettiin toimintaa jatkaa entisen puuseppien ammattiosaston pohjalta.⁴⁰ Käytännössä ei kuitenkaan päästy alkua pidemmälle, sillä toiminta loppui yhtä nopeasti kuin oli alkanutkin. Ilmeisesti suurimpana esteenä oli vähäinen kiinnostus, koska perustavassa kokouksessa oli paikalla vain kymmenen aktiivista puuseppää. Seuraavan kerran järjestäytymistä päätettiinkin yrittää suurlakon jälkeen yhdessä kirvesmiesten kanssa.

³⁹ Laine 1946 a, s. 214–219.

⁴⁰ Puusepäntöntekijäin kokouksen ptk. 16.8.1905, JPAA, JyMA.

4. Alkuaikojen hapuilusta kansalaissodan melskeisiin – vakiintuvan toiminnan vuodet 1905–1918

4.1. Suurlakko aktivoi työväenluokan

Venäjän valtakunta lamaantui 25.10.1905, jolloin pitkällinen tyytymättömyys tsaarin sortojärjestelmään pääsi lopullisesti purkautumaan suurlakkona. Tappiolinen Japanin sota ja huono elintarviketilanne saivat suuret joukot liikkeelle vaatimaan kansalaisvapauksia ja yhteiskunnallisia uudistuksia. Lakko levisi myös Suomeen lokakuun lopulla laajeten nopeasti koko maahan. Tyytymättömyys tsaarinvallan harjoittamaan sortopolitiikkaan oli voimistunut etenkin vuoden 1905 kuluessa. Huhtikuussa työväenliike oli järjestänyt mm. Helsingissä suuren mielenosoituskokouksen yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden puolesta. Samoihin aikoihin osoitettiin mieltä myös Jyväskylässä. Mielipideilmasto oli muutenkin muodostunut suurlakon otolliseksi, mutta silti se tuli lopulta yllätyksenä. Suurlakon alkuunpanijoina olivat työläiset, mutta siitä muodostui nopeasti koko kansan lakko Venäjän sortohallitusta vastaan Suomen valtiollisten oikeuksien ja laillisten olojen palauttamisen puolesta.¹

Lakkoaalto saapui tiistaina 31.10. 1905 Jyväskylään. Työväenliikkellä oli valtakunnallisesti keskeinen rooli lakon johdossa, niin myös Jyväskylässä, jossa työväenyhdistys sai alkuepäselvyyksien jälkeen lakon johdon käsiinsä. Työväenyhdistys toimi aktiivisesti ja järjesti suurlakkoviikolla mm. neljä kansalaiskokousta ja kolme mielenosoituskokousta. Suurlakon aikana järjestetyissä kansalaiskokouksissa huokui selvästi kansallismielinen henki ja jopa isänmaallinen innostus. Lakkoasioiden hoidosta vastasi Jyväskylässä erillinen 24-jäseninen lakkotoimikunta, jossa oli 12 työväenyhdistyksen edustajaa ja heidän joukossaan mm. järjestöaktiivi puuseppä M. Kumpunen. Työväenyhdistyksen tehtävänä oli valvoa, ettei lakon aikana työskennelty. Yleisestä järjestyksestä vastasi puolestaan kansalliskaarti, jossa oli parhaimmillaan 40 miestä. Jyväskylässä lakkoviikko sujui yleisesti ottaen rauhallisesti.²

Suurlakon ohjelmajulistuksen takana oli Yrjö Mäkelin, jonka laatima ns. Punainen julistus hyväksyttiin Tampereella 1. päivänä marraskuuta suuren innostuksen vallitessa. Myös Jyväskylän työväenyhdistys yhti täysin julistukseen, jossa vaadittiin mm. helmikuun manifestin kumoamista, yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, yksikamarista eduskuntaa sekä yhdistymis-, kokoontumis- ja sananvapauden toteuttamista. Punaisessa julistuksessa tuotiin esiin myös Suomen valtiollisen riippumattomuuden ajatus, mikäli Venäjällä jäisi taantumus voimaan. Joka tapauksessa Suomi tulisi tunnustaa erityiseksi valtioksi täysine itsehallinto-

¹ Oittinen 1954, s. 118–119.

² Tapiola 1968, s. 92–95.

ja lainsäädäntöoikeuksineen. Työväestön kansanvaltaisuusvaatimukset menivät siis huomattavasti pidemmälle kuin perustuslaillisten porvarien, joiden tavoitteet rajoittuivat lähinnä vain laillisten olojen ja Suomen autonomisten oikeuksien palauttamiseen.³

Marraskuun 4. päivänä 1905 keisari antoi ns. marraskuun manifestin, jossa luvattiin lopettaa sortotoimenpiteet, palauttaa lailliset olot ja antaa kansalaisvapaudet. Senaatin tuli lisäksi laatia ehdotus uudeksi valtiopäiväjärjestykseksi. Etenkin perustuslailliset olivat tyytyväisiä manifestiin, mutta työväki juotui osittain luopumaan alkuperäisistä vaatimuksistaan ja tyytymään keisarin antamiin lupauksiin, mikä aiheutti katkeruutta työväestön keskuudessa. Joka tapauksessa lakko päätettiin lopettaa. Jyväskylässä työväenyhdistys päätyi lakon lopettamisen kannalle 7. marraskuuta, jonka kansalaiskokous lopullisesti siunasi vielä saman päivän aikana. Periaatteessa kaikki kaupunkilaiset seisoivat alusta loppuun suurlakon takana. Lakon jälkeen palattiin laillisiin oloihin ja sortotoimenpiteet lopetettiin, mutta jo muutaman vuoden kuluttua taantumus kiristi otettaan ja uusi sortokausi oli tosiasia. Työväenliikkeen vaatimia uudistuksiaikin tosin saatiin aikaiseksi, sillä yksikamarinen eduskunta sekä yhtäläinen ja yleinen äänioikeus toteutettiin vuoden 1906 kuluessa. Euroopan vanhanaikaisin valtiopäivälaitos muuttui näin kertaheitolla uudenaikaisimmaksi, mikä merkitsi käytännössä äänioikeutta myös naisille ja äänioikeutettujen lukumäärän nousua lähes miljoonalla eli 125 000:sta noin 1 125 000:een.⁴

Suurlakko merkitsi syvällistä henkistä murrosta suomalaisessa yhteiskunnassa, sillä perinteiset katsontakannat muuttuivat mielipiteiden huomattavasti radikalisoituessa. Työväestö heräsi taisteluun yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta ja tasa-arvosta. Työväenliike sai lisää itseluottamusta ja uskoa omiin voimavaroihinsa. Samalla työväenluokan itsetunto alkoi lujittua, sillä poliittisen järjestelmän muutos avasi uusia mahdollisuuksia työväenliikkeelle. Toisaalta suurlakko merkitsi myös voimakasta järjestäytymisen kautta, jolloin perustettiin runsaasti uusia puolueosastoja, ammattiosastoja ja liittoja. Työväenliike koki suoranaisen järjestäytymistulvan, jonka aikana varsinaiset tehdastyöläisetkin alkoivat liittyä mukaan järjestötoimintaan. Esimerkiksi Jyväskylän työväenyhdistyksen jäsenmäärä yli nelinkertaistui hetkellisesti suurlakon vaikutuksesta. Erityisen voimakasta järjestäytymistä tapahtui työväenyhdistysten alaosastoina toimivissa ammattiosastoissa. Suurlakon nostattama järjestäytymisaalto tekikin jatkossa välttämättömäksi eriyttää poliittisen ja ammatillisen työväenliikkeen toiminnot toisistaan, koska puolue ei enää kyennyt yksistään hoitamaan valtavaksi paisunutta järjestökenttää. Suurlakko oli siis aktivoinut työväenluokan ennen näkemättömällä tavalla.⁵

Jyväskylän puutyöläisten osallisuudesta suurlakon tapahtumiin voidaan mainita, että puusepistä ainakin M. Kumpunen ja G. Närhi toimivat työväenyhdistyksen lakkoasioissa aktiivisesti. Muiden panos jäi ilmeisestikin enemmän sen varaan, että pysyteltiin visusti pois työmailta. Sen sijaan aatteellinen merkitys saattoi olla puutyöläisille sitäkin suurempi, sillä yleisen järjestäytymisaallon mukana myös Jyväskylän puutyöntekijäin ammattiyhdistystoiminta elpyi. Vuosisä-

³ Hyvönen 1978, s. 85–87.

⁴ Oittinen 1954, s. 121; Tommila 1972, s. 503.

⁵ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 157–161; Tapiola 1968, s. 97.

dan alussahan sekä puuseppien että kirvesmiesten ammattiosastot olivat samuneet, mutta nyt riitti jälleen uskoa yrittää yhdistetyin voimin samassa osastossa.

4.2. Jyväskylän puutyöntekijät yrittävät samassa osastossa

Suomen Puutyöntekijäin liiton luottamusmies Antti Räsänen saapui elokuussa 1906 Jyväskylään herättelemään puuseppiä ja kirvesmiehiä, jotta nämä järjestäytyisivät yksissä tuumin samaan puutyöntekijäin osastoon. Räsänen piti Kunnallistalolla valistavan puheen ammatillisesta järjestäytymisestä, jossa hän kehoitti myös Jyväskylän puutyöläisiä ryhtymään tarvittaviin toimiin yhteisen osaston perustamiseksi. Puuseppien ja kirvesmiesten yhteistoimintaahan oli suunniteltu aina 1900-luvun vaihteesta alkaen. Vuodesta 1904 lähtien yhteisen liiton perustaminen sai tuulta purjeisiin lähinnä Helsingistä ja Turusta lähteneiden aloitteiden pohjalta, tosin myös muualla maassa oli päädytty yhteistyöajatukseen, jonka innoittamana oli perustettu puuseppien ja kirvesmiesten yhteisiä ammattiosastoja. Alkuvalmistelujen jälkeen uuden liiton perustava kokous pidettiin lopulta 16.–18.7. 1905 Tampereella, jonne oli saapunut kahdestatoista puuseppien ja yhdestätoista kirvesmiesten ammattiosastosta yhteensä 32 edustajaa. Yksimielisesti perustettiin Suomen Puutyöntekijäin liitto (S.P.L.), jonka määräraipakaksi tuli Helsinki ja johon määriteltiin väljästi kuuluvaksi puutyöntekijät ja verhoilijat. Hieman myöhemmin alkoi ilmestyä myös liiton oma lehti, Lastu, joka ammatillisena lehtenä porautui liiton ja osastojen asioihin sekä korosti ammatillisen järjestäytymisen välttämättömyyttä.⁶

Lämpimästi saattoi siis liiton luottamusmies Räsänen suositella Jyväskylän puutyöläisille osaston perustamista ja liittymistä uuteen liittoon. Asiasta käytiin asiallinen keskustelu, jonka tuloksena päätettiin myös Jyväskylässä yrittää samassa osastossa. Oletettavasti keskusteluissa punnittiin kuitenkin huolella eri vaihtoehtoja ja sitä, miten hyvät edellytykset olivat tosiasiasa olemassa puuseppien ja kirvesmiesten onnistuneelle yhteistyölle. Suurempia esteitä ei ilmeisesti nähty, sillä vielä samassa kokouksessa valittiin toimikunta laatimaan sääntöehdotus uudelle osastolle, jonka perustava kokous päätettiin kutsua koolle ilmoittamalla siitä työväenlehti Sorretun Voimassa. Toimikunta sai laadittua sääntöehdotuksen melko rivakasti, sillä 11.11. 1906 voitiin perustamistoimenpiteet pitää Kunnallistalolla, jossa sääntöehdotus hyväksyttiin ja valittiin uudelle osastolle johtokunta. Ensimmäiseen johtokuntaan äänestettiin puheenjohtajaksi sorvari R. Huovelin ja muiksi johtokunnan jäseniksi puusepät A. Kilpi ja A. Aho sekä kirvesmiehet R. Ahonen, M. Huovinen, M. Luuminen ja J. Välinen. Osaston luottamustehtävät jakaantuivat siten, että sihteeriksi tuli J. Välinen, varapuheenjohtajaksi A. Kilpi ja rahastonhoitajaksi R. Ahonen. Voidaan selvästi nähdä, että puusepät

⁶ Reuna 1984, s. 227–234, 237–238.

ja kirvesmiehet pyrkivät valinnoissa suosimaan tasapuolisuutta sekä huomioimaan kummankin ryhmän edunvalvontaintressit johtopaikkoja täytettäessä. Samanlaista tasapuolisuuden periaatetta noudatettiin myös huvitoimikunnan ja tilintarkastajien valinnassa, joten ainakin perustamisvaiheessa yritystä yhteistoinnin suuntaan oli havaittavissa.⁷

Uuden osaston toiminta käynnistyi syksyn kuluessa, kunhan ensin perustamistoimenpiteet oli saatu kaikilta osin päiväjärjestykseen. Jyväskylän puutyöntekijäin ammattiosasto päätti liittyä S.P.L:oon vuoden 1907 alusta, jolloin osasto hyväksyi liiton säännöt ja sai samalla liitolta järjestysnumeron 44. Suurlakon jälkeinen voimakas järjestäytymishalu näkyi myös Suomen Puutyöntekijäin liiton jäsenmäärissä, sillä vuosien 1905–1906 vaihteessa siihen kuului 22 osastoa ja noin 1200 jäsentä, mutta pari vuotta myöhemmin osastoja oli jo 65 ja jäseniä noin neljä tuhatta. Jatkossa jäsenmäärä alkoi kuitenkin huveta talouspulan ja uuden valtiollisen sortokauden myötä. Jyväskylän puutyöntekijäin osastossa jäsenluku oli perustamishetkellä 28, mutta liiton jäsenmäärän kehitystä seurailleen osastonkin jäsenluku oli mieluummin lasku- kuin noususuunnassa.⁸ Itse asiassa osaston jäsenmäärän lasku selittyy osittain puuseppien kiinnostuksen asteittaisesta lopahtamisesta. Tosin alkuvaiheessa puuseppien ja kirvesmiesten keskuudessa vallitsi vielä sopuisa ammattihenki ja rakentava yhteisymmärrys.

Jyväskylän puutyöntekijöille liittyminen Suomen Puutyöntekijäin liittoon oli ollut selvä, sillä olihan osaston perustamistakin patisteltu juuri liiton suunnalta. Hyvin pian puutyöntekijöiden osaston tuli ottaa kantaa myös poliittista ja ammatillista työväenliikettä koskeviin kysymyksiin. Yhtäältä täytyi ratkaista liitytäänkö alaosastona työväenyhdistyksen ja sitä kautta edelleen sosialidemokraattiseen puolueeseen. Toisaalta samoihin aikoihin valmisteltiin kuumeisesti ammatillisen keskusjärjestön perustamista, minkä johdosta myös osaston oli ilmaistava mielipiteensä. Ilmeisesti puolueeseen liittymisen osasto jätti alunperinkin lepäämään korkeiksi tulkittujen puoluemaksujen vuoksi. Asia oli esillä uudelleen osaston kokouksissa vuosina 1907 ja 1909, mutta liittymistä lykättiin edelleen. Tosin puolueeseen oli mahdollista kuulua henkilökohtaisesti maksamalla jäsenmaksut, mutta kovin suosituksi jäsenyys ei tullut, sillä esimerkiksi vuonna 1907 vain neljä puuseppää kuului yksityisesti Jyväskylän työväenyhdistykseen. Vasta vuonna 1912 kirvesmiehet päättivät liittyä alaosastona työväenyhdistykseen, mikä johtui todennäköisesti pitkälti siitä, että JTY:n työväentalon valmistuminen mahdollisti kokous- ja iltamatilojen vuokraamisen alaosastojen käyttöön suhteellisen edullisesti. Työväenyhdistyksen jäsenmäärä lähtikin tämän jälkeen selvään kasvuun.⁹

Ammattiyhdistysliikkeen eriyttäminen puoluehallinnosta tapahtui huolellisten valmistelujen jälkeen Suomen Ammattijärjestön (SAJ) perustavassa kokouksessa Tampereella huhtikuun 15.–17. päivinä vuonna 1907. Vihdoin oli olemassa tosiasialliset edellytykset saada aikaiseksi toimiva ammatillinen keskusjärjestö. Perustamiskokouksessa oli paikalla kaikkiaan 365 työväenjärjestöjen edustajaa, 270 ammattiyhdistystä ja 23 ammattiliittoa, jotka yhdessä edustivat noin 18 000 järjestäytyntä työläistä. Jyväskylässä toimineet ammattiosastot

⁷ Jyväskylän puutyöntekijäin ammattiosasto 44:n perustavan kokouksen pöytäkirja 11.11.1906, RTL os. 342, JyMA. Puutyöntekijäin os. 44:n pöytäkirjat sisältyvät Rakennustyöläisten Liitto ry:n osasto 342 arkistoon. Osaston perustamisesta myös Sorretun Voimassa 9.11. ja 16.11. 1906.

⁸ Puutyöntekijäin os. 44:n perustavan kokouksen ptk. 11.11.1906 ja yk:n ptk. 16.12.1906, RTL os. 342, JyMA; Alanen 1956, s. 20; osaston jäsenmäärän kehityksestä esim. Lastu 2 / 1908, s. 20–21 ja Lastu 1 / 1910, s. 10.

⁹ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 26.10.1907, RTL os. 342, JyMA; JTY:n jäsenluettelot 1888–1922, JTYA, JyMA; Tapiola 1968, s. 135, 142–144.

olivat valinneet kokoukseen yhteisen edustajansa E. Pohjolan, jonka lähettämistä esim. Puutyöntekijäin osastossa pidettiin järkevänä, sillä yhteinen edustaja hoitaisi kyllä velvoitteensa eikä kustannuksiakaan syntyisi liian kanssa. Pohjola oli siis paikalla kokouksessa todistamassa, kun päätöslauselmassa vahvistettiin periaate poliittisen ja ammatillisen työväenliikkeen tasavertaisuudesta. Ammattiyhdistysliikkeen tuli olla yhteistyössä poliittisen työväenliikkeen kanssa luokkataistelun periaatteita noudattaen.¹⁰

Ammatillinen ja poliittinen järjestäytyminen nähtiin periaatteessa yhtä tärkeänä, mutta käytännössä puolue pysyi edelleen suurempana voimatekijänä. SAJ oli kuitenkin saatu perustetuksi. Myös Puutyöntekijäin liitto harkitsi liittymistä SAJ:öön ja tiedusteli osastojen kantaa asiaan. Jyväskylän puutyöntekijöiden kanta oli alusta pitäen ollut myönteinen ammattijärjestön perustamiseen, joten kesäkuun kokouksessa päätettiin yksimielisesti suositella S.P.L:n liittymistä Suomen Ammattijärjestöön – mikä myös toteutui. Kehitys vaikutti siis keskusjärjestötasolla puutyöntekijöiden näkökulmasta melko suotuisalta, mutta todellisuudessa työntekijöiden ammattijärjestöjen vastapainoksi myös työnantajat alkoivat järjestäytyä. Työnantajat perustivat Suomen Yleisen Työnantajaliiton, STK:n edeltäjän ja alkoivat vähitellen koota voimiaan yhteen myös puuseppä- ja puunjalostusteollisuudessa.¹¹

4.3. Ammatilliset kysymykset etusijalla

Jyväskylän puutyöntekijöiden ammattiosaston perustamisvaihetta sävyttivät erilaiset liittymiskysymykset ja kannanmääritykset, mutta jatkossa keskityttiin ennen muuta ammatillisiin asioihin. Heti keväällä 1907 paneuduttiinkin osastossa kolmeen tärkeään kysymykseen: palkkatariffin voimaansaattamiseen, urakkatyön poistamiseen ja työajan lyhentämiseen. Kirvesmiehet vaikuttavat olleen osastossa niskan päällä, sillä lähes kaikki ehdotukset tulivat heidän taholtansa. Kirvesmies Matti Luuminen esitti työnantajille ehdotettavaksi sellaista palkkatariffia, joka määritteli alimmaksi tuntipalkaksi 35 penniä. Osaston kokous yhtyi täysin Luuminen esitykseen. Kokous oli valmis myös muuttamaan kirvesmiesten keskuudessa käytössä ollutta oppilasjärjestelmää siten, että yksi oppilas viittä oppinutta kohden olisi riittävä. Oppiajan pituudesta keskusteltiin, ja sopivaksi ajaksi katsottiin kolme vuotta. Osaston jäsenten mielestä vähintään tuon ajan tarvitsi ammattia harjoittaa ja opetella ennen kuin voitiin katsoa oppilas kypsäksi ammattimieheksi. Osastossa asetettiin myös jyrkästi vastustamaan urakkatyötä, sillä moisen käytännön nähtiin ”nylkevän” työntekijöitä, joille puhdas tuntipalkan käyttöönotto olisi paljon edullisempaa. Itse asiassa liiton taholta oli alusta pitäen koettu urakkatyö turmiolliseksi, sillä sen nähtiin puristavan työmiehestä viimeisetkin voiman ja tarmon rippeet, toimivan työttömyyden edistäjänä, lisäävän altistumista työn vaaroille sekä johtavan likaiseen kilpailuun ja erimielisyyksiin työväestön keskuudessa. Osittain samoista syistä liitto suosi myös työpäivän

¹⁰ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 24..2.1907, RTL os. 342, JyMA; Prunnila – Salomaa 1977, s. 102.

¹¹ Puutyöntekijäin os. 44:n jk:n ptk. 18.6.1907, RTL os. 342, JyMA; ks. tarkemmin työnantajien järjestäytymisestä esim. Leskinen 1977, s. 10–14 ja Kuva 1991, s. 13–14.

lyhentämistä. Kirvesmiesten keskustelun tuloksena pyrittiinkin työaikaan muuttamaan työpaikoilla siten, että arkisin työskenneltäisiin kymmenen ja lauantaisin seitsemän tuntia. Työpäivän lyhennys ei saisi kuitenkaan vaikuttaa palkkatasoon vaan työnantajien tulisi edelleen maksaa 60 tunnin mukainen palkka viikossa.¹²

Osastossa ei siis lähdetty vaatimattomin tavoittein liikenteeseen. Pyrkimyksenä oli selvästi saada pahimmat puutteet korjatuksi, olihan puutyöntekijöillä jälleen järjestäytymisen kautta joukkovoimaa takanaan. Vaatimuksia eteenpäin viemään valittiin kolmihenkinen komitea, jonka tuli informoida osastoa työnantajien kanssa käytyjen neuvotteluiden tuloksista. Ilmeisesti neuvottelut takkusivat pahemman kerran tai sitten niitä ei edes käyty, sillä heinäkuussa oltiin osastossa pettyneitä, koska työmailla ei ollut taivuttu lyhentämään lauantain työpäivää eikä saavutettu tavoitteiden mukaisia korotuksia palkkoihin. Työnantajathan eivät varsinkaan tuolloin olleet halukkaita antautumaan sopimuskosketukseen edes periaatteesta. Ammatillisten työntekijäjärjestöjen tunnustamista karsastettiin eivätkä työnantajan arvovallalle sopineet neuvottelut työehtosopimuksista. Sen sijaan jotain oli sentään vuonna 1907 saavutettu, sillä vappu oli vietetty vapaana osaston yksimielisellä päätöksellä. Lisäksi osastolle oli onnistuttu hankkimaan jäseniltä kerätyn kolehdin avulla myös oma lippu, joka esiintyi ensi kerran juuri Jyväskylän työläisten vappukulkueessa.¹³

Kirvesmiehet eivät kuitenkaan aikoneet antautua näin helpolla vaan vuoden 1908 alkupuolella päätettiin tehdä uusi yritys tuntipalkkojen korottamiseksi ja työpäivän lyhentämiseksi. Tällä kertaa käännettiin jopa Puutyöntekijäin liiton puoleen, jolle lähetettiin osaston kolmimiehen toimikunnan laatima palkkasääntöehdotus. S.P.L. perehtyi asiaan ja teki oman vastaehdotuksen, jossa esitettiin alimmaksi tuntipalkaksi 45 penniä kolme vuotta ammattiaan harjoittaneille ja 30 penniä vielä opissa oleville. Osasto käsitteli ehdotuksen ja päätti tyytyä siihen ilmeisesti lähinnä siksi, että työnantajat todella suostuisivat tällä kertaa tarjoukseen vaikka se oli kirvesmiesten etukäteen liitolle luonnostelemaa esitystä heikompi. Palkkasopimuskielto päätettiin lähettää eteenpäin työnantajille. Osasto uudisti myös vaatimuksensa seitsemän tunnin lauantaityöpäivästä ja toivoi toisaalta yhdeksän tuntisen arkityöpäivän pikaista toteutumista. Tälläkään kertaa vastaanotto ei ollut kovin suopea, koska vastauksia ei tahtonut alkaa kuulua. Tuloksena oli kuitenkin se, että ainakin kaksi rakennusmestaria lopulta hyväksyi palkkasopimuksen.¹⁴

Ilmeisesti liiton puuttuminen asiaan muutti hieman työnantajien suhtautumista, mutta tosiasiaa työntekijäjärjestöillä näyttää olleen melkoisen heikot mahdollisuudet vaikuttaa silloiseen sopimuspolitiikkaan. Jyväskylän puutyöntekijät olivat kylläkin asettaneet selvät päämäärät ja tavoitteet, joista ei haluttu juurikaan tinkiä, mutta käytännössä ideat niiden ratkaisemiseksi tuntuivat vielä tässä vaiheessa loppuvan kesken. Itse asiassa työnantajillehan lähetettiin vain kirjelmät eikä sen suurempaan neuvottelukosketukseen ollut edes mahdollista päästä. Ilmeisesti työpäivän lyhentämisvaatimuksetkin kaikuivat kuuroille korville, tosin vuonna 1907 kirvesmiehet olivat saavuttaneet lopulta 10-tuntisen työpäivän. Jyväskylän puusepät olivat ajaneet läpi työajan lyhennyksen jo vuosisadan

¹² Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 24.2.1907 ja 24.3.1907, RTL os. 342; JyMA; Alanen 1956, s. 26; Lastu 5 / 1915, s. 33-34.

¹³ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 14.4.1907 ja 21.7.1907, RTL os. 342, JyMA.

¹⁴ Puutyöntekijäin os.44:n jk:n ptk. 26.1.1908 ja yk:n ptk. 23.2.1908, RTL os. 342, JyMA.

vaihteessa, joten kirvesmiesten saavutus ei sinänsä ollut enää kovin mullistava. Käytännössä myös urakkatyön poistaminen osoittautui odotettua hankalamaksi, mistä kertoo paljon se, että liitto joutui vähän väliä muistuttamaan jäseniään mm. Lastun välityksellä suurta "kirousta" tuottavasta urakkajärjestelmästä. Tulokset jäivät siis kaiken kaikkiaan melko laihoiksi.

Puutyöntekijäin osastossa kirvesmiehet näyttävät olleen selvästi valveutuneempia ja aktiivisempia hoitamaan asioitaan eteenpäin, mikä tuntuu sinänsä oudolta, koska osasto alunperin tarkoitettiin yhteiseksi. Mahdollisesti puuseppien kiinnostus osastoa kohtaan väheni kirvesmiesten keskittyessä liaksi omien asioidensa käsittelyyn. Puuseppien heikko osanotto saattoi johtua myös vähäisemmästä järjestäytymisestä tai yksinkertaisesti siitä, että heidän ammatilliset asiansa olivat paremmissa kantimissa kuin kirvesmiesten. Joka tapauksessa osastossa oltiin aika ajoin huolissaan vähäisestä aktiivisuudesta, millä ilmeisesti viitattiin juuri puuseppien heikkoon osanottoon. Asiasta keskusteltiin ja päätettiin antaa puutyöntekijöille "oikeen pirullinen sapiska" Sorretun Voimassa, jotta kokouksissa käytäisiin ahkerammin.¹⁵

Samoihin aikoihin yritettiin myös puuseppä U. Leppäsen voimin herätellä puuseppiä parantamaan olojaan. Leppäsen mielestä korjaamisen varaa oli myös puusepillä, joiden tulisi erityisesti alkaa vaatimaan alinta tuntipalkkaa ja työpäivän rajoituksia. Kovin paljon ei Leppänen sentään joutunut puuseppiä kovistelemään, sillä välittömästi valittiin viisi henkinen toimikunta perehtymään asiaan lähemmin. Komitean työskentely ei osoittautunut kuitenkaan kovin tulokselliseksi, sillä jo parin kuukauden kuluttua saapui osaston kokoukseen tieto, että toimikunnasta oli eronnut jäseniä ja samalla sen toiminta oli täydellisesti hiipunut. Komitea ei ollut saanut lyhyellä toimikaudellaan juuri mitään aikaan, joten osastossa alettiin hieman ivallisesti epäillä, että puuseppien ammatissa täytyi olla todella hyvät olot.¹⁶ Tuskin asia nyt ihan näin oli, mutta selvästi puuseppien kiinnostus ja motivaatio osaston toimintaa kohtaan olivat laskeneet.

Yhteistoiminnassa alkoi olla lopulta sellaista säröilyä, että osaston johtokunnan jäseniä oli vaihdettava kesken toimikauden. Kirvesmiehet syyttivät puuseppiä vuoden 1908 alkupuolella siitä, että nämä olivat heittäneet "kaikki ammattiosaston toimet lossiksi", joten kovin ruusuiselta ei tulevaisuus näyttänyt. Osasto pyysi liitolta jopa ammattipuhujaa toimintaa elvyttämään, mutta sekään ei tuntunut auttavan vaan puusepät alkoivat jäädä pois osaston toiminnasta. Hieman myöhemmin myös kirvesmiesten aktiivisuus laantui eikä kokouksia pahemmin pidetty. Liiton toimitsija A. Räsänen kävi useammankin kerran paikkakunnalla ja yritti saada osaston toimintaa virkoamaan. Lieneekö kirvesmiestenkin motivaatio hukkunut lopullisesti, kun ammatillisia kysymyksiä ei onnistuttu ratkaisemaan toivotulla tavalla. Joka tapauksessa vuoden 1910 lopulla A. Räsänen saapui jälleen Jyväskylään tarkoituksenaan saada kaikki puutyöntekijät keskustelemaan, mistä toiminnan hiipuminen viime kädessä johtui. Kiivaiden keskustelujen jälkeen tultiin siihen tulokseen, että uusi osasto tulisi perustaa. Puutyöntekijöiden mielestä vanha osastosta oli nimittäin hirvittävän horjuva, muttei sentään vielä "aivan kuollut".¹⁷

¹⁵ Sorretun Voima 28.6.1907.

¹⁶ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 20.6.1907 ja tk:n ptk. 18.8.1907, RTL os. 342, JyMA.

¹⁷ Puutyöntekijäin os. 44:n ammattiosaston kokouksen ptk. 11.12.1910 ja 18.12.1910, RTL os. 342, JyMA.

Vuoden 1911 puolella toiminta saatiin käyntiin uuden osaston puitteissa, mutta puuseppiä ei yhteistyö kirvesmiesten kanssa näyttänyt edelleenkaan kiinnostavan. Jyväskylän puutyöntekijät eivät tahtoneet löytää yhteistä säveltä sitten millään, joten yhteistyö jäi tässä vaiheessa todellakin vain yritykseksi. Kirvesmiehet päättivät kuitenkin jatkaa omin voimin eteenpäin. Ilmeisesti myös puuseppien keskuudessa oli jo jonkin aikaa kypsytelty ajatusta palata pitkästä aikaa jälleen omaan osastoon.

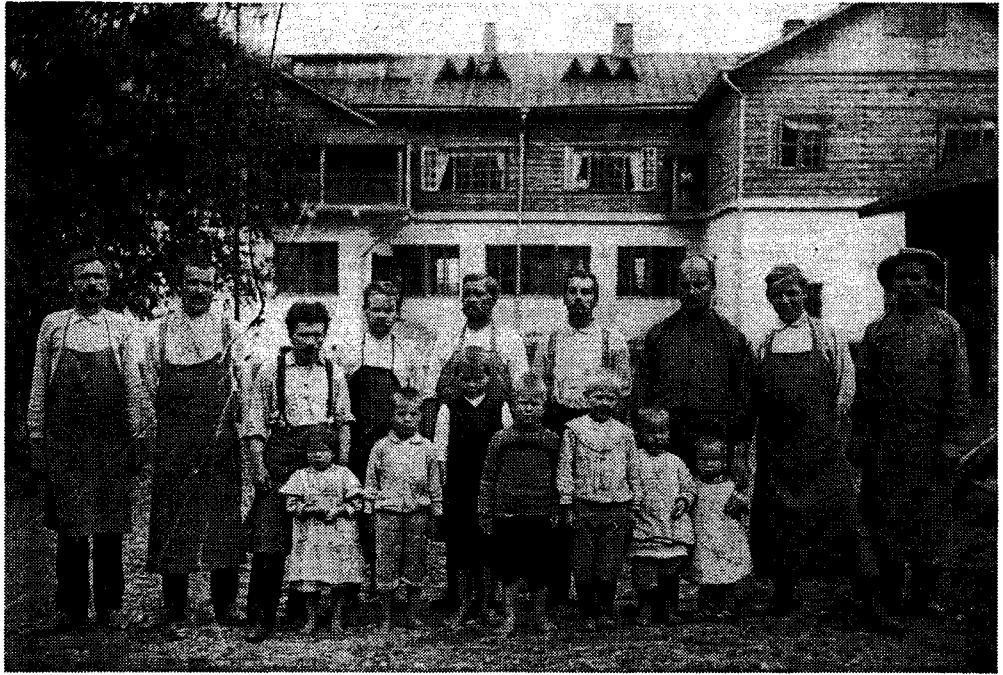
4.4. Puusepät palaavat omaan osastoon

Jyväskylän puutyöläisten alkuaikojen järjestäytyminen oli kaikin puolin melkoista hapuilua ja toimintamuotojen etsimistä. Järjestötyötä ei saatu millään vakaalle pohjalle, mikä johtui pitkälti siitä, että osastojen toiminta jäi niin lyhytaikaiseksi. Työehtojen ja -olosuhteiden parantaminen osoittautui erityisen ongelmalliseksi, sillä joukkovoimaa ei työnantajia vastaan pystytty eikä ehkä osattukaan käyttää riittävästi. Jyväskylässä puutyöntekijäin normaali ammattiyhdistystoiminta alkoi oikeastaan vasta 1910-luvulla, jolloin toimintamuodot hiljalleen täsmentyivät. Tällöin puusepät heräsivät kohentamaan työolojaan ja painostamaan työnantajia työehtosopimuksiin. Myös lakkoa käytettiin ensimmäisen kerran aseena parempien elinolosuhteiden saavuttamiseksi. Jyväskylän puutyöläiset siirtyivät näin vakiintuneen toiminnan kauteen.

Puuseppien paluu omaan osastoon oli lopulta ilmeisen luonnollinen valinta. Miksi jatkaa yhdessä kirvesmiesten kanssa, jos yhteistyö ei ota sujuakseen. Puutyöntekijäin osaston taholta oli tosin ehdotettu puuseppien yhdistymistä kirvesmiesten osastoon, ja neuvotteluita käytykin, mutta puusepät halusivat perustaa oman osaston. Liiton edustaja J. Lumivuokko kannatti myös puutyöntekijäin yhteistä osastoa, mutta kun neuvottelut jumiutuivat, katsoi hän parhaimmaksi kutsua koolle työväentalolle puuseppien ammattiosaston perustavan kokouksen 22.10.1912. Paikalla oli 20 puuseppää, jotka olivat yksimielisiä oman osaston tarpeellisuudesta. Perustavassa kokouksessa johtokuntaan valittiin O. Kantanen, H. Syvänen, G. Närhi, E. Uusitalo sekä puusepät Koskinen ja Rytönen. Puheenjohtajaksi tuli M. Aalto ja kirjuriksi O. Kantanen. Osastolle valittiin myös ilmeisen tehokas huvitoimikunta, jossa oli peräti 11 jäsentä. Myöhemmin nimettiin lisäksi tilintarkastajat ja liiton kirjeenvaihtaja. Suomen Puutyöntekijäin liittoon päätettiin liittyä heti marraskuun alusta. Sen sijaan Jyväskylän työväenyhdistykseen liittyminen jätettiin toistaiseksi, tosin poliittisen järjestäytymisen ohella oltiin kiinnostuneita ennen muuta JTY:n tarjoamista edullisista kokous- ja iltamatiloista. Päätettiin ottaa selvää liittymisen ehdoista. Melko pitkiksi tunnustelut venyivätkin, sillä vasta joulukussa 1915 tehtiin päätös liittymisestä työväenyhdistyksen alosastoksi vuoden 1916 alusta. Tätä ennen osaston kokoukset pidettiin jäsenten kodeissa.¹⁸

Puusepät olivat vihdoinkin päässeet kaipaamaansa yhteistyöhön pelkästään

¹⁸ Puuseppien ammattiosaston 114:n perustavan kokouksen ptk. 22.10.1912, yk:n ptk. 3.11.1912, 8.12.1912 ja 21.12.1915, JPAA, JyMA. Osaston perustamisesta myös Sorretun Voimassa 28.10.1912.

Kuva Halosen ja Kumpp. harmoonitehtaan pihamaalta vuodelta 1910. Takarivissä puuseppien ammattiosaston jäseniä. Kolmas vasemmalta puuseppä Viki Virtamo, neljäs Otto Kantanen, viides Jussi Närhi ja seitsemäs Jaakko Rusanen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

omien ammattiveljiensä kanssa, joten nyt sopi osastolta odottaa myös todellisia tuloksia. Osasto ryhtyikin toimiin rivakasti, sillä vuosina 1912–17 käytiin kaksi palkkaliikettä, joiden tuloksena syntyivät ensimmäiset työehtosopimukset ja toisaalta yli kaksi ja puoli vuotta kestänyt M. Kumpusen piinaava lakko. Nöyrät pyynnöt muuttuivat vähitellen vaatimuksiksi, joiden tuloksena saatiin mm. keväällä 1917 ajettua läpi 8-tunnin työpäivä paikallisissa puusepänliikkeissä ja vaaditut palkankorotukset, mutta niistä tuonnempana. Yleisesti työväenliike koki melkoisen järjestövoiman nousun vuonna 1917, sillä ensimmäinen maailmansota oli suuresti vaikeuttanut ammatillisten järjestöjen toimintaa. Elokuussa 1914 säädetty sotatilalaki merkitsi työlakkojen kieltämistä, sensuurin kovenemista ja virkavaltaisuuden lisääntymistä. Erityisesti puuteollisuutta sota-aika kohteli raskaalla kädellä, sillä työttömyys lisääntyi selvästi, minkä lisäksi inflaatio ja elintarvikepula laittoivat palkkatyöväestön ahtaalle. Ei siis ihme, että muutoksen tuulet alkoivat puhaltaa vuonna 1917.¹⁹

Ensimmäinen maailmansota näkyi myös Jyväskylän puuseppien järjestötyössä, sillä osaston toiminnassa ei suurempia mullistuksia tapahtunut, lukuun ottamatta työehtosopimusten toteutumista ja Kumpusella hyvissä ajoin ennen sotaa alkanutta lakkoa. Ammattiyhdistystoiminta oli lähinnä juoksevien asioiden hoitoa eikä kokouksia pidetty kuin välttämättömmimmässä tapauksissa, sillä kokouksi-

¹⁹ Reuna 1984, s. 312–313.

en pitämiseen tarvittiin viranomaisten lupa. Liittokin neuvoi jäseniään esiintymään maltillisesti ja arvokkaasti, koska lakot ja työnseisaukset olivat sotatilan vuoksi kielletty. Maailmansodan vaikutus näkyi myös osaston jäsenmäärissä, sillä vuoden 1913 alussa osastossa oli 28 jäsentä, mutta vuoden 1916 lopussa vain 7, jolloin jäsenmäärä oli alhaisimmillaan. Vuonna 1917 tilanne muuttui täysin, sillä osasto oli juuri onnistunut palkkaliikkeessään ja muutenkin työväenjärjestöt alkoivat taas olla vahvoilla. Vuoden 1917 lopulla osastossa olikin jo 33 jäsentä, joten ilmeisesti järjestäytyminen alkoi olla tuolloin huipussaan.²⁰ Oma vaikutuksensa järjestäytymiseen oli myös ammattiosastojen yhteisellä toimikunnalla, joka oli perustettu Jyväskylään osastojen väliseksi yhteistyöelimeksi. Toimikunnalla oli ratkaiseva merkitys mm. vaneritehtaan ammattiosaston syntymiseen. Luonnollisesti myös puuseppien ammattiosasto otti osaa toimikunnan työskentelyyn, ja valitsi ensimmäiseksi edustajakseen E. Uusitalon.²¹

Puuseppien ammattiyhdistystoiminnassa oli selvästi nähtävissä matalan profiilin linja, joskin esimerkiksi vapaa-ajan toiminta vaikuttaa olosuhteisiin nähden olleen jopa yllättävänkin aktiivista. Toisaalta osastossa ei haluttu jäädä passiiviseksi ammattiyhdistysasioissakaan, sillä osaston jäsenet tilasivat ahkerasti liiton tiedonantolehteä Lastua. Lisäksi nikkareilla oli mahdollisuus perehtyä laajemminkin työväenliikettä koskeneisiin tapahtumiin Ammattijärjestö-lehden välityksellä. Läheisiä kontakteja liittotasolle ei haluttu unohtaa, joskin tarpeen vaatiessa yhteydenpito oli molemmin puolta. Osastosta lähetettiin mm. edustajat vuosina 1913 ja 1916 pidettyihin liiton edustajakokouksiin. Vuoden 1913 liittokokouksessa osastoa edusti H. Wahlroos, joka matkan jälkeen luki selostuksensa kokouksen kulusta. Osasto hyväksyi Wahlroosin kertomuksen suuremmin moittimatta. Ilmeisen tyytyväisenä osasto pani merkille, että lopultakin liitolle oli edustajakokouksen päätöksellä saatu perustettua oma sairaus- ja hautausapukassa.²²

Liiton viides edustajakokous pidettiin puolestaan syyskuussa 1916 Helsingissä, jonne osaston puolesta matkasi U. Leppänen, jota evästettiin huolellisesti ennen matkaa. Kokous oli tärkeä nimenomaan työttömyysrahaston perustamiskiistan vuoksi, joten osasto ei tyytynyt ulkopuoliseen edustajaan, vaan oli sitä mieltä, että kokoukseen lähetetään osaston oma jäsen, jos edustaja ylipäänsä lähetetään. Osasto oli vielä alkuvuodesta pitänyt rahaston perustamista hyvinkin suotavana, mutta kokouksen alla oltiin tultu tulokseen, että työttömyyskassasta ei saataisi välttämättä tarpeeksi toimivaa. Ilmeisesti osasto oli huolissaan kohoavista maksurasitteista ja perustamista jarruttaneista ristiriitaisuuksista. Liiton järjestämässä jäsenkyselyssä osasto suhtautui kielteisesti rahaston perustamiseen, mutta niukalla äänten enemmistöllä äänestäjät lopulta hyväksyivät kassan perustamisen.²³ Kielteisestä mielipiteestään huolimatta Jyväskylän puusepät eivät kuitenkaan missään vaiheessa kyseenalaistaneet kassan tärkeää merkitystä puutyöläisille.

Jyväskylän puuseppien paluu omaan osastoon oli selvästi vähentänyt sisäistä jännitettä, joka oli vallinnut toimittaessa yhdessä kirvesmiesten kanssa. Mahdollisesti puuseppien ammattiyhteistyö oli vaikeuttanut yhteistyötä, mutta nyt nikkarit

²⁰ JTY:n jäsenluettelot 1917, JTYA, JyMA; Lastu 3 / 1914, s. 33; 8 / 1914, s. 81; 2 / 1917, s. 18–19.

²¹ Puuseppien os. 114:n vuosikokouksen ptk. 12.2.1917, JPAA, JyMA; Leväniemi 1969, s. 49–50.

²² Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 3.8.1913, 7.9.1913, 21.12.1915 ja vuosikokouksen ptk. 12.2.1917, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 23.

²³ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 12.8.1916 ja 28.10.1916, JPAA, JyMA; Reuna 1984, s. 317–320; Lastu 1 / 1916, s. 8.

saattoivat keskittyä täysin omien asioidensa hoitoon. Puuseppien normaalit kokousasiat saatiin pääasiassa käsiteltyä toverillisessa yhteishengessä eikä suurempia ristiriitoja syntynyt. Tosin aina joukkoon mahtui joku riidanhaluinen, kuten osastolle useammankin kerran harmaita hiuksia aiheuttanut Matti Aalto, jolla oli ikävä tapa joutua kahnauksiin osastoveriensä kanssa. Aaltoa jouduttiin nuhtelemaan mm. ammattiveljiensä solvaamisesta eikä hän kaihtanut suoranaista käsirysyäkään. Erityisen araksi asiaksi Aalto koki lakkoavustukset, joista hän vaati jopa osastoa sovinto-oikeuteen. Sinne asti ei lopulta tarvinnut mennä, mutta selvästi Aallolla oli aivan oma käsityksensä siitä, kuinka järjestötyötä tuli hoitaa.²⁴ Tapaus jäi harvinaiseksi lajissaan, mutta osoittaa ainakin sen, että puuseppienkin keskinäinen solidaarisuus tahtoi joutua lujalle koetukselle lakkoististelun pitkittyessä ja toimeentuloehtojen kaventuessa.

4.5. Wilh. Schauman aloittaa Lutakossa

Suurin piirtein samoihin aikoihin, kun puusepät suunnittelivat paluuta omaan osastoon, alkoivat Wilhelm Schaumanin perustaman vaneritehtaan suuret pyörät pyöriä Lutakonniemellä. Schauman oli alansa uranuurtaja maassa, jossa puuteollisuudella oli pitkät perinteet, mutta ei juuri minkäänlaista kokemusta vanerinvalmistuksesta. Vuorineuvos Schauman oli monipuolinen liikemies, joka vainusi oikeat sijoituskohteet oikeaan aikaan. Schaumannin liiketoiminta keskittyi pääasiassa Pietarsaareen, jossa toimialoina olivat sokerin ja sikurin valmistus, sahaustoiminta ja pyöreän puutavaran vienti. Schauman ei siis ollut mikään aloittelija puutavara-alalla, kun hän iski silmänsä vanerinvalmistukseen. Kohta löytyikin sopiva tontti Jyväskylän kaupungin omistamasta Lutakosta, jonne Schauman oli erittäin halukas perustamaan vaneritehtaan.²⁵

Vastaanotto oli innostunut myös jyväskyläläisten keskuudessa, sillä Jyväskylän teollistumiskehitys oli ollut tähän saakka lähes lapsen kengissä. Kaupunginvaltuusto olisi halunnut myydä tontit suoraan Schaumannille, mutta Vaasan läänin kuvernöörin päätöksellä ne tuli kaupata julkisella huutokaupalla. Kaupunginvaltuusto perusteli päätöstään seuraavasti: "On nimittäin kaupungin vastaiselle kehitykselle hyvin tärkeätä, että niille tonteille tulee laitetuksi kunnolliset ja mahdollisimman suuret tehdaslaitokset... olisi niistä mahdollisesti saanut jonkun tuhannen enemmän kuin vuorineuvos Schaumannilta. Ne rahat eivät olisi voineet korvata sitä vahinkoa, mitä tällaisen suuremman tehdasyrityksen ehkäisemisestä koituisi kaupungille."²⁶ Toiveissa oli siis saada Jyväskylän teollistumiskehitys käyntiin, paikkakunnalle lisää työpaikkoja ja kasvavaa yritteliäisyyttä. Tontit täytyi kuitenkin ensin huutokaupata, koska Vaasasta tällainen käsky kävi. Huutokauppa pidettiin 22.8.1911 kaupungin rahatoimikamarilla, jossa Wilhelm Schauman huusi tehdastontit n:o 5–13 itselleen 30 pennin neliöhinnasta. R. Ruthin tarjous oli 29 penniä, joten ero ei ollut suuri, mutta riittävä. Välittömästi samana päivänä alettiin tonteilla suorittaa mittauksia, suunnitella junaraidetta ja

²⁴ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 5.4.1914 ja 13.8.1917, JPAA, JyMA.

²⁵ Schybergson 1983 a, s. 83, 87, 101.

²⁶ Suomalainen 9.8.1911.

Vuonna 1911 vuorineuvos Wilhelm Schauman perusti Jyväskylään erään Suomen ensimmäistä ja suurimmista vaneritehtaita. Kuva Schauman Wood Oy.

laivalaitureita. Schauman oli siis laittanut heti pyörät pyörimään.²⁷

Schauman kuoli äkillisesti 14. marraskuuta 1911 kesken kiihkeimmän rakennusvaiheen, mutta se ei merkinnyt takapakkia vaan rakennustoimintaa jatkettiin täydellä teholla. Paikalle värvättiin 12 virolaista ammattityöläistä, tärkeimmät koneet tilattiin ja raaka-ainetarve tyydytettiin pitkäksi ajaksi eteenpäin. Vaneritehdas oli käyttökunnossa heinäkuun puolivälissä 1912, ja tuotanto käynnistyi elokuussa. Työntekijöitä oli parhaimmillaan lokakuun alussa 156, joten Jyväskylän muuttotilastot kääntyivät selvään kasvuun. Kovin väärässä ei paikallislehti Keski-Suomi ollut veikatessaan, että "...toista satainen työmiesjoukko saapuu kaupunkiimme vakinaisesti työskentelemään. Jokainen arvaa sanomattakin, mikä merkitys tästä on paikkakuntamme kehitykselle".²⁸ Vaneritehtaan perustamisella oli todellakin merkitystä, sillä tämän jälkeen Jyväskylä alkoi kehittyä entisestä koulu- ja kauppakaupungista yhä enemmän teollisuuspaikkakunnaksi. Teollisuus ja käsityö elätti vuonna 1910 alle kolmasosan kaupungin väestöstä, mutta vuonna 1920 jo 43 prosenttia. Schaumanin vaneritehdas oli kaupungin selvästi suurin työnantaja aina 1930-luvun loppupuolelle asti. Vuonna 1913 tehtaalla työskenteli noin 200 henkeä, mutta määrä kasvoi tehtaan laajentuessa niin, että vuonna 1923 työntekijämäärä kohosi yli 800:aan.²⁹

²⁷ Suomalainen 23.8.1911 ja 25.8.1911.

²⁸ Schybergson 1983 a, s. 135–137; Keski-Suomi 30.5.1912.

²⁹ Schybergson 1983 a, s. 136, 156–157

Vanerivalmistus käynnistynyt Lutakonniemen uudessa vaneritehtaassa. Schauman kohosi varsin nopeasti Jyväskylän merkittävimmäksi työnantajaksi. Huomioi tehdasrakennuksen komea ruusuikkuna ja valoa antavat kattoikkunat. Kuva Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

Vaneritehtaan laajenemisen seurauksena paikkakunnan puutyöläisten määrä kasvoi huomattavasti, mikä tosin ei vaikuttanut sanottavammin puuseppien osaston jäsenmäärään, sillä puusepäntyö oli perinteisesti ”arvoammatti”. Puusepäntehtaat ja -verstaat säilyttivät paikkansa Jyväskylän seudun elinkeinoelämässä, olihan tuotevalikoima aivan erilainen kuin vaneritehtaalla. Tosin myöhemmin Schaumanilla aloitettiin sahaustoiminta ja monipuolinen puuseppäpuoli, mikä lisäsi järjestäytymistä oleellisesti. Varsinaisen vaneritehtaan työntekijät järjestäytyivät omaksi ammattiosastokseen vuonna 1917, vaikka Sekatyöntekijäin liiton toimitsija A. Räsänen oli yrittänyt saada heitä perustamaan osaston jo vuonna 1912.³⁰ Voidaan sanoa, että Schaumanin tehtaan perustamisesta alkoi kehitys, joka johti vähitellen eri osastojen perustamisten ja sulautumisten kautta lopulta yhdeksi suureksi Jyväskylän puutyöntekijäin ammattiosasto n:o 35:ksi. Toisaalta suurosaston juuret ovat kuitenkin vahvasti myös puuseppien varhaisessa järjestötyössä, jotka omalla panoksellaan avasivat tietä ammattiyhdistysliikkeen nousulle.

³⁰ Leväniemi 1969, s. 44–45.

4.6. Puusepät heräävät taisteluun työehtosopimuksista

Ammattiyhdistysliikkeen eräs keskeisimmistä päämääristä on alusta pitäen ollut taistelu työehdoista, jotka on pyritty turvaamaan kirjallisin sopimuksin. Suurimpana kantona kaskessa työehtosopimusjärjestelmän toteutumiselle oli työnantajien vastahakoisuus, tosin alkuvaiheessa myös työntekijäjärjestöissä esiintyi ristiriitaisia käsityksiä järjestelmän tarkoituksenmukaisuudesta. Aina 1910-luvulle asti puhuttiin työehtosopimusten sijasta työsopimuksista, joilla ymmärretään nykyisin paremminkin kahdenkeskisiä työnantajan ja työntekijän välisiä sopimuksia. Vähitellen vakiintui termi työehtosopimus, jonka yleistymisen tarkoitti sitä, että työnantajapuoli tunnusti käytännössä sopimuksella työntekijöiden ja heidän järjestöjensä oikeuden sopia työehdoista kollektiivisesti. Työehtosopimuspään avautuminen merkitsi paikkakunnan ammattiosaston tunnustamista neuvottelukumppaniksi ja työntekijöiden edustajaksi, joten saavutus ei ollut merkityksetön ammattiyhdistysliikelle. Tosin työehtosopimusjärjestelmän toteutuminen ei tapahtunut käden käänteessä, ja varsinaisen työlainsäädännön perusrungon muodostanut työsopimuslakikin saatiin vasta 1920-luvun alkupuolella.³¹

Suomen Puutyöntekijäin liiton oman lehden, Lastun, sivuilla kirjoiteltiin alusta alkaen työ(ehto)sopimusten eduista. Kirjallisten sopimusten tuli määritellä työntekijän kannalta keskeisimmät työehdot, jotka koskivat erityisesti alinta tuntipalkkaa, työpäivän lyhentämistä ja järjestäytyneen työvoiman käyttöä. Työehtosopimukset lisääntyivät suurlakon jälkeen selvästi, jolloin sekä työntekijät että työnantajat pyrkivät vaikuttamaan työmarkkinoihin järjestäytymällä. Esimerkiksi Puutyöntekijäin liiton osastoilla oli vuonna 1907 kaikkiaan 28 paikallista sopimusta koskien 238 työnantajaa. Tämän jälkeen kollektiivisten työehtosopimusten määrä laski jyrkästi työnantajien tiukan vastustuksen vuoksi, mutta kääntyi jälleen nousuun vuosina 1911–1913, jolloin työmarkkinakäytäntö kehittyi jälleen suotuisasti. Vuonna 1913 liiton ammattiosastoista 24 oli saavuttanut sopimuksen, joka piti sisällään yhteensä 140 työnantajaa. Erityisesti liiton luottamusmies J. Lumivuokko teki kovasti töitä työehtosopimusten puolesta.³² Lumivuokko vaikuttaakin olleen aktiivinen myös Jyväskylän suunnalla, jossa puuseppien osasto heräsi, nousukauden siivittämänä, vaatimaan itselleen kirjallisia takeita työehdoista. Puuseppien päämääränä ei ollut sen enempää eikä vähempää kuin historiallinen osaston ensimmäinen työehtosopimus.

Merkille pantavaa on, että Jyväskylän puusepät ryhtyivät vasta melko myöhäisessä vaiheessa taisteluun työehtosopimuksista, sillä olihan useilla paikkakunnilla ensimmäiset joukkosopimukset ajettu läpi jo vuoden 1905 suurlakon jälkimainingeissa. Puuseppien myöhäinen syttyminen johtui ilmeisesti pitkälti juuri suhteellisen vähäisestä järjestäytyneisyydestä, osaston toiminnan katkonaisuudesta ja epäonnistuneesta yhteistyöstä kirvesmiesten kanssa. Nyt oltiin kuitenkin omassa osastossa, joten asioita voitiin ajaa täysin omia hyötynäkökohtia silmällä pitäen. Tosissaan puusepät ryhtyivätkin toimeen, sillä helmikuussa 1913 nimettiin viiden miehen tariffikomitea, jonka tuli laatia pikaisesti ehdotus työehtosopi-

³¹ Ala-kapee – Valkonen 1982, s. 269–272.

³² Reuna 1984, s. 308–309; Lastu esim. 2 / 1907, s. 19–20 ja 3 / 1912, s. 39–40.

muksesta. Komiteaan kuului M. Aalto, O. Kantanen, H. Wahlroos, K. Rytönen ja E. Uusitalo, joiden luonnosteleva esitys hyväksyttiin 8.3. muutamalla pienellä muutoksella ja lähetettiin liittoon tarkastettavaksi. Huhtikuun alkupuolella liiton hyväksymä sopimusehdotus lähetettiin työnantajille. Puuseppämestareille esitetyt vaatimukset olivat melko yksityiskohtaisia ja jopa ajan henkeen nähden pitkälle meneviä, joskaan eivät kohtuuttomia. Osaston toiminnan takana oli lisäksi Puutyöntekijäin liiton täysi tuki, joten aivan ummikkoina puusepät eivät hankkeeseen ryhtyneet.³³

Kuten arvata saattaa, työnantajat eivät ilahtuneet kuultuaan osaston tarjouksesta vaan suivaantuivat niin, että kieltäytyivät vastaamasta koko ehdotukseen. Puusepät eivät kuitenkaan jääneet pyörittelemään peukaloitaan vaan valitsivat vastavetona luottamusmiehet V. Virtamon, E. Uusitalon ja H. Wahlroosin neuvotteluja varten. Paikalle hälytettiin myös liiton edustaja J. Lumivuokko, joka määrätietoisesti aloitti keskustelut eri liikkeiden kanssa. Riitoja aiheuttaneet sopimuspykälät sorvattiin uuteen uskoon, ja lopulta neuvottelujen kautta päästiin osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Tosin osasto varautui myös saman aikaisesti järeämpään aseeseen eli lakkoon, jolla uhattiin neuvotteluista kieltäytyneitä M. Kumpusta ja A. E. Lahtista. Mutta juuri kun lakon piti alkaa, petti Lahtisen hermot ja hän suostui allekirjoittamaan sopimuksen.³⁴ Sen sijaan entinen ammattiosaston jäsen, monitoimimies M. Kumpunen osoitti sitkeyttä eikä halunnut kuulevan puhuttavankaan moisesta työehtosopimuksesta. Ja sitkeyttä Kumpusella todella riitti, sillä osaston julistama lakko tuli kestämään hänen liikkeesään yli kaksi ja puoli vuotta. Ilmeisesti Kumpusen kohdalla kysymys oli lähinnä periaatteesta eikä hän halunnut kärsiä arvovaltatappiota tunnustamalla työntekijäin ammattiosaston sopijaosapuoleksi. Sen sijaan muut työnantajat taipuivat lopulta melko helposti allekirjoittamaan työehtosopimukseen.

Jyväskylän puuseppien saavuttama työehtosopimus vastasi pitkälti muiden paikkakuntien puuseppien vastaavana aikana solmimia sopimuksia, ja oli näin selvästi ajanmukainen. Puuseppien saavutusta ei voi pitää vähäpätöisenä, sillä saatiinhan nyt ensimmäistä kertaa mustaa valkoiselle. Kirjallinen sopimus toi turvallisuutta, jatkuvuutta ja uskoa puuseppien elämään. Samalla astui voimaan yksityiskohtaiset ja tarkat määräykset työolosuhteista, työajoista ja palkoista. Eräs merkittävimmistä saavutuksista oli työajan lyheneminen 9,5 tuntiin muina päivinä, paitsi lauantaisin ja juhlien aattona, jolloin työskenneltiin 6,5 tuntia. Ennen oli ollut 10 tuntinen työpäivä, joka oli edelleen käytössä mm. Tampereen puusepillä, vaikka heillä olikin selvästi pidempi kokemus työehtosopimusjärjestelmästä. Palkkaus niin ikään kohentui vaihdellen puusepillä 45–50 penniä tunnilta ja oppilailta 20–40 penniä palvelusajasta riippuen. Urakatöissä oli taattava vähintään tuntipalkan mukainen ansio työntekijälle. Huomionarvoista on myös se, että ylityöstä saatiin 50 % sekä pyhä- ja yötyöstä 100 % korotus tavalliseen tuntipalkkaan verrattuna. Työhuoneen ulkopuolisista töistä säädettiin siten, että työnantaja joutui tarvittaessa korvaamaan työntekijälleen yöpymis- ja matkakulut. Lisäksi sopimukseen sisältyi pykälä, jotka koskivat mm. työnantajan velvollisuutta pitää työhuoneet siistinä ja vakuuttaa työntekijöidensä työkalut.

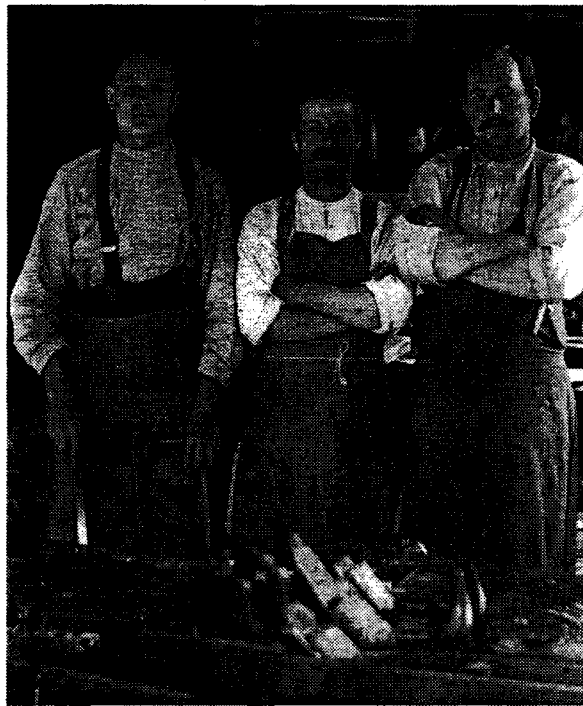
³³ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 2.2.1913, 8.3.1913 ja 6.4.1913, JPAA, JyMA.

³⁴ Puuseppien os. 114:n ylimääräisen kokouksen ptk. 2.5.1913, 6.5.1913, 7.5.1913, JPAA, JyMA; myös Sorretun Voima 9.5.1913 ja 23.5.1913.

Sopimuksen hyväksyneiden osalta työehtosopimus määrättiin astuvaksi voimaan 7.5.1913, ja sen oli tarkoitus olla käytössä 1.5.1915 saakka.³⁵

Jyväskylän puusepät olivat työehtosopimukseen tyytyväisiä eikä keskeisimmistä vaatimuksista joudutti juurikaan tinkimään. Sen sijaan sopimuksen voimaansaattaminen osoittautui varmasti ennakoitua vaikeammaksi, sillä hyvin pian työnantajat H. Lassi ja A. Aho alkoivat rettelöidä sopimuksen yksityiskohdista. Esimerkiksi Lassi ilmoitti, ettei hän kykene maksamaan sopimuksen mukaista palkkaa. Osasto laittoikin Lassin liikkeen boikottiin vetämällä järjestäytyneet työntekijänsä pois. Vaikeaksi osoittautui myös M. Kumpunen, jonka kanssa yritettiin turhaan neuvotella sen jälkeen, kun hänen liikkeensä oli julistettu lakkotilaan. Jos oli herra Kumpunen tiukkana, niin samaa voi sanoa myös hänen työntekijöistään. Osasto oli lakkoo varten valinnut erillisen lakkotoimikunnan, joka liitosta saatavan tuen lisäksi kantoi ylimääräistä jäsenveroa ja keräsi avustuksia listoilla. Vaikka lakon aikana rikkureita oli vähän, selvisi Kumpunen kuitenkin kuiville allekirjoittamatta sopimusta. Piinaava lakko kesti aina joulukuulle 1915, jolloin liiton edustaja J. Lumivuokko julisti sen lopulta menetetyksi. Muuten työehtosopimusta noudatettiin kohtuullisesti, sillä muiden työnantajien kanssa ei vakavampia yhteenottoja enää sattunut. Saatiinpa sopimuksen piiriin yksi uusikin työnantaja, kun puusepäntuotantonsa avannut J. E. Bäckström allekirjoitti sopimuksen puuseppien osaston kanssa.³⁶

Ilmeisesti vuoden 1913 sopimusta jatkettiin ennen määräajan umpeutumista, sillä vasta vuonna 1917 osasto irtisanoi aikaisemmat sopimuksensa. Työehtoso-

Puusepät tiedostivat ammattiarvonsa. Oikealla Herman Lassi, joka perusti vuonna 1913 menestyvän puusepäntuotantonsa Väinönkatu 6:een. Puusepät Valdemar Lahtinen (kesk.) ja Oskari Raja-Aho kuuluivat puuseppien osastoon. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

³⁵ Puuseppien os. 114:n työehtosopimus v.1913, RTL os. 342, JyMA; Lastu 4 / 1914, s. 39–40.

³⁶ Puuseppien os. 114:n ylimääräisen kokouksen ptk. esim. 25.5.1913, 28.5.1913 ja yk:n ptk. 21.12.1915, JPAA, JyMA; lisäksi esim. Sorretun Voima 6.8.1913, 1.4.1914 ja 20.4.1914.

pimuksiin pääsy nimittäin vaikeutui ratkaisevasti ensimmäisen maailmansodan aikana eikä uusia sopimuksia kyetty juurikaan solmimaan. Tilanne muuttui vuonna 1917, jolloin puhkesi todellinen palkkaliikkeiden aalto ja työehtosopimusten uusiminen tuli jälleen mahdolliseksi. Tällöin myös Jyväskylän puusepät neuvottelivat itselleen uuden sopimuksen – tosin jälleen lakolla uhaten.

4.7. Vapaa-aika arjen vastapainona

Ammattiyhdistystoiminta on ollut alusta pitäen siinä mielessä kaksijakoista, että yhtäältä on pyritty parantamaan jäsenten työolosuhteita ja työehtoja. Tavoitteena on ollut kaikinpuolinen elinolosuhteiden turvaaminen ja parempi elämä. Toisaalta arkirutiinien lomassa ei ole unohdettu myöskään jäsenten henkistä puolta vaan sitä on koetettu pitää vireänä mm. erilaisella harrastus- ja virkistystoiminnalla sekä tarjoamalla myös aatteellisia valistustilaisuuksia. Jyväskylän puuseppien ammattiosasto ei ollut tässä mielessä poikkeus vaan vapaa-aika koettiin arjen vastapainoksi, jolloin voitiin hetkeksi unohtaa työkiireet ja irrottautua arkisista askareista rientoihin.

Puuseppien perustavassa kokouksessa vuonna 1912 osastolle oli valittu hämmästyttävän laaja huvitoimikunta, johon kuului peräti 11 jäsentä, mikä oli noin puolet koko osaston silloisesta jäsenmäärästä. Ilmeisesti vapaa-ajan virkistystoiminnalle haluttiin antaa painoarvoa. Eikä jäsenten tarvinnutkaan pettyä odotuksissaan, sillä huvitoimikunta osoitti varsinkin alkuvaiheessa suurta aktiivisuutta. Erityisen suosituksi tuli iltamien järjestäminen, joita pidettiin Jyväskylän ympäristön työväentaloilla mm. Palokossa, Lohikoskella ja Keljossa. Iltamien onnistuminen riippui huolellisesta suunnittelusta, joten niiden eteen nähtiin myös vaivaa. Tavallisesti ohjelmassa oli puheita, runonlausuntaa ym. viihteellistä ohjelmaa ja tietenkin tanssia. Elävästä musiikista vastasi ainakin E. Lassisen orkesteri, mutta myös Mäki-Matin rytmiryhmä oli toisinaan tanssien tahdittajana. Erityisen mielenkiintoista oli se, että puusepillä oli toiminnassa myös oma näytelmäkerho, jonka repertuaariin kuuluivat ainakin kappaleet ”Pahassa pulassa” ja ”Kun byromaani saapuu”. Ajan tavan mukaisesti näytelmäharrastus oli keskeinen työväenluokan harrastus, joten puusepätkin olivat ottaneet sen omaan ohjelmistoonsa. Varmuudella ei voida sanoa kuinka kauan näytelmäharrastus osastossa jatkui, mutta joka tapauksessa iltamien ohjelmistoa se varmasti piristi kummasti. Osaston huvitoiminta ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään ohjelmallisiin iltamiin vaan ajoittain järjestettiin myös rauhallisempia perheiltamia, kävely- ja rekiretkiä sekä jopa laivamatkoja. Ensimmäisen maailmansodan syttymisen vuoksi huvitoimikunnan työskentely näyttää jatkossa hieman taantuneen, mutta mm. iltamien pito oli edelleen kuvioissa mukana.³⁷

Osastossa oli kiinnostuttu myös lukemisesta, sillä työväenlehtien ohella luettiin muutakin kirjallisuutta. Puusepillä oli oma pieni kirjastonsa, johon tilattiin esim. Kumpusen lakon innoittamana kaksi ajankohtaista teosta, joissa oli ohjeita

³⁷ Puuseppien os. 114:n huvitoimikunnan ptk. esim. seuraavat 3.11.1912, 12.12.1912, 2.2.1913, 23.4.1913, 23.5.1913, 28.12.1913 sekä esim. yk:n ptk. maaliskuu 1916, 11.6. 1916 ja 25.3.1917, JPAA, JyMA.

työtaisteluita ja palkkaliikkeitä varten. Osastossa keskusteltiin myös arkistokaappin hankkimisesta, mutta vielä tällöin asiaa päätettiin lykätä. Sen sijaan tärkeämpänä pidettiin oman lipun saamista puuseppien osastolle, joten jo maaliskuussa 1913 järjestettiin piirustuskilpailu jäsenten kesken. Paras lippuluonnostelma voitti, jonka pohjalta M. Aalto, J. Närhi ja K. Rytönen saivat tehtäväkseen hankkia tarvittavat materiaalit lippua varten. Hankkeella oli selvästi kiire, sillä lipun piti olla valmis vapuksi, jotta voitaisiin osallistua juhlallisesti perinteiseen työväen vappukulkueeseen oman lipun kanssa. Asiasta tietoisena Aino Närhi pisti hihat heilumaan ja sai kuin saikin ommeltua lipun juuri vapuksi. Osasto valitsi airueet kulkueeseen, jossa osaston upouutta punalippua sai kunniakkaasti kantaa puuseppä Koskinen. Vappu oli siis osaston jäsenille erittäin tärkeä juhla, mitä kuvastaa myös se, että SDP:n vappumerkkiä päätettiin tilata myyntiin runsas määrä työväenjuhlan kunniaksi.³⁸

Muihin paikkakunnan juhliin ja rientoihin puuseppien osasto otti osaa parhaansa mukaan. Ainakin lähiseudun osastojen kutsumiin vuosijuhliin oli tapana osallistua, kuten myös Ammattijärjestön organisoimaan valtakunnalliseen Työn Juhlaan. Puuseppien osasto lähetti esimerkiksi vuonna 1914 edustajansa Jyväskylän osastojen yhteiseen Työn Juhla -toimikuntaan, joten myös järjestelypuolen tehtävistä otettiin tarvittaessa vastuuta. Jyväskylän työväenyhdistykseen oltiin jo poliittisen suuntautumisenkin vuoksi läheisissä yhteyksissä, mutta myös sosiaalidemokraattisen piiritoimikunnan työskentelyyn osallistuttiin. Esimerkiksi vuonna 1917 otettiin osaa piirijuhlien järjestelyihin, mutta varsinainen elokuun juhla meni osastolta hieman poskelleen, sillä puuseppien edustaja H. J. Lahti oli unohtanut pahaksi onnekseen juhlakulkueen paikkojen arvonnän. Tästä huolimattomuudesta osasto antoi Lahdelle ankarat ”pyyhkeet”, sillä puuseppät olivat olleet kulkueessa kuku missäkin eivätkä yhtenäisenä joukkona, kuten tarkoitus alunperin oli ollut. Kommelluksista huolimatta juhlat toimintaan oltiin pääsääntöisesti melko halukkaita osallistumaan eikä varsinaisia järjestelytehtäviä katsottu pahalla.³⁹

Kaiken kaikkiaan puuseppien vapaa-ajan toiminta muodostui melko kattavaksi eikä varsinkaan ensimmäistä huvitoimikuntaa voi ainakaan yrityksen puutteesta syyttää. Päämääränä oli ennen muuta vapautuminen arkirutiineista eikä ole mitään syytä epäillä, etteikö siinä olisi myös kohtuullisesti onnistuttu. Maailmansota lamaanutti yleisesti järjestötoimintaa, joten puuseppien huvitoiminta passiivitui osittain siinä sivussa. Virkistystoimintaa jatkettiin, mutta matalammalla profiililla.

4.8. Vuodet 1917–1918 – edistystä ja takapakkia

Ensimmäisen maailmansodan aikana yhteiskunnalliset ongelmat olivat kasvaneet. Erityisesti työväestö oli joutunut ahtaalle, sillä toimeentulo oli vaikeutunut elintarvikkeiden hintojen noustessa eivätkä palkat meinanneet pysyä perässä.

³⁸ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 8.3.1913, 6.4.1913, 2.5.1913 ja 6.7.1913, JPAA, JyMA.

³⁹ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 1.2.1914, 11.6.1916, 4.7.1917 ja 13.8.1917, JPAA, JyMA.

Reaaliansioiden laskusta kertoo jotain se, että vuonna 1917 reaalipalkat olivat yli 60 prosenttia heikommät kuin ennen sotaa. Työläisten tyytymättömyys näkyi lisääntyvänä järjestäytymisenä. Jotain oli pian tapahduttava, sillä tilanne alkoi käydä sietämättömäksi.

Ratkaiseva suunnanmuutos tapahtui Venäjällä maaliskuussa 1917, jolloin vallankumouksen tiimellyksessä tsaarin kruunu keikahti ja tilalle nimitettiin väliaikainen hallitus. Ensi töikseen uusi hallitus kumosi maaliskuun 20. päivän manifestilla Suomea koskeneet laittomat määräykset, eduskunta pääsi jälleen koontumaan, ja työväenjärjestöt saivat laajemmat toimintavapaudet. Ammattiyhdistysliikkeen kurssi kääntyi samalla uuteen nousuun. Ilmapiirin vapautumisen myötä saattoi Suomen ammattijärjestö ryhtyä jo keväällä voimakkaaseen kampanjaan 8-tunnin työpäivän puolesta. Liittoja kehoitettiin aloittamaan työtaistelut välittömästi, mikä näkyi pian koko Suomen yli levinneenä lakkoaaltona. Vuonna 1917 kolmannes lakoista alkoikin työajan lyhentämisen puolesta. Toinen suuri syy lakkoiluun oli elinkustannuksia vastaamattomat surkeat palkat, joiden korottamisen puolesta taisteltiin eniten touko-heinäkuun välisenä aikana. Vuoden 1917 kuluessa Suomen ammattijärjestö vahvistui selvästi, sillä sen jäsenmäärä nelinkertaistui yli 160 000:een, mikä puhuu omaa kieltään järjestöllisen voiman noususta.⁴⁰

Myös Jyväskylässä käytiin vuoden 1917 aikana työtaisteluita, mm. keväällä 8-tunnin työpäivän puolesta, jotka päättyivät yleensä työntekijöiden voittoon. Jyväskylän ammattillisen työväenliikkeen jäsenmäärä lähes nelinkertaistui vuoden 1917 aikana, joten Sorretun Voiman toimeenpanema järjestäytymiskampanja tuotti toivottuja tuloksia. Esimerkiksi Schaumanin vaneritehtaan työväki järjestäytyi omaksi osastokseen helmikuussa 1917 ammatillisen keskustuimikunnan avustuksella. Hetkessä uuden osaston jäsenmäärä kipusi yli sadan, ollen vuoden lopussa jo kahden sadan nurkilla. Yleinen järjestäytymisaalto lisäsi ammattiosastojen uskoa joukkovoiman tehokkuuteen, mikä näkyi erityisen selvästi myös Jyväskylässä, jossa työajan lyhentäminen saatiin toteutetuksi lähes kaikilla aloilla ilman palkan alennuksia vappuun mennessä.⁴¹

Jyväskylän puutyöläiset olivat muiden mukana vaatimassa lyhyempää työpäivää. Jyväskylässä huhtikuun lopulla pidetyssä mielenosoituskokouksessa hyväksyttiin Santeri Mäkelän laatimat ponnet, joissa toivottiin pikaista 8 tunnin työpäivän toteutumista ja elintarvikekysymyksen viipymätöntä ratkaisemista. Puuseppien keskuudessa oli havaittavissa muutenkin radikalisoituvaa liikehdintää, sillä maaliskuun puolivälissä nimettyyn työläiskomiteaan, jonka oli määrä hoitaa vallankumousasioita, valittiin puuseppistä U. Leppänen ja V. Virtamo. Kuukautta myöhemmin puuseppäosasto sanoi irti vanhan tariffisopimuksen ja päätti pyrkiä, työväenliikkeelle suotuisassa tilanteessa, entistä parempaan työehtosopimukseen. Työnantajille esitetyistä vaatimuksista keskeisimmät koskivat juuri 8-tunnin työpäivää, alimman tuntipalkan nostamista yhteen markkaan ja lupausta käyttää puusepäntöissä vain järjestäytynyttä työvoimaa. Mahdollisia neuvotteluita varten valittiin osaston edustajiksi U. Leppänen ja O. Kantanen. Sen suuremmin neuvotteluihin ei kuitenkaan ilmeisesti tarvinnut ryhtyä, sillä

⁴⁰ Valkonen 1989, s. 14–15.

⁴¹ Tommila 1972, s. 509–511; Sorretun voima 3.1.1917, 7.3.1917 ja 16.3.1917.

lakkouhan edessä kaikki työnantajat taipuivat osaston vaatimuksiin ja allekirjoittivat puuseppien kannalta hyvinkin merkittävän työehtosopimuksen 2.5.1917. Sopimuksen hyväksyivät seuraavat puusepäntoimikkeen: Bäckström, Blom, Lassi, Wehmas, Rantanen, Rusanen ja myös vanha vihollinen Kumpunen, joten hänkin joutui lopulta antamaan periksi. Uusi työehtosopimus koski lisäksi Halosen harmonitehdasta ja vaneritehtaalla työskennelleitä puuseppiä. Sopimuksen läpivieminen oli selvä voitto puuseppien osastolle, toteutuihan samalla sekä 8-tunnin työpäivä että vaatimus järjestäytyneen työvoiman käytöstä. Jälkimmäinen pykälä tuskin kuitenkaan toimi kovin hyvin käytännössä vaan jäi enemmänkin periaatteelliseksi julistukseksi. Järjestäytymisen puolesta jouduttiin taistelemaan vielä pitkään.⁴²

Kesään mennessä yhteiskunnalliset ongelmat eivät ottaneet laantuakseen – pikemminkin päinvastoin. Työttömyys lisääntyi koko maassa eikä elintarvikepuula onnistuttu ratkaisemaan. Elintarvikkeiden hinnat jatkoivat nousuaan, mikä edisti luokkaristiriitojen kärjistymistä. Jyväskylässä työnantajien ja työntekijöiden välit alkoivat kuumentua. Esimerkiksi Schaumanin vaneritehtaan työväki ryhtyi lakkoon, muttei 8-tunnin työpäivän puolesta, mikä oli saavutettu jo toukokuun alussa, vaan kaupungin sekatyöläisten puolesta. Tällä ensimmäisellä Jyväskylässä olleella ns. tukilakolla haluttiin vauhdittaa sekatyöntekijäin työehtosopimuksen syntymistä. Lakko oli lyhyt, mutta osoittaa työläisten taistelumielen todella heränneen, sillä lakossa oli kaikkiaan noin 500 työntekijää. Kesän mittaan käytiin kaupungissa muitakin merkittäviä työtaisteluita, joilla pyrittiin parantamaan palkkatasoa kiihtyvän inflaation puristuksessa. Syksyn lähestyessä myös puusepät painostivat työnantajia palkankorotusesityksellä ensin kirjallisesti sitten suullisesti, mutta tulokset jäivät ilmeisesti perin vaatimattomiksi.⁴³

Syksyn mittaan työväestön keskuudessa lisääntynyt yleinen tyytymättämyys ajoi jatkuviin palkankorotusvaateisiin eikä ratkaisua oravanpyörän pysäyttämiseksi näyttänyt löytyvän. Myös poliittiset ongelmat nousivat entistä enemmän pinnalle. Suomen vasemmistoenemmistöinen eduskunta oli heinäkuussa hyväksynyt valtalin, jolla eduskunta otti itselleen entiset tsaarin valtaoikeudet, mutta valtalin kumottiin jo elokuussa, kun Venäjän väliaikainen hallitus hajotti eduskunnan. Lokakuun vaaleissa eduskunta muuttui porvarilliseksi, mikä vähensi sosiaalidemokraattien uskoa eduskuntatyön avulla saavutettaviin uudistuksiin. Työväestö oli selvästi pettynyt valtalin kumoutumiseen ja toisaalta huolestunut kansanvallan kohtalosta, sillä se ei uskonut porvarien kykyyn ratkaista jatkuvasti lisääntyneitä ongelmia. Järjestäytynyt työväestö odotti nopeita toimia tilanteen ratkaisemiseksi. Samoihin aikoihin puhkesi Venäjällä bolshevikkien toimesta lokakuun vallankumous, jolla oli oma esimerkinomainen ja radikalisoiva vaikutuksensa Suomen työväestöön. Kehitys oli johtamassa vääjäämättömästi kohti sisällisotaa.⁴⁴

Yhteiskunnalliset vastakohtaisuudet kärjistyivät Suomessa erityisen voimakkaasti marraskuun suurlakon aikana ja sen jälkeen. Lokakuun lopulla alkoivat työväestön järjestyskaartit lisääntyä huomattavasti koko maassa. Jyväskylässä järjestyskaarti, eli myöhemmin punakaarti, perustettiin porvarillisen suojeluskun-

⁴² Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 22.4.1917, 28.4.1917, 1.5.1917, 10.5.1917 sekä työehtosopimus 1917, JPAA, JyMA; Tapiola 1968, s. 169; Sorretun Voima 23.4.1917 ja 4.5.1917.

⁴³ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 13.8.1917 ja 11.10.1917, JPAA, JyMA; Leväniemi 1969, s. 59–65.

⁴⁴ Valkonen 1989, s. 15.

Herman Lassin puusepänverstas vuonna 1917. Kuvassa etualalla vasemmalta puusepät J. Lahti, T. Nyberg ja O. Raja-Aho. Taustalla työntekoa valvomassa johtaja Lassi. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

nan vastapainoksi. Mielialat olivat alkaneet kiristyä useilla paikkakunnilla – kuten myös Jyväskylässä – jo ennen suurlakkoa, joka alkoi lopulta 13. päivänä marraskuuta. Lakon aikana eduskuntaa painostettiin sekä ammattijärjestön että sosiaalidemokraattisen puolueen taholta hyväksymään työväenliikkeen keskeinen vaatimus valtalain voimaansaattamisesta, jolla eduskunta julistautui korkeimman vallan haltijaksi. Heti perään eduskunnassa vahvistettiin myös tärkeät 8-tuntin työaikalaki ja kunnallislait. Marraskuun suurlakko sujui Jyväskylässä melko rauhallisesti eikä sen puhtaasta poliittisesta luonteesta huolimatta syntynyt vakavia yhteenottoja, kuten oli käynyt eräillä muilla paikkakunnilla. Puusepistä ainakin U. Leppänen ja V. Virtamo, joka kuului myös paikalliseen vallankumousneuvostoon, olivat aktiivisia lakkopäivinä. Jyväskylässä järjestyksestä vastasi lakon aikana noin sadan miehen järjestyskaarti, joka koostui yli 40 prosenttisesti ammattiosastojen jäsenistä muiden ollessa järjestäytymättömiä. Puutyöläisistä oli ainakin vaneritehtaan osaston jäseniä mukana kaartissa. Vaikka ”vallankumous” oli tullut vuoden 1905 tapaan hieman yllättäen, niin esimerkiksi puuseppä U. Leppäsen mielestä kaarti oli joka tapauksessa pystynyt hoitamaan sille langenneet tehtävät mallikkaasti. Tilanne maassa rauhoittui väliaikaisesti 19. marraskuuta, jolloin lakko päätettiin lopettaa, koska riittäviä takeita vallankumouksen onnistumisesta ei ollut.⁴⁵

⁴⁵ Tapiola 1968, s. 178–180; Leväniemi 1969, s. 66–71.

Marraskuun suurlakko oli kuitenkin varoittava esimerkki siitä, mitä tuleman piti. Vuoden 1917 aikana työväenliike oli noussut nopesti voimakkaaksi etujärjestöksi, jolla oli ensi kerran todellista järjestövoimaa takanaan. Tuloksiakin oli saavutettu mm. lyhyempi työpäivä ja kunnallinen äänioikeusuudistus. Oli siis otettu askel eteenpäin kohti kansanvaltaa, mutta vuoden vaihtuminen tiesi työväestön toiveiden lähes täydellistä murskautumista. Tilanne juuri itsenäistyneessä maassa alkoi kehittyä nopeasti tammikuussa 1918, jolloin suojeluskunnat julistettiin hallituksen joukoiksi. Työväenliike koki asemansa entistä uhatummaksi ja alkoi olla yhä vakuuttuneempi voimatoimien välttämättömyydestä oikeuksiensa puolustamiseksi. Syksyn mittaan kasvaneet elintarvikepula, luokkaristiriidat, työttömyys ym. yhteiskunnalliset jännitteet purkautuivat lopulta kansalaissotana, joka jakoi Suomen kahtia. Rintamalinjan eteläpuoli teollisuuskeskukseineen oli punaisten valta-alueita, kun taas vastaavasti Pohjois-Suomi oli pääosin valkoisten hallussa. Jyväskylä jäi jo ryhmittymisvaiheessa valkoisen Suomen haltuun.⁴⁶

Kansalaissodan aikana käytiin jatkuvasti kiivaita taisteluita, joissa syyllistettiin tunnekuohun nostattamiin, molemminpuolisiin terroritekoihin. Taistelut huipentuivat lopulta Tampereelle, jonka valkoiset onnistuivat huhtikuun alkupuolella valtaamaan. Saksalaisten maihinnousun myötä valkoisten voitto oli periaatteessa selviö. Sodan aikana Jyväskylässä oli melko rauhallista eikä väkivaltaisuuksia juuri esiintynyt, lukuun ottamatta erästä ampumavälikohtaista ja kahta teloitustapausta. Käytännössä Jyväskylän suojeluskunta hallitsi tilannetta kaupungissa eikä paikallisella punakaartilla tai työväenjärjestöillä ollut toimintamahdollisuuksia. Ammattiosastojen kokouksia ei sallittu, joten puuseppienkään pöytäkirjoihin ei tullut koko vuonna yhtään merkintää. Sen sijaan tehdaslaitokset ja yritykset toimivat sodan aikana liki pitäen vanhaan malliin. Tilanne oli näin ollen lähes päinvastainen kuin marraskuun suurlakon aikaan 1917.⁴⁷

Kansalaissota merkitsi työväenliikkeelle raskasta takapakkaa, sillä taisteluissa kaatuneiden ja teloitettujen lisäksi punaisia menehtyi runsaasti nälkään ja tauteihin tilapäisillä vankileireillä kesän 1918 aikana. Sodan seurauksena työväenjärjestöjen toiminta laantui ja työväenliikkeen johtomiehet pakenivat maasta. Muutamassa kuukaudessa tuntuivat kaikki työväenliikkeen saavutukset haihtuneen savuna ilmaan. Porvariston vastustuksesta huolimatta yhdistystoimintaa alettiin kuitenkin nopeasti jälleen herätellä henkiin.⁴⁸

⁴⁶ Valkonen 1989, s. 16.

⁴⁷ Tommila 1972, s. 515–517.

⁴⁸ Suomen työväenliikkeen historia 1976, s. 132–133.

5. Ammattiyhdistystoiminnan taantumisesta talvisodan syttymiseen (v. 1919–1939)

5.1. Järjestötoiminta herää jälleen henkiin – puutyöläiset organisoivat toimintaansa

Sisällissodan seurauksena työväenliike oli lyöty pahasti hajalle eikä sillä ollut käytännössä minkäänlaisia toimintamahdollisuuksia ennen vuoden 1918 loppua. Oikeistopiirit ja työnantajat vastustivat jyrkästi Ammattijärjestön ja sen jäsenliittojen toiminnan elvyttämistä. Työnantajat pyrkivät jopa kieltämään työväenluokan perustuslain mukaiset oikeudet ja vapaan ammattiyhdistystoiminnan. Vuoteen 1917 mennessä toteutunut työehtosopimuskäytäntö haluttiin unohtaa tyystin, eikä työntekijäin ammattiyhdistyksiä pidetty enää kelvollisina neuvottelukumppaneina. Työväenluokan saavuttamia etuja pyrittiin vähentämään mahdollisimman paljon, mikä näkyi mm. työnantajien välittömänä vaatimuksena saada muutos 8 tunnin työaikalakiin tai ainakin sen soveltamiseen. Työnantajien päälimmäisenä tavoitteena oli siis asettaa ammattiyhdistysliike tehokkaan kontrollin alle, jonka avulla ehkäistäisiin sisällissodassa kapinoineen köyväestön nousu työmarkkinapolitiikan keskeisiksi tekijöiksi.

Työväenliikkeen puolelta tilanteen teki entistä hankalammaksi se, että poliittisen ja ammatillisen liikkeen johtomiehistä suurin osa oli täysin poissa kuvioista. Ammattijärjestön ja sen liittojen entisistä keulakuvista moni oli joutunut pakenemaan kansalais sodan loppukahinoissa Neuvosto-Venäjäälle, osa kuollut taisteluissa tai jäänyt vangiksi. Ruohonjuuritasolla elettiin pitkälti yhtä apeissa tunnelmissa, mikä ilmenee hyvin myös Jyväskylän puuseppien vuonna 1919 antamassa tiedotteesta liitolle. Puuseppien osaston selvityksen mukaan johtotähti ja ilmeisen radikalisoitunut vallankumousmies U. Leppänen oli kadonnut tietämättömiin kاپinan aikana. Puusepät T. Kaikkonen ja T. Wikman olivat olleet useamman kuukauden vangittuna vuoden 1918 tapahtumien vuoksi. Samoin kolme muuta osaston jäsentä olivat viettäneet useita viikkoja turvasäilössä. Kehitys ei siis näyttänyt kovin suotuisalta puuseppien osastossa saati sitten koko ammattiyhdistysliikkeessä.¹

Myös poliittisen työväenliikkeen piirissä elettiin taitekohtaa, joka johti alkusyksystä työväenliikkeen kahtiajakautumiseen. Paenneet työläisjohtajat perustivat Suomen Kommunistisen Puolueen Moskovassa syyskuussa 1918 ja se tiesi poliittisten ristiriitojen ja linjaerimielisyyksien syvenemistä. Erilaiset käsitykset harjoitettavasta politiikasta ulottivat vaikutuksensa ennen pitkää myös ammatilliseen liikkeeseen, jossa alettiin käydä sisäistä valtataistelua radikaalimpien kommunistien ja selvästi maltillisempien sosiaalidemokraattien välillä. Suuntataistelun alkamisella oli toisaalta myös myönteinen vaikutuksensa järjestötoiminnan

¹ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 26.6.1919, JPAA, JyMA; Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 445–451, 458–461.

heräämiseen, sillä yleinen pelko kommunistien vaikutusvallan lisääntymisestä juodutti sosiaalidemokraattisiksi tulkittujen työväenjärjestöjen toiminnan asteittaista sallimista vuoden 1918 lopulta alkaen. Samaan suuntaan vaikutti sosiaalihallituksen kehoitus järjestää kokous- ja yhdistysolot jälleen lainmukaiselle kannalle, sillä virallista estettä ammattiyhdistystoiminnan jatkamiselle ei ollut olemassa. Olojen demokratisoiminen käynnistyi lopulta keskusjärjestötasolta vuosien 1918–1919 vaihteessa, jolloin astui voimaan uudet painovapaus- ja yhdistymislait. Suomen Ammattijärjestö ja sen liitot saivat toimintansa lopullisesti käyntiin vuoden 1919 kuluessa, jolloin myös suurin osa kapinan aikana lamaantuneista ammattiosastoista virkosi jälleen jaloilleen. Puutyöntekijäin liiton toiminta käynnistyi uudelleen tammikuussa 1919, jonka jälkeen myös useat sen osastoista ”vapautuivat kahleista” ja työväenluokalle hirveästä ”isonvihan ajasta”, kuten Lastussa tuohon aikaan kirjoiteltiin. Järjestötoiminnan aloittaminen ei kuitenkaan ollut mutkatonta, sillä etenkin alkuvaiheessa alemmat virkamiehet ja suojeluskuntalaiset pyrkivät mielivaltaisesti puuttumaan yhdistystoimintaan. Lisäksi poliisiviranomaisille tuli ilmoittaa kokouksista etukäteen. Virallisesti toiminta oli siis sallittua, mutta käytännössä tarkoin valvottua.²

Hieman epävarmoissa tunnelmissa joutui myös Jyväskylän puuseppien ammattiosasto avaamaan kokouksensa tammikuun puolivälissä 1919. Edellisestä kokouksesta oli vierähtänyt reilu vuosi, jonka aikana oli sattunut ja tapahtunut odottamattoman paljon. Puuseppien keskustelukokouksessa toimintaa päätettiin yksimielisesti kuitenkin jälleen jatkaa. Ensimmäinen varsinainen yleinen kokous pidettiin 9. helmikuuta, jossa tarkastettiin osaston tilit vuodelta 1917, valittiin tarvittavat toimihenkilöt ja päätettiin tiedustella kansalaissodan aikana takavarikkoon joutuneen puuseppien omaisuuden palauttamista takaisin osastolle. Maaliskuun lopulta lähtien voitiin osastossa jo paneutua normaalien ammattiyhdistysasioiden hoitoon eikä paluu päiväjärjestykseen näyttänyt lopulta tuottaneen suurempia vaikeuksia. Puuseppien järjestötoiminta osoitti siis selviä elpymisen merkkejä. Tästä kertoo myös se, että vuonna 1919 osasto lähetti edustajansa O. Korpelan liiton kuudenteen edustajakokoukseen ja päätti liittyä vielä sosiaalidemokraattiseen puolueeseen työväenyhdistyksen kautta, vaikka poliittiset erimielisyydet olivat jo puuseppienkin keskuudessa heräämässä.³ Muutoin osaston toiminnassa ei tapahtunut mitään erityisen dramaattista vuonna 1919 – dramatiikkaa oli koettu jo kerrakseen.

Sen sijaan suurta mielenkiintoa herätti myös puuseppien keskuudessa vuoden 1919 kuluessa ilmoille heitetty ajatus voimakkaammasta puutyöntekijäin osastosta, jolla Jyväskylän puutyöläisten toimintakyky voitaisiin entistä paremmin turvata. Itse asiassa jo keväällä 1917 oli tehty tunnusteluja kirvesmiesten ja puuseppien palaamisesta yhteiseen osastoon, mutta neuvottelut olivat kariutuneet. Lieneekö asiaan vaikuttanut tuolloin puuseppien itsetunnon kasvu vaiko edellisen yrityksen esiinnostamat epämiellyttävät muistot. Joka tapauksessa kansalaissodan jälkimainingeissa tilanne oli selvästi muuttunut, joten ajatus laajasta puutyöläiskoalitiosta tuntui nyt entistä huokuttelevammalta vaihtoehdolta. Hieman yllättäen myös Schaumanin vaneritehtaan osasto n:o 59 oli kiinnostunut asiasta ja ehdotti kesäkuussa 1919 eri osastojen yhteisiä neuvotteluja.

² Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 450, 452–455; Lastu 1 / 1920, s. 1.

³ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 12.1.1919, 30.3.1919, 19.10.1919, JPAA, JyMA.

Puusepät suhtautuivat tarjoukseen myönteisesti ja lähettivät O. Korpelan ja O. Kantasen neuvottelemaan yhdistymisen ehdoista. Eturistiriidat olivat kuitenkin vielä tällöin liian suuret, jotta olisi päästy myönteiseen ratkaisuun. Asia haudattiin kesän ajaksi, mutta jo elokuussa liiton järjestäjä Murtosalon saapui entistä toivorikkaampana paikkakunnalle vauhdittamaan Jyväskylän osastojen yhdistymisneuvotteluita. Murtosalon mielestä osastojen tulisi pikimmiten yhteensulautua, sillä kirvesmiesten ja puuseppien osastot olivat jäsenluvultaan niin pieniä, että yksinään niiden oli vaikea päästä tehokkaaseen edunvalvontaan. Murtosalon puheista kävi selväksi, että nyt oli viimeistään, myös puutyöntekijäin, aika ryhtyä toimiin työväenliikkeen alennustilan korjaamiseksi. Vaneritehtaan osastosta ei kuitenkaan tässä vaiheessa puhuttu enää sanaakaan, joten ilmeisesti he olivat päättäneet luopua koko hankkeesta. Sen sijaan puusepät ja kirvesmiehet painoivat Murtosalon saarnan tarkoin mietintämyssyynsä.⁴

Puuseppien kohdalla liittymisasiä aiheutti melkoisesti päänvaivaa, sillä vasta joulukuun puolivälissä saatiin aikaan, pitkällisen ja vilkkaan pohdinnan jälkeen, myönteinen ratkaisu osastojen yhdistämisestä. Joulukuun alkupuolella liiton luottamusmies K. Kankari oli vielä käynyt suorittamassa viimeisen voitelon, jotta puutyöläiset todellakin järjestäytyisivät vain yhteen osastoon. Tällöin mukaan yritettiin houkutella vielä vaneritehtaan osastoa ja hieman myöhemmin myös Ylistölle rakenteilla olevan tulitikkutehtaan työläisiä, jotta nämä järjestäytyisivät Puutyöntekijäin liiton kautta. Ilmeisesti liitossa pyrittiin tuolloin nimenomaan suurempaan hyötyyn ja tehokkuuteen, joka nähtiin parhaiten saavutettavan laajemmissa puuteollisuusalan yksiköissä. Ajatus yhdestä voimakkaasta liitosta ja riittävän vahvoista osastoista enteili jo ns. teollisuusliittoperiaatetta, joka toteutui lopulta 1920-luvun puoliväliin mennessä. Tällä erää Kankarin aktiivisuus palkittiin kuitenkin sillä, että puusepät ja kirvesmiehet sulautuivat samaan osastoon 21.12. pidetyssä yhteisessä vuosikokouksessa, jossa päätettiin puuseppien toiminnan lopettamisesta ja liittymisestä puutyöntekijäin osasto n:o 44:ään. Samassa kokouksessa määrättiin, että puuseppien omaisuus siirtyy uuteen osastoon, jolle valittiin lisäksi puuseppien ja kirvesmiesten muodostama yhteinen johtokunta. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi äänestettiin A. Ahonen.⁵

Jyväskylän puutyöläiset olivat siis jälleen kerran organisoineet toimintaansa, mutta nyt oltiin selvästi valmiimpia kuin aikaisemmin. Ensimmäinen yritys oli päättynyt kehnosti, joten samaan virheeseen ei haluttu tällä kertaa sortua. Kansalaissota oli lamaanuttanut työväenliikkeen, joka vaikeuksista huolimatta pyrki jälleen eteenpäin. Jyväskylän puutyöntekijät vastasivat haasteeseen hakemalla yhteistyöstä uutta voimaa.

5.2. Vuoden 1920 palkkaliike

Jyväskylän puutyöntekijäin ammattiosaston kannatuspohja oli aikaisempaa selvästi laajempi, sillä mukana olivat nyt puusepät, rakennuspuusepät ja kirvesmie-

⁴ Puuseppien os. 114:n yk:n ptk. 26.6.1919, JPAA, JyMA; Puutyöntekijäin os. 44:n järjestelykokouksen ptk. 1.8.1919, RTL os. 342, JyMA.

⁵ Puutyöntekijäin os. 44:n neuvottelukokouksen ptk. 6.12.1919, vuosikokouksen ptk. 21.12.1919, yk:n ptk. 9.3.1920, RTL os. 342, JyMA.

het. Järjestäytyneiden puutyöntekijäin luku vaihteli 60:n molemmin puolin vuosina 1920–1924, jolloin yhteinen osasto oli toiminnassa. Haasteelliseksi muodostui juuri eri ammattialojen ja sen jäsenten intressien yhteensovittaminen, mikä vaati puutyöntekijöiltä joustavaa ja molemminpuolista yhteishenkeä kansalaissodan jälkeisinä vaikeina vuosina. Alusta pitäen yhteistyö sujui kuitenkin selvästi paremmin kuin edellisellä kerralla. Palkkaliikkeeseenkin ryhdyttiin heti terävästi yhteisvoimin.

Kansalaissodan jälkeen työehtosopimusjärjestelmä kärsi haaksirikon, sillä työnantajat kieltäytyivät lähes poikkeuksetta suorista neuvottelukosketuksista. Kaiken kaikkiaan työmarkkinasuhteet olivat hyvinkin kärjistyneet aina toiseen maailmansotaan saakka. Työnantajien taholta vastustettiin ammatillisia järjestöjä, joiden nähtiin menettäneen oikeutensa sopia palkka- ja työehdoista. Eräillä aloilla sopimussuhteet kuitenkin säilyivät, mutta pysyivät visusti paikallisina. Usein lakko muodostuikin ainoaksi keinoksi korjata elinehtoja, mutta tähänkin työnantajat vastasivat turvautumalla rikkureihin ja tarvittaessa myös viranomaisiin lakkojen murtamiseksi. Työtaistelut muodostuivat ajoittain pitkällisen uuvuttaviksi näännytystaisteluiksi, joilla pyrittiin vastapuolen periaatteelliseen nujertamiseen. Työnantajat luokittelivat lakot usein poliittisiksi, mitä ne kieltämättä aika ajoin olivatkin, sillä SAJ:n suuntataistelun voittaneet kommunistit ja vasemmistososialistit ajoivat jyrkkää luokkataistelulinjaa ammattiyhdistysliikkeessä.⁶

Äärimmäisen tukalista asetelmista huolimatta ammattiyhdistysliike alkoi toipua melko nopeasti, tosin palkkaliikkeitä ei syntynyt juurikaan ennen vuotta 1920. Ensimmäinen sodan jälkeinen lakko koko maassa oli Tampereen puusepillä, jotka toukokuussa 1919 ryhtyivät työtaisteluun vastalauseena työnantajien työaikalakirikkomuksia vastaan. Seuraavana vuonna jo lähes puolet Puutyöntekijäin liiton osastoista esittivät vaatimuksensa palkankorotuksista, joista toista kymmentä johti lakkoiluun. Suurimpana syynä työtaistelumielen viriämiseen oli ilman muuta sodan jälkeen jatkunut elinkustannusten nousu, jonka perässä palkat hädin tuskin pysyivät. Myös Jyväskylän puutyöntekijäin osastossa huomattiin tilanteen vakavuus jo keväällä 1920, jolloin johtokunnan esityksestä päätettiin työnantajilta ruveta vaatimaan korotusta surkeaan palkkatasoon. Samalla puutyöntekijät kuitenkin jo aavistelivat, että työnantajat eivät moisesta vaatimuksesta juurikaan perusta, joten ikään kuin varotoimenpiteenä veloitettiin johtokunta hyvissä ajoin tiedustelemaan liittotoimikunnalta lupaa ”vaatimuksen pakkokeinoin perille ajamiseksi”. Osasto halusi siis kaiken varalta varustautua lakkoaseella, mikäli neuvottelut eivät johtaisi suotuisaan tulokseen. Vuoden 1920 palkkaliike oli näin saatettu alulle.⁷

Huhtikuun lopulla osasto kokoontui keskustelemaan työtaistelun tavoitteista, sillä 31 puutyöntekijää oli äänestänyt puoltavasti palkkaliikkeeseen ryhtymisen puolesta. Samassa kokouksessa osaston jäsenille esiteltiin kevään kuluessa paikakunnan puutyöntekijöistä kerätty tilasto, josta kävi ilmi sen hetkinen palkkataso ja järjestäytymisaste. Tilaston mukaan noin 60 % oli järjestäytyneitä, joista osastoon kuului yhteensä 37 kirvesmiestä ja 18 puuseppää. Järjestäytymättömiä osuus oli edelleen luvattoman korkea, sillä ainakin 15 puuseppää oli osaston

⁶ Reuna 1984, s. 416–417; Ala-Kapee – Valkonen 1982, s.462–463.

⁷ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 4.4.1920, RTL os. 342, JyMA; Alanen 1956, s. 29.

tilaston mukaan yhdistystoiminnan ulkopuolella. Ilmeisesti kirvesmiesten tilanne oli hyvin samankaltainen, sillä tehokkaamman agiteerauksen ja järjestäytymisen puolesta puhuttiin jatkuvasti. Varsinaisesti tilasto palveli kuitenkin valmisteilla olevaa palkkaliikettä, sillä sen perusteella tehtiin lopullinen päätös työnantajille esitettävästä palkankorotusvaatimuksesta. Puuseppien alin tuntipalkka oli aikaisemmin ollut kolme markkaa ja kirvesmiehillä kolme ja puoli markkaa. Elinkustannusten kallistumisen vuoksi päätettiin nyt ryhtyä vaatimaan noin 1/3 osan korotusta eli puusepille alimmaksi tuntipalkaksi neljä ja puoli markkaa ja kirvesmiehille viisi markkaa. Tässä vaiheessa tavoitteeksi asetettiin, että työnantajien tuli antaa vastauksensa 23.5. mennessä. Palkkaliikkeen alkuvalmistelut oli näin tehty, joten enää toivottiin vain liiton puoltavaa päätöstä ja taisteluluvan myöntämistä.⁸

Toukokuun 9. päivän kokoukseen tuli tieto, että liittotoimikunta asettui täysin palkkaliikkeen taakse ja kehotti osastoa vaatimaan lisäksi vähintään yhden vuoden puusepän töissä olleille myös yhden viikon kesäloman täysin palkka-eduin. Liitosta esitettiin myös, että vastausta pyydetäisiin jo 21.5. mennessä. Puutyöntekijät pitivät liiton esitystä kohtuullisena, joten alkuperäistä vaatimusta täydennettiin. Palkankorotuspyyntö päätettiin jättää heti seuraavana päivänä kaikille paikkakunnan 13 suurimmalle työnantajalle. Jäsenistä valittiin kirjeiden viejät siten, että kirvesmiesten edustajat veivät paikallisille rakennustyömaille ja mestareille, kun taas puusepät esittivät vaatimukset suoraan puusepänliikkeille ja Schaumanin vaneritehtaalle. Pyydettyyn päivään mennessä saatiin osastoa tyydyttävä vastaus vain Blommin puusepänliikkeeltä, joka suostui täyttämään vaaditut ehdot. Tilanne rupesi siis takkuamaan heti alusta pitäen. Paikalle saapui itse liiton puheenjohtaja K. Kankari, joka ehdotti kahden erillisen neuvottelukunnan valitsemista. Osaston puolesta neuvottelijoiksi valittiin Kankarin lisäksi J. Raja-Aho, J. Nieminen ja E. Uusitalo, joiden tuli aktiivisesti kiertää kaikissa liikkeissä ja työmaille tilanteen laukaisemiseksi. Neuvottelijoiden käskettiin pysyä ehdottomasti alkuperäisten vaatimusten takana.⁹

Neuvottelujen tulokset summattiin 23.5. pidetyssä kokouksessa, jossa J. Nieminen ja liiton puheenjohtaja K. Kankari selostivat paikkakunnalla vallitsevaa tilannetta. Periaatteessa työnantajat olivat olleet suostuvaisia korotuksiin, mutta vain siinä tapauksessa, että myös toiset työnantajat tekisivät samoin. Työnantajien keskuudessa vallitsi siis epäselvyys siitä, kuinka suhtautua ammattiyhdistyksen sopijaosapuolena. Yhtäältä oltiin taipuvaisia neuvottelemaan, mutta toisaalta haluttiin välttää korotuksia ja sitovia joukkosopimuksia, koska ei tiedetty toisten työnantajien kantaa asiaan. Hankalimmaksi tapaukseksi osoittautui Lohikosken paperitehtaan isännöitsijä, joka kieltäytyi täysin neuvottelemasta eikä tunnustanut liiton välitysmies Kankaria. Lohikosken tehtailla suivaannuttiin lopulta niin, että "käskettiin neuvottelijat ulos ja haukuttiin kiihottajiksi". Mitenkään itsestäänselvyys ei siis edes neuvottelukosketus ollut kansalaissodan jälkeisessä kireässä työmarkkinailmapiiirissä. Osaston täytyikin alkaa miettiä tehokkaampia keinoja, jotta työnantajien vastaukset eivät jäisi näin epämääräisiksi. Puuseppien mielestä potentiaalisesti vaihtoehdoksi jäi lakko, joten niskuroivat

⁸ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 25.4.1920, RTL os. 342, JyMA; Lastu 2-3 / 1920, s. 28.

⁹ Puutyöntekijäin os. 44:n ylimääräisen kokouksen ptk. 9.5.1920 ja 21.5.1920, RTL os. 342, JyMA.

Bäckströmin ja Nybergin liikkeet päätettiin julistaa lakkoontilaan pikimmiten. Sen sijaan Levän liike ei aiheuttanut sen suurempia toimenpiteitä, koska siellä ei ollut osaston jäseniä töissä. Kirvesmiesten puolelta päätettiin asettaa Lohikosken tehtaan rakennustyömaa saartotilaan, kunnes asiat siellä selviävät. Muiden työnantajien nähtiin olevan taipuvaisempia, joten heidän kanssaan neuvotteluita päätettiin vielä jatkaa.¹⁰

Ilmeisesti osaston päätös pyrkiä neuvotteluteitse ratkaisuun osoittautui lopulta oikeaksi valinnaksi, sillä kesäkuun kuluessa lähes kaikki työnantajat taipuivat puutyöläisten palkkaesitykseen. Ainoastaan Lohikoskella ajaututtiin lyhyeen lakkoon, joka sekin päättyi työntekijöiden voittoon.¹¹ Lakkoasetta ei siis tarvinnut muualla käyttää, vaan sillä uhkaaminen riitti jouduttamaan neuvotteluja. Merkittävää oli, että puutyöntekijät eivät taipuneet vaatimuksissaan vaan ne hyväksyttiin työnantajien taholta täydellisesti, tosin palkallisen kesäloman saaminen taisi jäädä vielä tuolloin haaveeksi. Muutoin palkkaliike päättyi työntekijäin voittoon, mikä silloisissa oloissa oli hyvä saavutus. Samalla työnantajat joutuivat tunnustamaan ammattiosaston puutyöläisten asioiden ajajaksi ja sopijaosapuoleksi. Vaikka kirjallista työehtosopimusta ei kyettykään solmimaan, saatiin sentään yhdessä tuumin ajettu kollektiivinen palkankorotus. Puutyöntekijöiden yhteinen taival käynnistyi siis melko suotuisissa merkeissä, mistä oli hyvä jatkaa eteenpäin.

5.3. Tilanne Schaumanin vaneritehtaalla 1920-luvun alkupuolella – ammattiosasto n:o 59:n toiminta jatkuu

Schaumanin vaneritehtaan perustaminen Jyväskylään osoittautui erinomaiseksi ratkaisuksi, sillä ensimmäisestä maailmansodasta huolimatta tehdas menestyi loistavasti. Vuosina 1917–1918 Schauman oli kuitenkin vaikeuksissa kansalaisodan ja vaneritoimitusten vähenemisen myötä. Tuotanto tosin jatkui, mutta huomattavasti supistuneena niin, että vuonna 1918 vanerintuotanto tipahti puoleen vuoden 1917 tasosta eikä kapasiteetistakaan ollut käytössä kuin noin 30 prosenttia. Samalla työntekijämäärä supistui roimasti lähelle 200, mutta kääntyi taas vaneritoimitusten selvästi kasvaessa nousuun vuosina 1919–1920, jolloin ylitettiin 500 puutyöläisen rajapyykki. Vanerinvalmistuksen huippuvuodet olivat 1923–24, jolloin Schauman tuotti yli puolet maan vanerista ja oli samalla maailman suurin vanerinviejä. Koko ajan pääosa viennistä suuntautui Englantiin, jossa kysyntä oli lähes rajaton.

1920-luvun loppupuoli oli kuitenkin jo hienoista taantuman aikaa, jolloin Schaumanin osuus vanerinvalmistuksessa laski noin 30 prosenttiin, mikä johtui pääasiassa kilpailevien vaneritehtaiden esiinmarssista. Schaumanin satsaus va-

¹⁰ Puutyöntekijäin os. 44:n ylimääräisen kokouksen ptk. 23.5.1920, RTL os. 342, JyMA; Työn Voima 26.5.1920.

¹¹ Lastu 6–7 / 1920, s.78–79 ja Lastu 6–7 / 1921, s. 59.

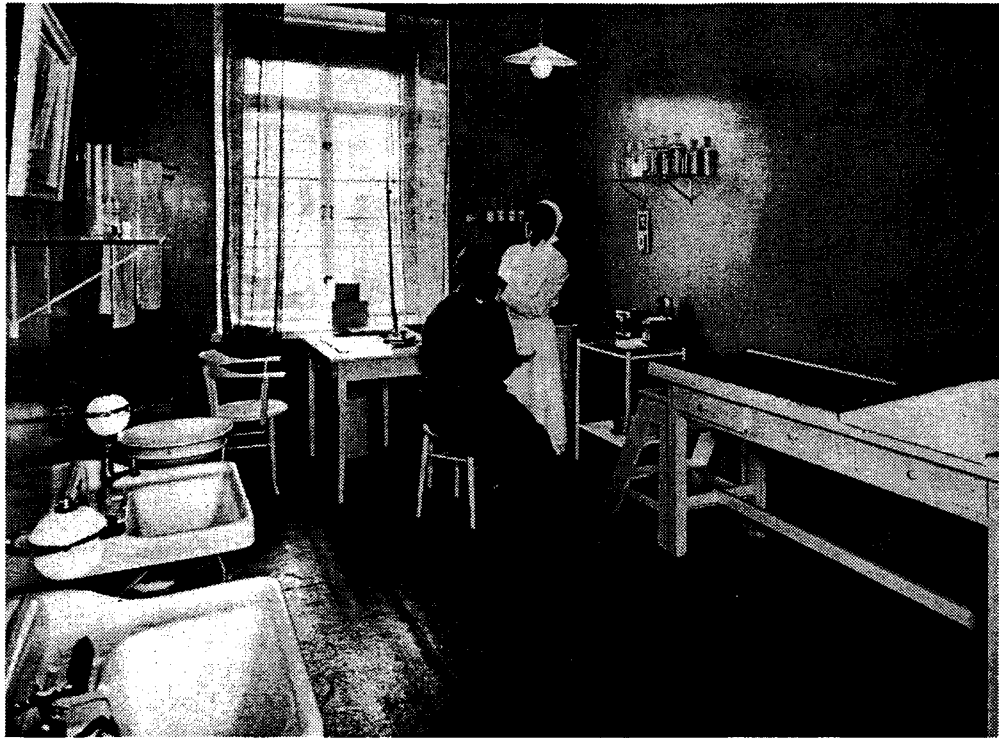

1920-luvulla otettu ilmakuva Schaumanin suuresti laajentuneesta tehdasalueesta. Oikealla johtoportaan käyttöön rakennettu Schaumanin "linna". Taustalla vasemmalla kohoavat Porin Tulitikkutehtaan rakennukset (Ylistönniemi). Kuva Schauman Wood Oy.

neriin näkyi kuitenkin siinä, että se hankki omistukseensa myös Joensuun ja Savonlinnan vaneritehtaat. Jyväskylän tehdas säilyi silti suurimpana, jonne tuotannon tasapainottamiseksi perustettiin vuonna 1917 kolmikerroksinen kartonkitehdas. Vuonna 1922 aloitti puolestaan toimintansa Lutakonniemen saha, jossa oli heti aluksi 60 työntekijää. Kolme vuotta myöhemmin perustettiin vielä lähinnä huonekalujen valmistukseen erikoistunut puusepänosasto. Lisäksi tehtaasta suuresta voimalaitoksesta myytiin sähköä Jyväskylän kaupungille, jonka kanssa saatiin solmittua pitkäaikainen vuokrasopimus sähkön toimittamisesta. Voidaankin sanoa, että kymmenessä vuodessa Schauman oli selvästi kotiutunut Jyväskylään.¹²

Schaumanin tapaisille menestyville työnantajille oli tyypillistä, että he odottivat ja vaativat työntekijöiltään paljon. Toisaalta juuri suuret työnantajat pyrkivät ikään kuin vastapalkaksi huolehtimaan myös työvoimansa sivistyksellisistä ja sosiaalisista tarpeista. Kysymys oli lähinnä molemminpuolisesta edusta. Sosiaali-toiminnan avulla työnantajat saivat vireää, luotettavaa ja suhteellisen pysyvää työvoimaa. Työntekijälle tällainen huoltotoiminta toi jatkuvuuden ja turvallisuuden tuntua. Työnantajat pyrkivät opettamaan, asuttamaan ja muutenkin huolta-

¹² Schybergson 1983 a, s. 146–161.

Schauman harjoitti alusta pitäen monipuolista sosiaalitointa. Työnantajan tavoitteena oli mahdollisimman terve ja hyväkuntoinen työvoima. Schaumanilaisten käytössä oli mm. oma poliklinikka, terveysisä ja lääkäri. Kuva Schauman Wood Oy.

maan työväkeään mahdollisuuksiensa mukaan.¹³ Myös Schaumanin tehtailla Jyväskylässä harjoitettiin tällaista sosiaalitointa, joka alkoi kehittyä erityisesti 1920-luvulta alkaen. Ennen sotia tehtaan yhteyteen perustettiin oma poliklinikka, joka tulikin suureen tarpeeseen, sillä työnteko oli varsinkin alkuvaiheessa erittäin raskasta ja kuluttavaa. Osittain kolmivuorotyön ja puutteellisten suojava-rustusten vuoksi tapaturmia sattui aika ajoin, joten nopea apu oli tarpeen. Vähitellen tehtaalla parannettiin sosiaalitiloja, perustettiin virkistytymistä ja taukoja varten työmaaruokala sekä kehitettiin myös, lähinnä vapaa-aikaa silmälä pitäen, erilaista kerho- ja urheilutoimintaa. Ajoittain tehtaan johto saattoi harrastaa vähän erityyppistäkin sosiaalitointa. Esimerkiksi työläisten motivaatioon ja työmoraaliin pyrittiin vaikuttamaan mm. lisäpalkkioin, kuten vuoden 1919 joulukuussa, jolloin tehdas jakoi peräti 230 000 markkaa joululahjarahoina työntekijöilleen. Summa ei ollut työntekijän kukkarossa mitenkään merkityksetön, sillä kolme vuotta tehtaan palveluksessa ollut työmies sai 1000 markkaa ja vastaavan ajan työskennellyt työnjohtaja 3000 markkaa. Tuolloin puutyöläisen tuntipalkka vaneritehtaassa vaihteli 1–3 markkaa, joten ”huoltotoiminta” ei aina rajoittunut vain pelkkien taskurahojen maksuun.¹⁴

Yhtiön sosiaalitoimista ehkäpä merkittävimäksi nousi kuitenkin 1920-luvul-

¹³ Reuna 1984, s. 416–417; ks. myös Kettunen 1986, s. 130–131.

¹⁴ Työn Voima 10.1.1920; Toivo Kinnarin haastattelu 11.2.1998 ja Tyyne Konttisen haastattelu 20.2.1998.

1920-luvun alkupuolella Schauman rakensi Kivistölle kolme kaksikerroksista kivitaloa. "Kasarmeilla" pyrittiin helpottamaan työntekijöiden vaikeaa asuntopulaa. Kuva Schauman Wood Oy.

la toimeenpantu asutustoiminta, jolla yritettiin helpottaa henkilöstön vaikeaa asuntopulaa. Schauman osti 1920-luvun alussa 6,5 hehtaarin tonttialueen tehtaan läheisyydestä Kivistöltä, jonne kohosi nopeasti kolme kaksikerroksista tiilitaloa. "Kasarnit" suunniteltiin alusta pitäen työntekijöiden tarpeita vastavaksi, joten schaumaniilaisten käytössä oli mm. yhteinen leivintupa, pesu- ja saunaosastot sekä perheellisille myös omat pienet puutarhapalstat. Polttopuistakaan ei tullut ongelmaa, sillä ne oli mahdollista saada yhtiön kautta. Tehtaan insinööri Krook piti erityisen hyvänä myös sitä, että Kivistön perheasunnot pyrittiin rakentamaan mahdollisimman väljiksi, jotta vuorotöissä käyvät saisivat levähtyä riittävästi. Schaumanin rakennustoiminta palveli siis paljolti tehtaan omia tarpeita. Asutustoiminalla yhtiö halusi ilmeisesti varmistaa paitsi työvoiman saannin myös sen, että työntekijät olisivat mahdollisimman virkeitä ja tehokkaita tullessaan arkisiin askareihinsa. Yhtiön johtoportaalalle, toimihenkilöille ja mestareille pystytettiin niin ikään omia asuntoja mm. Tourukadun ja Yrjönkadun varteen, joskin samoilla seuduilla asui jonkin verran myös varsinaista vaneritehtaan työväkeä. Schaumanin työläisiä asusteli erityisen paljon myös Tourulan silloisella esikaupunkialueella, josta muodostuikin oikea puunjalostustyöläisten mekka, sillä valtaosa sen asukkaista oli työssä joko Schaumannilla tai

Kankaan paperitehtaalla. Schaumanin rakennustoiminnan kruunasi 1920-luvun alkuvuosina ”Schaumanin linna”, jonne tehtaan sikariporras asettui taloksi.¹⁵

Schaumanin huoltotoimintaa pidettiin varmasti tervetulleena työntekijöiden keskuudessa, mikä oletettavasti myös paransi työnantajan ja työntekijäin välistä ilmapiiriä. Työelämässä vallinneiden perusristiriitujen poistajaksi – tai edes tasoitajaksi – tällaisesta sosiaalitoiminnasta ei kuitenkaan ollut. Vaneritehtaan työväestön varsinainen edunvalvonta tapahtuikin vuonna 1917 perustetun ammattiosaston n:o 59:n kautta, joka kuului alkuvaiheessa Tehdas- ja Sekatyöväen liittoon. Osaston ensimmäisen toimintavuoden suurimpia saavutuksia olivat työntekijäin palkkatason parantaminen, 8 tunnin työpäivän läpivieminen sekä oman lipun hankkiminen. Osasto valitsi myös Jyväskylän ensimmäiset varsinaiset työläisten ”asianajat” eli luottamusmiehet, joiden tuli toimia välittäjänä työntekijöiden- ja antajien välisten eturistiriitujen ilmaantuessa. Vuoden 1917 lopulla osaston jäsenmäärä oli jo 200:n nurkilla, joten reilu puolet tehtaan työläisistä oli järjestäytyneitä. Käytännössä kaikista Jyväskylän järjestäytyneistä työläisistä kuului tuolloin peräti 26.5 % vaneritehtaan työntekijöihin. Suotuisasti alkanut kehitys päättyi kuitenkin kansalais sodan puhkeamiseen, joka hiljensi osaston toiminnan täydellisesti yli vuoden ajaksi.¹⁶

Schaumanin työläiset käynnistivät vaneritehtaan osaston toiminnan uudelleen kuitenkin jo vuoden 1919 tammikuussa. Vuosien 1919–1920 aikana osaston jäsenten aktiivisuus suuntautui ennen muuta oman sairaus- ja hautausapukassan perustamiseen Schaumanin tehtaalle. Itse asiassa apukassan tarpeellisuudesta oli keskusteltu jo pitkään ja alkuvaiheesta oli tehty, mutta yrityksistä huolimatta kassaa ei vain saatu toimintakuntoon. Keväällä 1920 tapahtui kuitenkin ratkaiseva suunnanmuutos, sillä Vaasan lääninkanslia ilmoitti hyväksyneensä kassan toimintaperiaatteet sekä sen uudistetut säännöt. Sairaus- ja hautausapukassa aloittikin toimintansa tehtailla vielä kevään aikana. Kassan tarkoituksena oli turvata sairastuneen jäsenen perustoimeentulo, ja toisaalta kuoleman kohdattessa avustaa omaisia hautajaisjärjestelyissä. Avustusten saamisen ehtona oli lääkärin määräysten tarkka noudattaminen, joita alkuvaiheessa valvoivat jopa erilliset sairauskasijat. Kassan jäseneksi saattoivat liittyä kaikki tehtaan työntekijät, joskin myöhemmin kassan jäsenyys määrättiin kaikille pakolliseksi. Kassasta tuli alusta pitäen hyvin suosittu, sillä 1920-luvun alkupuolella mukana oli jo noin 700 schaumanilaista. Tehtaan johto osoitti myös myötätuntoa osaston suurisuuntaiselle hankkeelle, sillä se lahjoitti pohjarahastoon peräti 100 000 markkaa. Jatkossa kassaa kartutettiin vielä vuorineuvos Kroogin rahastosta ja huvittelaisuuksien voittovaroista.¹⁷

Vaneritehtaan osaston ponnistelut sairauskassan hyväksi osoittautuivat lopulta erittäinkin tarpeellisiksi, sillä liitosta saatavat avustukset olivat monta kertaa varsin mitättömiä. 1920-luvun alkupuolella yhtiö tosin joutui vielä tukemaan apukassan toimintaa omaksumansa huoltotoiminnan periaatteen mukaisesti, mutta alusta pitäen kassan ylläpidosta vastasivat kuitenkin tehtaan työntekijät ja toimihenkilöt, joiden keskuudesta myös valittiin kassan johtokunta. Hyvin pian kassan toimintaperiaatteet vakiintuivat, tosin sääntöjä jouduttiin matkan varrella

¹⁵ Schybergson 1983 a. s. 149–153; Anttila 1982, s. 36–37, 64–69; Työn Voima 15.10.1920. Tourukadun ja Yrjönkadun asujaimmistosta yksityiskohtainen kuvaus teoksessa Tourukatu ja Yrjönkatu. Etnologinen kaupunkitutkimus 1920-luvun Jyväskylästä. Jyväskylä 1973.

¹⁶ Jyväskylän vaneritehtaan ammattiosaston n:o 59:n yk:n ptk. esim. 29.4.1917 ja 13.5.1917 sekä ylimääräisen kokouksen ptk. 23.8.1917, 17.9.1917 ja yk:n ptk. 6.9.1917. Pöytäkirjat sisältyy Jyväskylän kaupungin poliisilaitoksen arkistoon (JPOLA) / sekalaiset asikirjat, JyMA. Ks. järjestäytymisen osalta Leväniemi 1969, s. 49–51.

¹⁷ Työn Voima 23.4.1920 ja 13.6.1920; Raimo Niinisen muistiinpanot sairauskassan vaiheista 20.4.1998.

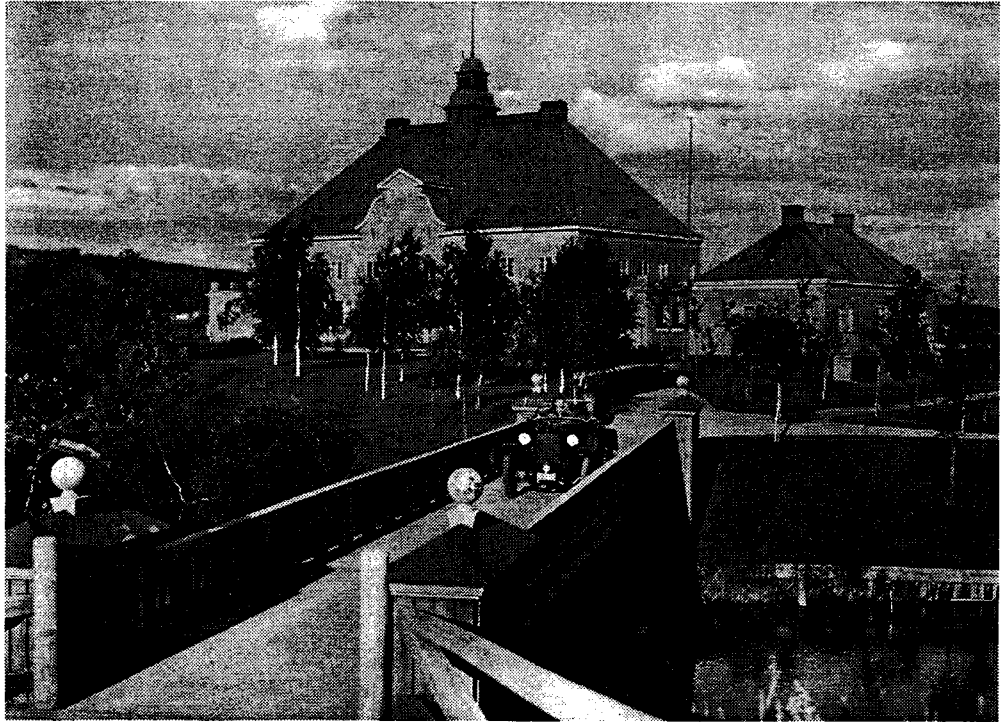

Schaumanin "linnan" rakentajat yhteiskuvassa 1920-luvun alussa. Kuva Ari Arkko.

muotoilemaan paremmin aikaansa vastaaviksi, kuten vuonna 1964, jolloin astui voimaan yleinen sairausvakuutuslaki. Muutoin kassan toiminta on jatkunut keskeytyksettä aina näihin päiviin asti ja tähdännyt koko sen olemassaolon ajan, jo 1920-luvulla omaksuttujen periaatteiden mukaisesti, työntekijäin palvelemiseen ja erilaisten etuuksien maksamiseen kassan jäsenistölle.¹⁸

Tilanne Schaumanin vaneritehtaalla 1920-luvun alkupuolella vaikutti siis päällisin puolin suhteellisen suotuisalta työntekijöiden kannalta, vaikka yleinen ilmapääpiiri olikin kansalaissodan jälkeen työväenliikkeelle epäedullinen. Työntekijöiden näkökulmasta positiivista oli nimenomaan se, että ammattiosaston toiminta saattoi jatkua, työnantaja pyrki harjoittamaan työläisten oloja kohentavaa asunto- ja huoltotoimintaa, tehtaalle perustettiin myös perustettua oma sairaus- ja hautausapukassa eikä työtilaisuuksien tarjonnasta ollut suurempaa puutetta. Tosiasiassa tilanne ei ollut kuitenkaan näin ruusuinen. Itse asiassa Schaumanin tarkoituksena ei ollut vain vilpittömän työntekijöidensä auttaminen, vaan toiminnan taustalla vaikutti myös työnantajan omat hyötynäkökohdat. Työntajalle oli tärkeää juuri paikoilleen asettunut, ammattitaitoinen, levännyt ja mahdollisimman terve työvoima, joka pystyisi tarjoamaan tätä kautta suurimman mahdollisen hyödyn työnantajalleen. Schaumanin johto ei ryhtynyt toimenpiteisiin pelkästä auttamisen halusta vaan toiminta nähtiin ikään kuin sijoituksena tulevaisuuteen, mikä samalla hyödytti myös työntekijöitä.

¹⁸ Raimo Niinisen muistiinpanot sairauskassan vaiheista 20.4.1998.

Bruno Krookin rakennuttama "Linna" valmistui vuonna 1924. Yhtiön johtoportaal-la riitti tilaa, sillä rakennuksessa on 25 huonetta ja pinta-alaa kaikkiaan noin 800 neliömetrin verran. Kuva Schauman Wood Oy.

Itse asiassa ammattiosaston keinot vaikuttaa jäsentensä elinolosuhteisiin olivat loppujen lopuksi aika heikot vielä 1920-luvun alkuvuosina. Schaumanin johto syyllistyi muiden työnantajien tapaan 8 tunnin työaikalakirikkomuksiin ja teetti ylitöitä ilman asianmukaista prosenttikorvausta. Myös osaston esittämät lukuisat palkankorotuspyynnöt työnantaja tyrmäsi suoralta kädeltä. Ainoa palkankorotus saatiin kesällä 1920, jolloin työnantaja osittain hyväksyi, ilmeisesti työmarkkinoiden yleisen käymistilan johdosta, osaston vaatimukset miesten tuntipalkkojen korottamisesta 3,50 markkaan ja naisten 2,25 markkaa. Vaneritehtaan surkeaa palkkatasoa kuvastaa se, että samoihin aikoihin puusepille maksettiin vähintään 5 markkaa tunnilta, joten aivan turhaan ei osasto koettanut jäsentensä aineellista tilaa kohentaa. Schaumanin johto vetosi milloin mihinkin, mm. pääoman vähyyteen tai heikkoihin kaupallisiin suhdanteisiin, eikä korotuksiin suostuttu ainakaan ennen vuotta 1923. Ammattiosastolla ei ollut eväitä painostaa työnantajaa eikä työtaistelun aloittamista kunnolla edes harkittu. Vähän samanlainen oli tilanne osaston vaatiessa palkallista kesälomaa. Useita vaatimuksia esitettiin, mutta isännistön kieltäytyessä ei ollut kanttia ryhtyä jatkotoimenpiteisiin.¹⁹

Kansalaissodan jälkeisinä vuosina osasto oli siis enemmänkin sivusta seuraajan roolissa eikä neuvottelukosketukseen saati sitten työehtosopimukseen ollut

¹⁹ Vaneritehtaan ammattiosasto n:o 59:n yk:n ptk. esim. seuraavat 15.2.1920, 18.4.1920, 19.5.1920, 18.6.1920, 8.8.1920, 24.10.1920, 24.7.1921, 28.8.1921 ja 21.5.1922, JPOLA, JyMA.

Työteko vaneritehtaalla oli raskasta ja kuluttavaa erityisesti 1900-luvun ensivuosi-kymmeninä. Työpäivät olivat pitkiä ja työturvallisuus puutteellista. Kuvassa vanerilevyjä leikataan määrämittoihin. Kuva Schauman Wood Oy.

juurikaan mahdollisuuksia päästä. Konfliktiasetelma työnantajan ja työntekijäin välillä oli olemassa, mutta painostuskeinot vaatimusten toteuttamiseksi vähäiset. Osaston oli tyydyttävä lähinnä siihen, mitä yhtiön johto tarjosi. Isännistö saattoi järjestellä asioita mieleisellään tavalla eli käytännössä siten, että muutokset hyödyttivät mahdollisimman paljon itse tehdasta. 1920-luvun loppupuolella ammattiosaston vaikutusmahdollisuudet edunvalvonnassa alkoivat kuitenkin jälleen parantua.

5.4. Puutyöntekijät pyrkivät turvaamaan toimintakykynsä

Vuosi 1920 oli työmarkkinoilla sotien välisen ajan levottomin, sillä tuolloin työnseisausten lukumäärä saavutti huippunsa. Erityisesti puuteollisuudessa käytiin runsaasti paikallisia työtaistelua, joiden tuloksena useat työnantajat taipuivat palkkojen tarkistuksiin. Jyväskylän puutyöntekijät onnistuivat saavuttamaan vuo-

den 1920 palkkaliikkeelle asetetut tavoitteet lähinnä solidaarisen joukkotoiminnan avulla. Vuosina 1921–1924 työnantajien ote työmarkkinoilla kuitenkin jälleen kiristyi, mikä johtui lähinnä suhdannevaihtelusta, ammattiyhdistysliikkeen heikkoudesta ja suuntaristiriidoista sekä työmarkkinasuhteiden kärjistymisestä. Työnantajat tyrmäsivät mieluusti neuvottelukosketukset ja pyrkivät useilla aloilla suoranaisiin palkkojen alennuksiin tai tehokkaampiin voimatoimiin mm. sulkujen ja lakonmurtajien avulla. STK vakiinnutti 1920-luvulla kyseenalaista mainetta niittäneen lakonmurtajajärjestön ns. Yhtymä Vientirauhan, jota organisoivat jyvaskyläläinen opettaja ja suojeluskuntalainen Martti Pihkala. Järjestö kunnostautui erityisesti sahoilla ja satamissa. Työnantajien tiukentunut ote näkyi osittain myös työnseisausten määrässä, jotka olivat laskusuunnassa aina vuoteen 1924 saakka. Vuonna 1923 STK:n toimitusjohtaja Axel Palmgren panikin tyytyväisenä merkille, että muihin Pohjoismaihin verrattuna maassa vallitsi yllättävä työmarkkinarauha.²⁰

Palmgrenin sanat sopivat kuvaamaan myös Jyvaskylän puutyöntekijäin osastoa, joka vuosina 1921–24 pyrki selvästi maltilliseen edunvalvontaan, ja samalla välttämään avoimia palkkataisteluita. Osaston tavoitteena oli pikemminkin turvata jäsentensä toimintakyky vaihtelevien suhdanteiden aikana. Varsinkin kirvesmiesten kohdalla uhkatekijänä oli erityisesti talvisin kausityöttömyys, joka muodostui yleisen laskusuhdanteen vaikutuksesta erityisen pahaksi keväällä 1921. Osastossa ryhdyttiinkin jo tammikuussa tivaamaan kaupungin valtuustolta ja rakennuskonttorilta, mihin toimenpiteisiin nämä aikovat ryhtyä uhkaavan työttömyyden lieventämiseksi. Asia päätettiin ottaa esille myös ammattiosastojen yhteisen toimikunnan kokouksessa, jonne osasto lähetti J. Raja-Ahon tekemään selkoa asiasta.

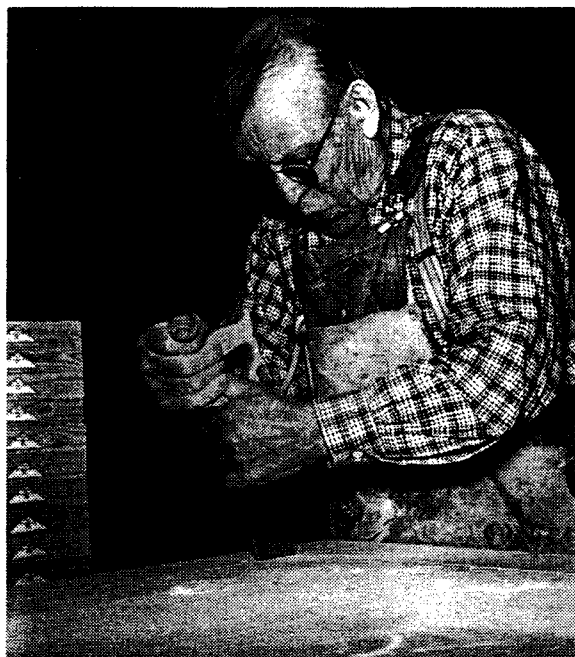
Raja-Aho olikin mies paikallaan, sillä hän ei ollut yrityksistään huolimatta kyennyt saamaan kaupungin rakennuskonttorista sopivaa työtä. Raja-Ahon käsityksen mukaan työtilaisuuksia ei ollut tarjolla, koska hän toimi ammattiosaston luottamushenkilönä. Osittain Raja-Ahon väitettä voidaan pitää perusteltuna, sillä tuolloin työnantajat suosivat työpaikoilla mieluusti suojeluskuntalaisia ja toisaalta syrjivät ammattiosaston järjestäytyneitä työläisjäseniä. Osasto halusi kuitenkin selvittää asian perin pohjin, joten itse osaston puheenjohtaja Bruno Wuorela kävi henkilökohtaisesti tervehtimässä rakennuskonttorin insinööriä Raja-Ahon tapauksen tiimoilta. Insinöörin kanssa käydyissä keskusteluissa selvisi, että hänellä ei ollut suoranaista aikomusta boikotoida J. Raja-Ahoa, vaan ohjeiden mukaisesti hänen tuli tarjota työtilaisuuksia ensi sijassa perheellisille. Tällä erää osaston puolelta asia jätettiin tähän, mutta jo kesällä osaston jäsenet vaativat johtokunnalta tiukkoja toimenpiteitä, jotta tämä viestittäisi kaupungin päättäjille, että nämä ryhtyisivät tosissaan edistämään rakennustoimintaa ja ottaisivat osaston jäseniä töihin ilman syrjintää. Samassa yhteydessä päätettiin painostaa uudelleen myös ammattiyhdistysten yhteistä toimikuntaa, jotta tämä tekisi voitavansa työttömyyden lieventämiseksi. Työttömyys oli siis hyvin kiperä ongelma osaston jäsenien keskuudessa vuosina 1921–1922, mistä kertoo myös se, että kaupunkia vaadittiin tukemaan työttömyydestä kärsiviä perheitä. Nousu-

²⁰ Helelä 1969, s. 96–97. 131, 145–146

suhdanteen myötä alkoivat työtilaisuudet vähitellen jälleen lisääntyä, mutta yllättävän tiuhaan sai johtokunta jatkossakin lähettellä työttömyysavustuksia liiton suuntaan.²¹

1920-luvun alussa ei ollut tilanne helppo työpaikoillakaan, sillä osaston kokouksissa jouduttiin puimaan mm. jäsenten työaikaan ja urakkatyöhön liittyneitä rikkomuksia. Osastossa otettiin jyrkän kielteinen kanta työaikalakirikkomuksiin, joihin oli syyllistytty osaston jäsenten keskuudessa. Ilmeisesti paheksuntaa aiheutti lähinnä se, että oli moraalisesti hyvinkin arveluttavaa tehdä ylitöitä aikana, jolloin osa ammattiveljistä joutui olemaan työttömänä. Osittain samasta syystä vastustettiin myös urakkatyötä, joka kavensi muiden työtilaisuuksia. Itse asiassa puutyöntekijät olivat koko urakkatyön poistamisen kannalla, mutta vallitsevissa olosuhteissa sitä oli vaikea saada hävitetyksi. Periaatepäätöksenä osasto joutuikin toteamaan vuonna 1923, että jäsenten solmiessa urakkasopimuksia tuli niihin ottaa etupäässä osaston järjestäytyneitä työntekijöitä. Syvästi paheksuttiin myös eräiden jäsenten tapaa ottaa työmaille järjestäytymättömiä työläisiä, vaikka osaston työttömiä jäseniäkin olisi ollut käytettävissä. Vaikeina aikoina järjestäytymisen merkitys korostui entisestään, joten puutyöntekijät valitsivat suurimmille työpaikoille kaikessa hiljaisuudessa "salaiset" luottamusmiehet. Luottamusmiehiä evästettiin suorittamaan rauhallista valistustyötä järjestäytymättömien keskuudessa puutyöntekijäin ammattiosastoon liittymisen puolesta.²²

Työttömyysongelman ohella erittäin uhkaavalta näytti myös H. Norosen maalaama kauhukuva siitä, että työnantajat saattaisivat ryhtyä laskusuhdanteeseen vedoten polkemaan järjestäytyneiden puutyöntekijäin palkkoja. Ilmeisesti

*"Pappa" Ek työn touhussa Schau-
manin puuseppäpuolella. Keski-
Suomen museon kuva-arkisto.*

²¹ Puutyöntekijäin os. 44:n ylimääräisen kokouksen ptk. 2.1.1921, vuosikokouksen ptk. 23.1.1921, yk:n ptk. 20.2.1921 ja 7.8.1921, RTL os. 342, JyMA.

²² Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 10.10.1920, 8.5.1921, 25.2.1923, 11.3.1923 ja jk:n ptk. 7.5.1923, RTL os. 342, JyMA.

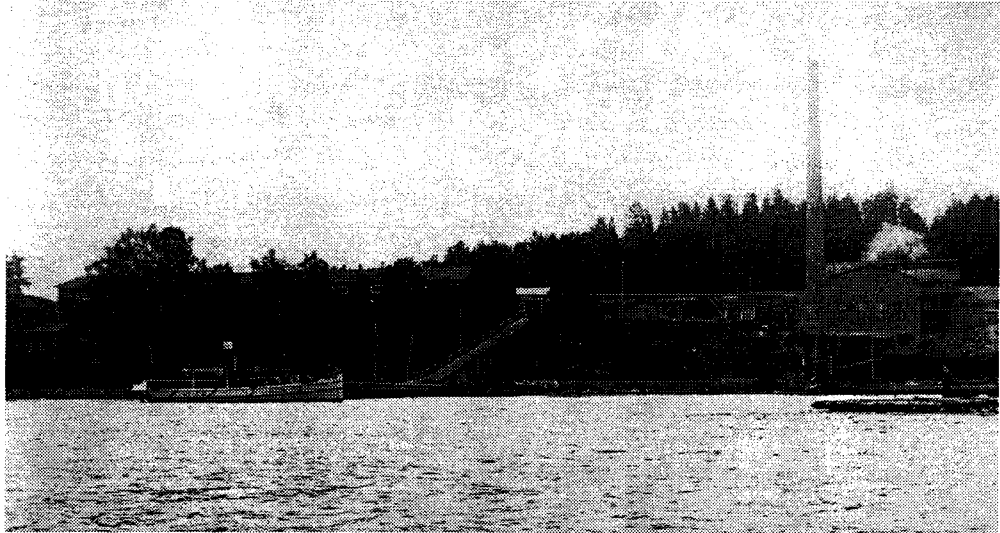
tiedot palkanalennuksista, joita oli suoritettu muualla maassa, kantautuivat myös Jyväskylän puutyöntekijäin korviin. Osaston kokouksessa käytiinkin pitkällinen keskustelu siitä, miten olisi meneteltävä, jos uhkakuvasta tulisi totta. Lopulta osaston puheenjohtaja B. Wuorela esitti, että mahdollisuuksien mukaan työntekijöiden yhteisrintamassa pyrittäisiin tekemään kaikki voitava alennusten estämiseksi. Mikäli palkat laskisivat alle minimituntipalkan, tulisi johtokunnan puuttua asiaan.²³ Ilmeisesti pelko palkanalennuksista osoittautui kuitenkin odotettua pienemmäksi, sillä johtokunnan ei tarvinnut asialla jatkossa päättää vaivata. Koska pelättyjä palkanalennuksia ei alkanut kuulua, päätti osasto kääntää aselman toisinpäin ja ryhtyä vaatimaan palkkoihinsa elinkustannusten mukaisia korotuksia.

Heinäkuussa 1921 todettiin kirvesmiesten tuntipalkkojen heilahtelevan melkoisesti. Työmaasta riippuen palkkahaitari saattoi vaihdella jopa kolme markkaa tunnilta. Kirvesmiesten keskituntiansio oli viisi ja puoli markkaa ja puusepillä noin viisi markkaa. Hintojen jatkuvan kohoamisen vuoksi päätettiin esittää palkankorotusvaatimus, jossa kirvesmiehille pyydettiin 7 markkaa ja puusepille 6,50 markkaa tunnilta. J. Helin ja A. Viherlehto valtuutettiin välittämään kirjeilmät työnantajille. Vastanotto oli olosuhteisiin nähden jopa yllättävän suopea, sillä useat työnantajat myönsivät melko avoimesti, että nykyinen palkkataso oli liian alhainen. Osasto saattoi siis jäädä suhteellisen levollisin mielin odottelemaan työnantajien lopullista kantaa asiaan. Ainakin ajatuksen palkkojen polkemisesta sai heittää nyt lopullisesti romukoppaan. Syksyn tullen alkoi tipahdella työnantajien vastauksia, jotka osastossa otettiin mielihyvin vastaan. Puuseppien kohdalla mm. Blommin liike ja Halosen harmonitehdas suostui muitta mutkitta vaatimuksiin. Myös Kankaan paperitehtaalla ja Ylistön tulitikkutehtaalla luvattiin järjestellä puutyöntekijöiden palkkasuhteet kuntoon. Lisäksi kaupungin taholta ilmoitettiin, että kirvesmiehille maksetaan paikkakunnalla vallitsevan hintatason mukaan. Vaikka vastauksia kaikilta työnantajilta ei saapunutkaan, oltiin puutyöntekijöiden keskuudessa jokseenkin tyytyväisiä. Osaston kokouksessa todettiin jopa hieman hämmästyneenä, että aina kannattaa näköjään yrittää, jos mieli jotain vähänkin voittaa.²⁴

Puutyöntekijöiden ensimmäinen palkankorotusehdotus meni siis läpi yllättävän helposti eikä keväällä 1922 koettu tarpeelliseksi esittää uutta vaatimusta, sillä elinkustannusten nousu oli jäsenten mielestä ollut lopulta niin vähäistä. Ainoastaan kaupungin insinööriä päätettiin muistuttaa tervehdyksellä, että alin tuntipalkka oli sovittu seitsemäksi markaksi tai muussa tapauksessa täytyisi kirvesmiesten ruveta katselemaan parempia työpaikkoja. Työttömyysongelma oli siis selvästi helpottamaan päin. Vasta syksyllä keskusteltiin uudesta korotusvaatimuksesta, mutta asia lykkääntyi aina kevääseen 1923, jolloin työnantajia lähestyttiin jälleen kirjeillä. Maltillisesti esitettiin kirvesmiehille yhden markan korotusta entisiin tuntipalkkoihin. Puuseppien kohdalla tuntipalkka tuli nostaa seitsemään markkaan. Tälläkin kertaa työnantajat olivat taipuvaisia, sillä mihinkään painostuskeinoihin ei tarvinnut ryhtyä. Ainoastaan Schaumanin vaneritehtaalta vastattiin kieltävästi, mutta se ei ollut sinänsä yllätys, olihan myös vaneri-

²³ Puutyöntekijäin os. 44:n vuosikokouksen ptk. 23.1.1921, RTL os. 342, JyMA; vrt. esim. Rintala 1998, s. 64–65.

²⁴ Puutyöntekijäin os. 44:n jk:n ptk. 22.7.1921; ylimääräisen kokouksen ptk. 7.9.1921 ja yk:n ptk. 9.10.1921, RTL os. 342, JyMA.

Kuvassa Ylistönniemellä toimineen Porin Tulitikkutehtaan rakennuksia 1930-luvun alkupuolelta. Tehdas aloitti tulitikkujen valmistuksen jo vuonna 1921 ja työllisti parhaimmillaan noin 200 puutyöläistä. Valokuvaamo Päijänne. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

tehtaan osasto n:o 59 joutunut lähes solkenaan syytämään isännistölle yhä uusia palkankorotusvaatimuksia. Avoimeen palkkataisteluun osasto ei asian suhteen ryhtynyt eikä siihen ollut varmasti kovin realistisia mahdollisuuksiakaan, mikä johtui ainakin osittain osaston heikoista resursseista. Osaston kokous saattoikin vain kehoittaa puutyöntekijöitä järjestäytymään, jotta palkankorotusvaateet saataisiin täydellisesti toteutumaan eikä kenenkään tarvitsisi työskennellä alle minimipalkan.²⁵

1920-luvun alkupuolella puutyöntekijäin osaston toimintamahdollisuudet olivat lopulta melko rajalliset. Erityisen pahaksi ongelmaksi nousi juuri työttömyys, jota vastaan osasto yritti taistella kieltämällä ylityönteon ja pyrkimällä vähentämään urakkatyötä. Mitään patenttiratkaisua ei kaupunginkaan taholta löytynyt vaan työmarkkinat kohentuivat lähinnä suotuisampien suhdanteiden myötä. Osaston tilannetta helpotti toisaalta se, että pelonsekaisista odotuksista huolimatta työnantajien kiristynyt ote ei näkynyt erityisen voimakkaana Jyväskylässä. Esimerkiksi Tampereen puusepänteollisuudessa työnantajat sortuivat alentamaan palkkoja ja suorittivat mielivaltaisia työntekijöiden irtisanomisia. Jyväskylässä tällaisesta toiminnasta ei ole merkkejä vaan palkkoja pystyttiin jopa korottamaan. Sen sijaan kirjallisista sopimuksista voitiin edelleen vain unelmoida. Osaston toiminta oli maltillista ja se pyrki jäsentensä päivittäisen leivän turvaamiseen.

²⁵ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 4.7.1922, 8.4.1923, 10.6.1923, 15.6.1924 ja jk:n ptk. 24.4.1923, RTL os. 342, JyMA.

Oy Juho Jussilan leikkikalutehtaan työntekijöitä ja johtoa Lutakossa. Jussilan perheyrittäjä aloitti toimintansa vuonna 1923. Alkuvaiheessa "Fortuna" ja "Korona"-pelit olivat menestyvimpää artikkeleita. Erityisesti Fortuna-pelien naulaus tarjosi ansiomahdollisuuksia nuorille nikkareille. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

5.5. Poliittinen rajankäynti ammatillisessa liikkeessä

Suomen vanhan työväenliikkeen kahtiajako selkiytyi 1920-luvun alkuun mennessä. SDP:n suuntataistelusta selviytyivät voittajina maltillisemmän linjan kannattajat, jotka näkivät reformien onnistuvan parhaiten laillisuuteen tähtäävän eduskuntatyön ja parlamentaaristen periaatteiden avulla. Sen sijaan SDP:sta erkaantunut vasemmisto-oppositio alkoi lähentyä yhä selvemmin jyrkkäoppista kommunistisiipeä ja myös maan alla toiminutta Suomen Kommunistista Puoluetta, joka hylkäsi entiset parlamentaariset menettelytavat ja siirtyi radikaalimmalle luokkataistelulinjalle. SKP:n ohjelmaan kuului mm. aseellisen vallankumouksen pikainen toteuttaminen ja yhteiskuntajärjestelmän perinpohjainen uudistaminen. Vasemmistososialistien ja kommunistien ideologiat kietoutuivat niin läheisesti toisiinsa, että he perustivat kesällä 1920 Suomen Sosialistisen Työväenpuolueen. SSTP:n toiminta lakkautettiin kuitenkin virallisesti jo vuonna 1923, mutta kommunistinen julkinen toiminta saattoi jatkua aina kesään 1930 saakka, jolloin Lapuan liikkeen esiinmarssi hiljensi kommunistien maanpäällisen toiminnan.²⁶

Poliittisen työväenliikkeen suuntaristiriidat levisivät kulovalkean tavoin ammattiyhdistysliikkeeseen. Toukokuussa 1920 pidetyssä Suomen Ammattijärjes-

²⁶ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 476–481.

tön viidennessä edustajakokouksessa suuntataistelu huipentui kommunistien ja vasemmistososialistien voittoon. Kommunistien käyttämä juntaus- ja solutustaktiikka onnistui erinomaisesti, sillä kaksi kolmasosaa valtuutetuista asettui kommunistisen suuntauksen taakse, joka otti samalla haltuunsa kaikki avainasemat ammattijärjestössä. Erityisesti vasemmistoradikaalin linjan omaksunut J. Lumivuokko työskenteli ahkerasti syrjäyttääkseen sosiaalidemokraatit ammattijärjestön ja sen liittojen johtopaikoilta. Lumivuokko oli ensimmäisen kerran esitellyt taitojaan jo marraskuussa 1919, jolloin Puutyöntekijäin liiton VI edustajakokouksessa tehty "valtausoperaatio" päättyi vasemmistoradikaalien voittoon. Hyvin pian useimmat muutkin jäsenliitot ja koko SAJ olivat vasemmistosuunnan ohjauksessa.²⁷

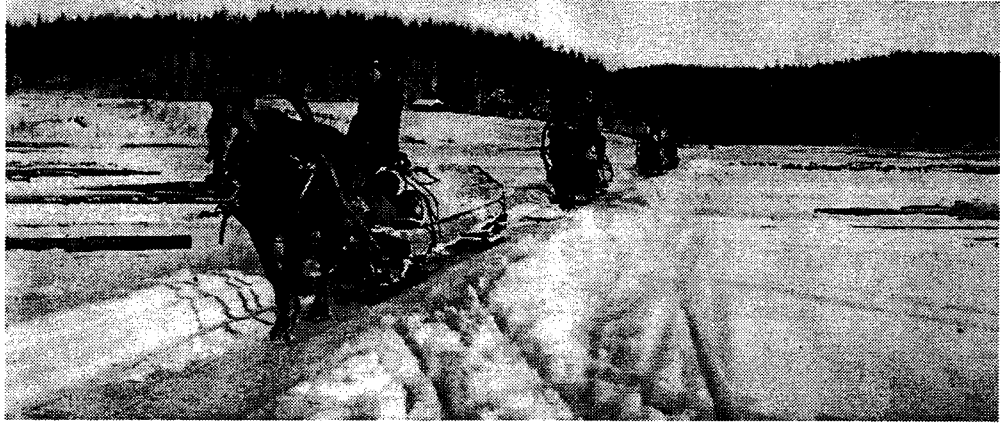
Kommunistit käänsivät ammattiyhdistysliikkeen kurssin nopeasti taistelulinjalle, jonka mukaisesti suosittiin mm. lyhyitä piste- ja korpilakkoja sekä vain sellaisia työehtosopimuksia, jotka eivät rajoittaneet työntekijöiden taisteluvapautta tai toimintavalmiutta. Maltillisempien sosiaalidemokraattien keskuudessa uudentyyppinen linjaveto aiheutti suurta närkästystä. Ammattiyhdistysliikettä leimasivat sisäinen suuntaistelu ja poliittiset erimielisyydet koko 1920-luvun ajan. Käytännössä kommunisteilla ja vasemmistososialisteilla oli selvä enemmistöasema ammatillisissa järjestöissä eikä sosiaalidemokraateilla ollut loppujen lopuksi paljonkaan sananvaltaa keskusjärjestötasolla. SAJ saatiin pidettyä vain vaivoin yhtenäisenä 1920-luvun loppuun asti.²⁸

Keskusjärjestötason suuntataistelu levisi varsin pian ylhäältä alas ammattiosastoihin- ja yhdistyksiin. Jyväskylän puutyöntekijäin ja vaneritehtaan osaston kohdalla ulospäin esiinnyttiin melko yhtenäisinä, mutta osastojen sisällä poliittista kädenvääntöä oli lopulta vaikea välttää. Ensimmäisessä vaiheessa jouduttiin ottamaan kantaan kuulumisesta SDP:een, jonka puoluekokouksessa 1919 hyväksyttiin säännöt, joiden mukaan ammattiosasto saattoi kuulua puolueeseen vain siinä tapauksessa, että kaikki osaston jäsenet olivat liittymisen kannalla. Osastojen tuli ratkaista kantansa – liittyäkö vai erota. Käytännössä eroamis päätös merkitsi yhtäältä sitä, että osastoissa jyrkemman vasemmistosiiven kannatus alkoi voimistua. Toisaalta kysymyksessä saattoi olla myös puhdas pyrkimys välttää politikointia, joten suosiolla katsottiin parhaimmaksi jättäytyä pois sekä sosiaalidemokraattisesta että sosialistisesta puolueyöstä. Vaneritehtaan osastolle kohdalla eroaminen puolueesta tuli ajankohtaiseksi maaliskuussa 1920, jolloin tehtiin periaatepäätös eroamisesta, mutta lausuttiin, että "jäsenet saavat kuulua puolueeseen jos tahtovat osasto ei pakota ketään puolueesta eroamaan."²⁹ Lähes samoilla sanoilla katsoi puutyöntekijäin osasto puoluejäsenyytensä lakaneen vuoden 1920 alusta. Puolueeseen oli siis edelleen mahdollisuus kuulua, mutta vain yksityishenkilönä – ei enää osastona. Myös muissa Jyväskylän ammattiosastoissa tehtiin samansuuntainen päätös, joten osastojen eroaminen puolueesta merkitsi työväenyhdistyksen jäsenistön huomattavaa supistumista 1920-luvun alussa. Samoihin aikoihin perustivat kommunistit, suuntataistelun kiihtymisen myötä, oman sosialistisen työväenyhdistyksensä, mikä varmasti verotti myös Jyväskylän työväenyhdistyksen jäsenmäärää. Sosialistisen työväen-

²⁷ Hakalehto 1966, s. 214–218; Kettunen 1986, s. 163–166.

²⁸ Hakalehto 1966, s. 240–246.

²⁹ Vaneritehtaan os. 59:n jk:n ptk. 7.3.1920, JPOLA, JyMA.

Schaumanin Jyväskylän tehtaat kävivät parhaimmillaan kolmessa vuorossa, joten raaka-aineiden saanti oli turvatta pitkiksi ajoiksi eteenpäin. Talvisin kuljetukset hoidettiin pääasiassa junilla ja hevosilla. Kesäisin oli järkevintä ja nopeinta uittaa puut metsistä suoraan tehtaille. Kuva Schauman Wood Oy.

yhdistyksen perustamisen myötä vasemmistoradikaalit vakiinnuttivat toimintansa Jyväskylässä.³⁰

Alkuvaiheessa vaneritehtaan osastossa ei vielä ilmennyt suurempia poliittisia erimielisyyksiä, mutta vähitellen vasemmistosuunnan kannatus alkoi selvästi lisääntyä. Esimerkiksi keväällä 1921 päädyttiin, ilmeisesti lähinnä osaston va-

³⁰ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 18.2.1920, RTL os. 342, JyMA; Tapiola 1968, s. 203–204, 207.

semmistosiiven ehdotuksesta, tilaamaan kommunistisiksi muuttuneiden SAJ:n, SSTP:n ja sos.dem. nuorisoliiton yhteistä vappumerkkiä. Samalla käytiin kiivasta keskustelua siitä, tulisiko osaston osallistua sosiaalidemokraattiseen vai sosialistiseen vappukulkueeseen. Jyväskylässä järjestettiin nimittäin tuolloin ensimmäistä kertaa poliittisten erimielisyyksien vuoksi kaksi erillistä vappumielenosoitusta. Lopulta kokouksessa katsottiin kuitenkin parhaimmaksi pitää voimassa johtokunnan aikaisempi päätös, jonka mukaisesti ryhmittäydyttäisiin SDP:n kunnallisjärjestön kulkueeseen oman lipun kanssa. Jatkossakin sosiaalidemokraattinen vappumielenosoitus sai osaston jäsenten keskuudessa enemmän kannatusta.³¹

Vaikka sosiaalidemokraatit näyttävät olleen vaneritehtaan osastossa niskan päällä, niin myös kommunistit saivat melko pian äänensä kuuluviin. He moittivat, esimerkiksi keväällä 1921, sosiaalidemokraattisen oikeiston äänenkannattaja Työn Voimaa siitä, että tämä ”ei niin räikeästi parjaisi toista työväen suuntaa nimittäin sosialistia.”³² Hieman myöhemmin osasto päätti, todennäköisesti jälleen kommunistien kehoituksesta, anoa vasemmistoradikaalien kaappaaman Työväen Raittiusliiton jäsenyyttä. Kommunistisen suunnan esiinmarssista kertoo paljon myös se, että osaston jäsen Kalle Peränen lähetti keväällä 1922 kirjeen, jossa hän pyysi ”eroa osaston kaikista tehtävistä syyn takia kun osasto on muuttunut kommunistiseksi.”³³ Kaikesta päätellen Peräsen väite sisälsi vain osan totuudesta, mutta osoittaa, että poliittinen kädenväentö oli alkanut osaston sisällä koventua. Pöytäkirjat ovat niukkasanaisia tapahtumien kulkuun nähden, mutta oletettavasti asioiden käsittely ei sujunut aivan niin sopuisasti, mitä ulospäin annettiin ymmärtää.

Ammattiyhdistysliikkeen jäsenistön poliittisen jakauman selvittämisessä toimivat suuntaa antavina vuosina 1921 ja 1922 pidetyt jäsenäänestykset, jotka koskivat ammattijärjestön kansainvälistä asemaa. Talvella 1921 äänestettiin liittymisestä sosiaalidemokraattiseen Amsterdamin internationaaliin. SAJ:n osastojen keskuudessa pidetyssä äänestyksessä oli vaihtoehtoina joko jäsenyys tai riippumattomuus. Sosiaalidemokraateille äänestys oli selvä tappio, sillä vain yksi kolmasosa kannatti Amsterdamin internationaaliin liittymistä. Äänestyksen perusteella kommunistien ja sosiaalidemokraattien suhde SAJ:ssä olisi tuolloin ollut siis noin 3:1. Veikko Leväniemen laskelmien mukaan Jyväskylän osastojen kohdalla vastaava suhde oli puolestaan 5:4, joten kommunistien saama kannatus oli Jyväskylässä keskimäärin muuta maata vähäisempää. Vaneritehtaan osasto vaikuttaa kuitenkin ensimmäisen äänestyksen perusteella hyvinkin punaiselta, sillä äänin 17–5 vastustettiin internationaaliin liittymistä. Puutyöntekijöiden kohdalla äänet jakautuivat hieman tasaisemmin, sillä liittymistä vastaan annettiin 23 ääntä ja puolesta 16.³⁴

Runsaan vuoden kuluttua äänestettiin puolestaan SAJ:n kuulumisesta kansainväliseen, ja kommunistiseen, Moskovan internationaaliin. Profinternin jäsenyyttä kannatti SAJ:n osastoista noin 67 prosenttia, mutta useimmissa Jyväskylän osastoissa kannatus jäi alle 40 prosentin. Hieman yllättäen, ja aiemman äänestyksen vastaisesti, vaneritehtaan osastossa riippumattomuuden puolesta annettiin 19 ääntä ja yhtymisen puolesta vain 8 ääntä. Vielä kielteisemmin

³¹ Vaneritehtaan os. 59:n jk:n ptk. 27.4.1921 ja yk:n ptk. 23.4.1922, JPOLA, JyMA; Tapiola 1968, s.205.

³² Vaneritehtaan os. 59:n yk:n ptk. 13.3.1921, JPOLA, JyMA.

³³ Vaneritehtaan os. 59:n ylimääräisen kokouksen ptk. 31.7.1921 ja jk:n ptk. 26.3.1922, JPOLA, JyMA.

³⁴ Vaneritehtaan os. 59:n vuosikokouksen ptk. 23.1.1921, JPOLA, JyMA; puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 6.3.1921, RTL os. 342, JyMA. Ks. myös Leväniemi 1969, s. 78–79.

jäsenyyteen suhtauduttiin puutyöntekijäin osastossa, jossa päätettiin 29 äänellä 9:ää vastaan, että pysyttäisiin riippumattomana. Vasemmistoradikalismi oli siis Jyväskylässä selvästi muuta maata vähäisempää, mitä tukevat myös vaalitulokset 1920-luvulta. Esimerkiksi vuoden 1929 eduskuntavaaleissa, jolloin sosialistien kannatus oli Jyväskylässä huipussaan, oli jyväskyläläisten kommunistien ja sosiaalidemokraattien suhde 1:5, kun se koko maassa oli selvästi pienempi eli 1:2. Leväniemen mukaan Jyväskylän ammatillinen liike ei ollut, vastakkaisista puheista huolimatta, mitenkään erityisen kommunistinen 1920-luvulla.³⁵

Internationaaliäänestysistä ei voi loppujen lopuksi vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä äänestysprosentti jäi kummallakin kerralla hyvin vaatimattomaksi, toisellakin kerralla selvästi alle 40 prosentin. Lisäksi äänestysaktiivisuuteen saattoi vaikuttaa se, että osastoissa haluttiin välttää politikointia. SAJ peruihin liittymispäätöksensä Profinterniin, vedoten juuri laimeaan äänestysaktiivisuuteen ja pelkoon ammattijärjestön hajaannuksesta. Joka tapauksessa internationaaliäänestykset osoittivat ainakin sen, että mm. Jyväskylän vaneritehtaan ja puutyöntekijäin osastoissa oli vaihtelevassa määrin molempien poliittisten suuntien kannattajia. Äänestystulokset ovat silti toisiinsa nähden yllättävän ristiriitaisia. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että 1920-luvun alkuvuosina vaneritehtaalaiset olivat selvästi puutyöntekijöitä punaisempia.

Puutyöntekijäin osastossa sisäisiä jännitteitä luoneet poliittiset ristiriidat pysyivät melko hyvin piilossa – paremmin kuin vaneritehtaan osaston kohdalla. Osaston jäsenistössä sosiaalidemokraattien osuus näyttää alkuun olleen suurempi, mikä voidaan viitteellisesti päätellä juuri kielteisestä asennoitumisesta Profinterniin. Lisäksi puutyöntekijäin osasto otti useampana vuotena peräkkäin osaa SDP:n kunnallisjärjestön vappumielenosoitukseen. Tietty kommunistivastaisuus tulee esille myös osaston helmikuussa 1922 suorittamassa äänestyksessä, joka koski liiton antamaa 50 000 markan lainaa kommunistiselle Oy Työlle. Äänestyksen tuloksena päätettiin antaa jyrkkä paheksumislause liitolle ja kehottaa sitä irtisanomaan kommunisteille annettu laina. Reilun vuoden päästä osaston johtokunta moitti jälleen jyrkin sanoin kommunistista liittotoimikuntaa holtittomasta rahanvarojen käytöstä antaen kehoituksen, että "...tästä lähtien ei saa lainailla rahavaroja minnekään vaan ovat ne säilytettävä suorastaa pankissa, ja jos ei liittotoimikunta menettele näin niin astukoon syrjään, jos eivät tahdo olla tehtäviensä tasolla."³⁶

1920-luvun alkupuolella puutyöntekijät pyrkivät kuitenkin pääsääntöisesti pitämään politiikan erillään ammatillisista asioista, mikä näkyi mm. siinä, että liittoa ja ammattijärjestöä varoiteltiin sotkemasta politiikkaa ammattiyhdistystoimintaan. Samalla osastossa korostettiin, että kumpaakaan työväenpuolueen mielipidesuuntaa ei saisi sortaa toisen kustannuksella. Pikemminkin yhteisinä vihollisina nähtiin porvaristo ja suojeluskuntalaiset, joiden muodostamia "koplakuntia" kehoitettiin välttämään. Puutyöntekijät pitivät samalla tarkasti silmällä, etteivät järjestäytyneet tehneet töitä suojeluskuntalaisille.³⁷

Puutyöntekijäin jäsenkunta, jonka kannatuspohja laajentui vuoden 1925 alussa, alkoi kuitenkin selvästi radikalisoitua vuosikymmenen loppupuolella. Osasto suuntautui enemmän vasemmalle, mikä näkyi esimerkiksi siinä, että marraskuus-

³⁵ Vaneritehtaan os. 59:n yk:n ptk. 19.2.1922, JPOLA, JyMA; puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 19.2.1922, RTL os.342, JyMA; lisäksi Leväniemi 1969, s. 80, 82.

³⁶ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. esim. 3.4.1921, 19.2.1922, 9.4.1922, 8.4.1923 ja ylimmärisen kokouksen ptk. 21.4.1924 sekä jk:n ptk. 13.9.1923, RTL os. 342, JyMA; ks. myös Lastu 2 / 1922, s. 10–11.

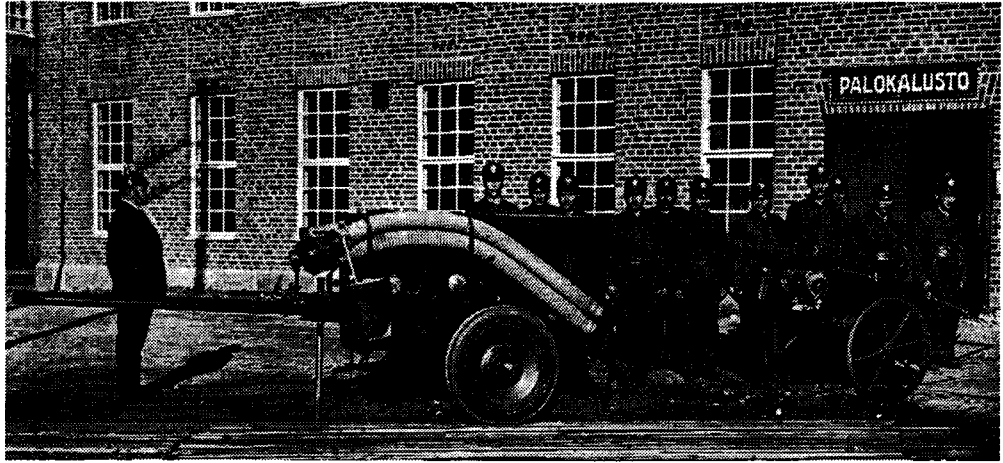
³⁷ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. esim. 21.11.1920, 8.7.1923 ja jk:n ptk. 13.9.1923, 7.9.1924, RTL os.342, JyMA.

Tehtailla uitetut puut nostettiin joko käsipelin tai erityisen nostolaitteen avulla kuljettimille. Työskentely "transporterilla" kysyi työntekijöiltä melkoisesti kanttia. Kuva Schauman Wood Oy.

sa 1928 Jyväskylän puutyöntekijät ehdottivat ns. Kööpenhaminan sopimuksen hyväksymistä. Sopimuksella SAJ:n oli määrä tehostaa kansainvälistä yhteistyötä mm. Neuvostoliiton ammatillisten järjestöjen kanssa. Seuraavana keväänä osasto päätti äänin 17–6, että sosiaalidemokraattisen kunnallisjärjestön järjestämien vappujuhlien sijasta osallistutaan kommunistiseksi muuttuneen Jyväskylän Ammatillisen Keskusjärjestön organisoimiin juhlallisuuksiin. Samansuuntainen päätös tehtiin vuonna 1930. Vielä vuosina 1925–1928 em. järjestöt olivat kyenneet järjestämään yhteiset vappujuhlat, vaikka yhteistyössä ilmeni jo tuolloin säröilyä. Poliittiset erimielisyydet kasvoivat kuitenkin lopulta niin suuriksi, että sosiaalidemokraatit vetäytyivät yhteistoiminnasta ja lopulta koko keskusjärjestöstä. Jyväskylän Ammatillisen Keskusjärjestön julkinen toimintakaan ei jatkunut tämän jälkeen pitkään vaan viranomaiset lopettivat sen, kuten SAJ:n ja muut kommunistisiksi luokitellut järjestöt 1930-luvun alussa.³⁸

³⁸ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n yk:n ptk. 4.11.1928, 7.4.1929 ja 13.4.1930, JPAA, JyMA; Mikonranta 1985, s. 2–4, 30.

Puunjalostuslaitosten pahimpia vierailijoita oli tuli, joka varotoimista huolimatta pääsi aika ajoin valloilleen. Tähän oli kuitenkin pyritty varautumaan. Schaumanin Jyväskylän tehtailla toimikin oma vapaaehtoinen palokunta, jolla oli myös käytössä ajan hengen mukainen palokalusto. Kuva Schauman Wood Oy.

5.6. Uutena osastona uuteen liittoon

Puuseppien ja kirvesmiesten yhteistoiminta ei toisellakaan yrittämällä kestänyt kovin pitkään. Osaston kahtijako ei kuitenkaan tällä kertaa johtunut poliittisista erimielisyyksistä tai yhteistyökyvyn puutteesta, vaan liittotasolla tapahtuneista muutoksista. SAJ:n edustajakokouksessa tehtyjen päätösten pohjalta alettiin toteuttaa vuonna 1923 ns. teollisuusliittosuunnitelmaa, jonka mukaisesti saha-, kuljetus- ja sekatyöväen muodostama Kolmiliitto päätettiin purkaa ja tilalle perustaa mm. rakennustyöväen liitto, johon ajateltiin siirtää kirvesmiehet vanhasta Puutyöntekijäin liitosta. Muut puutyöläiset oli puolestaan tarkoitus sijoittaa uuteen, laajapohjaiseen Puuteollisuusöväen liittoon. Puusepillä oli vanha ammattiyhpeytensä, ja heistä oli vastenmielinen ajatus, että he joutuisivat toimimaan samassa osastossa epäyhtenäisen saha- ja vanerityöläisjoukon kanssa. Eräissä puuseppäosastoissa kannatettiin edelleen yhteistoimintaa kirvesmiesten kanssa, joten yhtenä vaihtoehtona esitettiin, että puusepät loikkaisivat yhdessä kirvesmiesten kanssa perustettavaan Rakennustyöväen liittoon. Myös sahatyöläiset epäilivät keskuudessaan, miten mahtaa yhteispeli ”herrojen nikkareiden” kanssa lopulta sujua.³⁹

Jyväskylän puutyöntekijät eivät lämmenneet myöskään uusille liittosuunnitelmille, vaan vastustivat niitä viimeiseen saakka. Ilmeisesti yhteistyöhön oltiin molemmin puolin melko tyytyväisiä, joten liittorajojen sorvaamista ei pidetty tarpeellisena. Kentältä kantautuneista soraäänistä huolimatta, kutsut uusien liittojen perustaviin kokouksiin saapuivat osastoihin keväällä 1924. Niinpä Rakennustyöväen liiton perustavaan kokoukseen matkusti – ilmeisen vastahakoisesti – osaston edustaja Aleksi Vihlerlehto. Huhtikuun lopulla 1924 pidettyyn

³⁹ Reuna 1984, s.407; Alanen 1956, s. 31, 48–49.

Puuteollisuustyöväen liiton perustavaan kokoukseen lähetettiin puolestaan puuseppä Otto Kantanen. Erilaisissa olosuhteissa edustustehtäviä olisi voitu pitää jopa kunnia-asiana, mutta ei tällä kertaa.

Uudet liitot saatiin ponnistelujen jälkeen perustettua, mutta niitä pidettiin Jyväskylän osastossa kerta kaikkiaan niin epäonnistuneina, että kesäkuussa 1924 päätettiin jäsenten yksimielisellä päätöksellä jättäytyä kokonaan liittojen ulkopuolelle. Perusteluina esitettiin esimerkiksi, että uusien liittojen ”järjestömuodot eivät tyydytä yleistä mielipidettä vanhojen kantajäsentemme keskuudessa.”⁴⁰ Puusepät olivat lisäksi kiinnostuneita liittymisestä kirvesmiesten kanssa yhteiseen Rakennustyöväen liittoon. Loppujen lopuksi Jyväskylän puutyöntekijäin uhittelu osoittautui kuitenkin turhaksi, sillä sekä kirvesmiehet että puusepät joutuivat perumaan protestiluontoisen päätöksensä vuoden 1924 loppupuolella.⁴¹ Ilmeisesti osastossa havahduttiin huomaamaan realiteetit: kritisointi oli tässä vaiheessa turhaa, koska liitot oli perustettu ja niiden varsinainen toimintakin jo alkamassa. Puutyöntekijäin osasto 44:n viimeiseksi kokoukseksi jäikin 25.1.1925 pidetty vuosikokous, ja tähän myös päättyi lopullisesti Jyväskylän puuseppien ja kirvesmiesten yhteinen taival samassa osastossa.

Suomen Puuteollisuustyöväen liiton toiminta käynnistyi kevään 1925 kuluessa. Sitä vastoin Jyväskylän suunnalla uuden liiton uusi osasto näki päivänvalon jo joulukuun 28. päivänä 1924. Vaikka vanha osasto oli periaatteessa vielä toiminnassa, olivat puusepät kuitenkin perustavassa kokouksessa läsnä. Viralliseksi nimeksi uudelle osastolle annettiin Jyväskylän Puuteollisuustyöntekijäin Ammatiosasto, joka sai liiton järjestysnumeron 60. Osaston ensimmäiseksi puheenjohtajaksi äänestettiin puuseppä Ilmari Sievänen ja sihteeriksi Arvi Toivainen. Johtokunnan vaalissa Onni Rutanen, William Malinen, Kalle Peränen, Otto Kantanen, Arvi Toivainen ja Arvo Lehtinen saivat eniten ääniä, joten heidät valittiin ensimmäisiksi vakinaisiksi toimikunnan jäseniksi. Huvitoimikuntaan valittiin niin ikään kuusi jäsentä eli Mikko Vääränen, Urpo Aho, Lauri Veijanen, Hilma Pöyhönen, Anna Lähteelä ja Eetla Keskinen.⁴² Huvitoiminta muodostuikin osastossa perinteiseksi, sillä ohjelmassa oli mm. iltamia ja retkeilyä. Myös Työn Juhlaan ja ammatillisen valistusviikon tempauksiin osallistuttiin, sillä ne sopivat samalla erinomaisesti valistus- ja herätystyön areenaksi. Osaston uusi, tummanpunaisesta verrasta neulottu, lippu valmistui vapuksi 1928.

Uuden osaston myötä alkoi myös naisten esiinmarssi, sillä esimerkiksi huvitoimikunnan toinen puolisko oli yleensä tapana muodostaa naisista. Muutenkin osaston toiminnassa alkoi ilmetä orastavia merkkejä tasa-arvoajattelusta, sillä esimerkiksi vuonna 1926 sihteeriksi valittiin ensimmäistä kertaa nainen, Hilma Pöyhönen, ja samana vuonna Anni Rutanen puolestaan nimettiin Jyväskylän Ammatillisen Keskusjärjestön varaedustajaksi. Naisten määrä osastossa kasvoi nopeasti, sillä vaneritehtaan työläisten mukana puuteollisuustyöntekijöihin liittyi melko paljon Schaumanin tehtailta työskennelleitä naisia. Jatkossa osastossa jouduttiinkin ottamaan entistä enemmän huomioon juuri naisten erityistarpeet, jota varten päätettiin syksyllä 1928 perustaa erillinen naisjaosto, jonka organisoinnista vastasi alkuvaiheessa Kerttu Hyvärinen.⁴³

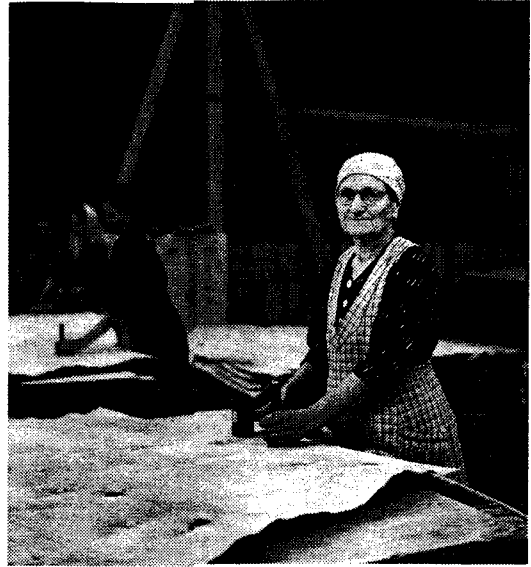
⁴⁰ Puutyöntekijäin os. 44:n yk:n ptk. 24.2.1924, 15.6.1924, 5.10.1924 ja jk:n ptk. 1.6.1924, RTL os. 342, JyMA.

⁴¹ Puutyöntekijäin os. 44:n ylimääräisen kokouksen ptk. 12.3.1924, 21.4.1924 ja yk:n ptk. 5.10.1924 sekä jk:n ptk. 24.12.1924, RTL os. 342, JyMA.

⁴² Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n perustavan kokouksen ptk. 28.12.1924 ja yk:n ptk. 18.1.1925, JPAA, JyMA; osaston perustamisesta myös Työn Voimassa 23.12.1924 ja 16.1.1925.

⁴³ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n vuosikokouksen ptk. 31.1.1926 ja yk:n ptk. 30.9.1928, JPAA, JyMA.

Vanerinpaikkausta Schaumanilla ennen sotia. Työmenetelmät olivat vielä tuolloin hyvin perinteiset, sillä apuna oli vain lyöntivasara ja paikkarauta. Alusta pitäen vaneriteollisuudessa työskenteli hyvin paljon naisia. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

Vuosina 1925–1930 Jyväskylässä toimineeseen puuteollisuustyöntekijäin osastoon kuuluivat alkuvaiheessa, puuseppien ja vanerityöntekijäin ohella, mm. saha- ja tulitikkutyöläiset. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että vuonna 1921 Ylistönniemellä toimintansa aloittaneen Porin Tulitikkutehtaan ja sen yhteydessä toimineen sahan työläisten järjestäytymisprosentti jäi suhteellisen alhaiseksi, vaikka 1920-luvun parhaina vuosina työntekijämäärä lähenteli jo kahta sataa. Myös vaneritehtaan työntekijät järjestäytyivät heikosti ja haikailivat samalla oman osaston perään, jonka avulla he voisivat valvoa paremmin taloudellisia etujaan. Suurin osa vaneritehtaalaisista siirtyikin omaan osastoon vuoden 1927 alusta, joten Jyväskylän puutyöläisten yhteisen osaston jäsenmäärä jäi lopulta odotettua pienemmäksi.⁴⁴ Huippuvuonna 1928 osasto 60:n jäsenmäärä lähenteli sataa, mikä oli kuitenkin huomattavasti enemmän kuin aikaisemmin toimineen puutyöntekijäin osasto 44:n aikoihin. 1920-luvun lopulla osaston kannattajakunta koostui pääosin puusepistä ja sahatyöläisistä sekä muista pienemmistä puutyöläisryhmistä, joiden edunvalvontaintressit lähentyivät selvemmin toisiaan.

Uuden osaston syntyminen ja sen myötä laajentunut jäsenkunta ei loppujen lopuksi muuttanut juurikaan puutyöläisten toimintatapoja 1920-luvun jälkipuoliskolla. Juoksevien asioiden käsittely sujui vanhalla rutiinilla eikä eri aloilla toimineiden puutyöläisten välillä esiintynyt sanottavarmmin eturistiriitoja. Paremminkin puutyöläiset pyrkivät – osaston heterogeenisuudesta huolimatta – keskinäiseen toverihenkeen ja solidaarisuuteen. Tämä mahdollisti mm. osaston aikaisempaa selvästi laajemman tukitoiminnan, jolla avustettiin poliittisia vankeja, työttömiä ja työtaisteluihin joutuneita ammattitovereita. Yhteisten nuottien mukaisesti valittiin myös luottamusmiehet työläisten edustajiksi tärkeimmille työpaikoille, joissa luottamusmiesjärjestelmä pyrittiin vakiinnuttamaan työnantajien vastustuksesta huolimatta. Sen sijaan työehtosopimukseen oli edelleen erittäin

⁴⁴ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n yk:n ptk. 13.3.1927 sekä Työn Voima 14.12.1926; Ylistön tulitikkutehtaasta tarkemmin esim. Nyrönen 1992, s. 220–222.

vaikea päästä. Osaston jäsenten keskuudessa kirjallisten sopimusten takaama turvallisuus koettiin kuitenkin hyvin tärkeäksi, sillä esimerkiksi syksyllä 1927 osaston liittokokousedustajaa A. Pasasta evästettiin välittämään liittotoimikunnalle sellainen viesti, että tämä koettaisi kehittää työmarkkinasuhteita "...siiheen suuntaan että saatais koko maata käsittävä työehtosopimus."⁴⁵ Tuskin osastossa osattiin tuolloin kuitenkaan aavistaa, että valtakunnallisen työehtosopimusjärjestelmän toteutumiseen menisi vielä lähes parikymmentä vuotta. Paikallistasollakin joukkosopimukset osoittautuivat pitkään melkoisiksi kiistakapuloiksi. Kaikesta huolimatta puutyöntekijöiden keskuudessa päätettiin jälleen yrittää paikallista työehtosopimusta ja palkankorotuksia keväällä 1928.

5.7. Vuoden 1928 tuloksellinen työtaistelu

Uuden puuteollisuustyöntekijäin osaston varsinainen tulikaste tapahtui jo marraskuussa 1926, jolloin Schaumanin vaneritehtaan sahalla työnantaja alensi yksipuolisesti sahalaisten palkkoja siirtymällä epäedulliseen urakkahinnoitteluun. Työnantajan alkuperäinen tarjous oli niin huono, että päiväpalkat olisivat laskeneet aiemman 50 markan sijasta alle 40 markan. Työläiset eivät tähän suostuneet vaan esittivät vastavetona liiton hyväksymän urakkahinnoittelun, joka vastasi suurin piirtein sahatyöläisille aikaisemmin maksettuja tuntipalkkoja. Koska työnantaja oli haluton muuttamaan urakkahinnoittelua, sahatyöläiset uhkasivat lakolla. Lakkoase toimi jälleen kerran, sillä työnantaja taipui joulukuun alussa ja lupasi palata vanhaan tuntipalkkasysteemiin.⁴⁶

Isäntien tarjous ei kuitenkaan enää riittänyt sahatyöläisille, vaan osasto n:o 60:n kokouksessa päätettiin vaatia palkankorotusta ja sen vakuudeksi työehtosopimusta, johon työnantajan tuli vastata 13.12. mennessä tai muussa tapauksessa 50 sahatyöläistä kävisi taivutuslakkoon. Työnantaja vastasikin, mutta tällä kertaa todella järeällä aseella – työsululla. Uhkaavaksi kiristynyt tilanne laukesi lopulta neuvottelujen kautta, joissa Schaumanin johtoporras lupasi korotuksia tuntipalkkoihin ja 5–10 prosentin yleiskorotuksen urakkahinnoitteluun koko tehtaalla. Vuoden 1926 palkkaliike päättyi siis työntekijöiden periaatteelliseen voittoon, sillä palkanalennusten sijaan työnantaja joutui taipumaan tuntiansioiden korotuksiin. Sen sijaan mieliä jäi edelleen kaivertamaan se, että työnantaja ei yrityksistä huolimatta suostunut työehtosopimukseen. Puuteollisuustyöntekijäin osaston jäsenmäärä kääntyi kuitenkin palkkaliikkeen myötä uuteen nousuun.⁴⁷

Varsinainen suurrynnistys työnantajia vastaan käynnistyi kesällä 1928. Toukokuun alussa vanerityöläiset jättivät, uudelleen perustetun osastonsa n:o 183 toimesta, palkankorotus- ja työehtosopimusehdotuksen isännistölleen, jolta pyydettiin vastausta 17.5. mennessä. Vanerityöntekijäin vaatimukset eivät tällä kertaa olleet mitään nappikauppaa, sillä heikoimmin palkatuille naisille, joiden tuntipalkka vaihteli 1,80–3,00 mk, pyydettiin peräti 50 prosentin korotusta. Parhaiten palkatuille miehillekin vaadittiin 20 prosentin korotusta yli 6 markan

⁴⁵ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n yk:n ptk. 22.2.1925, 14.8.1927, 8.7.1928, 2.6.1929 ja vuosikokouksen ptk. 30.1.1927, JPAA, JyMA.

⁴⁶ Työn Voima 29.11.1926, 1.12.1926 ja 2.12.1926; Puutyöläinen 12 / 1926, s. 203.

⁴⁷ Työn Voima 10.12.1926 ja 14.12.1926.

Jussilan "tytöt" viimeistelevät käsityönä suuren suosion saaneita "Jukka"-puuleluja. Valok. Aarne Pietinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

Oy Juho Jussilan lelutehdas vuonna 1944. Vaihtyö oli jo selvästi yleistynyt, sillä puuleluaihiot pakattiin laatikkoihin odottamaan jatkokäsittelyä. Myös laadunvalvontaa suoritettiin. Valok. Aarne Pietinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

tuntipalkkaan. Isännistö suhtautui ehdotukseen kuitenkin kielteisesti ja ilmoitti, että työehtosopimus ei tule missään nimessä kysymykseen ja palkatkin järjestellään vasta silloin, kun työnantaja katsoo parhaimmaksi. Osasto keskusteli asiasta ja luopui vastahakoisesti työehtosopimuksesta, mutta palkankorotus päätettiin ajaa läpi vaikka lakolla. Palkka-ansiot olivat vajonneet niin alas, että varsinkin naiset työskentelivät jo pelkällä nälkäpalkalla.⁴⁸

Samoihin aikoihin, kun vanerityöläiset valmistautuivat työtaisteluun, virittelivät myös vaneritehtaan sahan ja puuseppäpuolen sekä kartonki-, tuolinpohja- ja lakeerausosastojen työläiset omaa palkkaliikettään. Osa em. työläisistä kuului puuteollisuustyöntekijäin osasto n:o 60:een, joka yhtyi näin vaneritehtaan osasto 183:n rinnalle taistelurintamaan. Puutyöläiset kokoontuivat 4.6. 1928 yhteiseen kokoukseen, jossa oli paikalla peräti 175 Schaumanin tehtaiden eri työosastojen työläistä. Yhteispäätöksellä luovuttiin työehtosopimuksesta sillä perusteella, että isännistö oli jo aikaisemmin hyljännyt vanerityöläisten esittämän kollektiivisopimuksen, mutta suurin piirtein vaneritehtaan palkkausta vastaaviin palkkoihin haettiin korotusta siten, että alimpiin palkkoihin päätettiin vaatia 25 prosentin ja ylimpiin 10 prosentin korotusta. Ilmeisesti työnantaja pelästyikin uhkavaatimusta ja lakko-aallon leviämistä koko tehtaalle. Avoimen työtaistelun välttämiseksi isännistö esitti nopeasti korotustarjouksen, jonka mukaan palkat nousisivat vaneritehtaalla ja useilla muilla osastoilla 5–10 prosenttia ja naisten alimmaksi tuntipalkaksi tulisi 2,75 markkaa. Schaumanin tehtaan työläiset käsitelivät isännistön vastauksen 10.6. pidetyssä kokouksessa ja päättivät tyytyä siihen. Työehtosopimusta ei siis vielääkään saatu, mutta tehtaan työläiset päättivät vakaasti vaikka voimakeinoin saattaa joukkosopimuksen voimaan tulevaisuudessa. Suurrynnäkö oli kuitenkin sikäli tuloksellinen, että sen avulla saavutettiin mm. naisten alimpiin tuntipalkkoihin kohtuullinen korotus, paremmat loma-ajan palkat ja järjestäytymisasteen nousu.⁴⁹

Kesästä 1928 muodostui Jyväskylän puutyöläisten siihen astisista vilkkain, sillä osasto 60:n perinteisimmän ammattialan taitajat, eli puusepät, innostuivat myös palkankorotuspuuhiin. Paikallisille puuseppäliikkeenharjoittajille lähetettiin jo toukokuun lopulla esitys uudesta työehtosopimuksesta, jota ei oltu kyetty solmimaan sitten vuoden 1917. Työehtosopimukset olivat niin harvinaista herkkua 1920-luvun alkupuolella, että puuseppien suunnalta todellisia yrityksiä siihen suuntaan ei edes tehty. Ajat olivat kuitenkin muuttuneet, joten mielenkiinnolla jäätiin odottamaan työnantajien asennoitumista osaston heittämään haasteeseen. Määräaikaan mennessä ei yhdeltäkään työnantajalta tullut vastausta, joten puusepät päättivät uudistaa vaatimuksensa. Tällä kertaa mukaan liitettiin uhkaus työrauhan järkkymisestä, mikäli työnantajat eivät suostuisi neuvotteluihin. Uhkavaatimus auttoi, sillä muut työnantajat allekirjoittivat sopimuksen paitsi Lassin huonekaluliike ja Uusitalon ovi- ja ikkunatehdas. Heinäkuun 1. päivänä pidetyssä osaston kokouksessa keskusteltiin jatkotoimista ja päätettiin yksimielisesti ryhtyä lakkoon 3.7. aamulla kello 7.00 ko. liikkeissä, mikäli niskuroivat työnantajat eivät siihen mennessä taivu työehtosopimuksen vaatimuksiin.

Puuseppien keskuudessa alettiin saman tien varustautua tulevaan työtaiste-

⁴⁸ Puutyöläinen 5–6 / 1928, s. 95 ja 7–8 / 1928, s. 137.

⁴⁹ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n / vaneritehtaan sahan, puuseppä-, kartonki-, tuolinpohja- ja lakeerausosastojen työläisten yk:n ptk. 4.6.1928, JPAA, JyMA; Puutyöläinen 7–8 / 1928, s. 137–138.

Vaneritehtaan liimaprässin työntekijöitä 1930-luvun alkupuolella. Kuva Tyyne Konttinen, joka äärimmäisenä oikealla.

luun. Lakkolaisten puolesta ryhdyttiin keräämään avustuksia ja lakkoasioita hoitamaan valittiin erillinen toimikunta. Osaston ounastelema lakko alkoi 3. päivän aamuna, mutta johtaja Uusitalo osoittautui heti kättelyssä niin pehmeäksi, että lakko voitiin lopettaa hänen liikkeessään jo puolelta päivin. Sen sijaan Herman Lassin puusepäniikkeessä lakko kesti viikon verran, mutta lopulta myös monessa mukana ollut Lassi taipui allekirjoittamaan työehtosopimuksen. Muiden puusepäniikkeiden tapaan Lassi joutui samalla tunnustamaan sen tosiasian, että tästä eteenpäin hänenkin liikkeessään hääri puutyöläisten edustajana osaston oma luottamusmies. Ensimmäiseksi luottamusmieheksi Lassin liikkeeseen valittiin Ville Lehtinen.⁵⁰

Puuseppien onnistui siis jälleen tehdä se, mistä Schaumanin työläiset saattoivat vielä vain uneksia. Ilmeisesti puuseppiä auttoi sopimusneuvotteluissa juuri pidempi aikaisempi järjestökokemus, henkilökohtaisempi työnantaja-työntekijä-suhde ja kyky neuvotella. Myös varsinaisesta työehtosopimusjärjestelmästä oli jo entuudestaan kokemuksia, joten puusepäntyönantajatkaan eivät astuneet suureen tuntemattomaan suostuessaan jälleen kirjallisiin sopimuksiin. Joukkosopimus, joka määrättiin olemaan voimassa toistaiseksi, merkitsi puuseppien palkkojen kohoamista 8,50 markkaan, johon ammattitaitoiset konepuusepät saivat

⁵⁰ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n / puuseppien yk:n ptk. 11.6.1928 ja 1.7.1928 / Lassin lakkolaisten kokouksen ptk. 3.7.1928, 6.7.1928 ja 10.7.1928, JPAA, JyMA; ks. myös Puutyöläinen 7-8 / 1928, s. 138.

vielä 10 prosentin korotuksen. Puuseppäoppilaan palkka oli kolmantena eli viimeisenä oppilasvuonna 6 markkaa, joka vastasi parhaiten palkatun ammattimiehen palkkaa Schaumanilla. Puusepät osasivat siis hinnoitella työnsä arvon. Jatkossa sopimuskäytäntö kuitenkin kariutui taloudellisen laman ja lapualaisvuosien puristuksessa. 1930-luvulla työehtosopimuksiin oli, jos mahdollista, entistäkin hankalampi päästä. Tilanne helpottui ratkaisevasti vasta sotien jälkeen.

5.8. Työväenjärjestöt heikoilla lapualaisvuosina

1920- ja 30-lukujen vaihteessa työväenjärjestöjen toiminta koki melkoisen lamaan ja äärioikeistolaisuuden, taloudellisen matalasuhdanteen ja työttömyyden lisääntymisen myötä. Ammattiyhdistysliikkeessä tilannetta vaikeutti huomattavasti kommunistien ja sosiaalidemokraattien välillä vuodesta 1928 lisääntyneet sisäiset erimielisyydet, jotka koskivat lähinnä SAJ:n kansainvälisiä suhteita ja ay-liikkeen suhdetta poliittiseen työväenliikkeeseen. Kommunistit omaksuivat Kominternin viitoittaman ns. kolmannen vaiheen taktiikan, jonka mukaisesti he näkivät kapitalistisen talousjärjestelmän ajautuvan kriisiin hetkenä minä hyvänsä. Näin ollen yhteistyö reformistien kanssa oli lopetettava ja siirryttävä hyökkäävälle kannalle joukkojen radikalisoimiseksi ja kumouksellisen hengen nostattamiseksi. Kommunistien uusi linjaveto johti sosiaalidemokraattien asteittaiseen vetäytymiseen ammattijärjestöstä, sillä vasemmistosiiven hyökkävän taktiikan tulkittiin raivaavan maaperää äärioikeistolaisuudelle. Syksyllä 1929 sosiaalidemokraatit erkanivat SAJ:stä ja alkoivat valmistelevaan uuden keskusjärjestön perustamista. Ensivaiheessa vanhasta ammattijärjestöstä eroaville sos.dem. liitoille ja osastoille perustettiin yhdysliiteksi Suomen Työläisliitto, johon myös kommunistijohtoisesta Puuteollisuustyöntekijäin liitosta alkoi irrottautua maltillisempaa linjausta suosineita osastoja. Eropäätöstä helpotti mm. se, että syksyllä 1928 liittoneuvosto oli katkaissut kansainväliset suhteensa läntisiin veljesjärjestöihin ja alkanut suuntautua entistä enemmän kohti äärikommunistisia itäisiä puutyöläisjärjestöjä.⁵¹

Järjestöhajaannuksen ohella tilannetta mutkisti huomattavasti myös vähitellen voimistunut talouspula ja työttömyys, jonka oireet alkoivat vaikuttaa Suomessa jo vuonna 1928. Yleismaailmallisen laman vaikutukset syvenivät vuoden 1930 kuluessa niin, että joukkotyöttömyyden paineessa kuntien, ja lopulta myös valtion, oli pakko järjestää hätäapu- ja varatöitä yhä suuremmille työläisjoukoille. Jyväskylä ei jäänyt mitenkään erilliseksi työllisyysaarekkeeksi työttömyyden keskelle, vaan heikkopalkkaisia hätäaputöitä jouduttiin täälläkin organisoimaan tiuhaan tahtiin. Pahimmillaan työttömyys oli vuonna 1932, jolloin maassa oli noin 100 000 työtöntä, mutta katastrofaalinen tilanne alkoi helpottaa tämän jälkeen. Ammattiyhdistysliikkeen keinot valvoa työntekijäin etuja olivat juuri tuolloin minimaaliset, sillä työväenjärjestöt olivat pahaksi onnekseen oikeistora-

⁵¹ Helelä 1969, s. 233–237; Reuna 1984, s. 500–506.

dikalismien painostuksen vuoksi heikoimmillaan.⁵² Esimerkiksi työttömien puutyöläisten ei auttanut kuin turvata solidaariseen veljesapuun, köyhäinhoidon almuihin ja liitosta mahdollisesti saataviin pieniin työttömyyskorvauksiin.

Sitä vastoin työnantajille tilanne oli sikäli edullinen, että heille avautui mahdollisuus mielivaltaisiin palkanalennuksiin ja toisaalta samalla tilaisuus painostaa työntekijöitä pysymään erossa ay-toiminnasta. Lamakausi ja pelko työmaaterrorista hillitsi yleisesti aktiivisuutta työpaikoilla. Työnantajien ylläpitämät ns. mustat listat ”epämiellyttävistä” työntekijöistä yleistyivät juuri lapualaisuusvuosina eivätkä harvinaisia olleet myöskään ns. orjakontrahdit, joiden perusteella työntekijöille maksettiin lisäpalkkioita, mikäli sitoutuivat välttämään ammatillista järjestötyötä. Myös Jyväskylän puutyöntekijäin keskuudessa jouduttiin ottamaan kantaa sekä pahenevaan työttömyysongelmaan että työnantajien taholta ilmenneisiin väärinkäytöksiin vuoden 1929 lopulla. Erityisesti muotiin tulleet orjasopimukset jäsenet näkivät epämiellyttävänä ja työntekijöille turmiollisina. Osastossa paheksuttiinkin vallitsevaa kehitystä ja ”päätettiin yksimielisesti karttaa tällaisia kapitalistien ongelmia.”⁵³

Osittain taloudellisen laman ja poliittisen ilmapiirin kiristymisen seurauksena alkoi myös äärioikeisto liikehtiä voimakkaasti talvella 1930, jolloin puolifasistinen Lapuan liike organisoitui tukahduttaakseen lopullisesti kommunistien julkisen toiminnan. Muista oikeistosuuntauksista poiketen Lapuan liike ei kaihtanut väkivaltaista terroriakaan, vaan kohdisti pääasiassa kommunisteihin, mutta ajoittain myös sosiaalidemokraatteihin, pahoinpitelyjä ja kyydityksiä. Heinäkuussa 1930 lähinnä Lapuan liikkeen painostuksesta hyväksyttiin ns. kommunistilait, joilla laitettiin kapuloita kommunistien rattaisiin. Samoihin aikoihin suljettiin myös SAJ:n ja sen liittojen toimistot. Lopullisesti Suomen Ammattijärjestö ja sen noin 1200 jäsenjärjestöä lakkautettiin Helsingin raastuvanoikeuden päätöksellä 17.8.1931.⁵⁴

Lakkautettavien listalla oli myös Jyväskylän Puuteollisuustyöntekijäin Ammattiosasto n:o 60, joka hautautui liittonsa mukana. Tosin osaston viimeinen kokous oli ollut jo kesällä 1930, mutta mahdollisesti toimintaa jatkettiin vielä jonkin aikaa maan alla. Julkinen toiminta päättyi kuitenkin kuin seinään, mihin osastossa ei oltu edes osattu sen ihmeemmin varautua. Toimintakielto oli suoraa seurausta puutyöläisten vasemmistosuunnan voimistumisesta, mikä tuli hyvin näkyviin esimerkiksi heinäkuussa 1929, jolloin osaston kokouksessa annettiin täysi tuki SAJ:lle, samalla kun sosiaalidemokraattien ammattijärjestöä vastaan aloittama hajotustyö tuomittiin työväenliikkeelle vahingollisena. Myös vaneritehtaan ammattiosasto n:o 183:n toiminta hiipui oikeistosuuntauksen ja pulavuosien puristuksessa. Itse asiassa Jyväskylässä säilyivät lakkauttamiselta lopulta ainoastaan liiketyöntekijäin ja kirjatyöntekijäin osastot, joten hetkellisesti Jyväskylän ammatillinen työväenliike ja sen organisaatio keskusjärjestöineen oli lyöty lähes maan tasalle.⁵⁵

SAJ:n toiminnan estäminen merkitsi kommunistien vetäytymistä julkisesta järjestötyöstä, mikä toisaalta kannusti sosiaalidemokraatteja ja sosialisteihin luetuja ns. hoipertelijoita harkitsemaan entistä vakavammin uuden ja pysyvämmän keskusjärjestön perustamista keväällä 1930. Matkan varrella Suomen Työläisliiton yhteyteen oli jo liittynyt entisestä SAJ:stä eronneita osastoja, mutta perustettu myös ihan uusia, kuten tammikuussa 1930 toimintansa puhtaalta pöydältä

⁵² Siipi 1967, s. 82–91; Tommila 1972, s. 412–414.

⁵³ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n jatkovuosikokouksen ptk. 24.2.1929, JPAA, JyMA; Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 769.

⁵⁴ Ala-Kapee – Valkonen 1982, s. 774–777.

⁵⁵ Puuteollisuustyöntekijäin os. 60:n yk:n ptk. 7.7.1929, JPAA, JyMA; Leväniemi 1969, s. 113.

*Jyväskylän Puuteollisuustyöntekijäin Ammattiosasto 60:n toimikunta vuonna 1929.
Kuva Urho Ottelin.*

aloittanut Jyväskylän puutyöntekijäin osasto n:o 114 (35). Lokakuussa 1930 perustamisneuvottelut olivat viimein niin pitkällä, että Työläisliiton pohjalle voitiin julistaa syntyneeksi uusi keskusjärjestökokonaisuus eli Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto (SAK).

Uuden keskusjärjestön alkutaival oli kuitenkin kivikkoinen, sillä suuri lamakausi, työttömyys ja työmaaterrori jatkuivat edelleen. 1930-luvun alkuvuosina työväenjärjestöjen toimintaa lamaanuttivat niin ikään äärioikeistolaisuus ja työnantajien sanelupoliitiikka, joskin Lapuan liikkeen hegemonia tyrehtyi jo vuoden 1932 kuluessa. Isänmaallinen Kansanliike (IKL) jatkoi kuitenkin oikeiston hyökkäyksiä työväenliikettä vastaan. SAK oli myös sisäisesti heikko, sillä perustamisen jälkeen siihen liittyi voimakkaasta valistustyötä huolimatta vain reilut 15 000 jäsentä. Järjestäytymiskehitystä jarrutti osaltaan vasemmistososialistien maanalainen toiminta ja kommunistien SAK:a vastaan harjoittama propaganda. Keskusjärjestötasolla tilannetta vaikeutti lisäksi vielä se, että ay-liikkeen täytyi muokata organisaatiotaan, uusien liittojen ja osastojen pohjalta, tarkoitustaan vastaavaksi. Kestikin aina 1930-luvun jälkipuoliskolle asti ennen kuin ammattiyhdistysliikkeessä päästiin parempien taloudellisten ja poliittisten suhdanteiden myötä vakaamman kehityksen kauteen.⁵⁶

⁵⁶ Helelä 1969, s. 238–241; Reuna 1985, s. 575–581.

5.9. Jyväskylän puutyöntekijät sinnittelevät eteenpäin – osasto n:o 35 perustetaan

Tammikuun alkupuolella 1930, jolloin järjestöhajaannus oli kiivaimmillaan, saapui Työläisliiton edustaja T. Bryggari Jyväskylän työväentalolle, jossa hän piti palopuheen ammattiyhdistysliikkeen nykytilasta. Kokouksessa oli paikalla runsaasti järjestäytymättömiä puutyöläisiä, jotka Bryggarin kehoituksesta päättivät perustaa paikkakunnalle ei-kommunistisen puutyöntekijäin osaston, jonka oli samalla määrä jyrkästi irtisanoutua vielä tuolloin vaikuttaneen osasto 60:n toiminnasta. Uuden sosiaalidemokraattisia tunnuksia kantavan osaston varsinainen perustava kokous pidettiin muutamaa päivää myöhemmin eli 12.1.1930, jolloin päätettiin yksimielisesti koota puutyöläisten voimat jälleen yhteen ja saattaa samalla ammattillinen liike oikealle uralle ja vapauttaa kommunistisesta politiikoinnista. Uuden osaston nimeksi tuli Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosasto, joka Työläisliiton liittymisen myötä sai järjestysnumerokseen 114. Numero säilyi samana osaston siirtyessä myöhemmin SAK:n alaisuuteen. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Arvid Janhonen, sihteeriksi Heikki Laakso ja rahastonhoitajaksi Lauri Ruusala. Samalla suoritettiin toimikunnan yms. tärkeimpien toimihenkilöiden valinnat sekä päätettiin kannettavista jäsenmaksuista. Perustamisvaiheessa osastoon liittyi 28 jäsentä, mutta aktiivisten puutyöläisten määrä laski vuoden loppuun mennessä 22:een.⁵⁷

Uuden puutyöläisosaston jäsenyys Työläisliitossa jäi lopulta melko lyhyeksi, sillä lähes välittömästi SAK:n syntysanojen lausumisen jälkeen päätettiin sen piirissä uuden puutyöläisliiton perustamisesta. Hankaluutena olivat jälleen keran sahatyöläisten ja puuseppien keskinäiset erimielisyydet. Monin paikoin puusepät muistelivat kaiholla ”vanhojen hyvien liittojen” aikoja ja yhteistyötä kirvesmiesten kanssa. Paluuta siiheen suuntaa ei kuitenkaan enää ollut vaan liittorajat haluttiin muotoilla mahdollisimman väljiksi. Tämä sopi ilmeisesti myös Jyväskylän puutyöntekijöille, sillä tällä kertaa suurempia vastalauseita järjestömuodoista ei esitetty. Toukokuussa 1931 pidettyyn Suomen Puutyöväen liiton (SPL) perustavaan kokoukseen puutyöläiset valitsivat edustajakseen Akseli Nymanin. Hyvin pian tämän jälkeen osasto jätti eroilmoituksen Työläisliitolle ja päätti samalla perustaa osaston muodollisesti uudelleen. Käytännössä toiminta jatkui kuitenkin vanhaan malliin, mutta syksystä 1931 eteenpäin puutyöläiset muodostivat virallisesti SPL:n alaisen Jyväskylän puutyöntekijäin osasto n:o 35:n, jonka perusrunko koostui edelleen puusepistä.⁵⁸

Jyväskylän puutyöntekijäin osasto n:o 35 oli alkuvaiheessa melkoisessa pyörittäksessä juuri liittotasolla, mutta osittain myös paikallistasolla tapahtuneiden syvällisten organisatoristen muutosten vuoksi. Keskusjärjestötason muutokset heijastuivat myös ruohonjuuritasolle. Hädin tuskin osaston toiminta oli saatu kunnolla edes käyntiin, kun se oli jo ajamassa uuden sosiaalidemokraattisen paikallisjärjestön perustamista. Jyväskylän Ammatillinen Keskusjärjestö oli luisunut 1920-luvun lopulla täysin kommunistien hallintaan, mitä tuoreessa puutyö-

⁵⁷ Puutyöntekijäin os. 114:n perustavan kokouksen ptk. 12.1.1930 ja vuositilastolomake 1930, JPAA, JyMA; Työn Voima 8.1.1930, 11.1.1930 ja 13.1.1930.

⁵⁸ Puutyöntekijäin os. 114:n yk:n ptk. 18.6.1931 ja 9.8.1931, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 62–66.

läisten osastossa ei katsottu hyvällä vaan kehoitettiin jo helmikuussa 1930 ”kaikkia paikkakunnalla toimivia Suomen Työläisliiton osastoja ja muita kommunistien johdosta irtaantuneita ammattiosastoja osallistumaan uuden paikallisjärjestön perustamiseen ja ylläpitämiseen”.⁵⁹ Asiat etenivät nopeasti, sillä perustamiskokous voitiin pitää jo maaliskuussa Jyväskylän työväentalolla, jonne puutyöläisiä saapui edustamaan Heikki Laakso ja Arvid Janhonen. Osaston sihteeri Laakso, joka toimi jo sos. dem. kunnallisjärjestön puheenjohtajana, valittiin myös Jyväskylän Ammatillisen Paikallisjärjestön (JAP) ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Huhtikuussa järjestettiin seuraava kokous, jossa hyväksyttiin uuden paikallisjärjestön mallisäännöt. Niiden mukaisesti järjestön tärkeimmäksi tehtäväksi määriteltiin työväestön järjestäytymisen ja valistustyön edistäminen sekä työttömyysasioiden hoitaminen. Paikallisjärjestöllä riittikin heti työsarkaa pula-ajan ja joukkotyöttömyyden puristuksessa.⁶⁰

1930-luvun alkupuolen vaikeat ajat vaikuttivat myös osasto n:o 35:n normaaliin toimintaan. Organisaatiomuutosten lomassa yhdistyksen ay-toimintaa pyrittiin käynnistämään – vallitsevien suhdanteiden pakottamana – maltillisissa merkeissä, mikä olikin edellyksenä toimintakyvyn säilyttämiselle oikeistosuuntauksen määrätessä tahdin. Maltillisuutta lisäsi se, että työttömyys rasitti osaston jäseniä jatkuvasti. Liiton heikon taloudellisen tilanteen vuoksi avustuksetkin jäivät välillä kokonaan saamatta. Myös osaston omat rahavarat olivat kortilla, mistä kertoo mm. se, että puutyöläisten tilinpäätös oli alkuvaiheessa tappiollinen eikä toimihenkilöille voitu maksaa palkkioita moniin vuosiin. Myös työnantajien suunnalta tuleva paine oli valtaisa, sillä palkkoja alennettiin yleisesti eikä työmaaterrorin loppumisesta näkynyt merkkejä. Esimerkiksi vuonna 1931 osaston keräämien tietojen mukkan Schaumanin vaneritehtaalla ja sahalla palkkoja oli alennettu jopa 50 prosentilla. Puutyöläiset valittivat palkkojensa olevan noin 40–60 prosenttia huonommat kuin paria vuotta aikaisemmin. Tilannetta helpotti kuitenkin hieman yleinen hintason lasku.

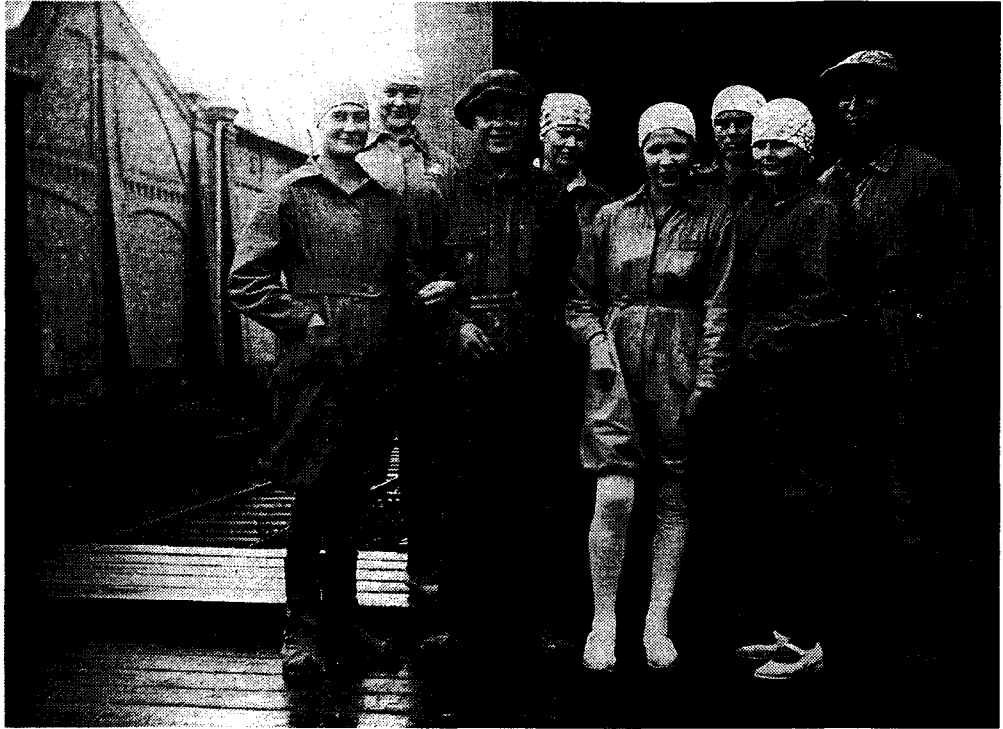
Palkanalennusten ohella työpaikkatasolla vallalle päässyt työmaaterrori ns. valkoisten ja punaisten työmiesten välillä vain kiihtyi, eikä työnantajan ollut vaikeaa päättää kumman puolelle asettua. Työpaikoilla erityisesti ay-aktiivit olivat tulilinjalla, sillä maaliskuun 1932 kokouksessa ilmoitettiin, että osaston puheenjohtaja I. Heinonen, jäsenmaksujen kantaja M. Heinonen ja rahastonhoitaja L. Ruusala olivat saaneet kenkää Schaumanin vaneritehtaalta. Erottamisen tulkittiin johtuvan juuri puutyöläistoverien toiminnasta ammattiosaston hyväksi. Seuraavinkin vuosina osastossa valiteltiin työnantajan sortotoimista, ja pyrittiinpä jopa keräämään todisteitakin isännistön järjestäytyneitä työläisiä kohtaan harjoittamasta vainosta.⁶¹

Osaston taloudellinen ja sosiaalinen edunvalvonta jäi käytännössä lähes olemattomaksi ennen talvisotaa. Luottamusmiehiä ei voitu muuttuneissa olosuhteissa enää valita, vaan 1920-luvulla yleistynyt luottamusmieskäytäntö piti nyt unohtaa. Sen sijaan vuosien 1934 ja 1937 liittokokouksiin lähetettiin edustajat vanhaan tavan mukaisesti. Osaston edellytykset palkkojen korottamiseksi ja työehtosopimusten solmimiseksi olivat luonnollisesti hyvin heikot eikä niihin

⁵⁹ Puutyöntekijäin os. 114:n kirje AJV:lle 19.1.1930, JPAA, JyMA; Mikonranta 1985, s. 3–5.

⁶⁰ Mikonranta 1985, s. 5–10.

⁶¹ Puutyöntekijäin os. 35:n yk:n ptk. 4.10.1931, 6.3.1932, 15.4.1934 ja toimintakertomukset 1930–1935, JPAA, JyMA; Valkonen 1987, s. 99–102, 128–129.

Schaumanin vaneritehtaan viimeistelyosaston (sirkkelios.) työntekijöitä 1930-luvun alussa. Naiset käyttivät pussihuosuja. Tarkoituksena oli estää vaatteiden takertuminen suojaamattomiin laitteisiin. Kuva Tyyne Konttinen.

puutyöläisten keskuudessa tosissaan edes pyritty. Sitä vastoin valtakunnallisten työehtosopimusten toteuttamista kannatettiin edelleen. Myös SPL:n suunnalta kehoitettiin, erityisesti 1930-luvun alkuvuosina, välttämään avoimia työtaisteluja ja painotettiin samalla järjestyksen merkitystä. Jyväskylän puutyöläisten ainoaksi työtaisteluyritykseksi jäikin Uusituvan suksitehtaan työläisten lokakuussa 1935 esittämä palkankorotusvaatimus, jonka yhteydessä yritettiin ajaa läpi myös työehtosopimusta. Yritys kuivui kuitenkin nopeasti kokoon työläisten ristiriitojen ja hajanaisuuden vuoksi, ja hanke päätettiin haudata kaikessa hiljaisuudessa.⁶² Työnantajien ote työmarkkinoilla säilyi vahvana 1930-luvun loppupuolellakin. Hallitus suunnitteli jopa lisäävänsä työnantajien valtaoikeuksia rajoittamalla työntekijäin työtaisteluvapautta. Osastossa vastustettiin ankarasti lakko-oikeuksien rajoittamista ja lausuttiin lokakuussa 1935, että "...työläisille ei jäisi sen jälkeen muuta mahdollisuutta kun tehdä työtä työnantajan rajattoman mielival- lan mukaan."⁶³ Aivan rajattomaksi työnantajien mielivalta ei kuitenkaan mennyt, sillä hallitus joutui peruuttamaan esityksensä, mutta siitä huolimatta laihat vuodet edunvalvonnassa jatkuivat edelleen.

⁶² Puutyöntekijäin os. 35:n yk:n ptk. esim. 4.10.1931(liitteenä SPL:n kirje), 20.10.1935, 17.11.1935, 19.2.1936 ja 18.4.1937, JPAA, JyMA.

⁶³ Puutyöntekijäin os. 35:n yk:n ptk. 20.10.1935, JPAA, JyMA.

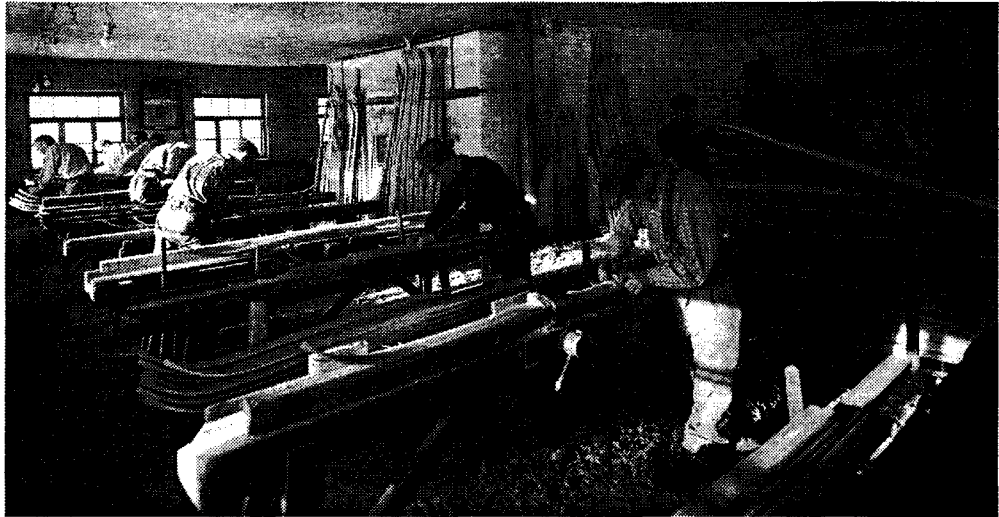
5.10. Pääpaino järjestäytymisen tehostamiseen

Jyväskylän puutyöläiset olivat 1930-luvulla hyvin selvillä siitä tosiasista, että potentiaaliset mahdollisuudet työ- ja ehtojen parantamiseen olivat tuolloin enemmän työnantajien kuin ammattiosaston käsissä. Työnantajien sanelupoliittikka lamaannutti selvästi osaston toimintaa. Hyvin pian jäsenet katsoivat parhaimmaksi ryhtyä, SAK:n ja liiton ohjeiden mukaisesti, tehostamaan valistustyötä ja yrittää tätä kautta saada osaston jäsenmäärä nousemaan. Tavoitteeksi asetettiin joukkovoiman palauttaminen. Haastetta puutyöläisillä riitti kerrakseen, sillä osaston jäsenluku oli matalimmillaan jopa alle kahdenkymmenen. Pääpaino siirtyi väkisinkin edunvalvonnasta järjestäytymisen tehostamiseen.

Osasto n:o 35:n vähäisen järjestäytymisen syyt olivat lamavuosisissa ja Lapuan liikkeessä. Puuteollisuustyöntekijäin osasto n:o 60:n lakkauttamispäätös merkitsi käytännössä sitä, että tämän jälkeen kommunistit olivat ilmeisen epäluuloisia ja haluttomia liittymään vasta perustettuun sosiaalidemokraattiseen puutyöläis-osastoon, mikä näkyi suoraan uuden osaston jäsenmäärissä. Ilmeisesti myös osasto n:o 35:n maltillisemmän suunnan keskuudessa vastustettiin ainakin jyrkemmän siiven paluuta järjestötoimintaan. Äärikommunistien syrjäänvetäytymisen ei kuitenkaan ollut ainoa este tehokkaalle järjestäytymiselle vaan merkittävää oli myös työnantajien harjoittama mielivalta. Moni puutyöläinen katsoi viisaammaksi olla järjestäytymättä työnantajien painostuksen, työmaaterrorin, työttömyyden ja mustien listojen pelossa. Työpaikan menettäminen ei tuntunut erityisen houkutelevalta vaihtoehdolta, varsinkin jos sen saattoi välttää pelkätään sillä, että jätti jäsenkirjan kohteliaasti vastaanottamatta.⁶⁴ 1930-luvun alkupuolella osastossa valiteltiin useasti, että jäsenmäärä ei millään lähtenyt nousuun. Sama vitsaus vaivasi myös liittotasolla. Suurimpana syynä pidettiin juuri työttömyyttä, taloudellista ahdinkoa ja kommunistien maanalaista kiihotustyötä. Paikkakunnan puutyöläisten ammatillisen järjestäytymisen ja taistelunvalmiuden kasvattamisen puolesta puhuttiin kuitenkin jatkuvasti.

Osaston erääksi keskeisimmäksi pyrkimykseksi tulikin tehdä toimintaansa tunnetuksi monipuolisen herätystyön avulla. Liitostakin muistutettiin, että osastojen tulisi pyrkiä järjestämään jäsenilleen enemmän keskinäistä yhteistoimintaa. Mukaan piti huokutella myös järjestäytymättömiä puutyöläisiä. Luottamustehtäviin tuli valita erityisesti päteviä ja aktiivisia toimikunnan jäseniä, jotka ajaisivat tarmokkaasti osaston asioita eteenpäin. Liiton kehotuksesta osastossa ryhdyttiinkin suunnittelemaan erilaisia vierailuja ja tutustumiskäyntejä, retkeilytoimintaa sekä puutyöläisten yleisiä kokouksia, joissa oli tarkoitus samalla suorittaa herätystyötä osastoon liittymisen puolesta. Jäsenistön suunnalta puolestaan patisteltiin osaston toimikuntaa laatimaan kirjoituksia Palkkatyöläiseen ja Työn Voimaan järjestäytymisen tehostamiseksi. Yleisissä kokouksissa jäseniä kannustettiin niin ikään omakohtaiseen jäsenhankintaa ja kotiagitaatioon. Aktiivisuutta yritettiin kohottaa lisäksi erilaisilla huvitilaisuuksilla, joista tärkeimmiksi muodostuivat juhlat ja iltamat sekä urheilu-, hiihto- yms. kilpailut, joihin otettiin mukaan

⁶⁴ Alanen 1956, s. 74–78; Työn Voima 27.10.1930.

Vuonna 1913 Julius Uusitupa perusti suksipajan, jossa valmistettiin käsipelin suksia ja muita urheiluvälineitä. Uusi koneellinen tehdasrakennus nousi vuonna 1926 Kuokkalanniemelle, josta tuotteita vietiin aina ulkomaille asti. Uusitupa olikin 1930-luvulla eräs Suomen merkittävimmistä urheiluvälinevalmistajista. Valokuvaamo Päijänne. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

mieluusti myös järjestäytymättömiä. Tavaksi tuli osallistua myös sos. dem. vappukulkueisiin, joissa hulmusi osastolle jo vuonna 1930 valmistunut upouusi lippu.⁶⁵

1920-luvulla vakiintuneen käytännön mukaisesti osallistuttiin myös Työn Juhlisiin ja ammattillisen valistusviikon tempauksiin. Kummankin tapahtuman tavoitteena oli tehdä ammattiyhdistysliikettä tunnetuksi korostamalla nimenomaan järjestäytymisen tärkeyttä. Työn Juhlista muodostuikin laaja juhlatapahtuma, jota vietettiin elokuun alussa JTY:n kesäpaikassa Ainolassa Jyväskylän rannalla. Nimensä mukaisesti juhlit järjestettiin työn kunniaksi. Myös puutyöläiset olivat lähes säännöllisesti mukana juhlallisuuksissa. Samoin osallistuttiin ahkerasti Työn Juhla -merkin ja vuodesta 1936 alkaen Työn Juhla -julkaisun levittämiseen. Työn Juhlan ohjelmassa oli mm. ay-liikettä koskevia puheita, mutta myös vapaampaa ohjelmaa, kuten soittoa, erilaisia esityksiä ja kenttäpelejä. Ammattiosastot kilpailivat lisäksi köydenvedossa ja viestijuoksussa. Ajoittain myös osasto n:o 35:n toimesta innostuttiin lähettämään köydenvetojoukkue kisaamaan voimakkaimman yhdistyksen tittelistä.⁶⁶

Sitä vastoin toisella suurella tapahtumalla, ammatillisella valistusviikolla, oli enemmän propagandistinen luonne. Valistustoiminnalla pyrittiin tavoittamaan juuri järjestäytymättömiä työläisiä. Marraskuisen toimintaviikon aikana järjestettiin tehokkaita jäsenten hankintakampanjoita ja organisoitiin erilaisia puhetilaisuuksia. Monilla paikkakunnilla levitettiin lisäksi lentolehtisiä, runoja, pakinoita ym. ay-liikettä koskevaa ohjelmamateriaalia. Valistusviikon tilaisuuksista tuli hyvin suosittuja, sillä esimerkiksi vuonna 1935 Jyväskylässä valistustapahtumiin

⁶⁵ Puutyöntekijäin os. 114/35:n toimintakertomukset 1930–32; vuosikokouksen ptk. 31.1.1932 sekä yk:n ptk. esim. 30.3.1930, 5.6.1932 (liitteenä SPL:n kirje), 19.3.1933, 12.11.1933, 19.5.1935 ja 16.2.1936, JPAA, JyMA.

⁶⁶ Puutyöntekijäin os. 114/35:n yk:n ptk. esim. 12.6.1930 ja 14.6.1931, JPAA, JyMA; Mikonranta 1985, s. 39–40.

otti osaa noin 600 työläistä. Myös Jyväskylän puutyöläiset osallistuivat melko aktiivisesti valistusviikon järjestelyihin mm. levittämällä lentolehtisiä ja julisteita. Teemaviikon lähestyessä osaston aktiivijäseniä kehoitettiin voimakkaaseen kampanjointiin järjestäytymisen puolesta. Pyrittiinpä välillä järjestämään pelkästään puutyöläisille tarkoitettuja erillisiä valistustilaisuuksiakin.⁶⁷

Aktiivijäsenten hyvistä suunnitelmista ja ponnisteluista huolimatta osaston jäsenmäärä ei kasvanut odotetulla tavalla, pikemminkin työttömyys pakotti entisiäkin osaston veteraaneja jättämään paikkakunnan ja siirtymään muualle työnhakuun. Pahimmillaan tilanne oli vuoden 1933 lopulla, jolloin osastossa oli vain 14 jäsentä. Pulavuosina osaston jäsenkierto oli melkoinen – puutyöläisiä tuli ja meni. Valistustyö ei kuitenkaan mennyt täysin hukkaan, sillä vuonna 1934 alkoi ilmaantua merkkejä toiminnan elpymisestä. Yleisen nousukauden myötä järjestäytyminen alkoi lisääntyä niin, että vuoden 1934 aikana osastoon liittyi 14 uutta jäsentä. Saman vuoden lopussa järjestettiin vielä tehokas jäsenhankintakampanja, jonka tuloksena osastoon liittyi vuoden 1935 alusta 16 puuseppää lähinnä Uusituvan suksitehtaalta. Osaston jäsenmäärä lähenteli tämän jälkeen 40:tä, joten sitkeä yrittäminen palkittiin lopulta. Tästä huolimatta jäsenet ihmettelivät jatkuvasti paikkakuntaan puutyöläisten vähäistä kiinnostusta järjestötoimintaa kohtaan, olihan yksistään Schaumanilla töissä lähemmäs tuhat potentiaalista jäsentä. Toisaalta osasto oli ehtinyt jo leimautua ”herraskaisten” puuseppien omaksi kuppikunnaksi, joka ei ilmeisesti liiemmin kiinnostanut vanerityöläisiä. Vaikka osasto jatkossakin panosti valistustyöhön ja järjesti jäsenhankintakilpailuja, niin jäsenmäärä pysyi sitkeästi hälyttävän pienenä.⁶⁸ Ilmeisesti lamavuodet ja oikeistosuuntaus olivat pelottaneet Jyväskylän puutyöntekijät pahemman kerran.

1930-luvun loppupuolella puutyöläisten tilanne alkoi kuitenkin parantua sikäli, että työttömyys laski ja elintaso nousi. Punamultahallituksen kausi avasi puolestaan uuden kauden sisäpolitiikassa. Puutyöläistenkin keskuudessa oli taas helpompi hengittää poliittisen ilmapiirin vapautumisen myötä. Ammattiyhdistysliikkeessä jatkettiin ponnisteluja tunnustetun aseman ja valtakunnallisten työehtosopimusten saavuttamiseksi, mutta vasta talvisodan kansallinen yhtenäisyysrintama saattoi työmarkkinaosapuolet ensimmäistä kertaa yhteisen neuvottelupöydän ääreen.

5.11. Lohikosken työväentalolla 9.4.1939 – Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosasto n:o 166 järjestäytyy

1930-luvun alun lamavuodet ravistelivat myös Schaumanin vaneritehdasta, jossa menekkivaikeuksien ja kilpailun kiristymisen myötä jouduttiin turvautumaan

⁶⁷ Puutyöntekijäin os.114/35:n yk:n ptk. esim. 26.10.1930 (saapuneet kirjeet lokakuu 1930), 12.11.1933 ja 16.10.1938; Valkonen 1987, s. 171–172.

⁶⁸ Puutyöntekijäin os. 35:n toimintakertomukset 1933–36 ja 1938 sekä yk:n ptk. esim. 24.9.1939, JPAA, JyMA.

henkilökunnan vähennyksiin ja palkanalennuksiin. Työntekijämäärää supistettiin yhteensä noin 250 hengellä, joten muutamassa vuodessa työläisten määrä tipahti 900 hengestä vähän reiluun 600:aan. Pulavuosina palkkoja alennettiin keskimäärin noin 20 prosenttia. Muutenkin työntekijäin asema oli tukala, sillä työläisten taloudellisia ja sosiaalisia etuja valvoneen ammattiosasto n:o 183:n toiminta loppui oikeistoradikalismien nousun myötä. Isännistö saattoi hyvinkin yksipuolisesti ja mielivaltaisesti päättää työ- ja palkkasuhteista. Työmaattori oli yleistä, ja suojeluskuntalaisia suosittiin mm. työhönotossa. 1930-luvun puolivälin aikoihin tilanne alkoi kuitenkin parantua suotuisampien suhdanteiden myötä, ja työtä alkoi taas olla tarjolla vanhaan malliin. Yhtiö jatkoi myös aloittamaansa sosiaalitoimintaa tukemalla mm. kerhotoimintaa ja perustamalla työntekijöidensä lapsia varten päiväkodin. Investointitoimintaakin kehitettiin, sillä vuosikymmenen aikana uusina yksikköinä aloittivat mm. rimalevy- ja rakennuspuuseppäosastot, joiden rinnalla toimi edelleen huonekaluosasto. Talvisodan kynnyksellä tehtiin lisäksi päätös puutalojen valmistusosaston perustamisesta. Schaumanin päätuotteena oli kuitenkin edelleen vaneri, jonka rinnalla harjoitettiin sahaustoimintaa.⁶⁹

Schaumanin tehtailla työvoiman kysyntä kasvoi tuotevalikoiman monipuolistumisen myötä, mutta työntekijämäärän lisääntymisestä huolimatta järjestäytyminen ei vain ottanut tuulta purjeisiin. Oletettavasti vaneritehtaan ammattiosaston uudelleen perustamista harkittiin kuitenkin useampaankin eri otteeseen, mutta tulokset jäivät laihoiksi. Vanerityöläisten olisi tosin ollut mahdollista liittyä myös puutyöntekijäin osasto 35:een, mutta ilmeisesti puuseppiä pidettiin liian sisäänpäin lämpiävinä ja ammattilypeinä, jotta tavalliset vanerityöläiset olisivat mahtuneet heidän kanssaan samaan osastoon. Edelliselläkään kerralla yhteistyö ei kestänyt kuin reilun vuoden. Oman osaston perustaminen tuntui siten järjettömältä vaihtoehdolta. Tilanne muuttuikin suotuisammaksi 1930-luvun lopulla, jolloin poliittisen ilmapiirin vapautuminen ja taloudellinen nousukausi rohkaisivat jälleen järjestäytymään. Myös Puutyöväen liitolta sateli ehdotuksia osaston toiminnan henkiinherättämiseksi. Lopulta keväällä 1939 Työn Voimassa oli kokouskutsu. Siinä vanerityöläisiä kehoitettiin saapumaan runsain joukoin 9.4.1939 Lohikosken työväentalolle, jossa oli tarkoitus pitää osaston perustava kokous. SPL:n sihteeri A. Heinosen luennoi kokouksessa ammatillisesta järjestäytymisestä.⁷⁰

A. Heinonen avasi perustavan kokouksen täsmällisesti kello 12.00, mutta tunnelmaa latisti hieman se, että paikalla oli saapunut vain 13 asiasta kiinnostunutta ay-aktiivia. Joka tapauksessa osasto perustettiin, ja Jyväskylän Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosaston toiminta polkaistiin jälleen käyntiin. Suomen Puutyöväen liittoon päätettiin liittyä välittömästi, ja samalla hyväksyttiin osaston säännöt. Liitto antoi uudelle osastolleen järjestysnumeron 166, joka säilyi osaston tunnuksena aina 1960-luvun lopulle asti. Ensimmäisenä vuonna puheenjohtajan tehtäviin äänestettiin Heimo Virtanen. Johtokunnan kokouksessa vanerityöläisten uuden osaston sihteeriksi valittiin Richard Koskinen, mutta tehtävät lankesivat myöhemmin Ilmari Nygårdille, ja rahastonhoitajaksi nimettiin Eino

⁶⁹ Schybergson 1983 a, s. 218–220, 222–235; Toivo Kinnarin haastattelu 11.2.1998.

⁷⁰ Työn Voima 6.4.1939 ja 8.4.1939.

Vaneritehtaan liimausosaston työntekijöitä liimavalssiin ääressä. Työnjohtaja Veikko Turtiainen tarkkailee, että työvaiheet tehdään asianmukaisessa järjestyksessä. Kuva Schauman Wood Oy.

Sell. Osasto 166:n johtokuntaan, joka hoiti alkuun myös huvipuolen, kuuluivat ensimmäisenä toimintakautena H. Virtanen, T. Hämäläinen, E. Sell, A. Paananen ja R. Koskinen. Myöhemmin keväällä päätettiin valita myös erillinen huvitoimikunta, johon naisedustajiksi valittiin M. Hämäläinen, A. Juurikka ja A. Mäkinen. Huvitoimikunnan miehistä puolta edustivat I. Nygård, A. Varis, A. Paananen, K. Mäkinen ja T. Mäkinen.⁷¹

Osasto 166:n toiminta käynnistyi alkuun lähinnä toimintamuotoja etsimällä, sillä ammatillisiin kysymyksiin ei ollut vielä tässä vaiheessa voimia syventyä. Jonkin asteisista vaikeuksista kertoo se, että kevään 1939 kuluessa SPL:n edustaja O. Karttaavi joutui kahteen eri otteeseen käymään paikkakunnalla tekemässä selkoa ammattiosaston tehtävistä ja toimintaperiaatteista. Samalla Karttaavi yritti puhaltaa henkeä osaston toimintaan ja valaa uskoa jäsenistöön, jotta nämä jaksaisivat tehdä nöyrää valistustyötä järjestäytymättömien keskuudessa. Myös vanerityöläisten kesken käytiin keskusteluja siitä, kuinka osaston toimintaan saataisiin ryhtiä ja miten järjestötyötä voitaisiin vilkastuttaa. Kieltämättä toiminta olikin alkuun melko vaisua osaston heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Kesäkuussa talous koheni hieman, sillä vaatetustyöntekijäin osasto lah-

⁷¹ Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosasto n:o 166:n perustavan kokouksen ptk. 9.4. 1939, jk:n ptk 9.4.1939 ja 14.5.1939, JPAA, JyMA.

joitti järjestämiensä iltamien tulot uuden osaston toiminnan tukemiseen. Myös valistustyö alkoi kantaa hedelmää, sillä syksyyn mennessä osastoon liittyi 22 uutta jäsentä. Lokakuussa toiminta kuitenkin vaikeutui uudelleen, sillä osaston toimihenkilöistä mm. sihteeri ja rahastonhoitaja kutsuttiin reservin kertausharjoituksiin.⁷²

Talvisodan puhkeaminen keskeytti vanerityöntekijäin osaston toiminnan täysin aina kesään 1940 asti. Samoin kävi osasto 35:n kohdalla. Kummankin osaston kohdalla toimintaa jatkettiin tämän jälkeen, vaikka sotavuodet vaikeuttivat ratkaisevasti normaalia ay-toimintaa. Osasto 166:n edunvalvonta alkoi kuitenkin vähitellen asettua uomiinsa, sillä jatkossa myös jäsenistön palkka- ja työolokysymykset otettiin asialistalle. Palkankorotuksiin olikin entistä paremmat mahdollisuudet mm. sen tähden, että Schaumanin tehtailla podettiin valtavaa työvoimapulaa. Vaikka vaneritoimitukset olivat sotavuosina vähissä, niin tilalle astuivat ahkiot, tykinpyörät, vaneritelat, ammuslaatikot, ruumisarkut yms. sota-ajan tuotteen. Työtilaisuuksien runsas tarjonta ja elinkustannusten jatkuva kohominen takasivat samalla sen, että ammatillinen edunvalvonta ei käynyt tarpeettomaksi poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta.⁷³

⁷² Osasto 166:n jk:n ptk. 20.4.1939, 23.4.1939, 14.5.1939, 19.11.1939 sekä yk:n ptk. 11.6.1939 ja 12.11.1939, JPAA, JyMA.

⁷³ Urho Ottelinin ja Toivo Kinnarin haastattelut 11.2.1998.

6. Sota-aika ja sen jälkeinen ripeän kasvun kausi (v. 1939–1956)

6.1. Talvisodasta jatkosotaan – ammattiyhdistysliike murroksessa

Sotavuodet merkitsivät perinpohjaista muutosta työmarkkinasuhteissa, mikä saattoi ammattiyhdistysliikkeen aivan uudenlaisen tilanteen eteen. SAK:n pitkälliset ponnistelut tunnustetun aseman saavuttamiseksi ja arvovallan kasvattamiseksi alkoivat kantaa hedelmää, vaikka normaali järjestötoiminta vaikeutui useiksi vuosiksi sotatilan rajoitusten ja valtiovallan poikkeusvaltuuksien vuoksi. Työnantajien suhtautuminen ay-liikkeeseen alkoi muuttua myötämielisemmäksi jo talvisodan päivinä, millä oli kauaskantoiset seuraukset koko ammatillisen liikkeen ja työväestön tulevaisuuden kannalta. Työnantajataholla tapahtunut mielialojen muutos oli osittaista seurausta siitä, että SAK ja työväestö asettui, jopa porvariston hienoiseksi yllätykseksi, lojaalisti kansalliseen yhtenäisyysrintamaan sotaponnistelujen tukemiseksi. Talvisodan henki yhdisti suomalaiset puolustustaisteluun itsenäisyyden puolesta, mikä lähensi myös työmarkkinajärjestöjä toisiinsa. Yhteisiä intressejä alkoi viimeinkin löytyä.¹

Työnantajien muuttuneista asenteista antoi esimakua talvisodan tuoksinassa hyväksytty SAK:n ja Suomen Työnantajain Keskusliiton (STK) yhteinen julkilausuma eli ns. tammikuun kihlaus, joka julkaistiin 24.1.1940. Asiakirja oli historiallisesti hyvin merkittävä, vaikka se oli melko yleisluontoinen eikä sisältänyt vielä minkäänlaista mainintaa esimerkiksi työehtosopimuksista. Julkilausumassa SAK tunnustettiin tasavertaiseksi neuvottelukumppaniksi, mikä oli ammattiyhdistysliikkeelle jo sinällensä merkittävä saavutus. Käytännössä ammatilliset järjestöt saavuttivat näin työnantajien silmissä tunnustetun aseman, mikä merkitsi samalla virallisten neuvottelusuhteiden alkua työmarkkinapolitiikassa. Kumpikin työmarkkinaosapuoli tosin suhtautui sopimukseen varauksella, eikä varsinaista työehtopoliittista linjaa vielä alkuvaiheessa löytynyt. Tosin neuvottelukosketus oli kaiken aikaa olemassa. Vasta vuonna 1944 solmittu SAK:n ja STK:n välinen yleissopimus aloitti ay-liikkeen pitkään tavoitteleman työehtosopimusten aikakauden.²

Talvisodan henkeä ja puolustustahtoa yritettiin vahvistaa myös ns. suojeluskuntasopimuksella, joka solmittiin SDP:n ja suojeluskuntajärjestön välillä keuhälälvella 1940. Puoluetolimikunnan ilmoituksen mukaan sosiaalidemokraattiset työläiset saattoivat tämän jälkeen liittyä vapaasti suojeluskuntiin, sillä esteitä siihen suuntaan ei ollut enää olemassa. SAK ei kuitenkaan virallisesti solminut sopimusta, mutta periaatteessa siihen suhtauduttiin myös keskusjärjestössä

¹ Valkonen 1989, s. 30–31.

² Leskinen 1977, s. 38–42.

*Sota-aikana Schaumanilla valmistettiin mm. vaneriteltoja, ammuslaatikoita ja ruu-
misarkkuja. Tuotevalikoimassa oli ajoittain myös vanerisia veneitä ja kanootteja.
Kuva Schauman Wood Oy.*

myönteisesti. Sitä vastoin työläiset pääasiassa vieroksuivat sopimusta eikä suoje-
luskuntiin juurikaan haluttu liittyä, sillä vanhat karvaat kokemukset olivat vielä
liian hyvin muistissa. Pikemminkin talvisodan päätyttyä alettiin esittää voimakas-
takin kritiikkiä, jossa vaadittiin SAK:lta selitystä mm. siihen, mitä tällainen
veljeily vanhojen työmaaterroristien ja lakonmurtajien kanssa lopulta oikein
tarkoitti. Kentältä kantautuneista soraäänistä ja ajoittaisista epäluuloista huoli-
matta kansallinen yhtenäisyysrintama piti myös jatkodan alettua, joskin SAK:n
tuki hallituksen sotapolitiikalle alkoi murentua vähitellen vuoden 1943 aikana.
Lopulta SAK:n edustajakokouksessa lokakuussa 1943 kallistuttiin, uudelleen
suoritetun tilannearvion mukaisesti, erillisrauhan solmimisen puolelle. Hyvin
pian tämän jälkeen rauhanopposition kannatus keskusjärjestötasolla alkoi lisään-
tyä voimakkaasti. Myös Suomen Puutyöväen liitosta lausuttiin sotavuosina,
SAK:n viitoittaman linjan mukaisesti, pitkälti samantyyllisiä työmarkkina- ja
sotilaspoliittisia kannanottoja.³

³ Valkonen 1987, s. 281–283, 351, 365; Rintala 1998, s. 80.

Vaikka SAK:n painoarvo kasvoikin sotavuosien murroksellisissa oloissa, niin siitä huolimatta ammattiyhdistysliikkeen toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet olivat hyvin rajalliset. Kotirintamalla poikkeukselliset olot näkyivät nimenomaan työpaikoilla ja arkisessa elämässä. Sotatilalaki ja toukokuussa 1941 säädetty ns. valtalaki toivat mukanaan työvelvollisuuden, tiukan säännöstelyn ja korttitalouden, jolla pyrittiin hillitsemaan tärkeimpien elintarvikkeiden ja hyödykkeiden kulutusta. Tosin säännöstely edisti samalla mustan pörssin kehitystä, mikä puolestaan nosti hintoja. SAK pyrki vaikuttamaan tilanteeseen osallistumalla valtion eri elinten toimintaan, joiden toimesta hintoja- ja palkkoja yritettiin säännöstellä. Nimellispalkat nousivat vuoteen 1942 mennessä noin 80–90 %, mutta tämän jälkeen nousu hidastui merkittävästi palkkasäännöstelyn tiukentumisen myötä. Periaatteessa palkat nousivat ajoittain jopa elinkustannuksia ja hintoja korkeammalle, mutta todellisuudessa ne jäivät jälkeen todellisista hinnoista mustan pörssin kalleuden vuoksi. Palkkojen ja hintojen syöksykierteen ohella valtio joutui tuskaillemaan sotavuosina moninkertaiseksi kasvaneiden menojensa kanssa, jotka ohjattiin pääasiassa sotateollisuuden varusteluun. Myös yksittäiset tuotannonhaarat olivat vaikeuksissa, sillä esimerkiksi puuteollisuuden toiminta-aste ja vienti supistui pahimmillaan lähes puolella, mitä pahensi vielä raaka-aineiden ja työvoiman puute.⁴

Sota-ajan säännöstellyissä olosuhteissa toimiminen muodostui ammatillisille järjestöille hyvinkin haasteelliseksi, sillä hintojen nopea kohoaminen pakotti myös perusjärjestöt pysymään hereillä ja ryhtymään tarvittaessa toimenpiteisiin palkojen korottamiseksi. Esimerkiksi puutyöläisten keskuudessa Puutyöväen liitto ja sen osastot toimivat aktiivisesti saattaakseen Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliiton kanssa sovitut indeksikorotukset voimaan. Myös SPL:n Jyväskylän osastot tehostivat sotaoloissa edunvalvontaansa ja pyrkivät näin tarkistamaan jäsentensä palkat elinkustannusindeksiä vastaaviksi. Sotavuosien puutyöläisliik ehdinnät johtuivatkin osittain siitä, että kaikki työnantajat eivät suostuneet noudattamaan sovittuja korotuspäätöksiä. Lakkotaisteluihin ajaututtiin myös työehtosopimusten toivossa, vaikka valtiovallalla oli sotatilan vuoksi oikeus kieltää työselkkaukset. Puuteollisuudessa korpilakkoja puhkesikin tämän vuoksi aika ajoin. 1940-luvun alkuvuosien työtaisteluhaluutta lisäsi huomattavasti myös se, että puutyöläisten palkat olivat jo ennen talvisotaa jääneet pahasti jälkeen muiden teollisuusalojen työläisten palkoista.⁵

6.2. Edunvalvontaa kahden osaston voimin

Jyväskylän puutyöläisten osasto 35, johon kuului pääasiassa puuseppiä ja verhoilijoita, sekä vaneri- ja sahatyöläisten osasto 166 jatkoivat talvisodan vuoksi keskeytynyttä toimintaansa jälleen kesäkuussa 1940. Tästä eteenpäin puutyöläisten etuja valvoi kaksi osastoa aina vuoteen 1968 saakka. Osastojen yhdistämisaajatusta tosin väläyteltiin ensimmäisen kerran jo marraskuussa 1944. Puu-

⁴ Lehtinen 1967, s. 196–204, 206–207; Rintala 1998, s. 82–83.

⁵ Alanen 1956, s. 129–134.

työläisten osastoja yhdisti toisiinsa nimenomaan paikkakunnan suurin työnantaja Schauman, joten osastot olivat ymmärrettävästi melko läheisessä kosketuksessa toisiinsa ja käsittelivät kokouksissaankin pitkälti samoja asioita. Osastoilla oli myös keskinäistä yhteistoimintaa mm. valistus- ja huvitilaisuuksien järjestelyissä, erilaisissa edustustehtävissä sekä vapaa-ajan vietossa. Myös ammatillisia kysymyksiä ratkottaessa osastot hakivat tukea toinen toisistaan, mikä tuli hyvin ilmi jo sotavuosina, jolloin ryhdyttiin mm. yhteisiin palkkaliikkeisiin puutyöläisten elinolojen parantamiseksi.

Sotavuosien säännöstelytalous näkyi myös Jyväskylän osastojen toiminnassa, joiden oli pakko keskittää edunvalvontansa palkkauskysymysten ympärille. Talvisodan jälkeen osastojen jäsenkunta vastusti jyrkästi lakko-oikeuden rajoituksia, joiden nähtiin riistävän osastoilta viimeisetkin toimintamahdollisuudet palkka- ja työehdoista taisteltaessa. Hintatason yltiöpäinen nousu, varsinkin ennen säännöstelyn tehostumista, vaati aktiivista otetta juuri palkkarintamalla. Vastaavasti työnantajien haluttomuus palkkojen tarkistuksiin merkitsi puutyöläisten leivän kaventumista. Jyväskylän vaneri- ja sahatyöläiset aloittivat oman palkkaliikkeensä jo heinäkuussa 1940, jolloin Schaumanin isännistölle lähetettiin kirjelmä. Siinä vedottiin, että ”nykyiset palkat eivät vastaa työntekijöiden elämän vaatimuksia, sillä elinkustannukset virallisten laskelmien mukaan ovat Jyväskylänkin seuduilla nousseet lähes 40 % senjälkeen kun palkkoja on tarkistettu. Tämän vuoksi keskusteltiin asiantilan korjaamiseksi laajasti ja asiallisesti ja päättyi kokouksessa mukana olleet 71 alan työntekijää lähettää alan suurimmalle työnantajalle... pyynnön palkkojen nostamisesta sanotun tehtaan työläisille 25 % mikä määrä ei vielä vastaa elinkustannuksista, vuokrasta j.m.s. tapahtunutta nousua täydellisesti, mutta kokous ei tahtonut mennä pyynnössään kohtuuttomuuksiin”.⁶ Palkankorotuspyyntöön päätettiin pyytää vastausta 2.8.1940 mennessä.

Elokuun 18. päivän kokoukseen saapui tieto, jonka mukaan insinööri U. Savola oli ilmoittanut osaston puheenjohtaja A. Paanasen kanssa käymissään neuvotteluissa, että palkkoja voidaan noustaa 5–15 % eikä tippaakaan enempää. Itse asiassa Schaumanin tarjous vastasi tismalleen kevään ja kesän kuluessa liitossa sovittuja indeksikorotuksia. Tähän osastossa myös päätettiin tällä erää tyytyä. Käytännössä työnantajan puheet osoittautuivat kuitenkin vain epämääräisiksi lupauksiksi, sillä jo kuukauden kuluttua palkkaliikettä oli jatkettava. Syyskuun lopulla osasto 166:n kokouksessa ihmeteltiin isännistön merkkillistä palkkapolitiikkaa, sillä joillakin työpaikkaosastoilla palkkoja oli nostettu, mutta toisilla taas ei oltu tehty yhtään mitään. Niinpä osasto päätti vaatia korjausta siten, että kaikilla osastoilla tuntipalkat nousisivat saman verran ja että korotukset koskisivat yhtä lailla myös urakkapalkkoja. Ilmeisesti tämä myös tepsii, sillä lokakuun kokoukseen mennessä oli saatu joitakin korjauksia, mutta jäseniä kehoitettiin jatkossa tarkkaavaisuuteen ja ”...jos virheellisyyksiä mahdollisesti on tapahtunut voi siitä yksityisesti huomauttaa työnantajalle, jos tästä ei ole apua täytyy osaston puuttua asiaan”.⁷ Palkkaliike päättyi siis työntekijäin kannalta suhteellisen suotuisasti, vaikka alkuperäisistä vaatimuksista jouduttiinkin joustamaan melkoisesti.

Seuraavan kerran palkantarkistukset tulivat ajankohtaiseksi keväällä 1941,

⁶ Osasto 166:n yk:n ptk. 28.7.1940, JPAA, JyMA.

⁷ Osasto 166:n yk:n ptk. 18.8.1940, 22.9.1940 ja 10.11.1940, JPAA, JyMA; Työn Voima 19.8.1940 ja 24.9.1940.

jolloin myös osasto 35:n puusepät osallistuivat korotuspuuhiin. Vuodesta 1941 muodostui muutenkin erittäin vilkas, sillä SPL:n piirissä käytiin palkkaliikkeitä enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Maaliskuussa oli liittotasolla sovittu SPL:n ja Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliiton kanssa yleisistä korotuksista, joita Schaumanilla ei aiottu kehotuksesta huolimatta toteuttaa. Huhtikuussa osasto 166:n ja 35:n toimesta laadittiin palkankorotusanomus tehtaan johdolle, jonka mukaisesti vaadittiin kuoppakorotuksia mm. puusepille urakkapalkkoihin 25 % ja naisille vastaavasti 38 %. Työnantajien vastausta käsiteltiin 4.5. osastojen yhteisessä kokouksessa, jossa todettiin isännistön luvanneen korotuksia, mutta toistaiseksi päätettiin jäädä odottavalle kannalle kunnes uudet palkkamääräykset astuvat voimaan. Osastoissa haluttiin siis varmistua, että korotukset olisivat lupauksen mukaisia eikä syyttä, sillä tälläkin kertaa työnantajan suunnalta ilmeni epäselvyyksiä, joita luottamusmiesten oli ruvettava selvittämään. Ilmeisesti asiat kuitenkin järjestyivät, sillä osastojen ei enää tarvinnut ryhtyä jatkotoimenpiteisiin. Tosin syksyllä osasto 166 jätti vielä uuden anomuksen, jossa esitettiin elintason laskua vastaavaa 15 %:n korotusta urakka- ja tuntipalkkoihin sekä ehdotettiin lapsiavustusten maksamista työntekijöiden perheille. Osittaisia korotuksia saatiinkin, mutta lapsiavustuksissa osaston oli vielä peräännyttävä.⁸

Palkkaliikkeet rauhoittuivat huomattavasti vuoden 1942 kuluessa, sillä valtiovallan osuus työmarkkinoiden säännöstelyssä kasvoi ja palkka-asiat keskitettiin entistä enemmän liittotasolle. Myös Jyväskylän osastoissa aktiivisuus palkkarintamalla alkoi laantua. Tosin vielä toukokuussa oltiin kummassakin osastossa valmiit yhteiseen palkkataisteluun, mutta yritys jäi lopulta vaillinaiseksi eikä merkittäviä korotuksia saatu. Tästä eteenpäin tyydyttiin työmarkkinajärjestöjen sopimiin indeksikorotuksiin, joskin yleinen palkkapolitiikka aiheutti edelleen arvostelua. Muutenkin sota-aika alkoi entistä selvemmin näkyä osastojen toiminnassa, sillä kokouksia pidettiin todella harvoin. Osastojen talous oli myös kovilla alhaisten jäsenmaksujen vuoksi, mutta tammikuussa 1944 osasto 35:ssä pystyttiin sentään juomaan korvikkeet vuosikokouksen kunniaksi. Tiukka säännöstely tuntui joka puolella, sillä esimerkiksi Schaumanin tehtaan ruokalassa tarjoihtiin ilman korttia vain luukeittoa tai keuhkokuokaa.⁹

Vaikka sotavuodet rajoittivat merkittävästi normaalia ay-toimintaa, niin siitä huolimatta jäsenten perustarpeet tulivat turvatuiksi. Edunvalvonnassa palkkaus-kysymykset olivat luonnollisesti päällimmäisenä. 1930-lukuun verrattuna tilanne oli sikäli suotuisampi, että nyt voitiin jälleen molemmista osastoista valita julkisesti luottamusmiehiä työpaikkaosastoille ja perustaa myös työhuonekuntia. Sota-aikana saatettiin toimintaan myös Keski-Suomen Puutyöväen Keskustoimikunta, jonka tehtävänä oli valvoa puutyöläisten etuja ja toimia samalla eri osastojen yhdyssiteenä. Myös osastojen jäsenhuoltoon kiinnitettiin huomiota esimerkiksi siten, että sodassa olleita puutyöläisiä ja heidän perheitään avustettiin sekä tehostettiin jäsenhankintaa erityisesti välirauhan aikana. Tuloksiakin tuli, sillä esimerkiksi vuoden 1940 lopulla osasto 166:een hyväksyttiin kerralla 32 uutta jäsentä. Osasto 35:n kohdalla tilanne oli vieläkin suotuisampi, sillä kevään 1941 kuluessa jäseniksi liittyi peräti 132 uutta puutyöläistä, joten muu-

⁸ Osasto 166:n yk:n ptk. 9.3.1941, 6.4.1941, 4.5.1941, 2.11.1941 ja 1.3.1942 sekä valmistavan vuosikokouksen ptk. 11.1. 1942; osasto 35:n yk:n ptk. 20.4.1941 ja 18.5.1941, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 130–131.

⁹ Osasto 166:n yk:n ptk. 6.4.1942; osasto 35:n vuosikokouksen ptk. 10.5.1942 ja 30.1.1944, JPAA, JyMA; Urho Ottelinin haastattelu 11.2.1998.

Schaumanin ruokalan henkilökuntaa 1940-luvun alussa. Sota-ajan säännöstely tuntui, sillä ilman korttia tarjolla oli pelkästään luukeittoa tai keuhkouvokaa. Valok. Antti Pänkäläinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

tos 1930-lukuun nähden oli melkoinen. Tosin jatkosodan puhkeaminen vei miehet takaisin rintamalla, mikä lamaannutti uudelleen osastojen toiminnan.¹⁰ Ensimmäiset merkit järjestövoiman noususta oli kuitenkin saatu. Todellinen järjestöryntäys oli Jyväskylässäkin vasta alkamassa.

6.3. Sotien jälkeinen järjestövoiman kasvu ja työmarkkinapolitiikan muutos

Sodan päättymisen jälkeen Suomen työväenliikkeessä alkoi itsenäisen ja vapaamman toiminnan aikakausi, jonka myötä ammatilliset järjestöt saivat lopullisesti tunnustetun aseman yhteiskunnassa. Ammattiyhdistysliikkeen oikeudet ja vaikutusmahdollisuudet kasvoivat huomattavasti. SAK:n ja sen jäsenliittojen jäsenmäärä lisääntyi räjähdysmäisesti välittömästi sodan päättymisen jälkeen.

¹⁰ Osasto 166:n yk:n ptk. esim. 21.7.1940, 28.7.1940, 22.9.1940, 1.12.1940, 9.3.1941; osasto 35:n yk:n ptk. esim. 16.2.1941, 16.3.1941, 20.4.1941 ja toimikunnan (jatkossa tk:n) ptk. kevät 1941 sekä vuosikokouksen ptk. 30.1.1944, JPAA, JyMA.

Esimerkiksi Puutyöväen liitossa jäsenmäärä lisääntyi vuodessa melkein kuusinkertaiseksi ollen vuoden 1945 lopussa noin 31 000. Samoihin aikoihin SAK:n jäsenmäärä kasvoi lähes kolminkertaiseksi niin, että vuoden 1945 lopulla lähesyttiin 300 000 jäsenen historiallista rajaa. Järjestäytyminen tehostui ilmapiirin vapautumisen myötä, mutta myös siitä syystä, että äärivasemmisto palasi jälleen julkisesti näyttämölle. Suomen Kommunistisen Puolueen toimintaoikeudet palautettiin, samalla kun ns. fasistiluontoiset järjestöt lakkautettiin. Poliittinen ilmapiiri muuttui hyvin nopeasti suosiolliseksi vasemmistolaisuudelle.¹¹

Poliittinen työväenliikkeen kahtia jakautumisen mukanaan tuomat sisäisten jännitteiden heijastumat eivät voineet taaskaan olla vaikuttamatta ammattiyhdistysliikkeeseen. Alkuvaiheessa kommunistien ja sosiaalidemokraattien välillä päästiin tosin sopimukseen ay-liikkeen yhteistyön periaatteista, mutta nopeasti suuntataistelu ja sisäiset ristiriidat kiristyivät jälleen äärimmilleen. SAK:n määräysvalta säilyi tällä kertaa niukasti sosiaalidemokraateilla, mutta kommunisteilla oli puolestaan vahva kannatus useissa jäsenliitoissa. Myös Puutyöväen liitto siirtyi jo vuoden 1946 edustajakokouksessa kommunistien hallintaan. Vasemmistoryhmien aloittama ns. korpilakkoilu ja radikaali liikehdintä ammattiyhdistysrintamalla, jonka vuoksi työtaistelut lisääntyivät huomattavasti, heikensivät kuitenkin merkittävästi sosiaalidemokraattisen keskusjohdon asemaa. Keskusjärjestön tulehtuneet suhteet kärjistyivät erityisesti vuosina 1948–1949, jolloin käytiin kuuluisat Arabian ja Kemin lakot. Myös kansainväliset suhteet aiheuttivat jatkuvasti sanaharkkaa. Voimakkaista ristiriidoista huolimatta SAK saatiin joten kuten pidettyä yhtenäisenä, joskin hajaannusvaara oli jatkuvasti olemassa.¹²

Vaikka ammattiyhdistysliikkeen sisällä kiehuikin, ei sen ulkoinen painoarvo kuitenkaan himmennyt. SAK toimi aktiivisesti työmarkkinoiden ja työolosuhteiden demokratisoimiseksi. Työmarkkinasuhteissa otettiin aimo harppaus eteenpäin vuosina 1944 ja 1946, jolloin SAK ja STK allekirjoittivat yleissopimukset, joilla mm. hartaasti toivottu työehtosopimusjärjestelmä vakiinnutettiin suomalaisen yhteiskuntaan. Vuoteen 1947 mennessä uudenlainen työehtosopimusmenettely oli jo toiminnassa kaikilla keskeisillä aloilla. Uusi sopimuspolitiikka merkitsi käytännössä neuvotteluvastuun siirtymistä paikallistasolta liitoille ja keskusjärjestöille. Samoihin aikoihin työmarkkinajärjestöjen asema lujittui myös poliittisella rintamalla, mikä näkyi mm. siinä, että SAK sai ajettua läpi perinpohjaisen työelämän uudistuksen sekä vaikutti arvovallallaan myös sosiaalipolitiikan kehittämiseen. Eräs merkittävimmistä saavutuksista oli luottamusmiesjärjestelmän ja tuotantokomiteoiden vakiinnuttaminen työpaikoille. Ammattiyhdistysliikkeen aloitteesta säädettiin myös uusi työehtosopimuslaki vuonna 1946 ja saman vuoden kuluessa vielä lait työtuoimioistumisesta ja työriitojen sovittelusta.¹³

Sotien jälkeinen ay-toiminnan ekspansio näkyi erityisen hyvin myös paikallistasolla. SPL:n Jyväskylän osastot ryhtyivät välittömästi sotatoimien päätyttyä puuhaamaan vastaanottojuhlia sodasta palaaville osaston jäsenille, joiden kotiuttamisen toivottiin jälleen vilkastuttavan puutyöläisten järjestötoimintaa. Luonnollisesti myös uusien jäsenten liittymistä ammattiyhdistötoimintaan pidettiin suotavana, varsinkin kun kommunistien julkinen toiminta oli jälleen sallittua. Myös liitto-

¹¹ Valkonen 1987, s. 34–37; Reuna 1985, s. 775.

¹² Valkonen 1987, s. 39–41; Reuna 1985, s. 791–795.

¹³ Valkonen 1987, s. 35–36.

ja keskusjärjestötasolta propagoitiin voimakkaasti järjestäytymisen puolesta. Esimerkiksi helmikuussa 1945 SAK:n järjestäjä Harinen saapui järjestätymiskampanjan innoittamana osasto 35:n kokoukseen, jossa hän kehotti Jyväskylän puutyöläisiä monipuolistamaan ja tehostamaan jäsenhankintatyötä entisestään. Työpaikoille valistustyötä varten valittiinkin erityiset jäsenhankkijat ja jäsenmaksujen kerääjät. Molempien osastojen kokouksissa jäseniä kannustettiin tekemään parhaansa järjestäytymisasteen kohottamiseksi. Ajoittain osallistuttiin myös liiton järjestämiin toimintakilpailuihin, kuten vuoden 1947 alussa, jolloin mm. osasto 35 valitsi kilpailua varten Schaumanille, Jussilan leikkikalutehtaalle ja Helno OY:lle osaston pätevimmat jäsenkerääjät. SPL:n vuoden 1952 toimintakilpailussa osasto 35 oli niin ikään vahvasti mukana. Myös osastojen välisiä jäsenhankintakilpailuja järjestettiin silloin tällöin. Esimerkiksi vuonna 1954 Lahden puutyöntekijät haastoivat osasto 35:n leikkimieliseen kilpailuun, jonka jyväs-kyläläiset hoitivat niukasti kotiin.¹⁴

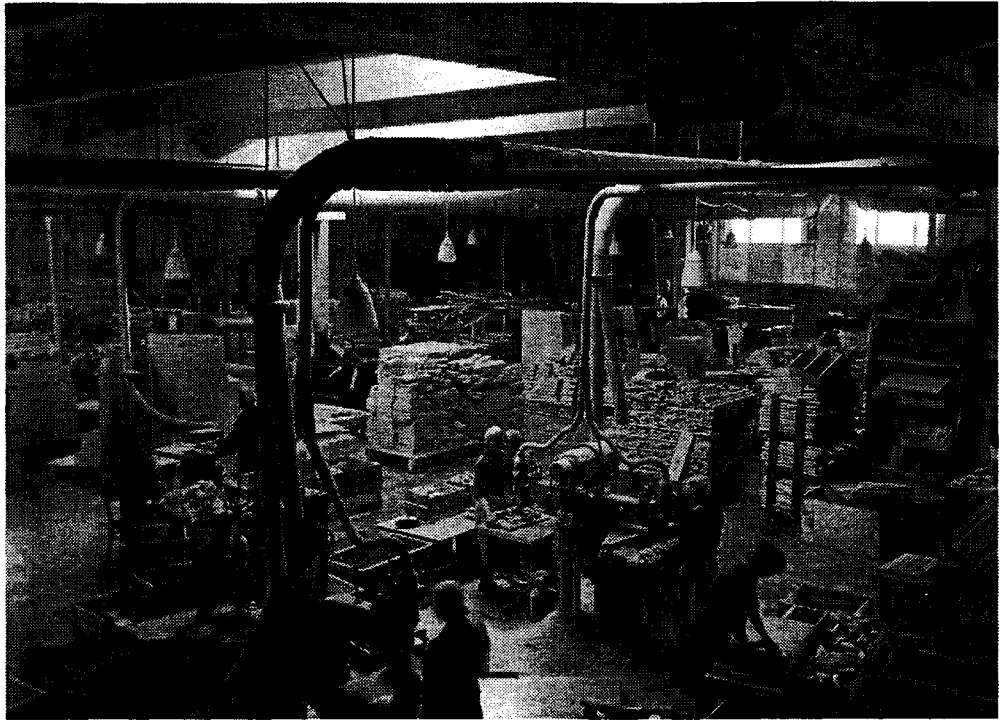
Tilanne oli sotien jälkeen sikäli poikkeuksellinen, että nyt kumpaiseenkin osastoon suorastaan tulvi uusia jäseniä. Järjestäytyminen näytti ensimmäistä kertaa käyvän kuin luonnostaan, mutta jäsenhankinnan eteen tehtiinkin jatkuvasti myös töitä. Jo sotavuosina oli saatu esimakua järjestäytymisasteen selvästä noususta, mutta nyt tilanne näytti entistäkin valoisammalta. Osasto 35:n jäsenmäärä oli jo vuoden 1945 alussa peräti 191, mutta järjestäytyneiden luku laski nopeasti alle 150:n, jossa se pysyi lähes koko 1950-luvun ajan. Osasto 166:ssa jäsenmäärän nousu oli vieläkin huomattavampi, sillä vuoteen 1948 mennessä osastoon oli liittynyt yli 300 jäsentä. Tämän jälkeen osaston jäsenmäärä supistui hieman, mutta oli kuitenkin 1950-luvulla lopulla jatkuvasti 200–300:n välissä. Jäsenmäärät saattoivat tosin heilahdella ajoittain voimakkaastikin. Tämä johtui ilmeisesti lähinnä taloudellisten suhdanteiden ja työllisyystilanteen vaihteluista, mutta mahdollisesti myös alkuinnostuksen jälkeisestä taantumasta, joka oli seurausta yhdistystoiminnalle asetetuista epärealistisista odotuksista. Joka tapauksessa huomattaavaa edistystä kuitenkin tapahtui, jos ajatellaan, että ennen sotavuosia kummassakin osastossa oli yhteensä vain muutama kymmenen jäsentä – aina ei sitäkään.¹⁵

Osastojen jäsenten poliittisista mielipidesuunnista on erittäin vaikea ottaa selkoa, mutta osasto 166:ta pidettiin yleisesti sotien jälkeen selvästi kansandemokraattisempana kuin puuseppien osastoa, jossa sosiaalidemokraateilla oli edelleen melko vahva kannatus. Osastoissa tosin asetettiin tavoitteeksi solidaarinen kanssakäyminen, jonka avulla pyrittiin välttämään voimia hajottavaa poliitikoitua. Tasapuolisuutta yritettiin noudattaa mm. toimihenkilöiden valinnassa. Kummankin suuntauksen toiveita pyrittiin kuuntelemaan, mikä näkyi mm. siinä, että osastoihin lunastettiin toverihengen nimissä sekä sosiaalidemokraattisen Työn Voiman että kansandemokraattisen Keski-Suomen Työn osakkeita, jotta pysyttäisiin ”tasapuolisena kumpaankin poliittiseen puolueeseen nähden”.

Käytännössä politiikka tuki kuitenkin väkisin esille kokouksissa eikä suoranaista juntaustakaan voitu aina välttää. Vaikka pöytäkirjat vaikenivat tällaisesta toiminnasta, niin tosiasiaa ajoittain pidettiin molemmissa leireissä eräänlaisia

¹⁴ Osasto 35:n ptk. jatkovuosikokouksen ptk. 25.2.1945, 15.2.1948, tk:n ptk. 14.2.1946, 17.2.1952 ja toimintakertomus 1954; osasto 166:n ptk. 17.3.1946, JPAA, JyMA.

¹⁵ Osasto 35:n valmistavan vuosikokouksen ptk. 21.12.1947 ja toimintakertomukset 1946, 1954–1958; osasto 166:n ensimmäisen neljänneksen tilitys liitolle 1948 ja toimintakertomukset 1956–1959, JPAA, JyMA. Ks. Rintala 1998, s. 87.

Sotien jälkeen työväenjärjestöt kokivat melkoisen järjestäytymisaallon. Kuva Jussilan leikkikalutehtaalta, jonka työntekijät alkoivat myös järjestäytymään aikaisempaa aktiivisemmin. Tehdassalissa huomio kiinnittyy erityisesti massiivisiin pölynsidontalaitteisiin, joiden tehokkuus oli kuitenkin hyvin kyseenalainen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

preppauskokouksia, joissa sovittiin menettelytavoista ja henkilövalinnoista, jotka sitten varsinaisessa kokouksessa pyrittiin ennakkosuunnitelman mukaisesti ajamaan läpi. Kuppikuntien olemassaolo haittasikin jonkin verran toimintaa, mutta pääsääntöisesti kokoukset sujuivat rauhallisen sopuisasti eikä vakavampia yhteenottoja tapahtunut. Tilanne Jyväskylän osastoissa oli pitkälti samankaltainen kuin Tampereen puuseppien ammattiyhdistyksessä, jossa kahden suuntauksen olemassaolo takasi sen, että toiminta pysyi vireänä, koska erimielisyyksien ei annettu liikaa vaikuttaa itse edunvalvontaan.¹⁶

Yhdistystoiminnan aktivoitumisen myötä myös osastojen painoarvo työnantajien silmissä kasvoi merkittävästi, eikä yksipuolinen työmarkkinapolitiikka 1930-luvun tapaan ollut enää mahdollista. Samaan suuntaan vaikutti vuonna 1946 hyväksytty laki tuotantokomiteoista ja yleissopimukseen sisällytetty kohta luottamusmiesten valinnasta. Tuotantokomiteat jäivät tosin alkuperäisistä suunnitelmista poiketen lähes kokonaan ilman päätäntävaltaa eikä niille lopulta varattu kuin neuvoo-antava rooli. Heikoista lähtökohdista huolimatta tuotantokomiteat olivat kuitenkin ensimmäinen askel yritysdemokratian suuntaan, mikä merkitsi

¹⁶ Osasto 35:n tk:n ptk. 25.2.1945 ja vuosikokouksen ptk. 2.2.1947; osasto 166:n jk:n ptk. 20.1.1947, JPAA, JyMA; Tyyne Konttisen haastattelu 20.2.1998. Ks. Rintala 1998, s. 87–88.

käytännössä sitä, että komiteat saivat tehdä ehdotuksia mm. yrityksen taloutta, tuotantoa, työturvallisuutta, työterveydenhuoltoa ja vapaa-aikaa koskevista kysymyksissä. Jyväskylässä tuotantokomiteat aloittivat kolmen suurimman puuteollisuuden työnantajan: Schaumanin, Jussilan ja Helnon tehtailla, jonne ammattiosastot äänestivät edustajansa. Schaumanilla tuotantokomitean työläisjäsenien vaali pidettiin 27.9.1946, jolloin velvollisuutensa täytti 56,4 % äänioikeutetuista. Ensimmäiseen tuotantokomiteaan tulivat valituiksi Hugo Lahti, Pentti Salo, Juho Hämäläinen, Onni Merivirta ja Frans Paananen. Samoihin aikoihin myös tuotantokomiteakursseille lähetettiin osastojen jäseniä opiskelemaan uuden elimen niksejä. Vuonna 1948 perustettiin lisäksi Schaumanin ammattiosastojen yhteistyön tiivistämiseksi erillinen yhteistyötoimikunta, joka koostui osastojen johtokuntien jäsenistä. Yhteistyötoimikunnan tarkoituksena oli puuttua mm. tehtailla ilmenneisiin epäkohtiin, ja se hoitelikin osittain samoja tehtäviä tuotantokomitean kanssa.¹⁷

Tuotantokomiteoita huomattavammaksi edistysaskeleeksi osoittautui lakisäästeisten luottamusmiesten aseman virallistaminen. Schaumanin tehtaitten ensimmäiseksi lakisääteiseksi pääluottamusmieheksi äänestettiin Frans Paananen. Vanhan tavan mukaisesti tehtailla toimi myös osasto 35:n ja 166:n omia luottamusmiehiä, jotka valvoivat työntekijöiden etuja eri työkohteissa. Vuonna 1948 harkittiin myös erillisen luottamusmiestoimikunnan perustamista, jonka oli määrä avustaa pääluottamusmiestä, mutta asia jäi tällä erää avoimeksi. Virallistettu luottamusmieskäytäntö yleistyi pian muissakin paikkakunnan puusepäntehtäissä- ja tehtaissa, mikä tiesi ammattiosastojen ja työntekijöiden näkyvyyden lisääntymistä sekä edunvalvonnan tehostumista. Luottamusmiesten tehtäväksi tuli ensisijaisesti edustaa ammattiyhdistyksiä ja valvoa työmarkkinajärjestöjen kesken solmittujen palkka- ja työehtosopimusten soveltamista.¹⁸

6.4. Puutyöntekijöillä työntäyteisiä vuosia – hinnat ja palkat kilpajuoksussa

Jyväskylän puutyöläisosastot joutuivat heti sotien päätyttyä melkoiseen helteeseen, sillä uudenlainen työehtosopimusjärjestelmä ja erityisesti epävakaa talouspolitiikan mukanaan tuomat ongelmat lisäsivät työtaakkaa melkoisesti. Aina 1940-luvun lopulle asti yhdistystoiminta olikin pitkälti taistelua reaalipalkasta, sillä inflaatiovauhti oli ajoittain järkyttävän hurja. Valtiovallan talouspolitiikka oli hyvin hapuilevaa, eikä selkeää linjaa ennen 1950-luvun alkua löytynyt. Säännöstelyä jatkettiin edelleen, eikä uusi työehtosopimusjärjestelmä päässyt kunnolla toimimaan, koska valtio määräsi viime kädessä hinnoista ja palkoista. SAK:n painostuskeinot olivat vallitsevassa tilanteessa melko vähäiset.

Maaliskuussa 1945 osasto 35:n puusepät, vaneeraajat, maalarit ja verhoilijat totesivat inflaatiokehityksen olleen niin nopean, että hinnat olivat kiihdyttäneet

¹⁷ Osasto 35:n tk:n ptk. 22.11.1946, vuosikokouksen ptk. 18.1.1948, yk:n ptk. 15.2.1948, 21.3.1948 ja 17.10.1948; osasto 166:n tk:n ptk. 18.11.1946, JPAA, JyMA; Työn Voima 29.9.1946.

¹⁸ Osasto 35:n jatkovuosikokouksen ptk. 25.2.1945 ja 24.3.1946, vuosikokouksen ptk. 2.2.1947 ja 18.1.1948; osasto 166:n vuosikokouksen ptk. 10.2.1946; Valkonen 1987, s. 499–501.

palkoilta selvästi karkuun. 13.3. pidetyssä kokouksessa päätettiin ryhtyä palkkaliikkeeseen. Paikalla oli 90 osaston jäsentä, jotka päättivät yksimielisesti vaatia ammattimiesten alimmaksi tuntipalkaksi 25 markkaa, apumiesten 22 markkaa ja naisten 14–16 markkaa. Urakkatyöt tuli järjestää siten, että niissä saattoi ansaita vähintään 30 % enemmän kuin tuntityössä. Myös oppilaiden ja nuorten työntekijöiden palkkoihin vaadittiin korotuksia. Vastausta Schaumanin ja Juho Jussila OY:n isännistöltä pyydettiin viiden päivän kuluessa, joten armonaika ei ollut pitkä. Seuraavassa kokouksessa oli paikalla 102 työläistä, ja siellä käsiteltiin työnantajien vastatarjous, joka päätettiin kuitenkin hylätä suoralta kädeltä. Isännistö tarjosi nimittäin kauttaaltaan noin kahta markkaa vähemmän, mitä oli pyydetty. Osastossa ei kuitenkaan jääty ihmettelemään, vaan 74 äänellä 1 vastaan päätettiin vaatimukset ajaa läpi vaikka lakolla, jos luottamusmiehet eivät saa erimielisyyksiä sitä ennen sovituksi. Kokouksessa oli paikalla myös joukko Helnon työntekijöitä, jotka päättivät jättää vastaavanlaisen uhkavaatimuksen omalle työnantajalleen.

Neuvotteluja jatkettiin koko huhtikuun ajan, mutta tuloksetta. Työnantajat lupasivat vain vähäisiä myönnytyksiä aikaisempiin tarjouksiinsa, joten 6.5. järjestetyssä kokouksessa osasto päätti lakon alkavan 8.5. kello 6.00 aamulla. Liitto ei kuitenkaan myöntänyt lakkolupaa, sillä epävakaan tilanteen johdosta avoimia työtaisteluita pyrittiin välttämään. Korpilakon vaara oli siis ilmeinen. Uhkavaatimuksen jälkeen tilanne laukesi kuitenkin nopeasti, sillä kaikki kolme työnantajaa suostuivat osasto 35:n alkuperäisiin vaatimuksiin.¹⁹ Puutyöntekijät saivat siis sen mitä halusivatkin eli elinkustannusten mukaiset korotukset. Samoihin aikoihin Schaumanin isännistö joutui taipumaan myös Vaneri- ja sahatyöläisten osasto 166:n vaatimukseen, joskin myös vanerityöläiset olivat joutuneet sitä ennen uhkaamaan voimatoimilla. 20.4. pidetyssä kokouksessa 142 osaston jäsentä oli kannattanut avoimeen työtaisteluun ryhtymistä, mutta neuvottelujen kautta päästiin lopulta suotuisaan ratkaisuun. Palkat nousivatkin vaneritehtaalla yleisesti 3 markkaa tunnilta ja urakkatyöt 20 %.²⁰ Korotuksia siis saatiin, mutta myös hinnat juoksivat kiihtyvällä vauhdilla karkuun.

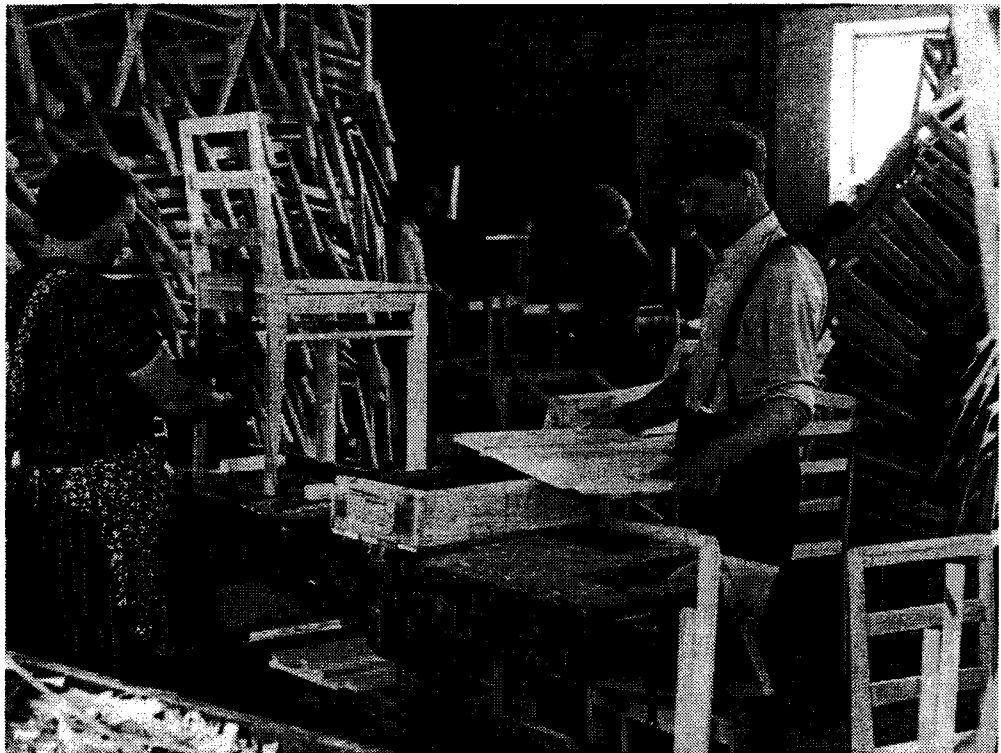
Osastojen oli pysyttävä palkkarintamalla jatkuvasti hereillä eikä edunvalvonnasta voinut tinkiä tippaakaan. Kesän kuluessa osasto 35 joutui muistuttamaan paikallisia puusepäntöliikkeitä palkkaneuvoston ohjepäätösten mukaisista korotuksista. Inflaatiovauhdin nopeutta kuvastaa hyvin se, että elokuussa kone- ja penkkipuusepille maksettiin 33–36 markkaa tunnilta, joten palkat olivat muutamassa kuukaudessa nousseet noin 10 markkaa. Syksyllä palkkaliikkeitä jatkettiin edelleen, sillä luottamusmiesten ilmoituksen mukaan Helnolla ja Jussilassa palkkoja maksettiin miten sattui, eikä palkkahinnoittelusta ollut esitetty selkeää luettoloa. Osastosta valittiinkin erillinen toimikunta asiaa selvittämään. Samalla päätettiin kääntyä myös liiton puoleen, jotta sieltä lähetettäisiin selvitysmies Osuuskauppa Mäki-Matin ja Lassin puusepäntöliikkeen palkkaretelöitä penkomaan. Puusepäät päättivät myös esittää, että elinkustannusten kallistumisen vuoksi paikalliset puusepäntöliikkeet nostettaisiin ensimmäiseen kalleusluokkaan, jotta palkat vastaisivat paremmin hintojen nousua. Samassa osaston kokoukses-

¹⁹ Osasto 35:n yk:n ptk. 13.3.1945, 5.4.1945 ja 6.5.1945, JPAA, JyMA; Työn Voima 8.5.1945.

²⁰ Osasto 166:n yk:n ptk. 4.3.1945 ja 20.4.1945, JPAA, JyMA; Työn Voima 27.4.1945.

sa hyväksyttiin vielä vaatimus, että puutyöalan liikkeissä siirryttäisiin 46-tuntiseen työviikkoon siten, että lauantain työpäivä lyhenisi 6 tuntiin. Ainakin Schaumanın isännistö vastusti ajatusta, mutta osasto 35 päätti itsepintaisesti pysyä päätöksensä takana.²¹

Puusepiltä löytyi siis aktiivisuutta suuntaan jos toiseenkin, mikä johtui juuri voimistuneesta hinta- ja palkkakarusesta, mutta myös osastossa kohonneesta joukkovoiman tunteesta. Edunvalvontakaan ei rajoittunut enää vain paikallistasolle vaan marraskuussa 1945 lähetettiin SPL:lle ja SAK:lle kirje, jossa vaadittiin, että "...hinnat on saatava pysähtymään mitä pikimmin ja palkat on tarkistettava hintojen mukaisesti sillä nyt on käynyt palkkatyöväen elinkeino sietämättömäksi".²² SAK vastasikin tähän solmimalla vuodeksi 1946 linnarauhan, jolla hinnat ja palkat löytyi jäihin. Toinen merkittävä muutos oli siirtyminen valtakunnalliseen sopimuspolitiikkaan, joka toteutui puuteollisuuden osalta keväällä 1946. Toukokuussa osasto 35 hoputtikin liittoa allekirjoittamaan työehtosopimuksen Puuseppäteollisuuden Työnantajaliiton kanssa mahdollisimman pikaisesti. Näin myös tapahtui. Hieman myöhemmin päästiin sopimukseen myös raskaan puuteollisuuden osalta, jonka sopimus allekirjoitettiin, Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliiton kanssa pitkään venyneistä neuvotteluista huolimatta, 18.6.1946.

Tuolinosien valmistusta sarjatyönä jyvaskyläläisessä puusepänverstaassa 1940-luvulla. Valok. Antti Pänkäläinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

²¹ Osasto 35:n tk:n ptk. 20.5.1945, yk:n ptk. 17.8.1945 ja 28.10.1945, JPAA, JyMA.

²² Osasto 35:n yk:n ptk. 19.11.1945, JPAA, JyMA.

Vaneri- ja sahatyöläisten keskuudessa uutta sopimuskäytäntöä tervehdittiinkin iloisesti, sillä osasto 166:n kokous lausui syyskuussa 1946 seuraavaa:

”Mainitulla sopimuksella on työväen järjestötoiminnalle varmennettu kauan toivottu ja toiveiden arvoinen voitto, varsinkin kun nyt jo ulottaa velvoittavan vaikutuksensa myöskin Wilh.Schaumaniin, näihin asti erillisenä valta-alueena olleen konsernin toimintaan, suoden melkoisia huojennuksia työntekijöille sekä perusjärjestöille, kuten esim. täsmällistetyt määritelmät lauantai- ja aattopäivien normaalityöaikaista sekä ylityökorvauksista. Paikallisille teollisuuslaitoksia käsittävillä työehtosopimuksilla se antaa vissin lähtökohdan, perustan joihinka ko.sopimus nimenomaan velvoittaa.”²³

Työehtosopimuskäytännön muutos merkitsi sitä, että paikallisista sopimuksista siirryttiin liitto- ja keskusjärjestötason neuvottelemiin sopimuspaketteihin. Jyväskylän osastotkin menettivät itsenäistä määräysvaltaa, mutta tilalle tuli valtakunnallisten sopimusten mukanaan tuoma turvallisuus. Käytännössä osastojen tehtäväksi jäi jatkossa sopimusten hyväksyminen tai hylkääminen, muutosehdotusten esittäminen liitolle ja hyväksytyjen työehtosopimusten noudattamisen valvonta. Myös Jyväskylän puutyöläisosastot toimivat melko aktiivisesti ottamalla kantaa solmittavien sopimusten sisältöön ja lausumalla muutosehdotuksia. Tarpeen tullen ei säästely kritiikkiäkään, jos jokin sopimuksen kohta ei jäsenistöä erityisemmin miellyttänyt. 1940-luvun loppupuolisko tosin meni vielä uuden käytännön opetteluun, ja vasta seuraavalla vuosikymmenellä osastojen toiminta uudessa edunvalvontasysteemissä terävöityi. Osastojen luottamusmiehet olivat kuitenkin heti alusta pitäen työpaikoilla paljon vartijoina.²⁴

Vuoden 1947 jälkeen inflatorinen kehitys alkoi lopulta rauhoittua ja talouselämäkin sitä kautta vähitellen vakautua. Myös Jyväskylän puutyöläisten palkkaliikkeet vähenivät eikä tarvetta lakkoiluun ollut. Jatkossa palkkauskeskustelut pulpahtivat kuitenkin aina ajoittain esille. Esimerkiksi syksyllä 1947 puuseppien osastossa vaadittiin, että järjestäytyneiden työntekijöiden palkka- ja työehdot pitäisi olla paremmin turvattu kuin järjestäytymättömien, joiden nähtiin ratsastavan juuri järjestäytyneiden saavuttamien etujen kustannuksella. Puuseppien mielestä tilanteeseen tuli saada pikimmiten korjaus, joten asia esitettiin JAP:lle, jonka toivottiin välittävän viestin myös keskusjärjestötasolle. Vaikka asiaa käsiteltiin aina SAK:ta myöten, niin siitä huolimatta työehtosopimuslaki koski jatkossakin myös järjestäytymättömiä eikä tilanteeseen saatu osaston toivomaa korjausta.²⁵

Toinen osastoja vaivannut ongelma oli edelleen urakkajärjestelmä, joka aiheutti runsaasti keskustelua erityisesti vuosina 1948 ja 1949. Schaumanin tehtaitten eräillä osastoilla urakkapalkkoja pidettiin niin kehnoina, että miehet vaihtuivat tämän johdosta miltei päivittäin. Itse asiassa sotien jälkeen työntekijöiden vaihtuvuus Schaumanilla oli erittäin suuri, joinakin vuosina jopa noin 100 %, joten aivan turhaan ei työläiset valittelleet palkkojen pienuutta. Myös tehtaiden tuotanto kärsi jatkuvasta epävakaisuudesta, joten luottamusmiehiä kehoitettiin neuvottelemaan tehtaan johdon kanssa palkka-asiat kuntoon. Erityisen vaikeaksi

²³ Osasto 166:n yk:n ptk. 26.9.1946, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 159, 163–165.

²⁴ Vrt. Rintala 1998, s. 89–91.

²⁵ Osasto 35:n yk:n ptk. 21.9.1947; Rantanen 1974, s.162–164, JPAA, JyMA.

tilanne kehittyi kuitenkin jälleen alkuvuodesta 1949, jolloin mm. puutalotehtaal-la työnantaja laski yksipuolisesti urakkapalkkoja. Asia meni aina liittotasolle asti. Pitkien neuvottelujen jälkeen isännistö suostui lopulta tarkistamaan palkkaehtoja, mutta aivan sitä ei saavutettu, mitä alkuvaiheessa asetettiin tavoitteeksi. 1940-luvun lopulla ylimääräistä huolta aiheutti myös työtilaisuuksien väheneminen ja lisääntynyt työttömyys, jota oli jossain määrin paikallisissa puusepäntehtäimissä sekä Schaumanin puurakennetehtaalla.²⁶

Vaikka osastojen edunvalvonnassa palkkausasiat olivatkin keskeisiä sotien jälkeen, niin myös sosiaalipoliittisia uudistuksia pyrittiin tekemään. Esimerkiksi vuodesta 1946 alkaen yritettiin osasto 166:n ja 35:n yhteisvoimin ajaa läpi lapsiavustusta Schaumanin tehtailla työskenteleville työläisille, mutta isännistön näkemyksen mukaan siitä koituisi niin huomattavia kustannuksia, ettei pyyntöön voitu suostua. Neuvotteluja jatkettiin ja tukea haettiin myös Savonlinnan sekä Joensuun tehtaiden ammattiosastoilta, mutta ilmeisesti myönteistä ratkaisua ei yrityksistä huolimatta saatu aikaiseksi. Puutyöläisten tavoittelema lapsiavustusjärjestelmä toteutui kuitenkin vuonna 1948, jolloin säädettiin valtakunnallinen lapsilisälaki. Työpaikkojen luottamusmiehiä veloitettiin välittömästi huolehtimaan siitä, että avustukset tulivat ohjeiden mukaisesti maksetuiksi.²⁷

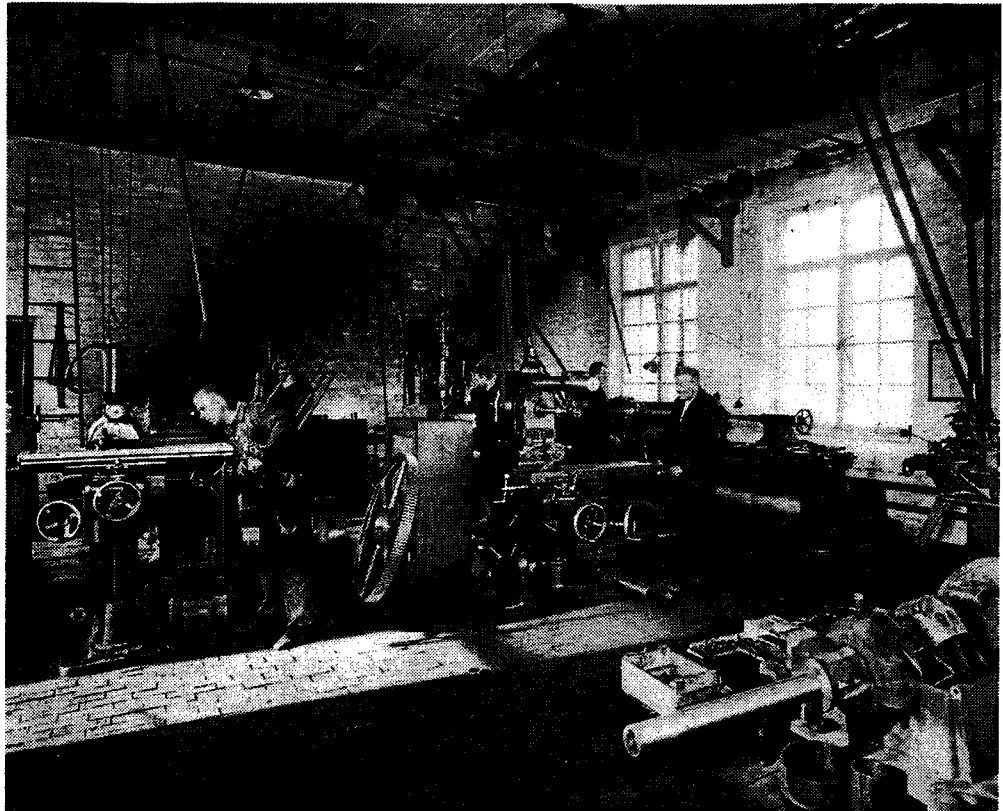
Myös työolosuhteisiin ja työturvallisuuteen yritettiin vaikuttaa entistä enemmän. Varsinkin lastu- ja pölynimureiden huonoon kuntoon sekä koneiden yleiseen turvallisuuteen jouduttiin puuttumaan aika usein. Työolosuhteisiin liittyneitä epäkohtia käsiteltiin sekä tuotantokomitean että osastojen kokouksissa. Sitkeiden neuvottelujen avulla astettaisiin parannuksia myös saatiin. Puuteollisuuden työpaikoilla ongelmana oli nimenomaan hienojakoinen pöly, johon kiinnitettiin huomiota erityisesti vuonna 1948. Pölyongelmaan palattiin uudelleen 1950-luvun alkupuolella, jolloin todettiin mm. Schaumanin puuseppäosastolla, että imurit olivat liian heikkotehoisia tai ajoittain täysin epäkunnossa. Puusepät vaativatkin erillisen pölylisän maksamista, johon tehtaalla johto ei meinannut suostua. Kiista ratkaistiin lopulta liittotasolla, ja vaikka korvauksia ilmeisesti saatiinkin, niin puuseppien mielestä annettu päätös jäi edelleen liian tulkinnanvaraiseksi. Ajoittain jouduttiin puuttumaan myös liima- ja kyllästemyrkyjen vaarallisuuteen sekä niiden aiheuttamiin terveyshaittoihin.²⁸

Kaiken kaikkiaan Jyväskylän puutyöläisosastoissa alkoi uudenlainen aikakausi sotien jälkeen, mikä näkyi parhaiten juuri vaikutusmahdollisuuksien lisääntymisenä, edunvalvonnan tehostumisena sekä yleisen aktiivisuuden ja järjestäytymisasteen selvänä nousuna. Yhdistyselämässä kontaktit lisääntyivät, ja samalla uskallettiin ottaa aikaisempaa selvästi ponneikkaampia kannanottoja myös liittotason ratkaisuihin, mikä tuli esille esimerkiksi vuonna 1946 pidetyssä SPL:n neljännessä edustajakokouksessa. Liittokokoukseen osasto 35:stä lähetettiin Juho Hämäläinen, joka toimi kokouksessa myös sihteerinä, sekä osasto 166:sta Pentti Salo ja Vieno Pasanen. Ennen kokousta nimenomaan osasto 166 vastusti ponneikkaasti metsä- ja uittotyöläisten erottamista SPL:stä, sillä pilkkomispuuhastelun nähtiin vain hajottavan voimia, joten liiton säilyttämistä yhtenäisenä pidettiin ainoana oikeana vaihtoehtona. Edustajakokouksen päätös tuli osastolle

²⁶ Osasto 35:n jk:n ptk. 15.2.1948, 28.9.1948 ja yk:n ptk. 17.10.1948, 20.2.1949, 17.4.1949, 28.4.1949, JPAA, JyMA. Ks. työntekijöiden vaihtuvuudesta tarkemmin Kainulainen 1996, s. 60. Sotien jälkeinen suuri työläisten vaihtuvuus johtui paitsi huonoista palkoista myös asuntopulasta, jota yhtiö pyrki helpottamaan mm. tukemalla voimakkaasti Tikan omakotialueen rakennustoimintaa.

²⁷ Osasto 166:n jatkovuosikokouksen ptk. 17.3.1946, yk:n ptk. 14.4.1946, 12.5.1946 sekä osasto 35:n yk:n ptk. 19.5.1946 ja 18.4.1948, JPAA, JyMA.

²⁸ Osasto 35:n yk:n ptk. 23.5.1948, 17.6.1951, 6.9.1951, 27.11.1951, 18.12.1955 ja tk:n ptk. 17.2.1951, JPAA, JyMA; Tyyne Konttisen haastattelu 20.2.1998.

Schaumanilla oli myös oma korjaamo, jossa kunnostettiin tehtailla rikkoutuneita koneita ja laitteita. Työympäristö oli melkoisen hurja, sillä koneiden käyttövoima saatiin lähes suojaamattomien hihnojen välityksellä. Ei siis ihme, jos työturvallisuudessa havaittuihin epäkohtiin jouduttiin puuttumaan melko usein. Kuva Schauman Wood Oy.

kuitenkin lopulta syvänä pettymyksenä, sillä metsä- ja uittotyöläiset erotettiin vanerityöläisten edustajien vastusteluista huolimatta omaksi ryhmäkseen. Kokouksen jälkeen osasto 166 tuomitsikin jyrkin sanoin SPL:n menettelyn pitäen sitä aivan turhana ja täysin käytännöllisen järjen vastaisena.²⁹

6.5. Riitasointuja ja lakkoilua vuosina 1949–1950

Suomen Puutyöväen liitolle vuosi 1949 oli vähällä muodostua hyvinkin kohtalo-kaaksi, sillä syyskesällä toimeenpantu lakko ja ristiriitainen edustajakokous oli johtaa koko liiton hajoamiseen. Taustalla vaikutti ammattiyhdistysliikkeessä voimistunut kommunistien ja sosiaalidemokraattien valtataistelu sekä keskinäiset suuntariidat, jotka olivat ennen muuta poliittisia. SKDL oli joutunut luopumaan hallitusvastuusta vuonna 1948, mikä merkitsi kommunistien vaikutusvallan vä-

²⁹ Osasto 35:n yk:n ptk. 19.4.1946; osasto 166:n alustavan vuosikokouksen ptk. 9.12.1945 ja 12.5.1946, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s.148–151.

henemistä poliittisella rintamalla. Tilannetta yritettiin paikata keskittämällä taistelu ay-liikkeeseen, jossa voimakkaalla oppositiopolitiikalle ja vuoden 1949 lakko-offensiivilla pyrittiin kohottamaan kommunistisen ammattiyhdistyksiin profiilia. Keinot olivat kuitenkin niin kyseenalaiset, että korpilakkoiluun syöllistyneet kommunistijohtoiset liitot, mm. Puutyöväen liitto, suljettiin hetkeksi kokonaan pois SAK:n jäsenyydestä. SPL:n piirissä lakon jälkiselvittelyjä jatkettiin vielä syksyn edustajakokouksessa.

Työmarkkinatilanteen kuumentumisesta saatiin esimakua jo vuonna 1948, jolloin käytiin mm. Arabian lakko. Samoihin aikoihin sotien jälkeiset suotuisat suhdanteet alkoivat taantua, ja tilalle tulivat vientivaikkeudet ja lisääntyvä työttömyys, mikä alkoi näkyä myös puuteollisuudessa. Jyväskylän puutyöläistenkin keskuudessa ilmeni merkkejä työtilaisuuksien vähenemisestä ja palkkojen alenuksista. Vielä alkuvuosi 1949 oli työmarkkinoilla kuitenkin rauhallinen, mutta varsinaiset hanat aukesivat kesällä, jolloin seitsemän kommunistista liittoa esitti lakkouhkavaatimuksen palkkojen korottamisesta. SAK vastasi palkka- ja hintaneuvoston kantaa myötäillen kuitenkin kieltävästi, joten varsinaisen lakkovyöryn puhkeamista jäätettiin odottamaan kireissä tunnelmissa. Keskikesän tietämissä Kemistä alkanut paikallinen taistelu palkkojen alennuksia vastaan huipentuikin nopeasti valtakunnalliseksi lakkoalloksi, joka tähtäsi poliittisten tavoitteiden ohella työväestön elintason parantamiseen. Välittömästi lakkotaistelujen puhjetua SAK:n johdosta vastannut sosiaalidemokraattien enemmistö kiirehti tuomitsemaan kommunistien aloittamat korpilakot keskusliiton sääntöjen ja voimassa olevien työehtosopimuksien vastaisina.³⁰

Puutyöväen liitto aloitti lakon vasta elokuun 20. päivänä, mutta siitä tuli alusta pitäen täydellinen katastrofi. Pelkästään lakkoon ryhtymisenkin oli jo hyvin kyseenalaista, sillä SPL:n piirissä suoritettussa jäsenäänestyksessä vain noin neljäsosa jäsenistöstä osallistui äänestykseen. Koska lakkotoimet olivat laittomia, niin osa osastoista ja jäsenistöstä kieltäytyi kokonaan äänestämästä. Äänestys kuitenkin suoritettiin, ja siinä lakon aloittamista kannatti 4231 ja vastusti 3389 puutyöläistä. Myös Jyväskylän puutyöntekijäin osasto 35 osallistui äänestykseen, jossa lakon aloittamista puolsi 55 ja vastusti 22 osaston jäsentä. Samalla hyväksyttiin liiton 50 000 markan avustus Kemin lakkolaisten tukemiseksi. Lakon aloittamista perusteltiin osasto 35:ssä puhtaasti talouspoliittisilla syillä, sillä jo ennen jäsenäänestystä osastossa oltiin sitä mieltä, että vuokrien ja hintojen kohoamisesta johtuen työläisten reaali-palkat olivat vajonneet niin alas, että palkankorotukset olivat enemmän kuin aiheellisia. Vaikka äänestystulosta voidaan pitää samalla poliittisen mielipiteen ilmauksena, niin sitä se ei välttämättä puuseppien kohdalla ollut, mikä selviää myös osaston lakon jälkeisesti kannanotoista. Osasto 166:n kokouksessa suoritettiin niin ikään äänestys, jossa lakon puolesta annettiin 34 ja vastaan 115 ääntä.³¹ Vanerityöläiset eivät siis liiemmin lämmenneet laittomista lakkopuhista.

Puualan lakosta muodostui lopulta lyhyt, sillä se päättyi jo kahden viikon kuluttua. Lakon aikana tosin käytiin kiivasta propagandasotaa kommunistien ja sosiaalidemokraattien välillä. Kommunistit syyttivät sosiaalidemokraatteja am-

³⁰ Mansner 1984, 305–311; Reuna 1985, s. 829–831.

³¹ Osasto 35:n yk:n ptk. 12.7.1949 ja 18.8.1949, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 169; Keski-suomalainen 22.8.1949.

Laverien valmistusta paikallisessa puusepänilikkeessä sotien jälkeen. Valok. Antti Pänkäläinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

mattiyhdistysliikkeen hajotuspuhista, ja sosiaalidemokraatit puolestaan väittivät kommunistien keinottelevan työväestön kustannuksella. Myös työnantajat osallistuiivat lehtien palstoilla käytyyn väittelyyn ja epäilivät kommunistisilla lakoilla tähdättävän koko maan talouden saattamiseen sekasortoon. Lakko-aallon vaikutukset jäivät kuitenkin pelättyä pienemmiksi, sillä esimerkiksi puuteollisuudessa lakkoon osallistui enintään 25 % liiton jäsenistä. Jyväskylässäkään lakkorintama ei ollut mitenkään yhtenäinen vaan lakkoalittiuteen vaikuttivat ilmeisesti lähinnä poliittiset intohimot. Useimmilla työpaikoilla töitä tehtiin aivan normaalisti, eikä esimerkiksi Schaumanin tuotanto juurikaan häiriintynyt lakon aikana. Varsinaisia lakkoasioitakaan ei käsitelty ainakaan osasto 35:n kokouksissa, mikä kertoo matalan profiilin linjasta ja poliittisten ristiriitojen pysymisestä taka-alalla.³²

Puutyöväen liitto joutui lopettamaan lakon 5.9. lähes tuloksettomana. Palkanalennuksilta sentään vältyttiin, mutta muutoin lakko oli liitolle suuri arvovaltatappio, olihan SAK erottanut SPL:n uhkauksensa mukaisesti keskusjärjestön jäsenyydestä. Harkitsematon lakkointoilu oli lisäksi vaarantanut koko sopimuskäytännön. Myös työpaikoilla ja osastoissa lakon vaikutukset tuntuivat pitkään, sillä eräillä paikkakunnilla työnantajat vainosivat lakkoon osallistuneita ay-aktiiveja, uhkasivat sosiaalisten etujen kaventamisella tai kieltäytyivät jopa ottamasta takai-

³² Mansner 1984, s. 312–313; vrt. Schybergson 1983 a, s. 262–263; ks. myös Keski-suomalainen 31.8.1949 ja 5.9.1949.

sin töihin. Jyväskylässäkin oli merkkejä tämän suuntaisesti toiminnasta, sillä osasto 35 joutui tiedottamaan liitolle, että kaikkien paikkakunnan puutyöläisten työsuhteita ei ollut palautettu syyskesän lakon johdosta. Paljonkaan ei osaston jäseniä lohduttanut tieto siitä, että liitto maksoi työttömäksi joutuneille pientä boikottiaivustusta. Pikemminkin puusepät olivat todella hurjana, ja uhkasivat jopa liitosta eroamisella. Nimenomaan SPL:n kommunistijohdon lakon aikainen menettely tuomittiin jyrkin sanoin. Samassa yhteydessä vaadittiin mm. liiton jäsensuhteiden pikaista palauttamista SAK:oon, ja keväällä suoritettussa liiton edustajakokousvaaleissa ilmenneiden vaalivilppien selvittämistä.³³ Lakon jälkeisistä kannanotoista onkin havaittavissa selviä sympatioita sosiaalidemokratian suuntaan, kannatettiinhan alunperinkin osasto 35:ssä lakon aloittamista enemmän taloudellisten kuin poliittisten näkökohtien perusteella. Kommunisteilla ei siis ollut mitenkään erityisen vahvaa asemaa osastossa.

Vuoden 1949 tappiollisen lakon jälkeen kokoonnuttiin lokakuussa SPL:n edustajakokoukseen, josta muodostui odotetusti hyvin myrskyisä yhteenotto sosiaalidemokraattien ja kommunistien välillä. Riitasoinnut olivat alkuun niin voimakkaat, että liitto oli vähällä revetä liitoksistaan. Vasta kolmantena kokouspäivänä päästiin samalle aaltopituudelle, jotta varsinaiseen asialistaan voitiin käydä käsiksi. Osasto 35:stä paikalla kokouksessa oli Alex Hämäläinen. Sosiaalidemokraateilla oli kokouksessa etulyöntiasema, sillä olihan täysin fiaskoksi osoittanut lakko vielä hyvin muistissa. Itse kokouksessa kommunistien enemmistöryhmälle annettiin paheksumislause epäonnistuneesta lakosta, ja sosiaalidemokraatit ottivat nyt vuorostaan liiton ohjaket käsiinsä. Samalla päätettiin ryhtyä viipymättä toimenpiteisiin, jotta jäsensuhteet SAK:oon saataisiin palautettua ja työehtosopimukset jälleen solmittua. Kalvavat suuntariidat takasivat sen, että kokouksen anti jäi muutoin perin köyhäksi. Myös poliittiset ristiriidat jäivät kokouksen jälkeen edelleen kytämään.³⁴

Puutyöväen liiton uusi sosiaalidemokraattinen johto ei pystynyt, yrityksistään huolimatta, rauhoittamaan levotonta työmarkkinatilannetta, vaan uuteen lakoon ajaututtiin jo vuonna 1950. Hallitus kumosi jo keväällä voimassa olleen palkkasäännöstelypäätöksen ja poisti indeksisidonnaisuuden. Tämän jälkeen SPL irtisanoi mekaanisen puuteollisuuden ja puuseppäalan työehtosopimukset sekä päätti pyrkiä uusiin. Tehtävästä tuli kuitenkin paljon odotettua vaikeampi, eikä työnantajajärjestöjen kanssa käydyissä pitkällisissä neuvotteluissa tapahtunut juurikaan edistystä. Tilanteen laukaisemiseksi SAK antoi lopulta yleislakko-varoituksen toukokuussa, jonka pelottamana keskusjärjestötasolla saatiin nopeasti solmituksi ns. F-sopimus, joka takasi palkkoihin 15 % korotuksen.

Puuteollisuudessa neuvotteluja jatkettiin tämän jälkeen sitkeästi työnantajaliiton kanssa, mutta ansiotason siirtäminen työehtosopimusten määräykseen ei johtanut tulokseen, joten neuvottelut jouduttiin katkaisemaan hyödyttömänä elokuun puolivälissä. Hieman tämän jälkeen SPL antoi uhkavaatimuksen, mutta neuvottelukontaktiin ei kuitenkaan enää päästy. Lakko alkoi lopulta koko maan raskaan puuteollisuuden piirissä 8. päivänä syyskuuta. Syyskuun puoliväliin mennessä lakossa oli jo noin 100 000 työläistä, sillä metallimiehet olivat

³³ Osasto 35:n vuosikokouksen ptk. 22.1.1950 ja osaston omat toimitteet syksy 1949, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 169–170; vrt. myös Lehtonen – Sjöblom – Telin 1988, s. 124.

³⁴ Reuna 1985, s. 843–852.

aloittaneet oman lakkonsa samasta syystä jo elokuussa. Puuteollisuuden lakkoon otti osaa yhteensä noin 26 000 työläistä, joista puolet oli järjestäytyneitä. Lakosta muodostuikin suomalaisen puuteollisuuden historian siihen mennessä suurin voimannäyte. Tällä kertaa lakkorintama myös piti eikä rikkuruutta sanottavammin ilmennyt. Vuoden 1949 lakkoon verrattuna tilanne oli sikäläkin erilainen, että nyt sosiaalidemokraatit ja kommunistit seisoivat lujassa rintamassa yhteisen asian puolesta eikä suuntaristiriidat päässeet sanottavammin häiritsemään lakkotaistelua.³⁵

Jyväskylässä lakkorintama, johon liittyi välittömästi yli 1100 puutyöläistä, muodostui myös alusta asti hyvin tiiviiksi. Käytännössä koko Schaumanin tehdas oli lakossa lukuunottamatta huonekalu- ja puuseppäalaa, jota lakko ei koskenut. Osasto 35 oli antanut jo lakon alkaessa kehotuksen pidättäytyä lakonalaisista töistä. Puutyöläisten muodostama yhteinen lakkotoimikunta valvoi kehotuksen noudattamista erittäin tarkasti. Lakon aikana järjestettiin Luonaispuistossa useita kokouksia, joissa yritettiin valaa uskoa työtaistelun voitolliseen läpiviemiseen. Parhaimmillan kokouksiin osallistui useita satoja lakkolaisia, joita tuettiin mm. elintarvike- ja lakkoavustuksin. Lisäksi osasto 35:ssä ja 166:ssa kerättiin lahjakortteja ja vapaaehtoisia avustuksia, joita jaettiin myös järjestäytymättömille, sillä rintaman kestävyys oli elinehto lakon onnistumiselle. Liiton taholta tukitoiminta jäi vajavaiseksi heikon taloudellisen tilanteen vuoksi, vaikka skandinaavisilta veljesjärjestöiltä saatiinkin tuntuvaa taloudellista tukea. Myös osasto 35 kantoi kortensa kekoon lahjoittamalla varoistaan 5 000 markkaa valtakunnalliselle raskaan puuteollisuuden lakkotoimikunnalle ja saman verran paikallisiin avustuksiin. Solidaarisen yhteistoiminnan avulla lakkorintama pysyikin Jyväskylässä loppuun asti lähes 100 prosenttisena. Yleisesti ottaen lakko sujui muutenkin Keski-Suomessa rauhallisesti, joskin muutamia mielenosoituskulkueita järjestettiin sopimusneuvottelujen vauhdittamiseksi.³⁶

Vuoden 1950 lakko päättyi lopulta 20. päivänä syyskuuta kestätyään tasan kuusi viikkoa. SAK oli tosin joutunut antamaan jo toisen yleislakkovaroituksen vuoden sisällä, ennen kuin ns. A-sopimus saatiin solmituksi. Liiton tavoitteet eivät täysin toteutuneet, mutta nyt saatiin joka tapauksessa työehtosopimukset jälleen voimaan. Merkittävimmät parannukset koskivat sairausajan palkkausta ja uuden indeksitakuun myöntämistä. Jäsenkunnassa uusi sopimus herätti ristiriitaisia tunteita eikä kaikkein radikaaleimmissa osastoissa korotuksia pidetty riittävinä. Liitolla ei ollut kuitenkaan paljon vaihtoehtoja, sillä lakon loppuaikoina rintama osoitti luhistumisen merkkejä ja SPL:lle alkoi suorastaan sadella vaatimuksia työtaistelun pikaisesta lopettamisesta.³⁷ Myös Jyväskylän puutyöläiset ottivat tiedon lakon loppumisesta vastaan ilmeisen huojentuneina, eikä uusia sopimuksia jälkikäteen liiemmin arvosteltu. Paluu työpaikoillekin tapahtui säntillisessä järjestyksessä. Sen sijaan lakon vaikutukset tuntuivat puutyöläisten kukkarossa vielä pitkään eikä osastojen taloudellisella tilanteellakaan voitu kehuskella. Esimerkiksi osasto 35:n rahavarat hupenivat työtaistelun myötä niin, että vuoden 1950 joulujuhlat peruttiin ja sanomalehti-ilmoituksia karsittiin.

³⁵ Alanen 1956, s. 180–181.

³⁶ Osasto 35:n yk:n ptk. 10.9.1950 ja jk:n ptk esim. 18.9.1950, 29.9.1950, 2.10.1950, 15.10.1950, 25.10.1950 sekä 1.11.1950; os. 35:n ja 166:n lakkoavustusta saaneet, JPAA, JyMA. Ks. myös Keski-Suomen Työ esim. 12.9.1950, 16.9.1950, 26.9.1950 ja 12.10.1950.

³⁷ Reuna 1985, s. 885–890.

6.6. Työehtosopimukset ja osatyöttömyys puhuttavat vakauttamiskaudella

Työmarkkinoiden levottomuudet rauhoittuvat vuoden 1950 jälkeen. Palkkasäänöstelyä ryhdyttiin nyt tosissaan purkamaan ja toisaalta lyömään jarrua inflatoriselle kehitykselle. Toukokuussa 1951 sovittiin ensin linnarauhasta ja myöhemmin syksyllä tasapaino-ohjelmasta, jolla määriteltiin hinta- ja palkkapolitiikan päälinjat aina yleislakkoon saakka. Tasapaino-ohjelmalla inflaatio saatiinkin kuriin jäädyttämällä hintojen ja palkkojen kilpajuoksu. Vuosien 1951–1955 vakauttamistoimia tukivat myös suotuisat työehtosopimukset ja suhdanteet sekä hyvä työrauha. Palkansaajien mielialoja rauhoittivat puolestaan elintason ja reaaliansioiden tasainen nousu sekä SAK:n harjoittama solidaarinen palkkapolitiikka.³⁸

Vakauttamiskausi näkyi myös Jyväskylän puutyöntekijäin osasto 35:ssä, jonka toiminta alkoi asettua vähitellen vakiintuneisiin uomiinsa. Sotien jälkeiset runsaat palkkaliikkeet ja vuosikymmenen vaihteen lakot olivat takana päin, joten nyt oli aika hieman hengähtää. Uusiin palkkaliikkeisiin ei ollut tarvetta ryhtyä. Edunvalvonnassakin voitiin hieman löysätä nyörejä liittotason suuntaan, mutta edelleen pidettiin paikallistasolla tiukasti huolta erityisesti työehtosopimusten muutosesityksistä, palkkapolitiikan oikeudenmukaisuudesta ja työllisyystilanteen

Huonekaluosaston työntekijät sonnustautuneet kuvaan Schaumanin lautatarhalla vuonna 1951. Kuva Simo Jokinen.

³⁸ Mansner 1984, s. 388–389.

turvaamisesta. Tilanne oli oletettavasti hyvin samanlainen osasto 166:n kohdalla, mutta vanerityöläisten edesottamusten tarkastelun tekee mahdolliseksi lähdemateriaalin lähes täydellinen puuttuminen aina vuoteen 1956 saakka.

1950-luvun alkupuolella osasto 35:ssä vakiintui tavaksi esittää liitolle muutosehdotuksia uusia työehtosopimuksia silmällä pitäen. Samalla työehtosopimuskäytännöstä alettiin keskustella osaston kokouksissa aikaisempaa selvästi aktiivisemmin. Erityisesti kiinnitettiin huomiota työehtosopimusten sisältöön ja pykälien selkeyteen, sillä osastossa oli huomattu, että työnantajat yrittävät käyttää porsaanreikiä "aina viimeistä piirtoa myöten hyväkseen". Esimerkiksi vuoden 1952 työehtosopimusta osasto esitti muutettavaksi siten, että kaikki tulkinnanvaraiset kohdat tuli poistaa, ja vastaavasti mm. luottamusmiehen tehtävät ja oikeudet piti määritellä riittävän tarkasti. Huomiota kiinnitettiin jälleen myös urakkapalkkaukseen, jonka tuli osaston mielestä olla samasta työstä vähintään 30 % parempi kuin tavallisen tuntityöläisen palkka. Lisäksi kannatettiin ammattiosastojen edustajien lähettämistä asiantuntijoina varsinaisiin työehtosopimusneuvotteluihin, jotta kentän ääni tulisi riittävän hyvin kuuluviin. Asiassa mentiinkin jopa niin pitkälle, että osasto valitsi neuvottelijaksi Juho Hämäläisen. Ilmeisesti Hämäläisen palveluksia ei vielä tuolloin tarvittu, mutta jo helmikuussa 1955 Helsingin työväentalolla pidettyyn SPL:n työehtosopimuksia koskevaan neuvottelukokoukseen lähetettiin asiapitoisin evästyksin Veikko Mäkeläinen ja Matti

Osasto 35:n kokous Jyväskylän työväentalon c-salissa vuonna 1953. Pöydän ääressä sihteeri Simo Jokinen (vas.) ja puheenjohtaja Ville Paananen. Kuva Simo Jokinen.

Onkinen. Näinä vuosina myös työpaikkojen luottamusmiehet alkoivat suhtautua työehtosopimuksiin entistä valveutuneemmin, sillä uudet pykälät vaativat erityistä tarkkuutta. Osasto vastasikin viime kädessä siitä, että työntekijäin edut ja oikeudet tulivat työpaikalla riittävän tarkoin turvattua.

Valtakunnallisiin sopimuksiin ja niiden valvontaan yritettiin siis vaikuttaa kaikin käytettävissä olevin keinoin, mutta samalla pyrittiin neuvottelemaan myös erillis-sopimuksista paikallisten työnantajien mm. Schaumanin kanssa. Isännistön kanssa käyty normaali kädenvääntö oli sekä osastolle että luottamusmiehille arkipäivää, mutta mitään suurempia hankaluuksia ei näytä olleen – paitsi vuonna 1955. Tällöin jouduttiin Schaumanin huonekaluosastoa koskevan sopimuksen kanssa niin ahtaalle, että osasto harkitsi jopa uhkavaatimuksen jättämistä ja lakon aloittamista. Työnantaja taipui kuitenkin työläisten vaatimuksiin, tosin vain päivää ennen uhkavaatimuksen täytäntöönpanoa. Tavallisesti paikalliset sopimukset toivat työntekijöille lisäetuja, varsinkin jos ne olivat riittävän yksityiskohtaisesti määritelty. Niinpä osastossa ruvettiin hyvin pian vaatimaan kaikki sopimukset kirjallisena, sillä suulliset lupaukset osoittautuivat usein liian epäluotettaviksi.³⁹

Kaiken kaikkiaan vakauttamiskauden ilmapiiri työehtosopimusjärjestelmiseen takasi sen, että osasto 35 saattoi harjoittaa melko levollista edunvalvontaa eikä tarvetta äkkijyrkkiin toimenpiteisiin ollut. Tosin vuonna 1951 jouduttiin kahteen otteeseen puuttumaan Schaumanin puuseppä- ja huonekaluosastoilla ilmenneisiin urakkapalkkauksen epäkohtiin. Tammikuussa 1951 työnantaja yritti teettää lisätöitä ilman asianmukaista korvausta. Osasto kehoittikin jäseniään kieltäytymään tällaisista pakkourakoista. Saman vuoden marraskuussa oviosaston työntekijät valittivat, etteivät he pääse työehtosopimuksen mukaisiin urakkapalkkoihin. Tämän vuoksi osasto päätti pyytää liiton selvitysmiehen paikalle. Samalla oltiin valmiit myös ryhtymään työehtosopimusten mukaisiin järeämpiin vastatoimiin, mikäli isännistö alkaisi boikotoida oviosaston työntekijöitä syntyneen palkkariidan johdosta.⁴⁰ Ilmeisesti selvitysmies hoiti leiviskänsä lopulta melko hyvin, sillä minkäänlaisiin jatkotoimenpiteisiin ei ollut aihetta. Pieni episodi osoitti samalla, että puutyöläiset tunsivat työehtosopimusten pykälät ja osasivat niitä myös hyödyntää. Tiukan paikan tullen oli hyvä olla takataskussa jotain konkreettista, mihin tarpeen vaatiessa oli mahdollista myös turvautua.

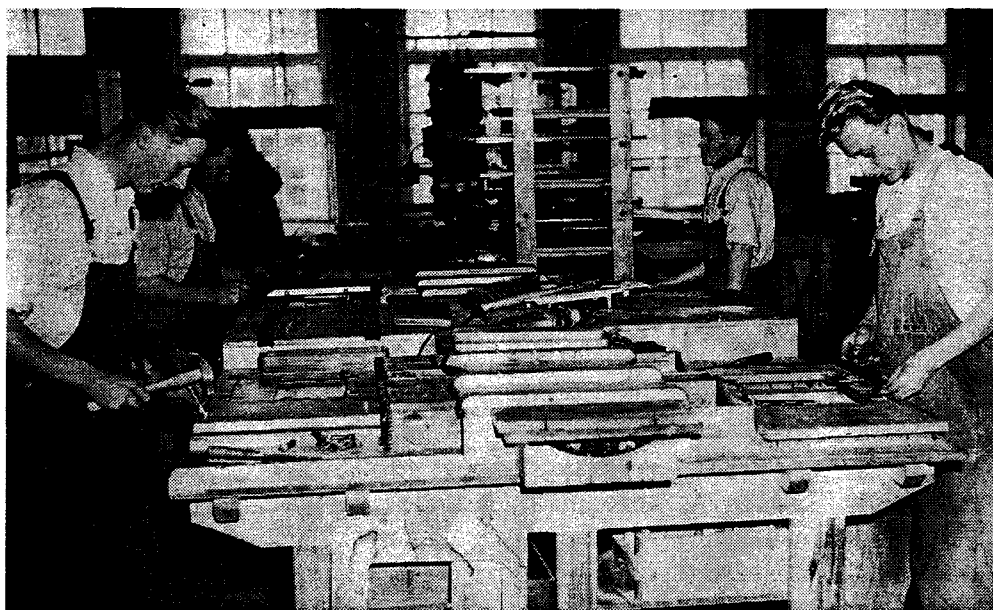
Palkkasuhteet eivät kuitenkaan muodostuneet mitenkään erityisen ongelmalliseksi, eikä osaston tarvinnut niihin ennen yleislakkoa juurikaan puuttua. Ainoastaan vuonna 1953 koettiin paniikin omaisia hetkiä, kun työnantajat alkoivat lomauttaa työntekijöitä ja laskea palkkoja. Syynä oli lähinnä Korean korkeasuhdanteen vaihtuminen matalasuhdanteeksi, jonka myötä puuteollisuuden työnantajat, mm. Schauman, vähensivät työvoimaa, lyhensivät työviikkoa ja järjestelivät muutenkin osatyöllisyyttä. Tilanne oli Jyväskylässä sikäli poikkeuksellinen, että sotien jälkeen puutyöläisten työllisyys oli ollut jatkuvasti verrattain hyvä. Alkuvuodesta 1953 tapahtui jyrkkä käänne, jonka myötä osatyöttömyyttä alkoi esiintyä paikallisissa puusepäntörmäyksissä. Jo helmikuun alussa Schaumanin puurakennetehtaalla siirryttiin kolmipäiväiseen työviikkoon, jonka vuoksi osasto

³⁹ Osasto 35:n tk:n ptk. 14.1.1952, 17.2.1952 ja yk:n ptk. esim 21.1.1955, 6.2.1955, 6.3.1955, 13.9.1955, 26.2.1956. JPAA, JyMA.

⁴⁰ Osasto 35:n vuosikokouksen ptk. 28.1.1951 ja yk:n ptk. 27.11.1951, JPAA, JyMA.

lähestyi työnantajaa kirjeellä, jossa todettiin isännistön ryhtyneen liian hätäisesti "näin ankariin toimenpiteisiin". Osasto toivoikin, että tehtaalla ryhdyttäisiin valmistamaan uusia korvaavia tuotteita, ja tätä kautta saataisiin jälleen pidempiä työviikkoja työntekijöille. Puutyöläisten mielestä lomautuksia tuli välttää viimeiseen asti, mutta jos niihin jouduttaisiin menemään, niin "olisi syytä sosiaalisia menetelmiä noudattaen lomauttaa ensiksi sellaiset rouvat joiden aviomies on ansiollisessa työssä".⁴¹ Tiettyyn solidaarisuuteen siis pyrittiin, mutta toisaalta miespuolisten työntekijöiden lomautuksista ei puhuttu yhtään mitään.

Kevään kuluessa lomautukset ja urakkapalkkojen alennukset puhuttivat edelleen. Toukokuussa todettiin puuseppäosastolla urakkahintojen laskeneen peräti 10 %. Erityisesti ompelukoneiden puuosien valmistuksessa oli ongelmia, minkä johdosta työnantaja uhkasi lomautuksilla ja lopputileillä. Myös muissa puuseppäliikkeissä oli vaikeuksia, sillä ainakin Helnolla oli työntekijöiden työviikkoa lyhennetty. Osasto kääntyikin SPL:n puoleen ja pyysi liiton asiamiehen selvittämään tilannetta. Neuvotteluja käytiin pitkin kesää mm. ylityönjohtaja A. Laholan kanssa. Syksyllä liiton edustaja Rekola totesi, että tilanne Schaumanilla ei ollut sinänsä poikkeuksellinen, vaan lomautuksia ja palkkojen alentamisia oli ollut koko maassa. Rekolan sanat eivät kuitenkaan paljon lohduttaneet, sillä vielä elokuussa puuseppäosastolla tiputettiin kaikkien työntekijöiden palkkaluokkia, mikä laski kauttaaltaan puuseppiä elintaso. Osasto oli vallitsevassa tilanteessa melko voimaton eikä voinut muuta kuin paheksua tilannetta ja pyytää uusia

Tikka-ompelukonepöytien heloittajia Schaumanin huonekaluosastolla vuonna 1954. Ensimmäinen pari oikealta vasemmalle Simo Jokinen ja Lennart Tiilikka sekä Onni Järvinen ja Vanne Tamminen. Kuva Simo Jokinen.

⁴¹ Osasto 35:n yk:n ptk. 12.2.1953, JPAA, JyMA; Alanen 1956, s. 185–186.

palkkaluetteloita nähtäväksi. Neuvotteluita pyrittiin kuitenkin jatkamaan. Marraskuussa tilanne näytti jo hieman toiveikkaammalta, sillä työnantaja oli luvannut tarkistaa urakkapalkkoja niiden työntekijöiden kohdalta, jotka olivat joutuneet kärsimään lomautuksista ja palkkojen alennuksista kohtuuttoman paljon.⁴²

Vuoden 1954 kuluessa osatyöttömyys alkoi lopullisesti helpottaa eikä palkkarintamallaan tarvinnut ryhtyä tämän jälkeen sen suurempiin toimenpiteisiin. Osaston jäsenet saivat keskittyä levollisin mielin työntekoon. Vakauttamistoi-
menpiteet ja keskitetty työehtosopimuskäytäntö pitivät työmarkkinat rauhallise-
na aina suurlakkoon saakka.

6.7. Valistustyötä ja viihdykettä

Sotien jälkeen ryhdyttiin Jyväskylän osasto 35:ssä ja 166:ssa kiinnittämään huomiota entistä tarmokkaammin jäsenistön opillisiin ja sivistyksellisiin tarpeisiin. Valistustyön ohella pyöritettiin edelleen jo hyvin tutuksi tullutta harrastustoimintaa, josta vastasivat lähinnä osastojen omat huvitoimikunnat. Osastojen toiminnan vilkastumisen myötä myös huvitoimikuntien työskentelyyn yritettiin puhalttaa uutta henkeä. Esimerkiksi osasto 35:n sihteeri Heimo Holopainen esitti vuoden 1946 toimintakertomuksessa toivomuksen, että puuseppi-
en huvitoiminta saataisiin ”kaikilta kohdiltaan entistä ripeämmäksi ja tulokselli-
semmaksi”. Samalla Holopainen peräänkuulutti aktiivisempia ja innostuneem-
pia huvitoimikunnan jäseniä.⁴³

Puutyöläisten keskuudessa kaivattua aktiviteettia alkoi vähitellen löytyä, mistä kertoo mm. se, että osastot aloittivat jo jonkin aikaa suunnitteluasteella olleen opintokerhotoiminnan. Vuonna 1945 osasto 35 perusti oman opintokerhon, ja osasto 166 liittyi puolestaan samoihin aikoihin metallityöväen opintokerhoon. Kumpikin osasto avusti kerhotoimintaa antamalla varoistaan 500 markkaa opintotyön tukemiseen. Osasto 35 lähetti lisäksi R. Ikosen opinto-ohjaajakursseille. Alkuinnostuksen jälkeen kummankin osaston kerhotoiminta alkoi kuitenkin takellella. Ilmeisesti jäsenistön kiinnostus oli odotettua laimeampaa, sillä jo vuonna 1947 osasto 35 katsoi parhaimmaksi liittyä samaan kerhoon yhdessä nahka- ja jalkinetyöntekijöiden kanssa. Vähitellen puutyöläisten opintopyrkimykset lamaantuivat täysin. Vasta vuonna 1955 osasto 166 elvytti oman kerhonsa henkiin. Sitä vastoin osasto 35:ssä hankkeet kerhon pystyttämiseksi eivät vielä tässä vaiheessa johtaneet alkua pidemmälle. Sen sijaan kumpainkin osasto perusti keväällä 1957 oman naisjaoston, jonka toiminta muodostui alusta pitäen selvästi opintokerhoharrastusta vilkkaammaksi. Hyvin pian naisjaostojen toiminnasta tulikin eräs tärkeä osa puutyöläisten harrastustoimintaa.⁴⁴

Vaikka opintokerhotoiminta ei ottanutkaan tuulta purjeisiinsa odotetulla tavalla, niin SAK:n ja SPL:n ammattiyhdistötoimintaa käsitteleville kursseille ja valistus-
päiville osastojen jäsenillä riitti kiinnostusta. Ainakin osasto 35:n luottamusmie-
hiä, sihteereitä ja rahastonhoitajia kurssitettiin melko ahkerasti, mutta myös

⁴² Osasto 35:n yk:n ptk. 21.5.1953, 29.5.1953, 9.8.1953, 31.8.1953 ja tk:n ptk. 2.11.1953; Rantanen 1974, 179–180, JPAA, JyMA

⁴³ Osasto 35:n toimintakertomus 1946, JPAA, JyMA.

⁴⁴ Osasto 35:n yk:n ptk. 28.10.1945, 19.4.1945, 19.5.1945, 1.11.1946, 21.9.1947, 3.3.1957 ja naisjaoston perustavan kokouksen ptk. 9.3.1957 sekä toimintakertomus 1954; osasto 166:n yk:n ptk. 28.10.1945, 9.12.1945, 16.10.1955, 31.3.1957, 16.6.1957, 8.8.1957 ja saapuneet kirjeet 16.6.1957, JPAA, JyMA.

Herman Lassin työntekijöitä lähdössä vuonna 1954 tutustumiskäynnille juuri valmistuneeseen Keski-Suomen keskussairaalaan. Lassin liike toimitti sairaalalle osan kalusteista. Kuva Pauli Kymäläinen.

muilla ay-aktiiveilla oli mahdollisuus kouluttaa itseään yhdistystoiminnan periaatteita ja niksejä valaisevissaluentotilaisuuksissa. Erityisesti naiset olivat aktiivisia osallistumaan SPL:n heitä varten järjestämille neuvottelupäiville, joita pidettiin mm. Kiljavan ammattiyhdistysopistolla. Myös erilaiset kesäloimakurssit kiinnostivat. Lähinnä valistustyön innoittamina osallistuttiin myös Työn Juhliin ja ammatillisen valistusviikon rientoihin, mutta ei kuitenkaan enää läheskään niin aktiivisesti kuin 1930-luvulla.⁴⁵

Varsinainen huvitoiminta pitäytyi tutuissa kuvioissa, sillä illanvietot, tanssit ja retket olivat edelleen ohjelmistossa. Aktiivisuuden ollessa huipussaan järjestettiin vuoden sisällä useita eri illanviettoja ja tanssi-iltamia. Ennätys taisi tulla vuonna 1946, jolloin osasto 35 organisoiperäti kuudet eri tanssit. Sen sijaan retkeilytoiminta oli aika vähäistä, eivätkä kaikki suunnitellut hankkeet edes toteutuneet toivotulla tavalla. Esimerkiksi 1949 puusepät kaavailivat kesäretkeä Lahteen, mutta suunnitelmat tyssäsivät siihen, ettei Schaumanilta saatu laivaa lainaksi. Seuraava yritys tehtiin vuonna 1954, jolloin Lahden retki saatiin onnistuneesti suoritettua. Vierailivatpa lahtelaiset puusepät vuorostaan samana vuonna vielä Jyväskylässä. Pidempiäkin reissuja tehtiin, joskin pääasiassa yksittäisten jäsenten toimesta. Vuonna 1954 osasto 35:n puheenjohtaja Ville Paananen matkusti

⁴⁵ Osasto 35:n tk:n ptk. 26.9.1946, 10.4.1954, 28.9.1955 ja yk:n ptk. 21.9.1947, 17.4.1949, 5.6.1955, 26.2.1956, 3.3.1957; osasto 166:n yk:n ptk. 13.11.1955, JPAA, JyMA.

SPL:n lähetystön mukana Neuvostoliiton puutyöläisten vieraaksi, joille osasto lahjoitti Paanasen välityksellä teoksen Jyväskylä sanoin ja kuvin.⁴⁶

Aika ajoin osallistuttiin myös puutyöväen liittojuhliille ja retkeilypäiville. Mahdollisuuksien mukaan osastot 166 ja 35 matkustivat juhlapaikalle samalla kyydillä. Vuonna 1956 Jyväskylässä pidettiin kunniakkaasti SPL:n 25-vuotis liittojuhla, jonka järjestelyt osastot hoitivat yhteisvoimin. Osastoissa riittikin kiirettä koko kevään ajaksi, mutta yritys palkittiin, sillä 23.–24.6. pidetyt juhlallisuuudet sujivat loistavasti. Juhlatoimikunnan puheenjohtajana toimi Taisto Pyykkö osasto 166:sta. Ohjelma oli monipuolinen ja sisälsi esimerkiksi liiton puheenjohtaja Aimo O. Anttilan sekä SAK:n pääsihteeri Olavi Lindblomin puheet, yli 2000 hengen juhlakulkueen ja osastojen toimikuntien välisen viestijuoksun. Varsinaisessa pääjuhlassa jaettiin mm. SPL:n kultaisia ansiomerkkejä osastojen vanhoille veteraaneille. Eräs odotetuimpia ohjelmakohtia oli kuitenkin illanvietto, joka sisälsi jo perinteeksi muodostuneet lavatanssit.⁴⁷

Sotien jälkeen osasto 35:ssä laitettiin vireille myös eräs mielenkiintoinen hanke: oman kesänviettopaikan hankkiminen. Ilmeisesti ajatusta oli kypsytelty jo pidempään, mutta vasta marraskuussa 1948 ryhdyttiin puuhaan tosissaan. Johtokunnan tehtäväksi tuli etsiä tontti mahdollisimman miellyttävältä ja ihanteelliselta paikalta ja esittää tätä sitten yleiselle kokoukselle. Johtokunta pistikin töpinäksi, sillä jo helmikuussa 1949 käytiin katsomassa Säynäsalon suunnalla sijainnutta rantatonttia. Paikka osoittautui kuitenkin tarkemman syynäämisen jälkeen täysin kelvottomaksi mm. vesiperäisyytensä vuoksi. Niinpä ostoajatuksesta luovuttiin, ja päätettiin katsoa sopivampaa paikkaa.⁴⁸ Kesähuvilaan suhtauduttiin ilmeisen vakavasti, sillä sopivan paikan löytämiseen hupeni vielä seuraavat parikymmentä vuotta. Ilmeisesti etsintä ei ollut kuitenkaan kovin intensiivistä, sillä mökkiasia painui pitkiksi ajoiksi unholaan, mutta pulpahti aina välillä keskusteluihin. Joka tapauksessa suunta oli käynyt selväksi – lisää viihdykettä jäsenistölle.

6.8. Puutyöläiset yleislakossa vuonna 1956

Kevään 1956 yleislakko oli työväenliikkeelle suuri voimannäyte siitä huolimatta, että osalle työläisistä lakon alkaminen tuli lopulta täytenä yllätyksenä. SAK oli joutunut jo vuosina 1950–1954 peräti kolmeen eri otteeseen jättämään yleislakkovaroituksen, mutta saanut joka kerta tahtonsa läpi ennen uhkavaatimuksen toimeenpanoa. Tällä kertaa lakkoaseen käyttö kuitenkin toteutui. Lakon taustalla vaikutti sotien jälkeinen työmarkkinapolitiikka ja säännöstelytalous, mutta lakkovyöryn laukaisi lopulta maataloustulosta muodostunut kiista. Sodanjälkeinen työmarkkinapolitiikka oli perustunut lähinnä etujärjestöjen kykyyn painostaa talouselämässä laajoja säännöstelyvaltuuksia käyttävää valtiovaltaa. SAK oli saavuttanut tässä taistelussa vahvan aseman, jota poliittisen oikeiston taholta pyrittiin heiluttamaan. Eduskunnan oikeisto-oppositio saikin vuoden 1955 lo-

⁴⁶ Osasto 35:n yk:n ptk. 17.4.1949 ja jk:n ptk. 15.7.1949 sekä toimintakertomukset esim. 1946 ja 1954, JPAA, JyMA.

⁴⁷ Osasto 35:n yk:n ptk. 20.4.1947, 21.5.1953 ja vuosikokouksen ptk. 29.1.1956 sekä jk:n 5.2.1956, 10.6.1956, toimintakertomus 1956, JPAA, JyMA; ks. myös Reuna 1985, s. 1038–1041.

⁴⁸ Osasto 35:n yk:n ptk. 17.10.1948 ja jk:n ptk. 31.1.1949, JPAA, JyMA.

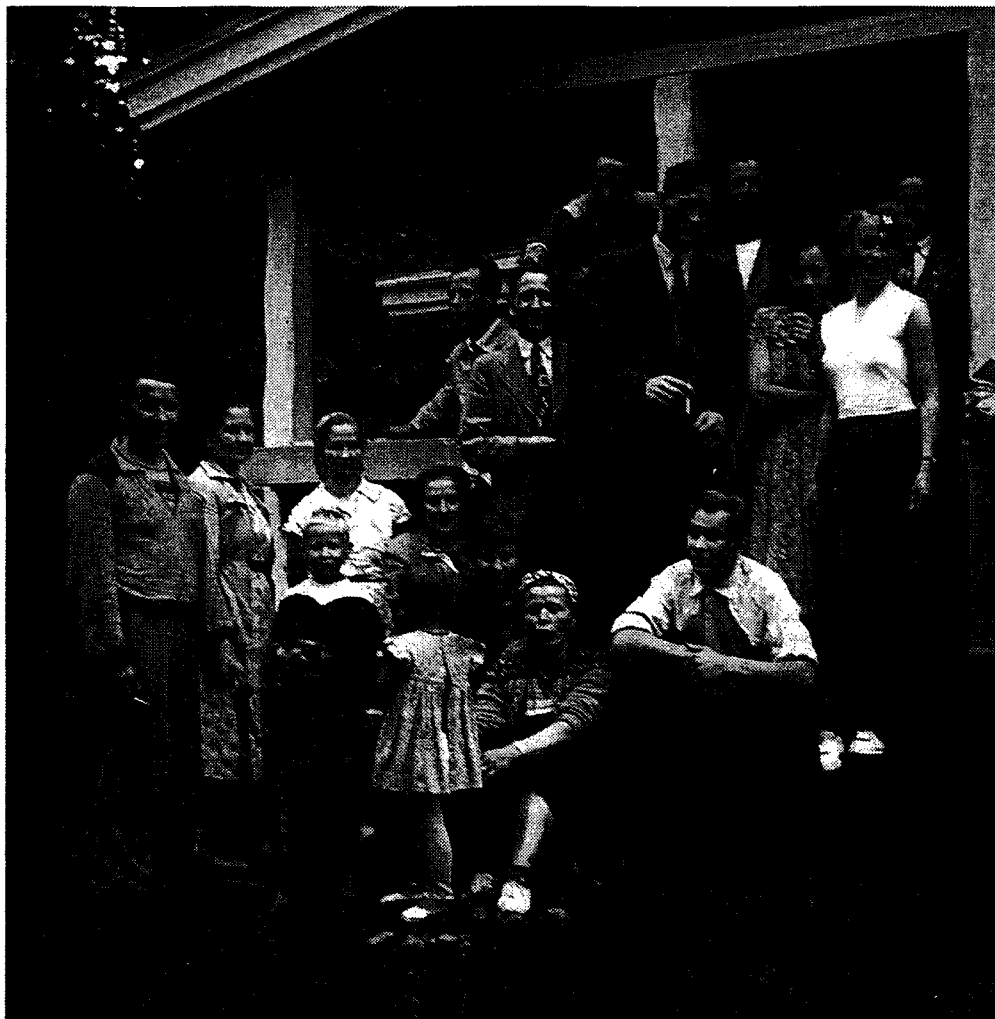

Osasto 35 alkoi sotien jälkeen etsimään jäsenilleen sopivaa kesänviettopaikkaa. Riittävän tilavaa ja edullista rantatonttia oli kuitenkin vaikea löytää. Niinpä puutyöläiset vierailivat ahkerasti Schaumanin omistamalla kesähuivilla Martinniemessä, jota yhtiön työntekijät saivat melko vapaasti käyttää. Kuva Urho Ottelin.

pulla ajettua läpi ns. valtalain kumoutumisen, jolla valtion palkka- ja hintasäännöstelyvaltuudet purettiin. Samalla SAK:n painostuskeinot vähenivät ratkaisevasti. Etujärjestöjen ristikkäiset pyrkimykset johtivat pian työmarkkinatilanteen kiristymiseen.

Valtalain kumoutumisen jälkeen maataloustuottajien järjestö MTK näki kauan kaipaamansa tilaisuuden tulleen, ja nosti elintarvikkeiden hintoja. SAK vastusti jyrkästi hinnankorotuksia ja vaati kompensatiota, jolla elinkustannusten nousu korvattaisiin työntekijöille. Korotusvaatimukseksi asetettiin 12 markkaa tunnilta, jota vaadittiin kaikille työntekijöille. STK:n kanssa käydyistä neuvotteluista huolimatta sopimukseen ei päästy, eikä hallituksella ollut konsteja vaikuttaa lukkiutuneeseen tilanteeseen. Työnantajat olivat siis tällä kertaa päättäneet ottaa lakon vastaan. Kun SAK:aan ei perääntynyt uhkavaatimuksestaan, alkoi yleislakko 1.3.1956, jolloin liki puoli miljoonaa työläistä lopetti työnsä lähes yhtäaikaisesti.⁴⁹

⁴⁹ Reuna 1985, s. 944–947, Mansner 1984, s. 425–428.

Osasto 35:n jäseniä lomailmassa Martinniemessä vuonna 1953. Kuva Simo Jokinen.

Työläiset kokosivat rivinsä nopeasti ehyeksi ja yhtenäiseksi eikä suurempaa lakkorikkuruutta esiintynyt. Myös Jyväskylän Schaumanin tehtailla ja paikallisissa puusepäntuotoksissa löytiin hankat naulaan lakon ajaksi. Osastot 166 ja 35 muodostivat yhteisen lakkotoimikunnan, joka toimi JAP:n keskuslakkotoimikunnan alaisuudessa. Lähes päivittäin puutyöläiset kokoontuivat Jyväskylän työväentalolle, jossa käsiteltiin lakkoon liittyneitä asioita. Erityisesti avustointiaan kiinnitettiin huomiota, jota pohdittiin paljon myös osastojen omissa kokouksissa. Lakon aikana avustuksia kerättiin osastojen jäsenten tukemiseksi erilaisilla hyväntekeväisyyslistoilla ja jaettiin mm. Osuuskauppa Mäki-Matin ostokortteja pahimmassa hädässä oleville. Lakkolaisia tuettiin myös osastojen omista varoista. Esimerkiksi osasto 166 lahjoitti 10 000 markkaa paikallisille ruuanjakelupis-

teille. Paikalliset avustuslautakunnat pyrkivät huolehtimaan myös järjestäytymättömien tarpeista, mutta osastojen varoista heitä ei tuettu.⁵⁰

Lakon aikana ei suurempia kahnauksia esiintynyt. Schaumanin lakkotoimikunta joutui tosin puuttumaan rikkuritapauksiin, sillä mm. Schaumanille yritettiin ajaa lakko-ohjeiden vastaisesti raskaita tukkuormia. Myös Schaumanin puutarhalla tehtiin lakonalaisia töitä. Paikallisista puusepäniikkeistä annettiin varoitus ainakin Hienopuulle, sillä myös siellä työskenneltiin rikkurivoimin. Työnantajat kävivät lakon johdosta ilmeisen lämpöisinä ja pari yhteenottoakin tapahtui, joista toinen näyteltiin Schaumanilla ja toinen Helno Oy:ssä. Melkoiseksi pakkaukseksi osoittautui mm. Helnon työnjohtaja Noronen, joka oli hyökännyt tulistuksissaan liikkeen luottamusmies Aarre Jussilan päälle ja ladellut samalla hävyttömyyksiä. Tapahtuman vuoksi lakkotoimikunta antoi Noroselle vakavan varoituksen ja saattoi asian myös keskuslakkotoimikunnan tietoon. Lakon aikana järjestystä valvoi Schaumanin tehtaille ja tärkeimmille työpaikoille pystytetty lakkovartio. Yleisesti ottaen lakkokuri puutyöläisten keskuudessa kuitenkin säilyi eikä työläisten välisiä yhteenottoja tapahtunut. Sen sijaan ns. bensiinisota sai räikeitä muotoja myös Jyväskylässä, jossa lakkolaiset yrittivät estää polttoaineen luvottoman jakelun. Aivan lakon loppupäivinä tunnelmat rupesivat muutenkin kiristymään. Esimerkiksi 18.3. Jyväskylän linja-autoasemalla tapahtui välikohtaus, jossa poliisi hajotti pampuilla ja konepistooleilla uhaten lakkolaisten joukon. Työläisten aikomuksena oli ollut estää rikkurivoimin liikennöivien autojen matkanteko.⁵¹

Jyväskylässä lakon aikaista joukkovoiman tunnetta pidettiin yllä mm. osallistumalla JAP:n keskuslakkotoimikunnan organisoimiin tiedotus- ja mielenosoituskokouksiin, jotka järjestettiin pääsääntöisesti Kauppatorilla. Luonnollisesti myös puutyöläiset ottivat osaa suuriin massatapahtumiin, joissa valettiin uskoa lakkorintaman pitävyyteen. Esimerkiksi 16.3. järjestettiin suuri valtakunnallinen mielenosoituspäivä, johon Jyväskylässä osallistui yli 10 000 henkeä. Myös puutyöläiset olivat mukana itse puhetilaisuudessa sekä noin 5000 ay-työläisen kulkueessa, jossa osasto 35:n lippua kantoi Väinö Saikkonen ja vastaavasti osasto 166:n kunniatehtävästä vastasi Unto Koivu. Suuren mielenosoituspäivän tiedotustilaisuudessa puhui itse SAK:n valistussihteeri Toivo Anttila, joka mainitsi mm., että taistelussa ei ollut kyse vain markoista ja prosenteista vaan koko ammattiyhdistysliikkeen olemassaolosta Suomessa. Tämän vuoksi alkuperäisistä vaatimuksista oli pidettävä kiinni tinkimättömästi.⁵²

Neuvottelut lakon lopettamiseksi alkoivat edistyä varsinaisesti vasta valtakunnallisen mielenosoituspäivän jälkeen. 19.3. pidetyssä Schaumanin lakkotoimikunnan kokouksessa puheenjohtaja Tauno Pennanen ilmoitti, että lakon loppuminen on näköpiirissä. Samassa kokouksessa Matti Onkinen lausui, että lakkotoimikunta oli onnistunut tehtävässään hyvin ja pitänyt lakkotilanteen täysin hallinnassaan. Yleislakko loppuikin jo seuraavana päivänä kestätyään yhteensä 19 päivää. Työtaistelu päättyi voitollisesti, sillä SAK:n tavoitteena ollut 12 markan yleiskorotus saavutettiin. Lakon jälkeen osastot 35 ja 166 jakoivat jäsenilleen SAK:n myöntämiä lakkoavustuksia. Koska avustukset olivat rajallisia, päätettiin

⁵⁰ Schaumanin lakkotoimikunnan pöytäkirjat 1.–19.3.1956; osasto 35:n tk:n ptk. esim. 11.3.1956, 15.3.1956, 19.3.1956, 25.3.1956 ja 28.3.1956; osasto 166:n tk:n ptk. esim. 15.3.1956, 16.3.1956 ja yk:n ptk. 17.3.1956, JPAA, JyMA.

⁵¹ Schaumanin lakkotoimikunnan pöytäkirjat 1.–19.3.1956; osasto 35:n lehtileikkeet sis. Palkkatyöläinen (Jyväskylän painos) esim. 7.3.1956, 9.3.1956, 13.3.1956, 18.3.1956 ja 19.3.1956, JPAA, JyMA.

⁵² Osasto 35:n tk:n ptk. 15.3.1956; osasto 166:n tk:n ptk. 16.3.1956; osasto 35:n lehtileikkeet sis. Palkkatyöläinen 17.3.1956, JPAA, JyMA.

Schaumanilaisia yleislakon aikaan vuonna 1956. Kulkue lähdössä mielenosoitusmarssille. Lipunkantajina Urho Ottelin (oik.) ja Kaarlo Kokkonen. Kuva Urho Ottelin.

kummassakin osastossa tehdä jako siten, että suurperheelliset ja vaikeimmassa taloudellisessa ahdingossa olleet saivat eniten. Suurtaistelun vuoksi liittojen talous oli kuitenkin joutunut niin kovalle koetukselle, että esimerkiksi SPL:n piirissä vain noin 25 % jäsenistöstä sai lopulta avustuksia. Jyväskylän osastoissaan tukea ei riittänyt kaikille halukkaille.⁵³

Suurlakkoa seurannut voitonriemu oli kuitenkin ennenaikainen, sillä hallituksen teollisuudelle lupaamat verohelpotukset tiesivät valtiolle tulomenetyksiä, joita jatkossa paikattiin korottamalla muita veroja ja maksuja. Tämä merkitsi puolestaan hintojen kohoamista, joten kierre oli jälleen valmis. Elinkustannukset lähtivät taas kiivaaseen nousuun. Viimeistään syksyllä oltiin ay-liikkeessä tilanteessa, jossa yleislakon saavutukset oli pakko julistaa menetetyiksi. Vuoden 1956 lopulla osasto 166 lähetti SAK:lle ja SPL:lle kirjeet, joissa vaadittiin pikaisia toimia hintojen nousun pysäyttämiseksi. Samalla esitettiin, että palkat tuli tarkistaa hintoja vastaavalle kannalle. Osaston jäseniä huolestutti myös syksyn aikana lisääntynyt työttömyys, sillä olihan mm. Schaumanin sahalla juuri irtisanottu suuri määrä työntekijöitä. SAK:n ja sen liittojen asema oli kuitenkin vaikea eikä vaatimusta täyskompensaatiosta kyetty ajamaan läpi. Tilannetta hankaloitti lisäksi huomattavasti se, että etujärjestöjen kiista oikeaoppisesta talouspoliittisesta linjasta jatkui edelleen kiivaana.⁵⁴

⁵³ Schaumanin lakkotoimikunnan ptk. 19.3.1956; osasto 35:n tk:n ptk. 25.3.1956 ja 5.4.1956 sekä osasto 166:n tk:n ptk. 21.3.1956 ja 25.3.1956, JPAA, JyMA.

⁵⁴ Osasto 166:n yk:n ptk. 18.11.1956 ja 2.12.1956, JPAA, JyMA; Reuna 1985, s. 948, 953–964.

7. Hajaannuksen kautta yhteiseen osastoon (v. 1956–1968)

7.1. Ammattiyhdistysliike hajaannuksen tiellä

Sosiaalidemokraattien keskinäiset erimielisyydet eri järjestöissä alkoivat lisääntyä yleislakon jälkeen, mutta riidan siemenet olivat alkaneet itää puolueessa jo vuonna 1955. SDP:n sisäinen hajoaminen vaikutti ratkaisevasti myös ammattiyhdistysliikkeen hajaannukseen. Hajaannukselle ei voida löytää yhtä selvää syytä vaan se oli monien eri tekijöiden summa. Merkittävään rooliin nousivat eräiden henkilöiden mm. Väinö Leskisen ja Emil Skogin johtamien ryhmittymien näkemyserot sekä toisilleen vastakkaiset pyrkimykset.

Sotien jälkeen SAK:n poliittinen painoarvo oli kasvanut ja järjestön johto pyrki lisäämään sitä entisestään tavoittelemalla vaikutusvaltaa myös itse puolueen päätöksenteossa. Erityisesti Emil Skogin mukaan nimetty SDP:n skogilainen suuntaus kannatti juuri ammatillisen ja poliittisen työväenliikkeen läheisiä suhteita. Sen sijaan toisella puolella olivat ns. leskisläiset, jotka korostivat puolueen vahvaa asemaa ja ylivertaisuutta suhteessa ay-liikkeeseen ja muihin työväenjärjestöihin nähden. Skogilaiset olivat selvästi vasemmistolaisempia ja luokkahenkisempiä kuin leskisläiset, jotka edustivat puhtaasti sosiaalidemokraattista oikeistoa ja vastustivat samalla läheistä yhteistyötä kommunistien kanssa. Näiden kahden suuntauksen ristiriidat kärjistyivät ay-liikkeessä ja puolueessa ratkaisevasti yleislakon aikana sekä heti sen jälkeen.¹

Väinö Tanner ja muut leskisläiset pitivät jo koko yleislakon aloittamista suurena virheenä sekä arvostelivat SAK:n johdon yleislakon jälkeistä täyskompensaatioon tähtäävää talouspolitiikkaa. Myös eräissä ammattiliitoissa SAK:n toimenpiteitä vastustettiin sekä vaadittiin liitoille suurempaa liikkuvaa ja itsenäisyyttä. Sen sijaan skogilaiset antoivat tukensa keskusjärjestön harjoittamalle talouspoliittiselle linjalle. 1950-luvun loppupuolen suhdannetaantuma, lisääntynyt työttömyys ja reaaliansioiden lasku heikensivät kuitenkin ay-liikkeen vaikutusmahdollisuuksia, joten SAK:n oli lopulta luovuttava täyskompensaatiodesta ja eräistä muista keskeisimmistä työmarkkinapoliittisista vaatimuksistaan. Tiukka keskusjärjestökeskeisyys syvensi samalla riitaisuuksia ja johti eräiden liittojen asteittaiseen irtautumiseen keskusjärjestöstä jo vuoden 1957 aikana. Seuraavana vuonna liittotason tyytymättömyys vain lisääntyi ja eromiset jatkuivat. Samoihin aikoihin SDP:n johtoporras alkoi jakaantua yhä selvemmin kahtia, ja pian erimielisyydet levisivät koko ammatillisen ja poliittisen työväenliikkeen jäsenkuntaan. Ryhmittymisen myötä ristiriitojen sovitteluyritykset olivat entistä vaikeammin toteutettavissa.²

Suomen Puutyöväen liitto oli yksi niistä liitoista, jonka johto asettui yleislakon

¹ Valkonen 1989, s. 49–50; Rintala 1998, s. 108–109.

² Sama.

jälkimainingeissa leskisläisten rintamaan. Oppositioasetelmista arvosteltiin mm. skogilaisten hallitseman SAK:n yleislakon jälkeistä talouspolitiikkaa. SPL:n ja keskusjärjestön välit olivat muutenkin alkaneet kiristyä erityisesti yleislakon seurauksena syntyneen lakkuavustuskiistan johdosta. SPL piti yleislakkoa puolustus-taisteluna, jonka mukaisesti se katsoi lakkoavustukset oikeutetuiksi. SAK:ssa lakko nähtiin ennemminkin hyökkäystaisteluksi, joten keskusjärjestö kieltäytyi sääntöihinsä vedoten avustusten maksamisesta liitoille. Kiistasta muodostui lopulta niin kuuma peruna, että se johti jopa SPL:n ja SAK:n jäsen-suhteiden hetkelliseen keskeytymiseen. Taustalla vaikuttivat selvästi myös poliittiset näkökohdat, joten avustuskiista oli sittenkin enemmän tai vähemmän muodollinen syy jäsen-suhteiden katkeamiseen. Joka tapauksessa vuoden 1957 lopulla SPL jäädytti ensin jäsenmaksunsa SAK:lle ja vuoden vaihteen jälkeen vetäytyi kokonaan pois keskusjärjestön jäsenyydestä.³

Jyväskylän puutyöntekijäin osasto 35:ssä sekä vaneri- ja sahatyöväen osasto 166:ssa hämmästeltiin SPL:n hajotustoimia, joiden tulkittiin olevan vahingollisia koko ammattiyhdistysliikkeen yhtenäisyydelle. Esimerkiksi osasto 166:ssa liiton eroamispäätöstä arvosteltiin jyrkästi ja vaadittiin puolueriitojen jättämistä ay-toiminnan ulkopuolelle. Samalla kehoitettiin liittoa keskittymään hajotustoimien sijasta puutyöläisten etujen ajamiseen ja elintason laskun sekä työttömyyden torjuntaan. Vanerityöläiset vaativat myös liittoa hoitamaan rästiin jääneet jäsenmaksut SAK:lle. Osasto 35:ssä otettiin aivan vastaavanlainen kanta tapahtumiin ja päätettiin keskeyttää vuoden 1958 alusta jäsenmaksujen tilitykset liitolle, kunnes epäselvyydet saadaan selvitettyä. Puutyöntekijäin osastossa korostettiin myös sitä, että eri poliittisia mielipidesuuntia edustavien työväenlehtien tulisi olla, juuri ay-liikkeen yhtenäisyyden säilyttämisen tähden, mieluummin rakentavalla kuin repivällä kannalla. SAK:n ja SPL:n toivottiinkin selvittävän erimielisyytensä mahdollisimman pikaisesti.⁴

Osastot antoivat siis varauksettoman tukensa SAK:n yhtenäisyyden ja ay-liikkeen eheyden puolesta. Yhdistystoiminnalle haitallinen politikointi tuomittiin jyrkästi, vaikka samalla myös SPL:n johdon ja liiton sosiaalidemokraattisen oikeiston ns. leskisläisten toimintaa arvosteltiin. Jyväskylän osastojen sympatiat kallistuivatkin enemmän vasemmalle eli skogilaisten takana olleen SAK:n suuntaan. Poliittisten intohimojen sävyttämälle tielle ei kuitenkaan haluttu ryhtyä vaan yhtenäisyyden säilyttämistä pidettiin kaikkein tärkeimpänä tavoitteena. Tilanne oli kuitenkin todella kiperä, mistä kertoo myös se, että SAK järjesti keväällä 1958 kaksi SPL:n osastojen neuvottelukokousta, joissa SAK:lle myötmieliset osastot harkitsivat jopa uuden puutyöläisten liiton perustamista keskusjärjestön suojiin. Maaliskuussa pidetyssä ensimmäisessä kokouksessa oli osasto 35:stä paikalla Ville Paananen ja 166:sta Yrjö Kähkönen, joten Jyväskylän puutyöläisten lojaalisuus SAK:lle oli koko ajan selviö. Myös seuraavaan kokoukseen lähetettiin edustajat, mutta osasto 166:ssa kolme henkeä jätti ennen kokousta vastalauseen, jossa annettiin tuki SPL:n toimille ja esitettiin, että uuden liiton perustamishankkeet hajoittaisivat aivan suotta puutyöläisten yhteisrintaman. Mielipide erojakin siis oli, mutta jäsenten väliset näkemuserot eivät muo-

³ Reuna 1985, s.953–959, 972–976.

⁴ Osasto 166:n yk:n ptk. 15.12.1957, tk:n ptk. 16.2.1958; os. 35:n tk:n ptk. 12.1.1958, yk:n ptk. 19.1.1958, JPAA, JyMA.

dostuneet lopulta suureksi kompastuskiveksi, sillä perustamisneuvottelut eivät johtaneet tulokseen. SAK:n aloittama rinnakkaisliittohanke kaatui kommunistien vastustukseen ja skogilaisten keskinäisiin epäselvyyksiin.⁵

SAK ja SPL saivat neuvoteltua jäsensuhteensa kuntoon kesään 1958 mennessä, mikä tiesi molemmille riitapukareille edullista hengähdystaukoa. Linna-rahasta tuli kuitenkin väkinäinen, eivätkä suhteet enää lämmenneet luottamuksellisiksi. Myös muissa liitoissa käytiin kiivaita eheytyzneuvotteluja jäsensuhteiden palauttamisesta SAK:oon, ja vuoden 1959 aikana tapahtuikin edistystä jonkin verran. Puoluekiistan vuoksi tehtävä oli kuitenkin erittäin vaikea, eikä tilannetta helpottanut yhtään se, että leskisläisten hallitsemasta SDP:stä erotetut, tai eronneet, opposition edustajat perustivat toukokuussa 1959 oman puolueen, Työväen ja Pienviljelijöiden Sosialidemokraattisen Liiton (TPSL). Ammattiyhdistysrintamalla sekavuutta lisäsi toisaalta myös leskisläisten perustama Ammattiliittojen Yhteistyöjärjestö (AYJ), johon oli jo syksyllä 1958 liittynyt seitsemän ammattiliittoa. AYJ oli tarkoitettu SAK:n toiminnan vastapainoksi, ja siitä tulikin myöhemmin uuden keskusjärjestön aihio. SAK:n hajoaminen alkoi näyttää yhä väistämättömämmältä.⁶

7.2. Työpaikkatasollakin riittää vaikeuksia

Jos ammattiyhdistysliikkeen hajaannus nostatti karvat pystyyn osastoissa, niin samaa voi sanoa vuosien 1957–1958 taloudellisesta lamasta, joka seurannaisvaikutuksineen aiheutti melkoista hammasten kiristelyä Schaumanin eri työpaikkaosastoilla. Nämä kaksi asiaa yhdessä herättivätkin selvästi eniten keskustelua Jyväskylän puutyöläisten keskuudessa 1950-luvun lopulla. Tuskin oli kunnolla selvitty yleislakon jälkilaskusta, kun reaaliensiot laskivat jälleen kautta linjan siten, että ne painuivat vuonna 1958 lähes vuoden 1951 tasolle. Vasta vuonna 1961 ne kipusivat uudelleen yleislakkoa edeltäneelle tasolle. Saman aikaisesti lama toi mukanaan suuren joukkotyöttömyyden, mikä näkyi myös Schaumanilla työajan lyhennyksinä ja pakkolomina. Työnantaja perusteli leikkauksia menekki- vaikeuksilla, mutta tosiasiaa syksyllä 1957 suoritettu 39 prosentin devalvointi käänsi suhdanteet niin hyvään myötätuuleen, että yhtiön liikevaihto kasvoi huomattavasti juuri vuosikymmenen viimeisinä vuosina.⁷ Osasto 35:n ja 166:n painostuskeinot olivat vallitsevissa olosuhteissa vähäiset, eivätkä esimerkiksi isännistön kanssa käydyt palkkaneuvottelut sujuneet olleenkaan odotetulla tavalla. Tilanne alkoi helpottaa vähitellen vuoden 1959 aikana.

Erityisen vaikeaksi muodostui vuosi 1958, jolloin työtilanne Schaumanilla näytti ajoittain hyvin huolestuttavalta. Osasto 35:n ja 166:n jäsenistön keskuudessa osatyöttömyys ja työviikon lyhennykset olivat yleisiä, eikä suoranaisia pakkolomautuksiakaan voitu välttää. Esimerkiksi huonekaluosastolla tilanne oli niin huono, että elokuussa pääluottamusmies U. Koivu joutui ikäväkseen toteamaan, että työläisiä tullaan pakkolomauttamaan siten, että vuoroin ollaan kaksi

⁵ Osasto 35:n vuosikokouksen ptk. 19.1.1958; osasto 166:n yk:n ptk. 16.2.1958 ja 11.5.1958, JPAA, JyMA; Reuna 1985, s. 977–979, 982–990.

⁶ Reuna 1985, s. 990–999.

⁷ Suomen työväenliikkeen historia 1976, s. 328–331; Schybergson 1983 a, s. 274–276.

viikkoa työssä ja sen jälkeen toiset kaksi pakkolomalla. Osastot evästivätkin luottamusmiehiään ryhtymään neuvotteluihin tilanteen korjaamiseksi. Syyskuussa saapui jo lohdullisempia uutisia, sillä isännistö oli luvannut teettää mm. työttömyystöitä ja ryhtyä laajentamaan hiljan perustettua lastulevytehdasta. Myös tilauskanta oli jälleen elpymään päin, tosin liiton edustaja Survonen oli jo keväällä selittänyt, että työnantajat suurentelevat vientivaikeuksiaan, jotka eivät ole läheskään niin suuret kuin isännistö uskottelee.⁸

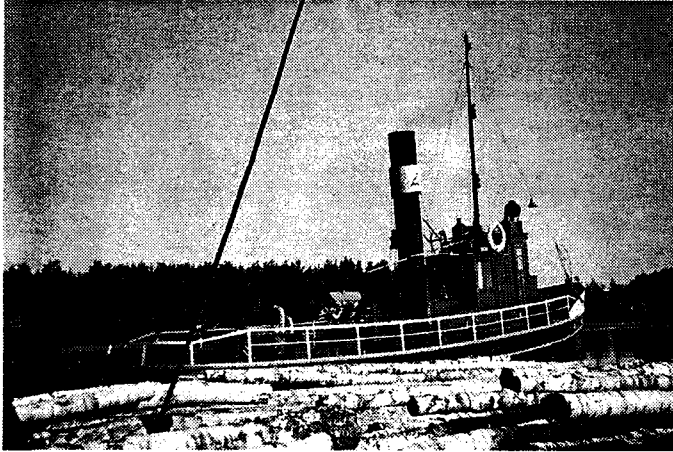
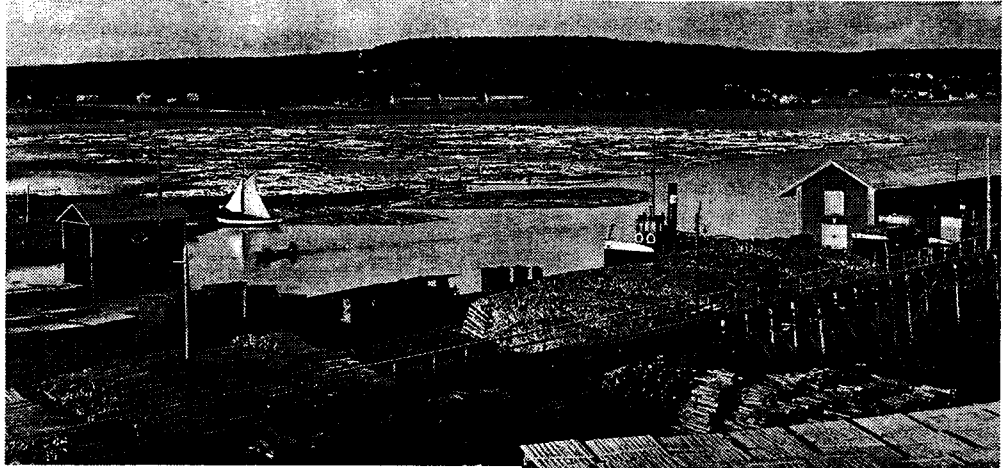
Todellisesta hädästä kertoo myös se, että osasto 166 lähetti lokakuussa 1958 valituskirjelmän itse presidentille, valtionvarainministerille ja eduskuntaryhmille, jossa paheksuttiin hallituksen talouspolitiikkaa ja vaadittiin samalla hintavyöryn pysäyttämistä sekä työläisten elintason kohentamista. Saman sisältöinen nootti välitettiin seuraavana vuonna myös SAK:n ja SPL:n tietoon, jotta nämä ryhtyisivät toimenpiteisiin työläisten etujen turvaamiseksi. Osasto 166 oli edunvalvonnessa muutenkin aktiivinen 1950-luvun lopulla, sillä se moitti mm. liittoa siitä, että tämä ei riittävän tehokkaasti ottanut huomioon osastojen työehtosopimuksiin esittämiä muutoksia, vaan solmitut sopimukset olivat luvattoman epämääräisiä ja tulkinnanvaraisia. Esimerkiksi osasto 166:n sihteeri Hilja Rajala valitteli toistuvasti vuosikertomuksissa sitä, että työpaikkaosastoilla joudutaan vuoden mittaan käymään melkoista kädenvääntöä sopimusten pykälistä työnantajien kanssa. Työehtosopimusten sisällölliset epäselvyydet aiheuttivatkin ajoittain todellisia yhteenottoja isännistön ja osaston edustajien välillä, kuten vuonna 1959, jolloin johtoporras rikkoi sopimusta vuorotöiden osalta. Osasto valmistautui ajamaan asiaa jopa oikeudellista tietä, mutta ilmeisesti riita saatiin kuitenkin neuvotteluja jälkeen sovittua, sillä oikeustoimiin ei ryhdytty. Toinen kiistelyn aihe oli työehtosopimusten mukainen palkkaus, jota työnantaja yritti aika ajoin laistaa. Varsinkin matalasuhdanteeseen vedoten työnantajat pyrkivät mieluusti alentamaan palkkoja ja tinkimään uusista korotuksista, mikä näkyi myös Jyväskylän osastoissa siinä, että palkkaneuvottelut sujuivat aika nihkeästi juuri 1950-luvun lopun lamavuosina.⁹

Työpaikoilla vaikeudet tuntuivat erityisen raskailta myös siitä syystä, että vuosina 1958 ja 1960 käytiin Schaumanin tehtaiden sähkömiesten useita viikkoja kestäneet työtaistelut. Tehtaiden sähkönjakelun häiriintyminen vaikeutti tuotantoa, minkä johdosta useilla osastoilla työt seisahtuivat lakkojen ajaksi. Työnseisaukset tuntuivat myös puutyöläisten palkkapussissa. Osasto 35:n ja 166:n jäsenet olivat kuitenkin lojaaleja sähkömiesten vaatimuksille, vaikka lakon aikaiset pakkolomat eivät olleetkaan jäsenien mieleen. Vuonna 1958 tilanne oli sikäläkin hankala, että laman vuoksi puutyöläisiä oli jo muutenkin työttömänä. Kevään 1958 lakko kesti kolmisen viikkoa ja ratkesi vasta sitkeiden neuvottelujen jälkeen. Lakon jälkeen liitto avusti osastojen jäseniä, jotka saivat lahjoituksia myös muilta puutyöläisosastoilta. Kahta vuotta myöhemmin sähkötyöläisten työtaistelu uusiutui ja kesti tällä erää hieman pidempään. Sanomalehti Keski-suomalainen ennusti jopa 500 työntekijän joutuvan parinkymmenen lakkolaisen vuoksi lomautetuksi, mutta todellisuudessa määrä ei ollut lopulta läheskään näin korkea.¹⁰

⁸ Osasto 35:n tk:n ptk. 6.3.1958, yk:n ptk. 8.8.1958 ja 31.8.1958; osasto 166:n yk:n ptk. 16.2.1958, 30.3.1958, 27.4.1958, 30.7.1958 ja 14.9.1958 sekä toimintakertomus 1958, JPAA, JyMA.

⁹ Osasto 166:n yk:n ptk. esim. 26.10.1958, 14.6.1958, 6.9.1958 ja tk:n ptk. 3.3.1958, 27.4.1958 sekä toimintakertomukset 1957–59, JPAA, JyMA.

¹⁰ Osasto 166:n yk:n ptk. 9.1.1958, vuosikokouksen ptk. 26.1.1958, tk:n ptk. 16.2.1958 ja 3.3.1958; osasto 35:n ja 166:n yhteisen kokouksen ptk. 24.4.1960 ja sekalaiset luettolot kevät 1960, JPAA, JyMA; Ks. myös Työn Voima 5.1.1958 ja 21.1.1958 sekä Keski-suomalainen 15.4.1960 ja 17.4.1960.

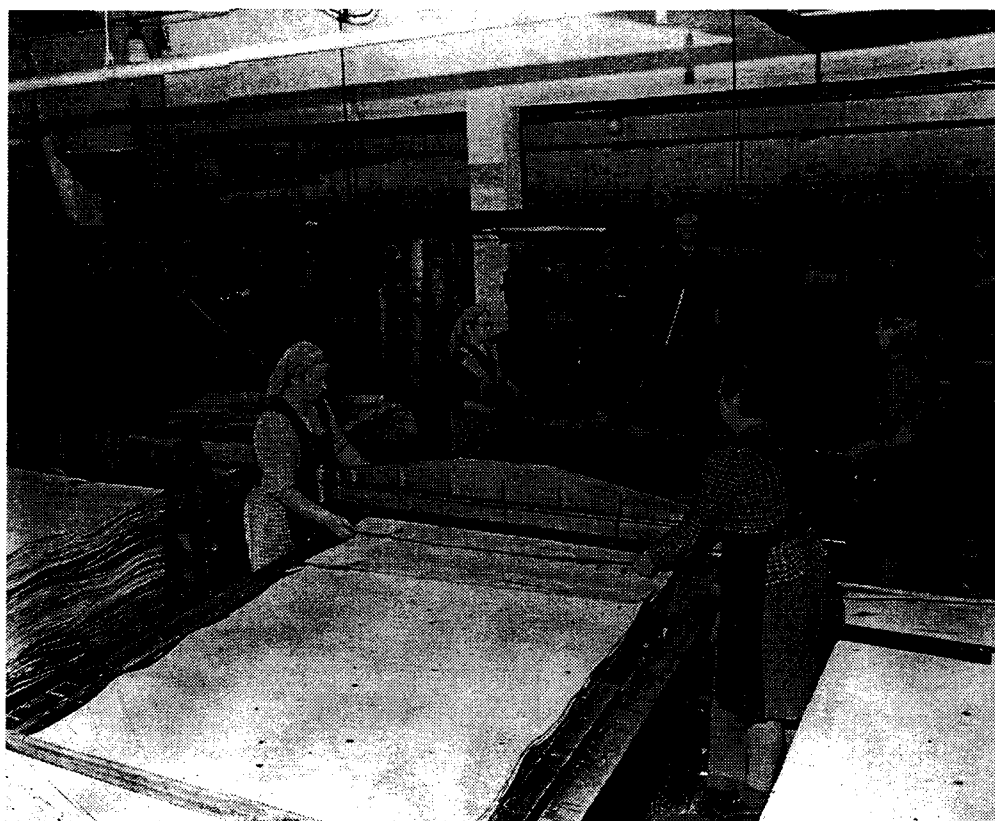

Valtavat puumassat olivat tuttu näky Lutakonniemen edustalla varsinkin sulan veden aikaan. Schaumanilla olikin käytössä omia hinaajia, kuten luotettava s/s Aino, jonka kannella paistattelevat päivää vuonna 1957 Nieminen (etualalla), Hintikka (ruorihytin ovella) ja Leppilampi (kaiteella). Kuvat Schauman Wood Oy ja Otto Hintikka.

Tehtailla ilmenneisiin yksittäisiin ongelmiin jouduttiin myös puuttumaan aika ajoin. Esimerkiksi tuotantokomitean saavutuksiin ei oltu tyytyväisiä, sillä sen työläisjäsenet eivät saaneet riittävän hyvin ehdotuksiaan esille komitean kokouksissa. Pääluottamusmies Unto Koivu esittikin osasto 166:n kokouksessa vuonna 1959, että komitean jäsenten tulisi yhdessä sosiaalipäällikkö Murasen kanssa

pyrkii aktiivisemmin ajamaan parannusehdotuksia. Erityisesti tehtaan johto tulisi saada kiinnostumaan uudistuksista, joilla työolosuhteita voitaisiin kehittää eteenpäin. Parannettavaa oli mm. lastulevytehtaalla, jota tarkastettaessa todettiin paljon puutteita pölynsidontalaitteissa ja muissa työturvallisuutta parantavissa varusteissa. U. Koivun mukaan ammattientarkastaja oli huomauttanut tästä asiasta jo lastulevytehtaan käyttöinsinöörille, joka kuitenkin meinasi polttaa proppunsa varoituksen johdosta. Osastossa oltiin selvästi huolissaan työnantajan välinpitämättömyydestä, etenkin kun suojalaitteet olivat suunniteltu työntekijöiden turvallisuuden takaamiseksi eikä työnantajan pelottelemiseksi. Osastojen kokouksissa työturvallisuuteen yritettiin puuttua aina kun aihetta ilmeni, mutta suuri vastuu oli myös työpaikkaosastojen luottamusmiehillä ja tehtaan tuotantokomitealla.¹¹

Erityisesti luottamusmiehet olivat tärkeitä työntekijöiden etujen vaalijoita työpaikoilla, joten myös heidän asemansa turvaamisesta käytiin paljon keskusteluita. Mielenkiintoinen tapahtumasarja sattui heti suurlakon jälkeen, jolloin Schaumanin tehtaan silloinen pääluottamusmies Tauno Pennanen sanottiin irti. Isän-

Vaneritehtaalla suojalaitteet olivat usein puutteellisia, joten työnteko vaati äärimmäistä tarkkuutta. Kuvassa vaneriviilun leikkausta 1950-luvulla. Etualalla Tyyne Lund (vas.) ja Lempi Veikkolainen. Taustalla sorvaajana Sulo Veikkolainen. Kuva Schauman Wood Oy.

¹¹ Osasto 166:n yk:n ptk. esim. 6.9.1959 ja valmistavan vuosikokouksen ptk. 8.11.1959; JPAA, JyMA.

nistö syytti Pennasta siitä, että tämä oli poistanut tehtaan ilmoitustaululta työnantajan edustajan laatiman ilmoituksen. Pennasen näkemyksen mukaan ilmoitus oli kuitenkin työehtosopimuksen sisällön vastainen, joten hän oli ryhtynyt toimenpiteeseen vain työläisten etujen puolustamiseksi. Ilmeisesti työnantaja halusi kuitenkin raivata epämiellyttäväksi kokemansa luottamusmiehen sivuun, joten siihen tarkoitukseen kelpasi hieman muodollisempikin syy. Osastot 35 ja 166 pitivät Pennaselle annettua lopputiliä kuitenkin niin heikosti perusteltuna, että ryhtyivät tarmokkaasti puolustamaan pääluottamusmiestään. Asiasta käytiin useita neuvotteluita tehtaan johdon kanssa, ja pyydettiin myös liitosta apu tilanteen selvittämiseksi. Pitkistä sovitteluyrityksistä huolimatta Pennasen erottamista ei kyetty peruuttamaan. Jäsenistön keskuudessa ihmeteltiinkin jälkikäteen sitä, että liitto suhtautui asiaan melko välinpitämättömästi. Jopa SPL:n sihteeri Eero Lilja kävi lopulta siunaamassa Pennasen erottamisen.¹² Ilmeisesti taustalla siis kummitteli paljon muutakin, kuten poliittiset eturistiriidat tai henkilökohtaiset erimielisyydet – ehkä jopa molemmat.

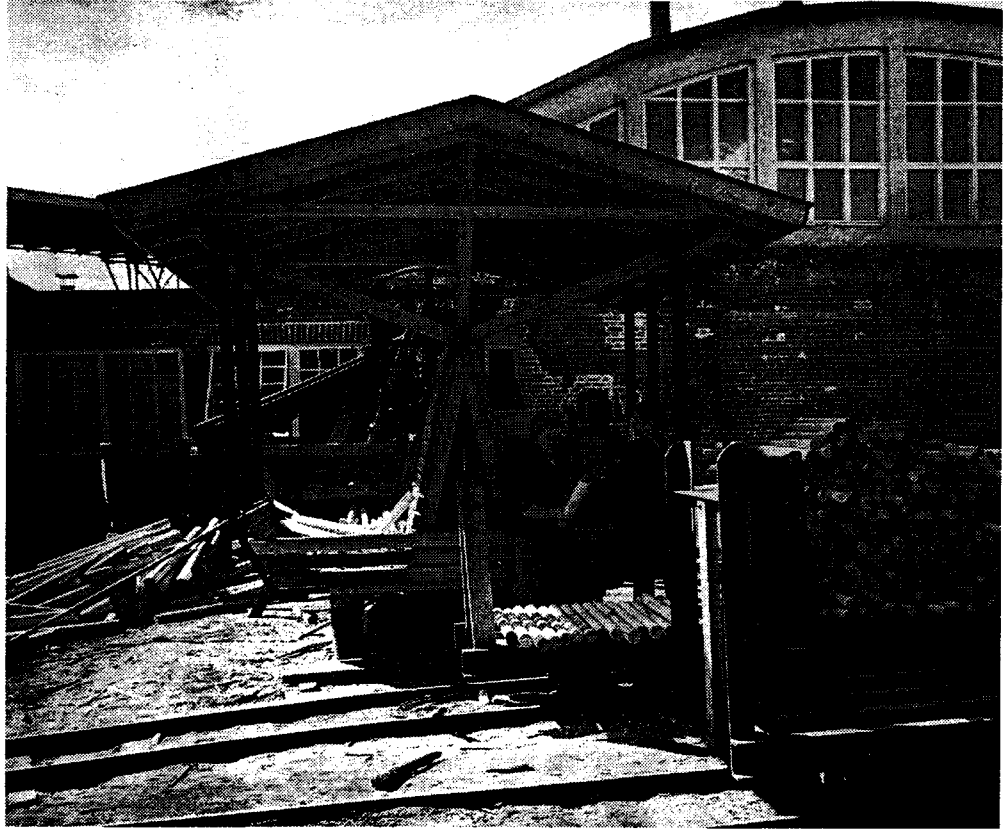
Yleisesti ottaen tilanne ei siis ollut osastojen kannalta paras mahdollinen 1950-luvun loppupuolella, mikä näkyy käytännössä myös siinä, että edunvalvontaa jouduttiin tehostamaan taloudellisten suhdanteiden ja elinolosuhteiden heikentyessä. Vaikka vaikeuksista keskusteltiinkin kriisiaikoina tavallista enemmän, on toisaalta hyvä muistaa, että yhdistystoiminta ei ollut silloinkaan pelkätään taistelua työstä ja leivästä. 1950-luvun lopun suhdannekäännöksi merkittiin tilanteen asteittaista normalisoitumista, joten pian työpaikoilla työtilaisuudet lisääntyivät ja ansiomahdollisuudet kohentuivat. 1960-luvun alussa osastojen päähuomio kiinnittyi jälleen ammattiyhdistysliikkeen hajaannukseen ja sen mukanaan tuomiin uusiin liittomuodostelmiin.

7.3. Rinnakkaisliittoasetelmasta tulee tosiasia

1950-luvun lopulla sosiaalidemokraattisesta puolueesta alkanut skisma ja hajaannus levisi puolueetasolta ammattiliittojen kautta aina paikallisiin ammattiosastoihin ja -yhdistyksiin, joissa tilanteen kehittymistä seurattiin jännittyneinä. Ammattiyhdistysrintamalla pelattiin kovaa poliittista peliä, jossa valttikortteja vilautelivat vuoroin skogilaiset ja vuoroin leskisläiset. Sen sijaan kommunistit olivat ottaneet tarkkailijan roolin ja pysyttelivät erossa sosiaalidemokraattien keskinäisestä kärhämöinnistä. Keväällä 1960 ammattiyhdistysliikkeen hajoaminen oli enää vain ajan kysymys, sillä SAK:n ja siitä eronneiden liittojen sovintohankkeet eivät kerta kaikkiaan edistyneet. Myös SPL:n ja SAK:n kesällä 1958 sopima linnarauha alkoi jälleen rakoilla. SAK:n liittorajähdytys tapahtuikin lopulta toukuussa 1960. Samassa kahakassa myös SPL erosi uudelleen SAK:n jäsenyydestä, mikä merkitti hyppäystä sos.dem. oikeiston eli leskisläisten kelkkaan. SPL antoi julkilausuman, jossa eropäätöstä perusteltiin mm. sillä, että SAK toimi täysin poliittisten tarkoituserien välikappaleena.¹³

¹² Rantanen 1974, s. 176–177, JPAA, JyMA; Urho Ottelinin ja Simo Jokisen haastattelu 6.4.1998.

¹³ Reuna 1985, s. 1004–1006.

Vanerin sorvauksesta syntyviä purilaita, jotka päätyivät polttopuuksi. Vasemmalla Laina Honkonen lastaamassa yhdessä työtoverinsa kanssa purilaita siirtovaunuihin. Kuva Schauman Wood Oy.

SPL:n toimiin suhtauduttiin hyvin vaihtelevasti mielipiteiden jakautuessa puolesta ja vastaan. Esimerkiksi SPL:n johdon skogilais-kommunistinen oppositio piti eropäätöstä laittomana ja liiton sääntöjen vastaisena. Myös SAK:ssa vaadittiin liittoa pyörtämään päätöksensä. Samoihin aikoihin keskusjärjestössä alettiin kuitenkin valmistelemaan uuden maanlaajuisen puuliiton perustamista SAK:n suojiin. SPL:n osastoissa tilanne oli vähintäänkin yhtä sekava, sillä yhdistysten tuli asettua joko liiton taakse tai sitä vastaan. Poliittisuus tuli siis pitkälti säätelemään valinnat. Jyväskylän osastot käsitelivät SPL:n edesottamuksia kesäkuun kokouksissaan, joissa osastojen selvä enemmistö tuomitsi liiton toimet sääntöjen vastaisina. Osastot olivat siis odotetusti samalla kannalla kuin vuonna 1958, jolloin eroamisasia oli ensimmäistä kertaa tapetilla. Osasto 35 vaatikin yksioikaisesti, että liiton "jäsenyys SAK:ssa oli turvattava". Asiasta lähetettiin kirjelmät sekä SPL:lle että SAK:lle. Myös osasto 166 paheksui liiton menettelyä ja kehotti SPL:n liittovaltuustoa palauttamaan suhteet SAK:oon, sillä ei ollut jäsenten etujen mukaista erota keskusjärjestöstä.¹⁴ Osastojen kannanotot olivat siis varsin

¹⁴ Osasto 35:n yk:n ptk. 6.6.1960: osasto 166:n tk:n ja yk:n ptk. 6.6.1960, JPAA, JyMA; Reuna 1985, s. 1013–1018.

yhteneväiset eikä poliittisista erimielisyyksistä näkynyt vielä merkkejä. Toivonkinä SAK:n yhtenäisyyden säilyttämisen puolesta eli edelleen.

Kesän kuluessa SAK:n ja SPL:n hajoaminen osoittautui kuitenkin väistämättömäksi. SAK:n käynnistämä rinnakkaisliittohanke eteni ripeästi. Samalla molemmat osapuolet vetosivat puutyöläisten jäsenistöön oman kannattajakuntansa varmistamiseksi. Sanomalehtien palstoilla käytiin voimakasta propagandasotaa. Osastoja pommitettiin vuoronperään kirjeillä, joissa syytettiin vastapuolta poliittikoinnista ja puualan hajotuspuhista. Elokuun alkupuolella SAK:lainen rinnakkaisliittohanke oli jo niin pitkällä, että Puuteollisuustyöväenliiton (PTTL) perustava kokous voitiin kutsua koolle. Perustavassa kokouksessa oli paikalla 96 täysivaltaista edustajaa 77 ammattiosastosta. PTTL:n perustamista perusteltiin mm. sillä, että myös SPL oli eksynyt ”poliittisten seikkailujen tielle” ja turmellut välinsä SAK:n kanssa. Samalla arvosteltiin mm. SPL:n kehnoa työehtosopimuspolitiikkaa. Kriitikillä oli tarkoitus osoittaa, että rinnakkaisliiton toiminta oli välttämätöntä. PTTL:n johtoon asettuivat alkuvaiheessa sosiaalidemokraattiseen vasemmistoon kuuluneet skogilaiset, mutta myös kansandemokraateilla oli erittäin vahva kannatus uudessa liitossa.¹⁵

Syksystä 1960 alkoi varsinainen järjestösota, jossa erääksi jäsenhankinnan kulmakiveksi tuli työehtosopimuspolitiikka. Tilanne oli sikäli erikoinen, että SAK määräiteli runkosopimukset, mutta SPL toteutti ne liittotasolla. PTTL:n olikin pitkään tyydyttävä SPL:n valmiiksi neuvottelemiin sopimuksiin, mutta sillä oli toisaalta takanaan SAK:n arvovaltainen tuki. Sen sijaan SPL, joka uusien sääntöjen myötä vaihtoi nimensä Suomen Puunjalostusteollisuustyöntekijäin Liitoksi, saattoi nojata vain marraskuun alussa perustettuun Suomen Ammattijärjestöön (SAJ), jonka keskusjärjestötuki oli kilpailevaan SAK:oon verrattuna vaatimaton. Sopimustilanteen ristikkäisyyttä käytettiinkin eräänä aseena taistelussa osastoista. Jäsentaistelu kesti pääpiirteissään vuoteen 1962 asti. Ajanjaksolle oli tyypillistä voimakas järjestöjunttaus, jossa molempien liittojen edustajat pyrkivät voitamaan epäröivät osastot puolelleen. Liittopäätökset olivat usein riippuvaisia taitavista puhujista ja oikeanlaisesta kokoustekniikasta. Kilpailevat osapuolet pyrkivät mobilisoimaan kaikki potentiaaliset kannattajansa ratkaiseviin kokouksiin. Risto Reunan mukaan harvinaisia eivät olleet tilanteet, joissa ”suuri joukko osastoja joko voitettiin tai niitä hävitettiin yhdellä, kahdella äänellä”.¹⁶

7.4. Jyväskylän osastot valitsevat liittonsa

Rinnakkaisliittoasetelman alkuvaiheessa liittojen keskinäisestä paremmuudesta ei kukaan tiennyt vielä mitään, joten osastot tekivät valintansa viime kädessä jäsentensä poliittisten mieltymysten mukaan. Jyväskylän osasto 35:n ja 166:n kohdalla valinta näyttää olleen alusta pitäen melko selvä, sillä suurin osa osastojen jäsenkunnasta tunsu vetoa nimenomaan skogilais-kommunistisen PTTL:n suuntaan. SPL:n eroamista SAK:sta oli tosin vastettu loppuun saakka, mutta

¹⁵ Reuna 1985, s. 1018–1024.

¹⁶ Reuna 1985, s. 1082–1089.

kun sitä ei voitu välttää, niin sympatit kääntyivät SAK:n organisoiman PTTL:n suuntaan. Asia ei ollut kuitenkaan lopulta aivan näin yksioikoinen, sillä liittotaitelun voimistuminen ja politikointi ulotti pian vaikutuksensa myös Jyväskylään.

Molemmat puutyöläisosastot osallistuivat edustajiensa välityksellä elokuussa 1960 pidettyyn PTTL:n perustavaan kokoukseen. Osasto 35:stä kokoukseen matkusti puheenjohtaja Martti Niskanen. Osasto 166:n kokousedustajina toimivat Unto Koivu ja Hilja Rajala. Edustajia oli evästetty jo ennen kokousta, jotta nämä tekisivät voitavansa uuden liiton henkiin herättämiseksi. Varsinaisesti tapahtumat olivat kuitenkin lähteneet vööröymään jo hieman aikaisemmin, sillä osasto 166 oli heinäkuussa pitämässään kokouksessa päättänyt erota SPL:sta ja liittyä uuteen liittoon. Erääksi syyksi ilmoitettiin liiton kykenemättömyys hoitaa osastojen palkka- ja työehtosopimusasioita jäsenistöä tyydyttävällä tavalla. Tosiassialliset syyt lienevät olleen enemminkin puoluepoliittisia. Eropäätöstä olivat tosin vastustaneet sosiaalidemokraateista ainakin Onni Mehto, Helmi ja Usko Tuominen, jotka laativat asiasta myös kirjallisen vastalauseen. Henkilöt olivat ilmeisesti samoja, jotka ryhtyivät hieman myöhemmin organisoimaan SPL:n alaisen rinnakkaisosaston perustamista Jyväskylään. Sen sijaan osasto 35:n kohdalla eropäätös tuli ajankohtaiseksi vasta PTTL:n perustamisen jälkeen. 14.8. pidetyssä puutyöntekijäin kokouksessa oli paikalla myös SPL:n puheenjohtaja Eero Lilja, joka yritti vielä epätoivoisesti saada osastoa palaamaan vanhan liiton huomaan, mutta tuloksetta. Osasto 35 vahvisti liittymisensä uuteen liittoon vielä samassa kokouksessa.¹⁷ Näin molemmat osastot olivat siirtyneet PTTL:n jäseniksi.

Liittovalinta ei ollut kuitenkaan kaikkien jäsenten mieleen. Varsinkin oikeistomieliset sosiaalidemokraatit halusivat nähdä itsensä paljon mielummin SPL:n siipien suojassa, joten he alkoivat välittömästi kehittää ajatusta rinnakkaistoiminnasta. Jyväskylän osastoissahan oli vahva kannatus, erityisesti osasto 166:ssa, nimenomaan kansandemokraateilla sekä vasemmalle suuntautuneilla sosiaalidemokraateilla, joista ilmeisesti ainakin osa oli ajattelutavaltaan lähellä TPSL:ää. Sopii myös epäillä, että SPL:n suunnaltakaan ei katsottu hyvällä, kun molemmat suuret puutyöläisosastot menetettiin lähes taistelutta kilpailijalle. Osasto 166:n ja 35:n sisälle muodostuikin nopeasti oppositio, joka ei jäänyt toimeksi, vaan organisoitiin SPL:n avustuksella rinnakkaisosaston, johon liittyi pääasiassa juuri sosiaalidemokraatteja. Erityisesti SPL:n puheenjohtaja Lilja kierteli aktiivisesti värväysmatkoilla Jyväskylässä. Osasto 35:n sihteerinä toiminut Simo Jokinen muistelee, että Liljan värväystaktiikka oli hyvin erikoinen. Eräänkin kerran hän tarjoili avokätisesti väkijuomia uusien jäsenten voitelemiseksi. Järjestösodassa kaikki mahdolliset keinot olivat siis käytössä. Kovin tuloksellista tällainen juntaustyö ei kuitenkaan ollut, sillä SPL:n osasto 22:n jäsenmäärä jäi perin vaatimattomaksi, olleen noin 1/5 Jyväskylän järjestäytyneiden puutyöläisten kokonaismäärästä. Väitettä tukee myös Schaumanin tehtailla vuonna 1962 suoritettu lakisääteisen pääluottamusmiehen vaali, jossa SAK:n osastojen ehdokas Urho Ottelin sai 565 ääntä ja SAJ:n ehdokas Onni Mehto vain 88 ääntä.¹⁸

Hajaannuksen aikana Schaumanin pääluottamusmiehenä toimineen Urho

¹⁷ Osasto 35:n yk:n ptk. 1.8.1960 ja 14.8.1960; osasto 166:n tk:n ptk. 24.7.1960, yk:n ptk. 24.7.1960 ja 21.8.1960 sekä toimintakertomus 1960, JPAA, JyMA.

¹⁸ Osasto 35:n toimintakertomus 1962; Reuna 1985, s. 1097; Urho Ottelinin ja Simo Jokisen haastattelu 6.4.1998.

Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosasto 166:n vuosikokouksen osanottajia työväentalon b-salissa vuonna 1960. Kuva osasto 35:n arkisto.

Ottelinin mukaan SAJ:n alaisella puutyöläisosastolla ei ollut missään vaiheessa erityisen hyvää kaikua Schaumanilla. Tämän johdosta osaston kannatuskin jäi melko vähäiseksi. Vaikka "Liljan liiton" rinnakkaisosasto ei saanutkaan mainittavaa jalansijaa Jyväskylässä, niin jäsenistön mielipiteisiin se pyrki kuitenkin aktiivisesti vaikuttamaan osallistumalla mm. propagandasotaan. Osasto 22 hyökkäsi alkuvaiheessa voimaakkaasti vanhoja osastoja vastaan mm. julkaisemalla Suomen Sosiaalidemokraatissa kirjoituksen, jossa väitettiin, että "jyväskyläläiset puutyöläiset ovat olleet pitkään tyytymättömiä entisten osastojen toimintaan, koska niiden toiminta oli muuttunut kommunistiseksi pelleilyksi. Varsinkin faneri- ja sahatyöväen osaston toiminta on ollut kommunistien sirkusleikkiä, koska sen rahavaratkin on jaettu kommunistien ulkomaanmatkoihin."¹⁹ Osasto 166 närkästyi suuresti kirjoituksen johdosta, jota se piti sitä häikäilemättömän halventavana hyökkäyksenä ay-liikettä vastaan. Samalla se päätti laatia Päivän Sanomiin, Kansan Uutisiin ja Palkkatyöläiseen räväkän vastineen, jossa kumottiin virheelliset väittämät ja yksipuolinen tieto siitä, että osasto oli pelkästään kommunistien. Vuonna 1961 osasto 166:n vapputunnuksena oli rinnakkaisosastolle suunnattu provosoiva viesti: "Schaumanin työläiset luottavat SAK:n".²⁰

Tunnelmat olivat siis molemmilla puolilla ajoittain melko kireät eikä propagandistisia lauseita säästetty. Kaikenlaiset pienet episodit olivat hyvin yleisiä, sillä kumpikaan osapuoli ei halunnut joustaa periaatteestaan. Vuoden 1961 alussa

¹⁹ Suomen Sosiaalidemokraatti 30.8.1960; Urho Ottelinin haastattelu 6.4.1998.

²⁰ Osasto 166:n yk:n ptk. 8.9.1960 ja 19.3.1961, JPAA, JyMA.

kiistakumppanit olivat jälleen napit vastakkain. Tällä kertaa oli kysymys pääluottamusmiehen vastaanottoajasta ja -paikasta. Ilmeisesti Schaumanilla oli epäselvyyttä siitä, kuinka SAK:n ja SAJ:n alaisten osastojen luottamusmiesten väliset suhteet tulisi lopulta järjestää. Osasto 35:n ja 166:n pääluottamusmies Unto Koivu nimittäin valitti, että on suorastaan arvovaltatappio, että mitättömän pienen kannatuksen saanut hajottajaosaston luottamusmies hääriilee ainoana luottamusmiehenä, eikä hänelle meinaa löytyä millään sopivaa aikaa tai paikkaa. Koivun mukaan työnantajakin oli jo alkanut vaatimaan, että jossakin on oltava tavattavissa – vaikka sitten konttorin rapussa. Hieman vastaavanlainen tilanne oli näytelty Säynätsalon Enso-Gutzeitin tehtailla, jossa työnantaja oli hyväksynyt neuvottelukumppaniksi ainoastaan SAJ:n alaisen luottamusmiehen. Säynätsalossa oli turvauduttu jopa niin koviin otteisiin, että SAK:ta edustaneen pääluottamusmiehen toimistoon oli tunkeuduttu väkivalloin ja laitettu ovet säppiin. Schaumannilla asia saatiin sentään ratkaistua rauhallisemmin menetelmin, vaikka kovaa väittelyä asiasta käytiin ennen kuin vastaanottoajat saatiin molempia osapuolia tyydyttäväksi.²¹

Hajaannuksen alkuvaiheessa mielet kuohahtelivat ajoittain melko rajusti, mikä onkin ymmärrettävää, sillä olihan poliittinen lataus kiristynyt tappiinsa. Mitenkään harvinaista ei ollut, että kumpikin osapuoli syytti toistaan raukka- maisesta politiikoinnista haukkuen vastapuolta hajottajaksi. PTTL:n osastojen toimintakertomuksissa valitellaan SPL:n hajotusosasto 22:n häiritsevän ammattiyhdistötoimintaa omalla politiikoinnillaan. Sen sijaan omista poliittisista edesottamuksista ei mainintoja liiemmin löydy. Jäsenistön keskuudessa tuli myös tavaksi mollata vastapuolen liittoa, samalla kun oman liiton saavutuksia ylistettiin. Mielenkiintoista on myös se, että osastot 35 ja 166 alkoivat näinä vuosina selvästi lähentyä toisiaan, mikä johtui varmasti ainakin osittain yhteisen ”vihollisen” olemassa olost. Käytiinpä vakavia keskusteluja jopa PTTL:n alaisten osastojen yhdistämisestäkin, mutta vielä tässä vaiheessa ne eivät johtaneet tulokseen. Toiminta näyttää olleen aktiivista muutenkin, sillä kilpailuasetelma pakotti osastoja pysymään valppaana. Myös jäsenhankintatyöhön ja -huoltoon suhtauduttiin entistä vakavammin, jotta loikkauksia aidan toiselle puolelle ei tapahtuisi. Tehostuneesta jäsenhankinnasta kertoo mm. se, että vuonna 1961 osasto 35:een hyväksyttiin kerralla 37 uutta jäsentä lähinnä J. Jussilan tehtaalta, mitä osaston toimikunta piti ennätyskellisenä. Seuraavana keväänä osasto 166:n jäsen Unto Koivu raportoi, että Schaumanilla toimiva hajottajaosasto 22 on esittänyt valheellista propagandaa, vääristellyt asioita ja hankkinut uusia jäseniä petollisin keinoin mm. väittämällä osasto 22:n kuuluvan SAK:hon. Osasto 166 tulistui asiasta ja päätti pyytää PTTL:n liittotoimikunnalta lupaa, että osaston eksyneet jäsenet voisivat palata takaisin menettämättä vanhoja jäsenoikeuksiaan. Samalla ryhdyttiin tiukkaan vastahyökkäykseen asemien takaisin valtaamiseksi selostamalla rinnakkaisosaston toimia Päivän Sanomissa ja Kansanlehdessä sekä painamalla propagandamielessä 200 lentolehtistä eri työpaikkaosastoille.²²

Osastojen taistelu ammattiyhdistysrintamalla oli siis ajoittain erittäin kiivasta. Tilanne alkoi kuitenkin rauhoittua vuoden 1962 aikana. Osastojen voimasuhteet

²¹ Osasto 166:n valmistavan vuosikokouksen ptk. 6.1.1961; osasto 35:n yk:n ptk. 21.9.1960 ja tk:n ptk. 19.1.1961, JPAA, JyMA. Ks. myös Kansan Uutiset 18.9.1960.

²² Osasto 166:n vuosikokouksen ptk. 19.2.1961 ja tk:n ptk. 25.3.1962 sekä toimintakertomukset 1960–63; osasto 35:n yk:n ptk. 30.10.1960 ja toimintakertomukset 1960–63, JPAA, JyMA.

vakiintuivat nopeasti eikä yltiöpäistä kuohuntaa enää esiintynyt. Poliittinen lataus alkoi vähitellen laskea ja suvaitsevaisuus lisääntyä. Työpaikoillakin rinnakkaisliittoasetelmaan alettiin tottua, mutta toisaalta kilpailevien osastojen olemassaolo takasi sen, että suhteet eivät missään vaiheessa päässeet kehittymään erityisen lämpöisiksi. PTTL:n osastot 35 ja 166 tosin vetivät edelleen yhtä köyttä.

7.5. Schauman – järjestötoiminnan keskipiste

1960-luvulle tultaessa Schaumanin Jyväskylän tehtaiden kapasiteetti ja tuotevalikoima olivat laajentuneet huomattavasti. Tuotannossa keskeisellä sijalla olivat edelleen vanerilevyt, sahatavara ja puusepäntuotteet. Uudenlaista tuotannonhaaraa edustivat mm. jatkuvassa kasvussa ollut lastulevyteollisuus ja pystyvalmiiden puutalojen valmistus. Jyväskylään keskittyi myös yhtymän rakennustuote-teollisuus, jonka valikoimiin kuului perinteiset puuseppäalan tuotteet, kuten huonekalut, ovet ja karmit, palkit, rakennuselementit sekä kovalevypanee-lit. Vuosikymmenen lopulla huonekaluosasto ja talotehdas tosin lopetettiin kannattamattomina, joten puusepäntuotteiden valmistus suuntautui jatkossa yksinomaan oviin, elementteihin ja palkkeihin.

Jyväskylän tehtaiden tuotevalikoiman monipuolistuminen näkyi myös työntekijämäärän kysynnän kasvuna. 1950-luvulla tehtaot työllistivät vuosittain yhteensä noin 1000 puutyöläistä, mutta seuraavalla vuosikymmenellä työntekijöiden tarve lisääntyi uusien investointien myötä noin viidenneksellä. Huippuvuosi oli 1969, jolloin työntekijöiden kokonaismäärä – toimihenkilöt mukaan luettuna – lähenteli 1400:a, mutta alkoi tämän jälkeen hitaasti laskea. Schauman oli siis eräs Keski-Suomen suurimmista mekaanisen metsäteollisuuden työnantajista. Muitakin suuria raskaan puuteollisuuden yrityksiä toki oli, kuten aivan naapurissa toimineet SOK:n Vaajakosken tehtaot ja Enso Gutzeitin Säynätsalon tehtaot, joiden tuotevalikoima oli hyvin pitkälti Schaumanin kaltainen. Jyväskylässä kemiallista metsäteollisuutta edusti, ja edustaa vielä nykyäänkin, jo 1940-luvulla G. A. Serlachiuksen omistukseen siirtynyt Oy Kangas.²³

Schaumanin työllistävä vaikutus merkitsi myös sitä, että Jyväskylän puutyöläisosastojen järjestötoiminta hakeutui lähes yksinomaan suurimman ja tärkeim-män työnantajan luokse. Vain murto-osa järjestäytyneistä työskenteli muissa paikallisissa huonekalu- ja puuseppäalan liikkeissä. Valtaosa osasto 35:n ja 166:n jäsenistöstä saikin sotien jälkeen leipänsä Schaumanilta. Järjestöhajaan-nuksen alkuvaiheessa tehtaille perustettiin vielä em. kolmaskin ammattiosasto, joten puutyöntekijöiden edunvalvonnan ei ainakaan pitänyt jäädä puutteelliseksi. Lisäksi tehtailla toimivat vielä SAK:laiset sähkötyöväen osasto ja metallityöväen osasto 26, joten myös työnantajalla riitti kiireitä neuvotellessaan viiden eri osaston toimihenkilöiden ja luottamusmiesten kanssa.

Puutyöläisosastojen jäsenmäärät jakaantuivat 1960-luvun alkupuoliskolla siten, että SAK:n osasto 35:ssä ja 166:ssa oli kumpaisessakin vuosittain noin 200–250

²³ Schybergson 1983 b, s. 139–144, 150–166, 303; Tapio 1977, s. 330–333; Jokinen 1993, s. 170–174, 179–183.

Sotien jälkeen Lutakkoon rakennettiin Suomen ensimmäinen ns. lämmin saha. Etualalla repsikat uittamassa tukkeja luikulta kuljettimelle. Taustalla näkyvät mahattavat hakekuljettimet. Kuva Olavi Helminen.

jäsentä ja SAJ:n alaisessa osasto 22:ssa puolestaan enimmillään noin 100 jäsentä. Järjestäytymisaste ei siis vielä tuolloin ollut kovin korkea, ehkä keskimäärin noin 50–60 %, jos ajatellaan, että Schaumanilla työskenteli vuosikymmenen alussa noin 1000 varsinaista puutyöntekijää. Schaumanin puurakennetehtaalla tilanne oli kuitenkin oleellisesti parempi, sillä siellä järjestäytyneisyys oli jopa yli 90 %.²⁴ 1960-luvun lopulla järjestäytymisaktiivisuus alkoi kuitenkin lisääntyä.

Järjestösodan alkuvaiheessa tehtailla toimineiden osastojen edunvalvonta saattoi jonkin verran häiriintyä keskinäisestä kilpailusta ja politiikoinnista, mutta tilanteen rauhoittumisen myötä palattiin jälleen normaaliin ay-toimintaan. 1960-luku oli hajaannuksesta huolimatta jopa yllättävän rakentavaa aikaa eikä osasto 35:n ja 166:n toiminnassa ilmennyt sen suurempia ongelmia. Paikallistason palkkauskysymykset pystyttiin hoitamaan, ajoittaisista neuvotteluvaikeuksista huolimatta, melko tyydyttävästi, mikä näkyi myös siinä, että avoimia työtaisteita tai lakkoilua ei 1960-luvulla juurikaan ollut. Eräs tärkeimpiä tehtäviä oli edelleen työehtosopimusten muutosesitysten laadinta, joihin osastot 35 ja 166 osallistuivat jopa aikaisempaa aktiivisemmin. 1950-lukuun verrattuna Jyväskylän puutyöläisten sopimusesitykset olivatkin selvästi laajempia ja yksityiskohtaisempia. Osastot olivat myös yksimielisiä siitä, että liitto ei tarpeeksi huomionut

²⁴ Osasto 35:n toimintakertomukset 1963–66; osasto 166:n toimintakertomukset 1962–64, JPAA, JyMA; vrt. myös Schybergson 1983 b, s. 302–303.

kentän mielipiteitä, vaan se solmi sopimukset lähes kokonaan jäsenistön tietämättä. Vuonna 1962 osasto 166 ilmoittikin tuhtuneena liitolle, että ”meitä ei myydä silmät ummessa”. Osastojen mielestä pahimmat puutteet koskivat edelleen palkkaluokkien epäoikeudenmukaisuutta, heikkoa työturvallisuutta ja luottamusmiesten asemaa. Myös siirtymistä 40-tuntiseen työviikkoon ja vapaisiin lauantaihin vaadittiin jo vuosikymmenen alkupuolella, mutta käytännössä se toteutui Schaumanilla vasta vuonna 1968. Siirtymävaihe ei sujunut kuitenkaan aivan ongelmitta, sillä mm. puurakennetehtaalla jouduttiin käymään lyhyt työtaistelu ennen kuin työnantaja taipui työviikon lyhennyksiin.²⁵

Hajaannuksen kaudella osasto 35:ssä ja 166:ssa keskusteltiin myös muutamista muista mielenkiintoisista kysymyksistä. Eräs tärkeä hanke oli työtaistelukassan perustaminen, joka oli etupäässä tarkoitettu Schaumanilla työskenteleville osastojen jäsenille. Molemmissa osastoissa puuhaan ryhdyttiin innokkaasti, ja vuoden 1963 aikana valmistelut saatiinkin jo melko pitkälle. Osasto 35:ssä varoja kerättiin listoilla ja toivomuksena oli, että jäsenet luovuttaisivat yhden tunnin palkan viikossa kassan kartuttamiseen. Kantona kaskessa oli kuitenkin se, että jäsenistö suhtautui alusta pitäen melko kielteisesti jäsenmaksujen korotuksiin. Tilanne oli samanlainen osasto 166:n kohdalla, joten kummankin osaston rahastohanke jäi lopulta lapsenkenkiin.²⁶ Ajatus oli kuitenkin sinällään hyvä, sillä valtakunnallisten työtaistelujen sattuessa liiton lakkoavustukset tahtoivat aina jäädä varojen puutteen vuoksi puolittiehen.

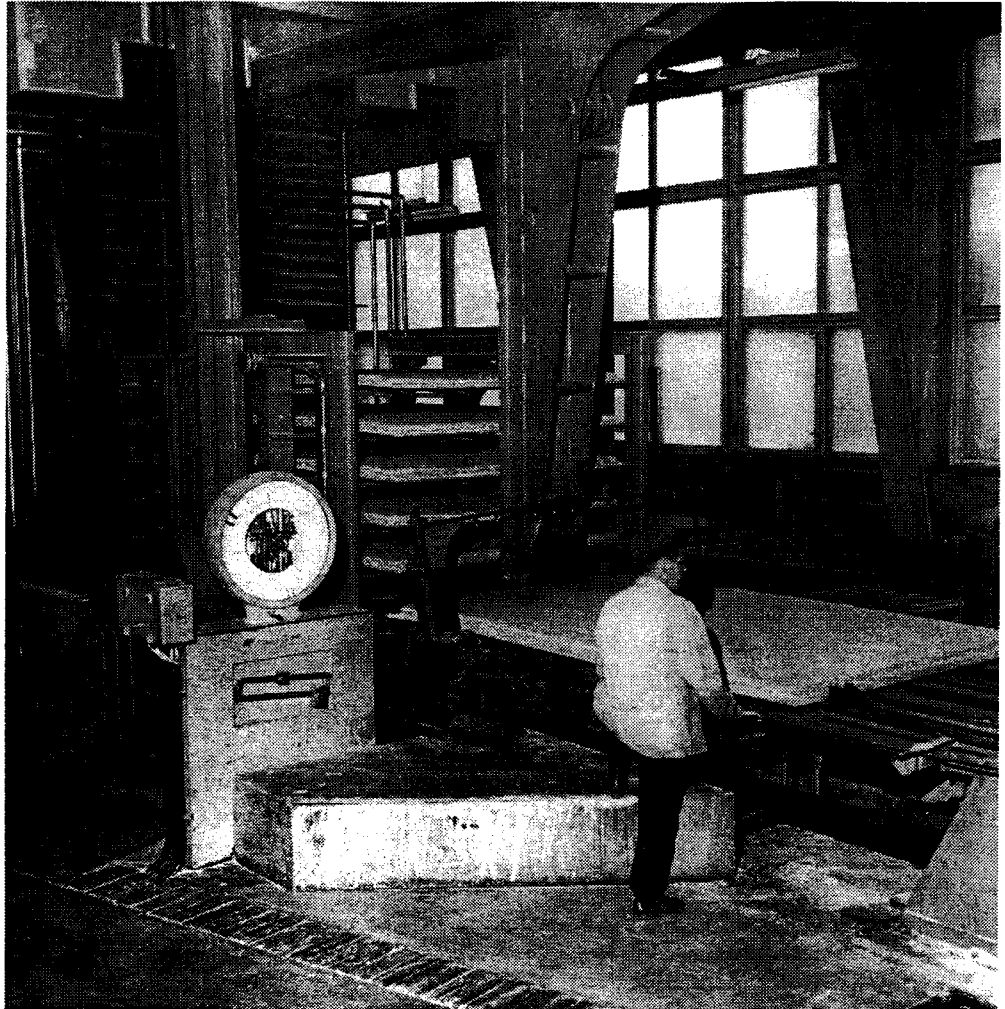
Sen sijaan parempia tuloksia saavutettiin asuntosäästämis-toiminnalla ja ”palkka pankiin” –kampanjalla, joiden puolesta osastot ryhtyivät voimakkaasti propagoimaan. Pankit järjestivät tehtaalla selostustilaisuuksia, joissa osastojen jäseniä perehdytettiin luototussysteemeihin ja kerrottiin talletustilien eduista. Alkuvaiheessa jäsenistö vieroksui uudistuksia, sillä palkkapussi oli totuttu noutamaan turvallisesti tehtaan huoltokonttorista, mutta pankkipalveluiden kehittymisen myötä asenteet muuttuivat selvästi suopeammiksi. Vuosikymmenen lopulla toteutui myös toinen merkittävä uudistus, sillä jäsenmaksut siirtyivät työnantajien kannettavaksi. Uuden kantotavan myötä rästiläisyys poistui ja samalla jäsenmaksujen kerääjien, ajoittain hyvinkin ikäväksi tiedetty, ”koiranvirka” lakkautettiin. 1960-luvulla edistystä tapahtui myös Schaumanin tuotantokomitean toiminnassa, sillä komitean ansiosta mm. työläisasuntojen lämmitysjärjestelmää kohennettiin, tehtaiden sosiaalityö parannettiin ja työturvallisuutta edistäviä suojavarusteita hankittiin. Myös puutyöläisten työmatkoja pyrittiin nopeuttamaan ja joustavoittamaan siten, että linja-autovuorot sovitettiin paremmin tehtaan työaikoja vastaavaksi.²⁷

Vaikka osastojen toiminta ja edunvalvonta keskittyikin Schaumanille, työskenteli järjestäytyneitä puutyöläisiä jonkin verran myös muissa paikkakunnan huonekalu- ja puusepäntehtäissä. Puuseppien osasto 35:n jäsenkuntaan kuului mm. Jyväskylän suurimpien puusepäntehtaiden Juho Jussilan ja Helno Oy:n työläisiä. Vuonna 1923 toimintansa aloittaneen Jussilan puulelutehtaan työntekijöistä osa järjestäytyi jo sotien jälkeen, mutta vasta 1960-luvun alkupuolella Jussilan työläiset liittyivät varsinaisesti mukaan ay-toimintaan. Esimerkiksi vuonna 1968 osasto 35:een kuului peräti 61 puutyöläistä Jussilasta, joten aivan pienellä

²⁵ Osasto 35:n yk:n ptk. esim. 24.9.1961, 13.5.1962, 11.2.1964 ja vuosikokouksen ptk. 28.1.1968; osasto 166:n yk:n ptk. esim. 6.1.1961, 20.5.1962, 12.4.1968 ja tk:n ptk. 29.9.1963 sekä kirje PTTL:lle 24.4.1968 (sij. lähetettyjen kirjeiden toisteet); osasto 35:n ja 166:n yhteisen kokouksen ptk. 9.6.1968, JPAA, JyMA.

²⁶ Osasto 35:n yk:n ptk. 24.4.1963, 17.11.1963; osasto 166:n tk:n ptk. 21.4.1963 ja yk:n ptk. 19.5.1963, JPAA, JyMA.

²⁷ Osasto 166:n yk:n ptk. 16.5.1965, 10.9.1967 ja tk:n ptk. 9.7.1967; Schaumanin eri ammattiosastojen toimikuntien ptk. 30.3.1967 (sij. pöytäkirjan otteet ja toisteet) ja Rantanen 1974, s. 197; osasto 35:n tk:n ptk. 1968, JPAA, JyMA.

*1960-luvulla otettu sisäkuva Schaumanin lastulevytehtaasta. Työntekijä valvomas-
sa lastulevyvaihioiden menoa puristimelle. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.*

porukalla puuleluja ei valmistettu. Ilmeisesti Jussilan työntekijämäärä lähenteli parhaimmillaan sataa, jos mukaan lasketaan vielä järjestäytymättömät. Myös muiden puusepäntuotteiden, kuten Lassin ja Pakkasen, työntekijöitä kuului puuseppien osastoon. Mahdollisesti joitakin järjestäytyneitä oli töissä myös paikallisissa huonekaluliikkeissä, mutta heidän osuutensa jäi hyvin pieneksi.²⁸

Lähdeaineistosta ilmenee, että osasto 35:n kokouksissa käsiteltiin vain harvoin muiden kuin Schaumanin työläisten asioita. Paikallisten puusepäntuotteiden asioihin puututtiinkin lähinnä vain ongelmien ilmaantuessa. Esimerkiksi vuonna 1966 osasto joutui sekaantumaan Jussilassa ja Helnolla ilmenneisiin luottamus-
mies epäselvyyksiin, sillä kummassakaan tapauksessa työnantaja ei ollut hyväksynyt työläisten valitsemaa luottamusmiestä neuvottelijaosapuoleksi. Tällaiset

²⁸ Osasto 35:n jäsenluettelot 1968, JPAA. JyMA; Erkki Niemijärven ja Pauli Kymäläisen haastattelu 11.2.1998.

tapaukset olivat kuitenkin sangen harvinaisia. Ilmeisesti pienemmät ongelmat pystyttiin ratkomaan puusepäntöiden työpaikkatasoilla. Sen sijaan Schaumanilla edunvalvontatehtäviä riitti, joten itseoikeutetusti se oli ja pysyi järjestötoiminnan keskipisteenä.

7.6. Harrastustoimintaa ja retkeilyä

Osastojen virkistystoiminta koki melkoisen renessanssin 1960-luvulla, sillä perinteisten tanssien ja iltamien ohella harrastettiin entistä monipuolisempaa urheilu- ja vapaa-ajantoimintaa. Tanssi-iltamia ei järjestetty enää yhtä aktiivisesti kuin aikaisemmin, sillä osastot valittelivat mm. pitopaikkojen vuokrien nousseen pilviin. Tilalle tulivat retkeily ja erilaiset vierailut, jotka olivatkin jäsenistön mielestä paljon antoisampia kuin pelkät yhden illan kekkerit. Myös opintoharrastuksia ja ammattiyhdistystietoutta lisäävää kurssitoimintaa jatkettiin melko intensiivisesti.

Osasto 35:n ja 166:n retkeily- ja harrastustoiminnassa suosiota saavuttivat mm. liiton hiihtomestaruuskilpailut, joihin osastot lähettivät omat joukkueensa. Talvisin järjestettiin lisäksi jo perinteeksi muodostuneet osastojen väliset viestihiihdot Tikan maastoissa ja kilpailtiin paremmuudesta myös pilkkimisessä. Kesäisin urheiltiin ja järjestettiin leikkimielisiä kilpailuja mm. köydenvedossa sekä tikan- ja hevosenkengän heitossa. Myös liiton retkeilypäiville osallistuttiin ahkerasti. Ajoittain tosin kummasteltiin jäsenistön vähäistä aktiivisuutta, sillä osastojen järjestämille matkoille otti osaa toisinaan vain kourallinen asiasta kiinnostuneita. Vuonna 1968 retkeilypäivät olivat Savonlinnassa, jonne Schaumanin tehtailta lähti sentään viisi linja-autoa, eli noin sata henkeä, mikä olikin siihen astinen ennätys. Puutyöväenliiton kolmannet retkeilypäivät pidettiin Jyväskylässä kesäkuun puolivälissä 1966. Osastot hoitivat järjestelyt yhteisvoimin, ja tilaisuuden avasi osasto 35:n puheenjohtaja Kalle Koljonen. Varsinaisista juhlapuheista vastasivat liiton toimitsija E. Sailas ja puheenjohtaja J. Viitasaari. Ohjelma oli hyvin vaihteleva, sillä juhlakulkueen lisäksi oli tanhua, musiikkiesityksiä ja laulua. Puutyöläisillä oli myös mahdollisuus perehtyä paikallisiin nähtävyyksiin ja tutustua toisiinsa yhteisessä illanvietossa. Jyväskylän juhlallisuuksiin osallistui yhteensä noin tuhat puutyöläistä eri puolilta Suomea.²⁹

PTTL:n osastojen keskinäinen kanssakäyminen näyttää saaneen uusia muotoja hajaannuksen kaudella, sillä ainakin Jyväskylän osastojen kontaktit liiton muihin veljesosastoihin lisääntyivät. Esimerkiksi osasto 166 solmi läheiset ystävyyssuhteet Tampereen ja Turun puutyöläisiin. Osasto 35 puolestaan kutsui Porin puutyöläiset vuonna 1964 Jyväskylään, ja vastavuoroisesti jyväskyläläiset vierailivat seuraavana vuonna Porissa. Jäsenistön keskuudessa tällaisista vastavuoroisista vierailuista tulikin yhä suosittumia. Osastot osallistuivat myös JAP:n järjestämille kesäretkille ja tekivät virkistysmatkoja mm. Schaumanin omistamalle huvilalle Martinniemeen. Erityisesti osasto 35:n naisjaosto vaikuttaa olleen aktiivinen matkanjärjestäjä, sillä esimerkiksi vuonna 1961 se organisoiti tutustu-

²⁹ Osasto 166:n yk:n ptk. esim. 7.2.1960, 26.6.1960, 25.3.1962, 16.5.1965; osasto 35:n toimintakertomukset 1960–68, JPAA, JyMA. Ks. myös Keskisuomalainen 12.6. ja 13.6.1966.

Schaumanin tehtaän korjaamon henkilökuntaa vuonna 1965. Kuva Urho Ottelin.

Jyväskylän puutyöläisosastot pitivät yllä ystävällisiä suhteita sekä kotimaisiin että ulkomaisiin veljesosastoihin. Kuvassa puualan neuvostoliittolainen valtuuskunta, joka kävi vierailulla Jyväskylässä vuonna 1965. Osasto 35 lahjoitti vierailijoille muistoksi puiset kiulut. Kuva Urho Ottelin.

misretken Helsinkiin ja Kiljavan ay-opistolle. 1960-luvun toimintakertomuksissa osasto kehuuikin naisjaostoaan vireästä toiminnasta. Melkoisen vilkkaaksi muodostui myös osasto 35:n ja 166:n keskinäinen yhteistyö, sillä arpajaisten, kurssien ja opintoiltojen ohella järjestettiin lisäksi yhteisiä pikkujouluja, joihin osallistui aina useampi sata puutyöläistä.³⁰ PTTL:n Jyväskylän osastojen lähenyminen näkyi siis myös huvitoiminnassa.

Opintotoimintaa jatkettiin vaihtelevalla menestyksellä. Osastojen opintokerhot toimivat jaksottaisesti eikä toimintaa yritettykään pitää keinotekoisesti hengissä. Kerhot kokoontuivat lähinnä jäsenistön kiinnostukseen mukaan. Keväällä 1963 opintopyrkimykset saivat uutta potkua, sillä osasto 35 ja 166 perustivat ensimmäistä kertaa yhteisen opintokerhon. Ensimmäisessä kokouksessa Schaumanin tehtaiden pääluottamusmies Urho Ottelin alusti aiheesta ”työturvallisuus- ja tuotantokomitealait”. Uuden kerhon myötä opintotoiminta vilkkaasti huomattavasti, ja se sai myös osastoilta kiitosta. Opintokurssit pyrkivät lisäämään lähinnä jäsenten sosiaalipoliittista tuntemusta ja ammattiyhdistystietoutta. Opintoiltoja järjestettiin keväisin ja syksyisin aina vuoteen 1965, jonka jälkeen toiminta jälleen hiipui. Vuonna 1967 osasto 166:n opintokerhotoiminta jatkui naisjaoston organisoimana. Sen sijaan osasto 35:n puuseppien opintohalut alkoivat versoa uudelleen vasta vuoden 1968 puolella. Omatoimisen opiskeluharrastuksen ohella liiton järjestämille kursseille ja luentopäiville osallistuttiin edelleen melko intensiivisesti. Erityisesti luottamusmies- ja järjestötoimitsijain kursseille riitti jatkuvasti kiinnostuneita, mutta myös ay-naisten luento- ja neuvottelupäivät vetivät puoleensa. JAP:n paikallisille luennoille ja iltakursseille osallistuttiin niin ikään mahdollisuuksien mukaan.³¹ Molemmat osastot tuntuvatkin olleen hyvin perillä siitä, että pätevien ay-aktiivien koulutukseen kannatti panostaa. Koulutus nähtiin tuottavana investointina tulevaisuuteen, jolla pyrittiin varmistamaan yhdistystoiminnan jatkuminen mahdollisimman suotuisissa merkeissä. Osastot tukivatkin opiskelusta kiinnostuneita sekä henkisesti että taloudellisesti.

Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että hajaannuksen kaudella osastot harjoittivat aikaisempaa selvästi vilkkaampaa virkistys- ja koulutustoimintaa. Eräänä syynä toiminnan aktivoitumiseen oli osastojen jäsenmäärän kasvu. Jäsenmaksutulojen lisääntyminen puolestaan paransi yhdistysten taloudellista asemaa. Kasvaneiden resurssien myötä voitiin irrottautua vanhoista kaavoista ja tarjota jäsenistölle uudenlaista retkeily- ja vapaa-ajan toimintaa. Molemmissa osastoissa harkittiin entistä vakavammin jopa oman kesänviettopaikan hankkimista. Kovin kauan ei tarvinnutkaan enää odottaa, sillä osastojen yhdistymisen myötä pitkään kummitellut haavekuva muuttui täysin realistiseksi.

7.7. Yhteistyötä tehostetaan

Jyväskylän puutyöläisosastojen yhteistoiminnan kiinteytyminen oli luonnollinen seuraus puualan hajaannuksesta, joka omalla paradoksaalisella tavallaan lähensi

³⁰ Osasto 166:n yk:n ptk. esim. 14.6.1959 ja 6.9.1959 sekä huvitoimikunnan ptk. 9.6.1963, 8.9.1963 ja tk:n ptk. 5.9.1965; osasto 35:n toimintakertomukset 1960–68, JPAA, JyMA.

³¹ Osasto 166:n yk:n ptk. esim. 10.3.1963, 30.9.1963, 14.2.1964, 21.2.1965 ja 10.9.1967; osasto 35:n toimintakertomukset 1960–68, JPAA, JyMA.

osastoja toisiinsa. Osasto 35:n ja 166:n välillä vallitsi entistä voimakkaampia yhteenkuuluvuuden tunne ja yhteistyön tarve. Sen sijaan SAJ:n alaiseen kilpailuvaan osastoon ei kontakteja juurikaan ylläpidetty. Mitä pidemmälle 1960-lukua elettiin, sen läheisemmiksi SAK:hon kuuluneiden osastojen suhteet muodostuivat. Eriolaisten tapahtumien ja juhlien järjestelyissä yhteistoimintaa jatkettiin aikaisemmin omaksutun käytännön mukaisesti, mutta vähitellen yhteistyötä tiivistettiin myös ammattillisten kysymysten puitteissa. Uutta toiminnan haaraa edusti mm. luottamusmieskerho, jossa eri työpaikkaosastojen luottamusmiehet saattoivat vaihtaa mielipiteitään ja keskustella tehtailla vallitsevista ongelmista. Osastojen välillä yhteistyötä tehostettiin myös palkkaryhmittelyissä ja työehtosopimusesitysten laadinnassa. Ajoittain oli toiminnassa jopa erillinen työehtosopimusjaosto. Työturvallisuuden parantamiseksi perustettiin tehtaille omia työturvallisuustoimikuntia, joiden tehtävät olivat osittain samat kuin tuotantokomitean. Molemmissa elimissä SAK:laisilla osastoilla oli vahva miehitys, sillä SAJ:läisen osaston oli käytännössä lähes mahdotonta saada vaaleilla edustuksia em.organisaatioihin. 1960-luvulla osastot organisoivat yhdessä myös valistavaa kurssitoimintaa, jonka avulla luottamusmiehiä ja toimihenkilöitä perehdytettiin yhdistystoiminnan saloihin.³² Voidaankin sanoa, että osastojen keskinäinen kanssakäyminen oli kiitettävän vilkasta. Välillä molemmissa osastoissa vain kummasteltiin sitä, miksi ylipäätään oli olemassa kaksi erillistä osastoa, kun yhden osaston puitteissa voitaisiin hoitaa asiat yhtä hyvin. Osastojen lopullinen yhdistäminen alkoi tuntua entistä järkevämmältä vaihtoehdolta.

Puutyöläisten yhteistoiminta ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään osasto 35:n ja 166:n väliseksi, vaan vuosikymmenen mittaan yhteistyötä tehostettiin myös muiden Keski-Suomen puutyöläisosastojen välillä. 1950-luvun kuluessa paikalliset puutyöläisyhdyskunnat olivat tulleet yhä vakuuttuneemmiksi oman keskusjärjestön tarpeellisuudesta, joka valvoisi kaikkien alueella toimivien osastojen etuja. Kuitenkin vasta vuonna 1959 hankkeeseen ryhdyttiin tosimitieellä. Aloitteen takana oli osasto 166, jonka ehdotuksesta Keski-Suomen Puutyöläisten Piirijärjestön perustava kokous pidettiin Jyväskylän työväentalolla 5.4.1959. Paikalle oli kutsuttu kaikki Jyväskylän ympäristön puutyöläisten ammattiosastot, joista merkittävimmät edustivat nimenomaan suuria puuteollisuuskeskuksia, kuten Säynätsalaa, Muuramea, Vaajakoskea, Suolahtea ja Äänekoskea. Itseoikeutetusti perustavassa kokouksessa olivat paikalla myös osasto 35:n ja 166:n edustajat. Piirijärjestön toimikuntaan valittiin eri osastoista yhdeksän jäsentä tasapuolisuuden periaatteita noudattaen. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi äänestettiin osasto 166:sta Unto Koivu, rahastonhoitajaksi osasto 35:stä Simo Jokinen ja sihteeriksi Säynätsalon osastosta Jussi Aro.³³

Piirijärjestön toiminta oli vielä alkuvaiheessa tunnustelevaa, mutta kun osastot saavuttivat keskinäisen luottamuksen, niin asioiden hoito alkoi sujua ja toimintamuodot vakiintua. Piirijärjestöstä kehkeytyikin vähitellen paikallisten puutyöläisosastojen yhteistyöfoorumi ja edunvalvontaorganisaatio, joka rekisteröitiin virallisesti vasta vuonna 1969. Rekisteröinnin jälkeen toiminta on kehittynyt melko vireäksi ja hyvinkin merkitykselliseksi. Ensivaiheessa piirijärjestö oli eräs tärkeim-

³² Osasto 166:n tk:n ptk. 30.8.1962 ja yk:n ptk. esim. 20.12.1964, 8.8.1965, 6.2.1966, 9.1.1966; osasto 35:n yk:n ptk. esim. 18.2.1962, 24.10.1965 sekä tk:n ptk. 25.2.1964 ja 9.10.1964, JPAA, JyMA.

³³ Osasto 166:n tk:n ptk. 8.3.1959 ja yk:n ptk. 22.2.1959; osasto 35:n toimintakertomus 1959, JPAA, JyMA.

mistä paikallistason elimistä käsiteltäessä työehtosopimus- ja palkkausasioita, sillä juuri liitolle lähetettävät työehtosopimusten muutosesitykset kulkivat sen kautta. Sitten toiminta on keskittynyt puutyöläisten opinto- ja kurssitustoiminnan organisointiin sekä erilaisten retkien ja vapaa-ajan viettomuotojen järjestelyihin.³⁴

1960-luvulla puutyöläisten välinen yhteistoiminta laajeni myös suurempiin mittasuhteisiin, sillä hajaannuksesta huolimatta tavaksi tuli järjestää Schaumanin eri tehtaiden osastojen välisiä neuvottelukokouksia, joihin kutsuttiin myös SAJ:n alaisia osastoja. Ensimmäinen varsinainen yhteistyökokous oli jo vuonna 1959 Sorvalahdessa, jonne kokoontui Jyväskylän, Savonlinnan ja Joensuun tehtaiden ammattiosastojen edustajat. Sorvalahden yhteistyökokous oli silloisen Schaumanin pääluottamusmiehen Unto Koivun mukaan ollut erittäin hyvä ja antoisa, joten ainakin Jyväskylän suunnalla lähempien kontaktien solmimista pidettiin suotavana. Ilmeisesti kaikissa osastoissa ei kuitenkaan tunnettu samanlaista kiinnostusta yhteistoimintaa kohtaan, sillä seuraavan kerran kokoonnuttiin vasta viiden vuoden päästä.

Vuoden 1965 yhteistyökokouksen pitopaikaksi oli valittu Jyväskylä, ja järjestelyistä vastasivat jälleen osastot 35 ja 166 yhdessä. Paikalle oli kutsuttu Savonlinnan ja Joensuun lisäksi myös Pietarsaaren sekä Viialan edustajat. Jyväskylän kokouksen asialistalla oli eri tehtaiden palkkajärjestelyjen ja sosiaalisten olosuhteiden vertailu. Myös asunto-oloihin ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksiin kiinnitettiin huomiota. Neuvottelupäivien pääasiallisena tarkoituksena olikin kiinteyttää osastojen keskinäisiä suhteita ja yhdenmukaistaa työnantajille esitettäviä

Schauman-yhtymän eri tehtaiden ammattiosastojen edustajia ja luottamusmiehiä kokoontuneena Jyväskylään vuonna 1968. Neuvottelukokouksessa oli paikalla kaikkiaan 32 ay-aktiivia, jotka edustivat yli 7000 schaumaniilaista. Kuva Urho Ottelin.

³⁴ Akanoita 1 / 1988 ja Akanoita 3 / 1990, osaston toimisto.

vaatimuksia. Osastojen välistä yhteistyötä edesauttoi myös se, että työpaikoilla vastapelurina toimi kaikille yhteinen työnantaja. Kokouksessa esitettiin lisäksi toivomus, että tulevaisuudessa myös SAJ:n alaiset osastot ottaisivat, skismoja herättäneestä rinnakkaisliittoasetelmasta huolimatta, aktiivisemmin osaa neuvottelupäiville. Seuraava tapaaminen oli jo vuoden päästä Viialassa ja vuonna 1968 kokoonnuttiin jälleen Jyväskylässä.³⁵ Hajaannuksen kausi ei siis ollut nimensä mukaisesti vain ristiriitojen aikaa, vaan toisaalta myös rakentavan yhteispelin aikaa. Neuvottelupäivistä tuli lähes vuosittain toistuva perinne.

7.8. Neuvottelut osastojen yhdistämiseksi – Jyväskylän ”suurpuu” toteutuu

Osasto 35:n ja 166:n harjoittama tiivis yhteistyö toimi eräänä ratkaisevana ponnahduslautana tiellä, joka johti lopulta Jyväskylän puutyöläisten muodostaman suurosaston syntymiseen. Aina 1960-luvun alkupuolelta lähtien oli osastojen välillä käyty neuvotteluita toimintojen yhdenmukaistamisesta, mutta vakavista yrityksistä huolimatta ne eivät olleet johtaneet toivottuun tulokseen. Kumpikin osapuoli oli ilmaissut kiinnostuksensa keskittää voimavarat yhteiseen suurosastoon, sillä ajoittain tuntui todella turhautavalta työskennellä samalla työmaalla, jossa oli kaksi saman liiton osastoa. Edunvalvonnankin kannalta oli varmasti mielekkäämpää toimia yhdessä vahvassa osastossa. Voimien yhdistäminen ei ollut kuitenkaan ihan helppo juttu, sillä kummassakin leirissä henkinen kynnyks oli melko korkea. Osastoissa esiintyi nimittäin pelkoa, että yhteistyö ei muodostuisikaan riittävän hedelmälliseksi, ja että asioita ei pystyittäisi käsittelemään tarpeeksi joustavasti. Kokemus oli opettanut, että pienemmissä puitteissa asiat ainakin hoituvat. Psykologisena esteenä oli ilmeisesti myös tieto siitä, että osasto 35 edusti perinteistä käsityöläisalaa eli puuseppiä, joten vaneri- ja sahatyöläisosasto 166:n jäsenistön keskuudessa epäiltiin, mitenkä yhteistyö ”ammattilpeiden” puuseppien kanssa mahtaisi lopulta sujua. Taustalla vaikutti varmasti myös poliittiset jännitteet, sillä osasto 166:a pidettiin kansandemokraattisempana kuin osasto 35:ä, jonka jäsenistössä oli paljon myös sosiaalidemokraatteja. Erilaisten poliittisten katsontakantojen ristikkäisyyden pelättiin johtavan ylitsepääsemättömiin ongelmiin.³⁶

Puutyöläisten keskuudessa vallinneet epäilykset alkoivat kuitenkin hälventyä vuoden 1967 loppupuoliskolla, mistä kertoo mm. se, että osastojen yhdistäminen otettiin erääksi lähiajan tärkeimmistä tavoitteista. Ilmeisesti juuri osastojen eri sektoreilla tapahtunut lähentyminen rohkaisi entistä voimakkaampiin ponnisteluihin suurosaston aikaan saamiseksi. Yhdistymisneuvotteluille antoi pontta myös keskusjärjestötasolla alkanut eheytyminen, jota oli jo pitkään valmisteltu. Puualalla eheyttäminen tosin osoittautui huomattavasti ennakoitua vaikeammaksi eikä liittojen yhdistäminen onnistunut ennen vuotta 1973. Sen sijaan paikallista-

³⁵ Osasto 166:n yk:n ptk. 6.9.1959 sekä tk:n ptk. esim. 5.9.1965, 23.9.1965, 17.10.1965, 31.3.1968; yhteistyökokouksen ptk. 5.11.1965 (sij. pöytäkirjan otteet ja toisteet); osasto 35:n ja 166:n yhteisen kokouksen ptk. 2.4.1966, JPAA, JyMA.

³⁶ Rantanen 1974, s. 204–205, 210, JPAA, JyMA; Urho Ottelinin haastattelu 6.4.1998.

solla osastot 35 ja 166 osoittivat selvästi liittotasoa suurempaa kypsyyttä käymällä vakavia keskusteluja myös SAJ:öön kuuluneen osasto 22:n kanssa sulautumisesta SAK:n alaiseen yhteiseen puutyöläisosastoon. Osastotasolla hajaannus oli jo aikaa sitten käsitetty aivan turhaksi eikä sitä voitu pitää enää edes liittojen etujen mukaisena. Jyväskylän osastoissa kannatettiin varauksettomasti liitto- ja yhdistystason pikaista eheytyä. Niinpä myös eheyttämisneuvottelut näiden kolmen osaston kesken sujuivat melko hyvin, sillä periaatepäätös osastojen yhdistämisestä tehtiin vielä vuoden 1967 lopulla. Jyväskylän puutyöläisten suurisuuntainen hanke tyrmättiin kuitenkin välittömästi liittotasolla, eikä yhdistymislupaa myönnetty. Taustalla vaikutti juuri puualan liittojen keskinäiset erimielisyydet. Tämän jälkeen osastot 35 ja 166 joutuivat jatkamaan neuvotte-luita kahden kesken. Osasto 22:n kohdalla yhdistyminen tuli ajankohtaiseksi seuraavan kerran vasta liittotason eheytymisprosessin jälkeen.³⁷

Kevään 1968 kuluessa osasto 35:n ja 166:n edustajista muodostettu yhteinen neuvottelukunta kävi sarjan tiiviitä keskustelukokouksia, joissa päädyttiin lopulta siihen, että osasto 166 lakkauttaa toimintansa, luovuttaa omaisuutensa ja liittyy osastoista vanhempaan eli puutyöntekijäin osasto 35:een. Asiaa oli tiedusteltu myös liitosta, josta tehtiin heti selväksi, että liitto ei tule millään tavalla vastustamaan SAK:hon kuuluneiden osastojen yhdistymistä. Molemmissa osastoissa pitkään vallalla ollut haavekuva alkoi siis täyttyä. Valmistelut etenivät nopeasti, ja 21.7.1968 voitiinkin pitää JTY:n E-salissa historiallinen yhtyneen Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston perustava kokous, jossa oli paikalla 21 yhtyneen osaston jäsentä. Osastolle annettiin lempinimeksi Jyväskylän ”suurpuu”, mutta virallisesti toiminta jatkui puutyöntekijäin osasto 35:n nimellä. Osasto 166:n omaisuus ja varat siirtyivät näin osasto 35:een, jonka entinen toimikunta jätti samalla paikkansa ja tilalle valittiin tasapuolisuuden nimissä kummastakin osastosta yhdeksän uutta toimikunnan jäsentä. Suurosaston ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti osasto 35:n puheenjohtaja Kalle Koljonen, sihteeriksi Veli Koski ja rahastonhoitajaksi Martti Hakkarainen. Muiksi toimikunnan jäseniksi valittiin lisäksi Martti Laine, Heikki Liukkonen, Mirja Kohonen, Gunnar Joutslampi, Unto Koivu, Pauli Lehtonen, Elsa Tolmunen, Tauno Kainulainen, Toivo Rautjoki, Olavi Pasanen, Aili Nieminen, Kaarina Lytsy, Hugo Tammiruusu, Heikki Pajunen, Simo Jokinen ja Martti Hannula. Uuden suur-osaston toiminta oli näin saatu käyntiin. Juhlavasta tapahtumasta päätettiin ilmoittaa myös paikallisissa työväenlehdissä ja Palkkatyöläisessä. Samalla osasto 166:n entinen puheenjohtaja Tauno Kainulainen toivotti onnea ja menestystä ”yhteiselle suurelle ammattiosastolle sen taistelussa työläisten etujen puolesta”.³⁸

Osasto 35:n ja 166:n yhdistyminen kävi siis melko kivuttomasti, koska politikoinnin ei annettu liiaksi vaikuttaa itse neuvotteluihin. Mielenkiintoista onkin todeta, että osastot päätyivät ikään kuin hajaannuksen kautta yhteiseen osastoon. Hajaannuksen alkuvaiheessahan osasto 22:n syntyminen lähensi osastoja toisiinsa, mikä avasi samalla tien osasto 35:n ja 166:n kiinteämmälle yhteistoiminnalle ja sitä kautta puutyöläisten lopulliselle yhdistymiselle. SAK:n alaisten osastojen yhdistymistä helpotti ratkaisevasti myös yhteinen tukipilari,

³⁷ Osasto 35:n vuosikokouksen ptk. 28.1.1968 ja toimintakertomukset 1967–68, JPAA, JyMA.

³⁸ Osasto 35:n tk:n ptk. 31.1.1968, 13.2.1968, 28.2.1968, 23.5.1968 ja ylimääräisen kokouksen ptk. 21.7.1968, JPAA, JyMA.

Schaumanin höyläämön työntekijöitä virkistystauolla vuonna 1967. Liekö tunnelmaa kohottanut tieto siitä, että osasto 35:n ja 166:n yhdistyminen alkoi näyttää entistä varmemmalta. Kuva Mirja Korhonen.

Puutyöväenliitto, joka siunasi lopullisesti osastotason hankkeen. Sitä vastoin SAJ:öön kuuluvan osasto 22:n oli jäätävä vielä tässä vaiheessa ”suurpuun” ulkopuolelle, sillä keskusjärjestö- ja liittotasolla hajaannus jatkui edelleen.

Käytännössä osastojen sulautuminen merkitsi tehtäväkentän huomattavaa laajenemista. Toimikunnan työn helpottamiseksi ja tehostamiseksi osastoon perustettiin kolme uutta alajaostoa: 1. koulutus- ja tiedotusjaosto, 2. työehtosopimusasiain-, työlainsäädännön- ja sosiaalipolitiikan jaosto sekä 3. nuoriso-, retkeily- ja urheilujaosto. Lisäksi toimintaansa jatkoi edelleen vireä naisjaosto. Myös pienempien työpaikkojen toimintaa kehitettiin siten, että Jussilan tehtaan ohella myös osastoon liittyneelle Luhtapuulle ja Toras Oy Kuohun sahalle perustettiin omat osasto 35:n alaiset työhuonekunnat. Työhuonekunnat toimivat melko itsenäisesti omine toimikuntineen ja työpaikkojen luottamusmiehin. Lähinnä tehostetun jäsenhankintatyön ja uusien työhuonekuntien myötä ”suurpuun” jäsenmäärä kasvoi räjähdysmäisesti ollen vielä vuoden 1968 lopussa 719. Seuraavana vuonna ylitettiin sitten jo 1000 jäsenen rajapyykki, mikä tiesi samalla sitä, että osasto 35:stä oli tullut liiton toiseksi suurin osasto.³⁹ Historiallisen tapahtuman johdosta suurosasto oli entistä vakaampi ja vankempi. Jyväskylän puutyöläiset olivat selvästi voimiensa tunnossa.

³⁹ Osasto 35:n toimintakertomukset 1968–69, JPAA, JyMA.

8. Puutyöläiset kohti eheytystä ja uusia haasteita (v. 1968–1998)

8.1. Puuala eheytetään

Ammattiyhdistysliikkeen eheyttämisestä alettiin puhua kohta hajaannukseen jälkeen, mutta käytännössä sen toteuttaminen muodostui mutkikkaaksi ja aikaa vieväksi prosessiksi. Keskusjärjestötason eheyttämisneuvottelut junnasivat pitkään paikallaan, mikä johtui poliittisella rintamalla ja ammattiyhdistysliikkeen eri tasoilla vallinneesta myrkyttyneestä ilmapiiristä. Hajaannus oli kuitenkin monissa piireissä tuomittu täysin hyödyttömäksi, eivätkä siitä nauttineet muut kuin korkeintaan työnantajat. Vasta kesällä 1966 alkoi näkyä valoa tunnelin päässä. Prosessi sai uudenlaisen piristysruiskeen SAK:n edustajakokouksessa suoritettujen päätösten myötä, jotka tukivat jo aloitettuja eheytyssuunnitelmia. Keskusjärjestön johtoa vaihdettiin ja sääntöjä löyhennettiin. Vieläkin ratkaisevammaksi muodostui syysyllä 1967 solmittu SDP:n ja SKP:n puoluesuositus, joka poisti pahimmat poliittiset esteet yhteistoiminnan tieltä. Poliittisen liikkeen antama tuki olikin viime kädessä edellytyksenä eheytyksen onnistumiselle. Tämän jälkeen neuvotteluita käytiin tiivistä eri tasoilla, joiden tuloksena voitiin lopulta kutsua uuden ammatillisen keskusjärjestön perustava kokous koolle kesäkuussa 1969.¹

Uudesti syntyvän SAK:n perustamistoimet tapahtuivat sopuisasti ja yksimielisyyden vallitessa. Samalla SAK:n sääntöjä rukattiin uuteen uskoon siten, että jäsenliitoille annettiin lisää liikkumavaraa ja itsenäisyyttä mm. sopimuspolitiikassa. Sääntömuutoksella haluttiin varmistaa eheytyksen onnistuminen. Uudelleen perustetun keskusjärjestön nimi vaihtui Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöksi, mutta kirjainlyhenne säilyi samana. SAJ oli jättäytynyt jo hyvissä ajoin yhteyssuunnitelmien ulkopuolelle eikä se näin ollen ollut mukana uuden SAK:n harjakaisissa. Itse asiassa SAJ:n painoarvo oli laskenut niin rajusti, että sen toiminta lopetettiin vielä saman vuoden lokakuussa entisten jäsenliittojen loikattessa SAK:n suojiin. Samassa räsäyksessä myös SPL siirtyi SAK:öön, joka alkoi välittömästi suunnittelemaan kahden puualan rinnakkaisliiton eheyttämistä. Puualan eheytyksen tiedettiin etukäteen kimurantiksi, mutta monikaan ei osannut kuvitella sitä sentään niin tuskalliseksi, millaiseksi se lopulta muodostui. Ensimmäisen kerran rinnakkaisliittoja yritettiin yhdistää jo vuonna 1970, mutta laihoin tuloksin. Tämän jälkeen liittotason eheyttämisprosessia jatkettiin, mutta sopimusneuvottelut etenivät kuin jäitä poltellen. Pitkällisten keskusteluiden tuloksena päädyttiin lopulta siihen, että puualalla perustetaan kokonaan uusi liitto, jonka eheytyksivaalit määrättiin pidettäväksi vasta syyskuussa 1973.²

Vuoden 1973 vaalitaistelusta muodostui kiihkeä ja kovasanainen, sillä vaalit olivat puhtaasti puoluepoliittiset. Puualan vaaleja varten oli laadittu kaksi listaa,

¹ Valkonen 1989, s. 53–56.

² Klemola 1975, s. 168–174, 189–194.

joista vaaliliitto A:n lista oli kansandemokraattien ja vaaliliitto B:n lista sosiaalidemokraattien. Erityisesti sosiaalidemokraatit korostivat vaalien poliittista luonnetta ja pyrkivät näin kokoamaan kannattajansa molemmista liitoista yhteisten tunnusten alle. Myös Jyväskylän osasto 35:ssä ja 22:ssa valmistauduttiin huolella vaaleihin. Osastot perustivat vaalitoimitusta varten yhteisen kymmenhenkisen vaalilautakunnan, johon kuului osasto 35:stä kansandemokraatit Matti Hakkarainen, Toini Leinonen, Heimo Toivonen, Esko Vestereninen ja Yrjö Kähkönen. Osasto 35:n sosiaalidemokraatteja edustivat Kalle Koljonen ja Simo Jokinen. Loput kolme paikkaa täytettiin osasto 22:n sosiaalidemokraateista. Syyskuun lopulla Schaumanin tehtaan ruokalassa ja tärkeimmillä työpaikoilla pidetyt vaalit päättyivät odotetusti kansandemokraattien voittoon 485 äänellä 192 vastaan. Vaikka äänestysprosentti ei Jyväskylässä kohonnutkaan kovin korkeaksi, voidaan tuloksesta silti päätellä, että osasto 35:ssä kansandemokraattien kannatus oli melko vahva. Keski-Suomen piirissä vaaliliitto A oli niin ikään vahvoilla, sillä se voitti vaaliliitto B:n äänin 1696–1289. Valtakunnallisesti sosiaalidemokraatit olivat kuitenkin niskaan päällä, sillä maanlaajuisissa vaaleissa he saavuttivat niukan enemmistön eli 51,5 % kaikista annetuista äänistä. Loput 48,5 % menivät kansandemokraateille. Uuden puualan liiton perustavan kokouksen edustajapaikat jakautuivatkin suhteessa 155–145.³

Puualalla hajaannuksen kausi loppui virallisesti vanhojen liittojen lakkauttamiseen ja uuden Puutyöväen liiton perustamiseen. Perustava kokous pidettiin Helsingissä lokakuun loppupuolella 1973. Kokouksen osanottajat olivat yksimielisiä eheytyssopimuksen suhteen ja päättivät samantien jättää myös jäsenanomuksen SAK:lle. Uuden Puutyöväen liiton johdosta tuli niukasti sosiaalidemokraattinen, sillä liittotoimikuntaan valittiin sosiaalidemokraattien 10–9 ja liittovaltuustoon 14–12 enemmistö. Liiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Esko Suikkanen ja sihteeriksi Eino Sailas.⁴

Perustamistoimien jälkeen eheytystä jatkettiin vielä osastotasolla, sillä eheytyssopimuksen mukaisesti osastojen tuli yhdistyä toukokuun 1974 loppuun mennessä. Myös Jyväskylän puutyöläisten keskuudessa ryhdyttiin ripeisiin toimenpiteisiin osastojen yhdistämiseksi. Joulukuun 30. päivänä 1973 puutyöntekijäin osasto 35 päätti liittyä jäseneksi uuteen liittoon, jonka uudistetut säännöt samalla hyväksyttiin. Varsinaiset osastojen väliset yhdistymisneuvottelut käytiin rakentavassa ja melko sovitteluhenkisessä ilmapiirissä seuraavana keväänä. Virallinen yhdistymiskokous voitiinkin pitää Kivistön työväentalolla jo 10.3.1974. Paikalla oli yhteensä peräti 126 jäsentä kummastakin osastosta. Puutyöväen liittoa edustivat toimitsijat Urho Ottelin ja Reino Termas. Eheyttämiskokouksessa osasto 22:n toiminta lakkautettiin ja puutyöläisten voimat yhdistettiin selvästi suurempaan osasto 35:een, jonka jäsenmäärä oli yhdistymisen jälkeen yli 1400. Yhdistyneelle osastolle valittiin yksimielisesti myös uusi 17 jäsenen toimikunta. Puheenjohtajan nuijaa piteli edelleen Heimo Toivonen, sihteerin virkaa hoiti Pauli Väänänen ja rahastonhoitajana toimi Martti Hakkarainen. Schaumanin tehtaiden pääluottamusmiehenä jatkoi Tauno Kainulainen, joka oli valittu tehtävään jo vuonna 1971. Kainulaisen pääluottamusmiesurasta muodostuikin pitkä

³ Osasto 35:n toimintakertomus 1973; Rantanen 1974, s. 235–237, JPAA, JyMA; Reuna 1985, s. 1257–1262.

⁴ Reuna 1985, s. 1262–1267.

ja ansiokas, sillä se jatkui keskeytyksettä aina vuoden 1989 loppuun saakka.⁵

Epämiellyttäväksi koettu hajaannuksen kausi päättyi näin myös Jyväskylässä. Entisestään vahvistuneen suurosaston parhaat päivät olivat vielä edessäpäin.

8.2. Suurosaston laajentunut tehtäväkenttä

”Toimintaa tarkasteltaessa on merkille pantavaa tietynlainen eteenpäin suuntautuva, uudistuva ja laajeneva toiminta. Tämä on terve ilmiö, sillä nykyinen alati kehittyvä elämän prosessi vaatii näinkin keskeiseltä a.os.lta määrätietoista, jäsenistön hyväksi suuntautuvaa toimintaa.”⁶

Edellä esitetty lainaus on peräisin osasto 35:n vuoden 1971 toimintakertomuksesta, jota leimaa kaikin puolin positiivisuus ja voimakas edistysusko – eikä turhaan. Jyväskylän puutyöntekijäin ay-toiminnan historian paras kausi alkoi 1970-luvun alusta ja se on jatkunut aina 1990-luvulle asti. Jäsenmäärät ovat pysyneet jatkuvasti korkeina, joskin voimakasta aaltoliikettä on myös tapahtunut. Puuteollisuuden suhdanneherkkyys ja muutokset työvoiman kysynnässä näkyvät erityisen selvästi osaston jäsenmäärissä. 1970-luvulla osastossa oli vuosittain yli 1000 jäsentä, mutta seuraavalla vuosikymmenellä alkoi puuteollisuuden automatisoinnin ja rationalisoinnin myötä tasainen alamäki. Pahimmillaan jäsenmäärä laski 1990-luvun alun laman myötä alle 500:n, mutta kääntyi tämän jälkeen nousuun siten, että vuonna 1997 jäseniä oli jälleen reilut 800. Järjestäytymisaste on ollut jatkuvasti lähellä 100 prosenttia.⁷

Osaston sisällä poliittiset rintamalinjat ovat säilyneet. Merkille pantavaa on kuitenkin se, että 1970-luvun alkupuolelta lähtien toimintaa on leimannut entistä sovitteluhenkisempi ilmapiiri. Eri mielipideryhmien välisiä neuvotteluita on pidetty luonnollisena asiana eikä äänestyksiin ole jouduttu useinkaan turvautumaan. Työväenpuolueiden vasemmistolaisempi suuntaus on osastossa ollut jatkuvasti vahvempi, mikä on näkynyt myös toimihenkilöiden paikkoja täytettäessä. Toimikuntien työskentely on ollut aktiivista, ja kokouksia on pidetty noin kerran kuukaudessa. 1970-luvun alkupuolella sääntömääräisissä jäsenkokouksissa kävi reilut 10 prosenttia jäsenistöstä, mikä oli jopa jonkin verran aikaisempaa enemmän. 1980-luvun mittaan innostus alkoi kuitenkin laskea niin, että yleisissä kokouksissa käynti jäi vain muutaman kymmenen aktiivin harteille.⁸ Aktiivisuuden puolesta onkin käyty aika ajoin kamppanjoita, mutta pettymys on ollut suuri, sillä käännettä parempaan ei ole tapahtunut. Vaikuttaa siltä, että kiinnostuksen puute on lisääntynyt lähinnä puuteollisuuden rationalisointien mukanaan tuoman työttömyyden, työväenaatteen jonkin asteisen inflaation ja elämän privatisoitumisen myötä.

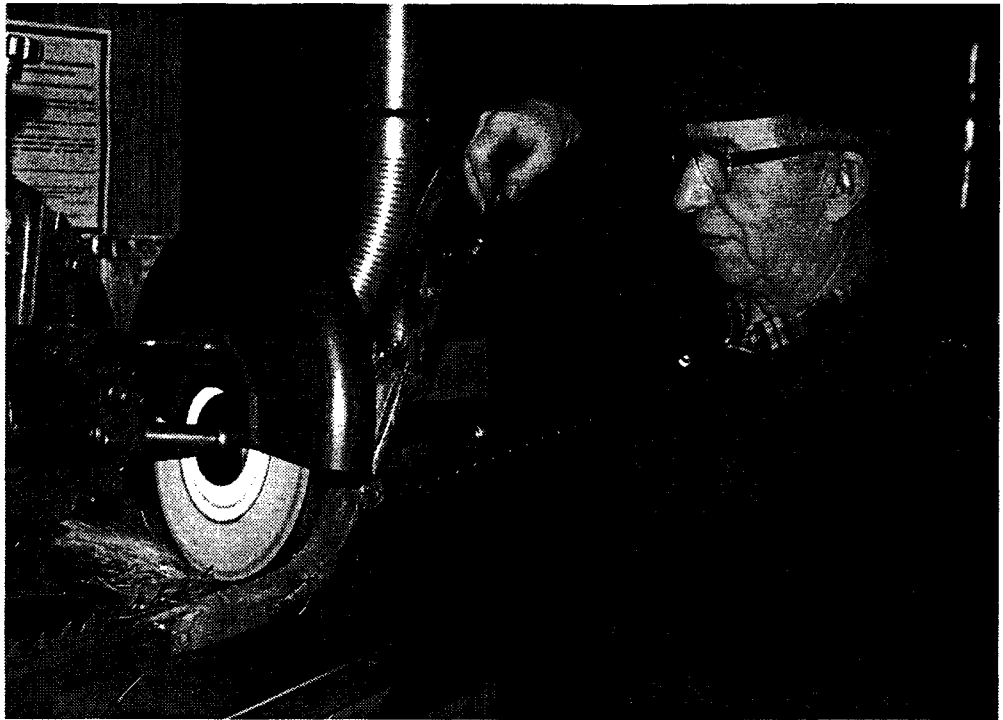
Osastojen yhdistymisen myötä puutyöntekijäin tehtäväkenttä laajeni selvästi. Voidaankin sanoa, että 1970-luvulla ja 1980-luvun alkupuolella suurosaston toiminta oli hyvin vireää usealla sektorilla. Myös jäsenistön aktiivisuus oli vielä tuolloin suhteellisen korkeaa luokkaa. Jäsenmäärän huomattava kasvu vaati

⁵ Osasto 35:n ja osasto 22:n yhdistymiskokouksen ptk. 10.3.1974, osaston toimisto. Osasto 35:n toimintakertomus 1973; Rantanen 1974, s. 237, 255, JPAA, JyMA.

⁶ Osasto 35:n toimintakertomus 1971, JPAA, JyMA.

⁷ Osasto 35:n toimintakertomukset esim. 1981, 1983, 1987, 1993 ja 1996; Akanoita 1 / 1997, osaston toimisto.

⁸ Osasto 35:n toimintakertomukset esim. 1969, 1970–73, 1982, 1985, osaston toimisto.

Asettaja Yrjö Veijanen teroittamassa raamisahan terää vuonna 1969. Kuva Eino Sarja.

osastoa organisoimaan toimintaansa ja vastaamaan samalla uusiin haasteisiin. Tärkein uudistus oli uusien jaostojen perustaminen, joilla helpotettiin toimikunnan jatkuvasti paisunutta työtaakkaa. 1970-luvun alussa toimikunnan rinnalle organisoitiin työjaosto, joka valmisteli käsiteltävät asiat toimikunnan kokouksiin. Työjaosto toimi useita vuosia toimikunnan oikeana kätenä, mutta vuosikymmenen kuluessa toimikunnan tehtäväkenttä helpottui siinä määrin, että jaosto voitiin lakkauttaa tarpeettomana. Sitä vastoin samoihin aikoihin perustettu työehtosopimusjaosto, johon kuului alusta pitäen myös eri työpaikkaosastojen luottamusmiehet, jatkoi erittäin aktiivista toimintaansa palkka- ja työehtosopimusten puitteissa. Jo 1970-luvulla jaostoa järjesteltiin uuteen uskoon siten, että se koostui pelkästään luottamusmiehistä. Tavaksi tuli, että luottamusmiehet kokoontuivat kerran kuukaudessa keskustelemaan tehtailla vallinneista ongelmista. Nimensä mukaisesti jaoston pääasiallisena tehtävänä oli työehtosopimusten muutosesitysten teko, mutta se käsitteli myös työturvallisuuteen ja työterveyteen sekä työlainsäädäntöön ja sosiaalipolitiikkaan liittyneitä asioita.⁹ Luottamusmiesten toiminnasta onkin ollut osastolle ja sen jäsenille huomattava apu, sillä työlainsäädännön ja työehtosopimusten pykäläviidakko on jatkuvasti laajentunut ja monimutkaistunut. Nykypäivän ay-toiminta vaatii luottamusmiehiltä ja muilta osaston toimihenkilöiltä erityistä asiantuntemusta.

⁹ Sama.

Jatkuvasti kehittyneen koulutustoiminnan asettamiin haasteisiin osasto niin ikään on pyrkinyt toiminnallaan vastaamaan. Asiaan kiinnitettiin aikaisempaa suurempaa huomiota jo 1970-luvun alussa, jolloin osaston yhteyteen perustettiin erityinen opinto- ja tiedotusjaosto, jonka toiminta on jatkunut siitä lähtien keskeytyksettä. Opintojaoston tehtäväksi tuli osaston sisäisen tiedonkulun parantaminen ja hajallaan olevan jäsenkunnan aktivointi mukaan osaston toimintaan. Erityisen tärkeäksi koettiin ay-tietoutta lisäävä opinto- ja kerhotoiminta. Opintopyrkimyksiä edistämään valittiin erityinen opintosihtööri ja laadittiin myös kunnolliset opintosuunnitelmat. Tulostakin alkoi tulla, sillä esimerkiksi vuonna 1972 osaston piirissä toimi peräti kahdeksan opintokerhoa, joissa käsiteltiin mm. työelämän ja ammattiyhdistystiedon perusteita sekä osaston ay-aktiivien tehtäviä.¹⁰ Melkoinen harppaus oli siis otettu eteenpäin, jos ajatellaan, että vielä kymmentä vuotta aikaisemmin osaston siivellä sinnitteli yksi ainoa opintokerho.

Osaston jäsenet olivatkin hyvin innostuneita opintotoiminnasta aina 1980-luvun alkupuolelle asti, mikä näkyi siinä, että piirijärjestön, liiton ja SAK:n kursseille osallistuttiin myös melko vilkkaasti. Myös osaston piirissä yhtä jaksaisesti toiminut naisjaosto ylläpiti ajoittain omia opintokerhoja, kuten vuosina 1981 ja 1983–1984. Opintopyrkimyksiä edisti lisäksi uudenlainen käytäntö, jonka mukaisesti työnantaja osallistui koulutuksesta koituneisiin kustannuksiin. Kehitys ei kuitenkaan jatkossa edennyt yhtä suotuisasti, sillä yleisen aktiivisuuden laskiessa myös opintotoiminta kuihtui 1980-luvun lopulla. Opinto- ja tiedotusjaoston ylläpitämisen Akanoita-lehden palstoilla jäsenkuntaa onkin aika ajoin jouduttu suorastaan ”potkimaan” mukaan kurssi- ja opintotoimintaan.¹¹

Erääksi visaiseksi pulmaksi osoittautui osaston nuorisajaosto. Alkuvaiheessa toimikunta jopa kaavaili, että nuorisajaosto hoitasi omin avuin osaston urheilu- ja huvitoiminnan. Jaostoon ei kuitenkaan liittynyt tarpeeksi aktiivisia puutyöläisnuoria. 1970-luvun kuluessa jaostoa yritettiin elvyttää mm. tehostetulla tiedotustoiminnalla ja illanviettoja järjestämällä, mutta kun tuloksia ei alkanut tulla, niin kerho yhdistettiin opinto- ja tiedotusjaostoon. Vuonna 1979 nuorisajaosto palasi takaisin juurilleen, mutta toiminta hiipui pian uudelleen, eikä se siitä enää kunnolla vironnutkaan.¹² Uusista jaostoista nuorisajaosto olikin suurin pettymys, varsinkin kun puutyöläisnuoriin suunnatut aktivointikampanjat eivät johtaneet toivottuun tulokseen. Sen sijaan muut osaston yhteyteen vakiintuneet jaostot ovat vastanneet hyvin tarkoitustaan. Jaostotoiminnan avulla osaston suureksi paisunut työmäärä on saatu kunnialla hoidettua.

1970-luvulla osaston toiminta alkoi laajentua myös muihin suuntiin. Erityisesti osastossa kiinnitettiin huomiota yritysdemokratian ja työturvallisuuden edistämiseen. Schaumanin eri tehtailla työnantajan ja henkilöstöryhmien välinen yhteistoiminta oli aikaisemmin hoidettu lähinnä tuotantokomiteoissa ja työsuojeluorganisaation puitteissa. 1970-luvun alussa yhteistoimintaa laajennettiin perustamalla uusia paikallistason elimiä, kuten esimerkiksi työsuojelutoimikunta, ergonomiaryhmä, tiedotus-, aloite-, asunto- ja koulutustoimikunta. Myös Jyväskylän puutyöntekijäin ammattiosasto osallistui aktiivisesti yritysdemokratian kehittämiseen mm. lähettämällä vuonna 1973 yhtiön johtoportaalalle kirjelmän, joka sisäl-

¹⁰ Osasto 35:n opintojaoston toiminkertomukset esim. 1971–72, osaston toimisto; osasto 35:n opintojaosto toiminta suunnitelma 1972 ja opinto-ohjelma 1972 (sij. koulutus ja virkistystoiminta), JPAA, JyMA.

¹¹ Osasto 35:n naisjaoston toimintasuunnitelma 1981, 1984 ja naisjaoston toimintakertomus 1984; Akanoita esim. 1 / 1979 ja Akanoita 3 / 1991, osaston toimisto.

¹² Osasto 35:n tk:n ptk. 13.2.1972 ja toimintakertomukset 1970–73, 1980–83 sekä toimintasuunnitelma 1975, osaston toimisto.

si rakentavia ehdotuksia yhteistoiminnan kehittämisestä ja henkilöstöpolitiikan suuntaviivoista. Lisäksi otettiin aktiivisesti osaa eri tehtaiden välisiin yhteistointakokouksiin, joissa luotiin aivan uudenlainen yritysdemokratian malli.¹³

Alkuvaiheessa tulokset olivatkin hyviä. Yhtymä alkoi mm. kehittämään asutus-toimintaa, kustantamaan henkilökuntalehteä, tilaamaan työväenlehtiä ruokatu-piin ja jakamaan osastoille määrärahoja virkistystoimintaa varten. Kuitenkin jo 1970-luvun puolivälissä tilanne muuttui, ja osasto 35 vetäytyi yhteistyöstä, perustellen päätöstään mm. sillä, että eri toimikuntien työskentely oli muuttunut turhauttavaksi pelleilyksi, jossa työntekijöillä ei ollut mitään päätäntävaltaa. Uuden yhteistoimintalain myötä yritysdemokratian kehittäminen kuitenkin jälleen jatkettiin. Myös puutyöntekijät palasivat eri henkilöstöryhmien väliseen yhteistyöhön 1980-luvun alussa. Jäsenistön keskuudessa tosin epäiltiin, että uuden lain myötä tilanne ei ollut oleellisesti parantunut, vaan isännistö jarruttaisi uudistuksia vanhaan tapaan. Epäily osoittautuikin osittain oikeaksi. 1980-luvulla Jyväskylän puutyöläiset olivat mukana yhteistyössä vaihtelevalla aktiivisuudella ja melko heikolla menestyksellä.¹⁴

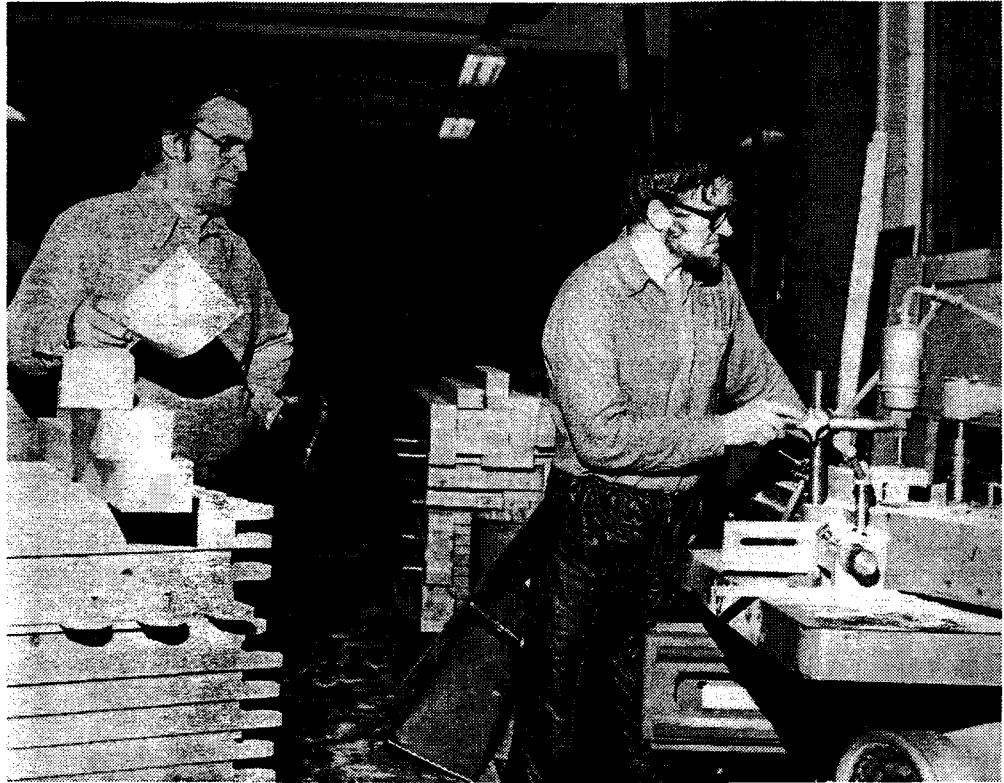
Yritysdemokratian kehittäminen jäi siis lopulta enemmän kokeiluasteelle eikä osastossa voitu muuta kuin harmitella sitä, että työntekijäin todelliset vaikutusmahdollisuudet olivat lähes olemattomat. Vähän samanlainen on ollut tilanne työväensuojelussa ja työturvallisuudessa. Jo 1970-luvulla työsuojelurintamalla vakiintuivat työläisten edustajiksi työsuojeluvaltuutetut ja työpaikkakohtaiset työturvallisuustoimikunnat, joissa oli sekä työnantajan että eri henkilöstöryhmien edustajia. Myös osasto 35 laajensi toimenkuvaansa työturvallisuusrintamalla, ja osallistui intensiivisesti yhteistoimintaa. Työturvallisuustoimikuntien sitkeällä työllä asteittaisia parannuksia työolosuhteisiin saavutettiinkin, mutta toisaalta osastossa valiteltiin jatkuvasti sitä, että liian usein työnantaja tyrmää todelliset työoloja ja työturvallisuutta edistävät ehdotukset. Työnantajan perusteluna oli ennen muuta rahanpuute, jota osasto piti kuitenkin pitkälti tekaistuna verukkeena, sillä Schauman yhtymä kirjasi saneerauksista huolimatta – tai paremminkin niistä johtuen – melko suuria voittoja. Osaston mielestä uudistuksia jarrutti nimenomaan alkeellinen työsuojelulainsäädäntö, johon tuli saada nopeasti ajanmukaisia parannuksia.¹⁵

Vuoden 1986 alussa työsuojelulakeja oltiin uudistamassa. Osasto piti asian tiimoilta kokouksen jo joulukuussa 1985, jossa uusi lakiluonnos tuomittiin jyrkin sanoin. Puutyöntekijäin mielestä lakimuutosesitys palveli paremmin työnantajien kuin työntekijöiden etuja. Osasto lähetti asiasta liitolle, SAK:lle ja eduskuntaryhmille valituskirjelmän, jossa lakipykälä moitittiin liian suositusluontoiseksi. Jyväskylän puutyöläisten mielestä uuteen lakiin tuli saada aikaisempaa yksityiskohtaisemmat ja tarkemmat työsuojelumääräykset, joita työnantajien olisi entistä vaikeampi kiertää. Osasto jatkoi siis jo aikaisemmin työehtosopimustoiminnassa omaksumaansa linjaa, jonka mukaisesti kaikki sopimuksen lakipykälät tuli olla riittävän selkeästi määritelty. Ilmeisesti lakimuutos ei kuitenkaan ollut osastoa tyydyttävä, sillä jatkossakin työsuojeluasiat askarruttivat. Vuonna 1989 Schaumanin pitkäaikainen työsuojeluvaltuutettu Matti Kangas patisteli Puutyöväen

¹³ Osasto 35:n saapuneet kirjeet 14.9.1973, JPAA, JyMA; ks. myös Schybergson 1983 b, s. 78–84.

¹⁴ Osasto 35:n omat toimitteet 1972 (päiväämätön) ja toimintakertomus 1976 ja 1984 sekä toimintasuunnitelma 1977; Akanoita esim. 1, 2 ja 3 / 1979, Akanoita 1 / 1980 ja Akanoita 1 / 1984, osaston toimisto.

¹⁵ Osasto 35:n toimintakertomukset esim. 1977, 1978, 1980 ja toimintasuunnitelma 1975; Akanoita esim. 1 / 1976, Akanoita 1 ja 2 / 1979, Akanoita 3 / 1983, osaston toimisto.

Puuseppä koneistamassa huonekalun osia Lounasvuoren puusepäniikkeessä 1970-luvun puolivälissä. Valok. Seppo Turpeinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

liittoa, jotta tämä ryhtyisi kehittämään ”luvattoman heikkoa työsuojelutyötään”. Kankaan mielestä huomiota tuli kiinnittää aikaisempaa enemmän myös ympäristön suojeluun.¹⁶

Osaston jäsenistössä eräs suurimmista tyytymättömyyden aiheista onkin ollut juuri puutteellinen työsuojelutoiminta. Samaa voi sanoa yritysdemokratiakokielusta, joka tosin menetti merkityksensä jo 1980-luvulla. Erityisesti osaston toimintakertomuksissa ja Akanoita-lehden palstoilla on vaadittu tehokkaampia toimia parempien työolosuhteiden kehittämisen puolesta. Vaikka osastossa onkin riittänyt aktiviteettia ja halua yhteistyöhön, ovat tulokset tahtoneet jäädä vaatimattomiksi. Vaikeuksista huolimatta työsuojelutoiminnan uudistaminen ja työterveydenhuollon kehittäminen on kuitenkin ollut eräs tärkeimmistä tavoitteista.

Sitä vastoin muilla sektoreilla jaostotoiminta kehittyi hyvin monimuotoiseksi ja samalla myös melko tulokselliseksi heti osastojen yhdistymisen jälkeen. 1970-luvulla tapahtunut tehtäväkentän laajentuminen näkyi juuri siinä, että vanhojen toimintamuotojen rinnalle organisoitiin uusia. Aktiivisen vaikuttamisen politiikka alkoi kuitenkin vähitellen hiipua puuteollisuuden rationalisointien, jäsenmäärän

¹⁶ Akanoita 3 ja 4 / 1985, Akanoita 3 / 1989, osaston toimisto.

laskun ja lisääntyneen työttömyyden myötä. Myös jaostotoiminnan paras terä taittui 1990-luvun alun suuren lamaan. Vaikka viimeisen kahden vuosikymmenen aikana ei läheskään kaikilla osa-alueilla ole päästy asetettuihin tavoitteisiin, on osaston toiminnalle ollut kuitenkin leimallista aikaisempaa määrätietoisempi työskentely ja voimakas pyrkimys eteenpäin.

8.3. Puutyöntekijät mukaan yritystoimintaan

Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston historian virein kausi osui siis 1970-luvulle. Uudenlaisesta toimintatarmosta ja aktiivisuuden tasosta antaa hyvän kuvan myös vuonna 1971 tehty päätös, jonka mukaisesti osasto otti askeleen yritystoiminnan suuntaan. Hanke ei ollut vähäpätöinen, sillä kysymyksessä oli Schaumanin tehtaan ruokalan siirtäminen ammattiosaston hoidettavaksi. Taustalla vaikutti eri henkilöstöryhmissä lisääntynyt tyytymättömyys ruokalan epäsiisteyteen ja jatkuvasti heikentyneeseen ruuan tasoon. Varsinkaan puutyöläisten keskuudessa ruokalan rappiota ei katsottu hyvällä, etenkin kun ravitsevalla aterioinnilla on todettu olevan erittäin suuri merkitys osaston jäsenten työkykyyn ja terveyteen. Jäsenistön edut haluttiinkin turvata mahdollisimman hyvin, joten osasto aloitti 1970-luvun alussa neuvottelut tehtaan johdon kanssa ruokalatoimen siirtämisestä osaston vastuulle. Pitkällisen harkinnan ja monien neuvottelukosketusten jälkeen saatiin aikaiseksi ns. ruokalasopimus, jonka mukaisesti tehtaan ruokala siirtyi Osuuskauppa Mäki-Matilta ammattiosaston hoidettavaksi 1.1.1972 alkaen.¹⁷ Päätös oli historiallinen, mutta samalla myös hieman paradoksaalinen, sillä osasto ryhtyi yhdessä rysäyksessä sekä yrittäjäksi että työnantajaksi.

Ruokalatoiminnan malli saatiin Schaumanin Pietarsaaren tehtailta, jossa paikallinen ammattiosasto oli hoitanut tehtävää menestyksekkäästi jo useita vuosia. Ruokalasopimuksen mukaisesti toiminta hoidettiin siten, että voittoihin ei pyritty vaan tehtaan työntekijöillä oli mahdollisuus ruokailla omakustannushintaan. Erityistä huomiota kiinnitettiin ruuan laatuun ja ruokalan siisteyteen. Myös työnantaja tuki uutta ruokalanpitäjää antamalla ilmaiseksi ammattiosaston käyttöön mm. veden, sähköt, keittiökoneet ja astiat. Sen sijaan osasto vastasi raaka-aineista ja työntekijöiden palkoista. Alkuvaiheessa osaston palkkalistoilla olikin peräti kahdeksan työntekijää. Ruokalan ensimmäisenä isäntänä toimi Martti Hakkarainen ja emäntänä Aino Auvinen, jonka tilalle valittiin Meeri Leinonen vuonna 1976. Ruokalan taloudesta vastasi talousjaosto, ja työnantajan kanssa harjoitettu yhteistyö hoidettiin henkilöstöpalvelutoimikunnan kautta, jossa oli edustettuina myös muut tehtaan henkilöstöryhmät.¹⁸ Schaumanin panostus yhteistoimintaan ja yritysdemokratian kehittämiseen näkyi siis myös ruokalatoiminnassa.

Alkuvuosina osastajohtoisen ruokalan talous pysyi hyvin tasapainossa ja toiminta sujui muutenkin kohtuullisesti. Vuonna 1977 osasto sai kuitenkin kokea

¹⁷ Osasto 35:n toimintakertomukset 1971, 1972 ja osaston omat toimitteet 1971(päiväämätön) sekä lähetettyjen kirjeiden toistheet 10.7.1971, JPAA, JyMA; Raimo Niinisen muistiinpanot työmaaruokalan ja juoma-automaattitoiminnan vaiheista 20.4.1998, osaston toimisto.

¹⁸ Sama.

yritystoiminnan nurjat puolet. Ostovelat paisuivat aivan liian suuriksi – jopa useisiin kymmeneen tuhansiin markkoihin. Osaston talousjaosto ei riittävän nopeasti reagoinut raaka-aineiden hintojen nousuun. Ruoka-annosten hintoja olisi pitänyt nostaa samassa suhteessa raaka-aineiden hintojen kallistumisen kanssa, mutta toisin kävi. Hetken aikaa ruokala olikin lähes konkurssin partaalla. Ahdinkoa syvensi entisestään ostovelkojen korkeat korot. Koko vyyhti meni ruokalajaoston kokemattomuuden piikkiin. Apuun hälytettiin kuitenkin tehtaan hallintopäällikkö Eero Horttanainen, jonka avustuksella saatiin neuvoteltua sopimus, jossa yhtiö lupasi johdatella osaston kuiville. Samassa yhteydessä ruokalasopimusta muutettiin mm. siten, että yhtiö maksoi tästä eteenpäin ruokalan emännän palkan. Tervehdyttämistoimien tuloksena ruokalan talous vähitellen vakiintui ja veloista selvittiin. Myös talousjaostossa tarkkaavaisuutta tehostettiin ja otettiin samalla oppia niistä virheistä, jotka meinasivat käydä osastolle hyvin kalliiksi.¹⁹

1980-luvulla ammattiosaston ylläpitämä ruokala kehittyi suotuisasti. Ruuan tasoon ja palveluun oltiin tyytyväisiä. Tehtaan ruokalan toiminta rytmitettiin työvuorojen mukaan siten, että kohtuuhintaisen lämpimän aterian sai aina 6.30–19.00 välisenä aikana. Välillä ruokalaa jopa pidettiin auki läpi yön, mutta kokeilu ei saanut riittävästi käyttäjiä, joten hyvin nopeasti palattiin vanhaan systeemiin. Päivävuorolaiset käyttivät ruokalaa eniten. Myös työnantaja hyödynsi ruokalan palveluja. Normaalin päivittäisen aterioinnin ohella ruokala oli oiva paikka myös tehdasvierailulla olleiden henkilöiden kestittämiseen. Erityisesti ruokalan vieressä sijainnutta vanerikabinettia käytettiin ahkerasti. Vuosien varrella sadat tehdasvierailulla olleet pääsivät tutustumaan emännän taidonnäytteisiin.²⁰

Osaston yritystoiminta ei rajoittunut pelkästään ruokalan pitoon, vaan suurin piirtein samoihin aikoihin kun ruokalatoimintaa käynnisteltiin, tehtiin osastossa myös päätös juoma-automaattitoiminnan aloittamisesta tehtaan eri työpaikkaosastoilla. Paikallisen Mallasjuoma Oy:n kanssa päästiin sopimuksen, jonka mukaisesti juomatehdas toimitti koneet, joista saattoi ostaa edullisesti kylmiä virvoitusjuomia. Erityisesti kesäisin myynti oli vilkasta, varsinkin niillä tehdasosastoilla, joilla työtä pauskittiin kolmessa vuorossa. Juoma-automaattien toiminnasta vastasi osaston valitsema erillinen juoma-automaattitoimikunta. Suurempia ongelmia ei ollut, mutta liiallisesta pullohävikistä valiteltiin, sillä jokainen kadonnut pullo vähensi osaston tuloja. Automaatteja oli parhaimmillaan kymmenkunta, ja juomia myytiin useita tuhansia koreja vuosittain. Juoma-automaattitoiminnasta saadut voittovarot käytettiin kokonaisuudessa jäsenistön vapaa-ajan ja virkistystoiminnan tukemiseen. Esimerkiksi monet pikkujoulut tanssittiin automaattitoiminnasta saaduilla tuloilla.²¹

Osaston harjoittamalla liiketoiminnalla ei siis pyritty suuriin voittoihin, vaan etupäässä tarkoituksena oli tyydyttää kasvaneen jäsenkunnan tarpeet mahdollisimman hyvin. Ilmeisesti eräänä pontimena oli myös edistää työilmapiiriä ja viihtyvyyttä eri työpaikkaosastoilla. Kertyneet voittovarot käytettiin nekin jäsenistön hyväksi. Yleisesti ottaen osaston yritystoiminta sujui hyvin, varsinkin sen

¹⁹ Raimo Niinisen muistiinpanot työmaaruokalan ja juoma-automaattitoiminnan vaiheista 20.4.1998, osaston toimisto.

²⁰ Sama.

²¹ Sama.

jälkeen kun ruokalan taloussotkut saatiin selvitettyä. 1990-luvun alussa tuli kuitenkin tieto, että Schauman keskittää vähitellen koko teollisen toimintansa Säynätsaloon. Ammattiosasto teki tästä omat johtopäätelmänsä ja päätti lopettaa ruokala- ja juoma-automaattitoiminnan Lutakossa. Syksyllä 1994 ammattiosasto ja yhtiö sopivat, että ruokala siirtyy vuoden vaihteesta alkaen kokonaan Schaumanin vastuulle. Samalla päättyi reilut kaksi vuosikymmentä kestänyt osastovetoinen ruokalatoiminta. Lopullisesti Lutakon ruokalan ovet sulkeutuivat maaliskuussa 1996, koska ruokailijoita ei ollut enää riittävästi. Tehdastoiminnan hiipumisen myötä aloitettiin myös juoma-automaattien palauttaminen takaisin niiden vuokraajalle.²²

Vaikka huomattava osa osaston jäsenistä onkin siirtynyt Säynätsaloon, niin siitä huolimatta vastaavanlaista toimintaa ei ole siellä aloitettu. Osaston sisällä on tosin käyty jonkin verran keskusteluja juoma-automaattitoiminnan elvyttämisestä.

8.4. Jäsenhuoltoon panostetaan

Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston eräs suurimmista haasteista on ollut jäsenkunnan aktivoiminen ja jäsenhuoltotyön tehostaminen. Vaikka osaston jäsenmäärä onkin jatkuvasti ollut suhteellisen korkea, on toiminnassa ollut havaittavissa passivoitumista. Aktiivisuuden taso alkoi laskea erityisesti 1980-luvun kuluessa. Ilmiö on ollut hyvin yleinen koko työväenliikkeen piirissä. Palkkatyöväestön oma erillinen identiteetti on jatkuvasti heikentynyt ja toisaalta korvautunut keskiluokkaistumisella. Esa Rintalan mukaan kysymys on pitkälti siitä, että työväenliike on koko ajan päässyt lähemmäksi tavoitteitaan. Taistelua on käyty niin tasaisemmasta tulojaosta kuin sosiaalisista etuuksistakin. Päämäärien saavuttaminen on puolestaan heikentänyt työväestön samaistumista oman liikkeeseensä. Yleinen keskiluokkaistuminen on näkynyt mm. järjestötoiminnan, työväenlehtien ja liikelaitosten taantumisena.²³ Monilta osin em. viitekehys on sovitettavissa myös Jyväskylän puutyöntekijäin osaston toimintaan. Passivoitumista on edistänyt niin ikään elämänpiirin yksityistyminen ja mekaanisessa metsäteollisuudessa lisääntynyt työttömyys. Osasto onkin pyrkinyt vaikuttamaan rivijäseniinsä lähinnä kahdella tavalla. Yhtäältä osaston sisäistä tiedotustoimintaa on pyritty voimakkaasti tehostamaan, ja toisaalta jäsenistöä on yritetty herätellä mukaan ay-toimintaan mm. uusia vapaa-ajan muotoja kehittelemällä. Samalla on kuitenkin jouduttu tunnustamaan realiteetit: yleistä passivoitumista on erittäin vaikea pysäyttää, sitä voi korkeintaan yrittää hidastaa.

Jäsenhuoltoon alettiin suhtautua entistä vakavammin jo 1970-luvun alussa. Uusien työhuonekuntien ja jäsenmäärän kasvun myötä toiminta terävöityi. Osasto tuki jäseniään paitsi opiskelussa, niin myös jakamalla alennuskuponkeja, joilla oli mahdollista ostaa tiettyjä tuotteita erikoishintaan paikallisista myymälöistä. Ilmeisesti tempauksella haluttiin osoittaa, että ay-jäsenyys toi tullessaan

²² Sama.

²³ Rintala 1998, s. 132.

myös konkreettisia etuja. Jäsenhuoltoon kuului myös osallistuminen liiton toimintakilpailuihin, kuten vuonna 1971, jolloin teemana oli osastojen toiminnan elvyttäminen. Jyväskylän puutyöläiset onnistuivatkin kohtuullisesti aktivoimaan jäsenistönsä mukaan urheiluhenkiseen tapahtumaan. Samoihin aikoihin ryhdyttiin myös osaston tiedotustoimintaa kehittämään. Ensi sijaisena päämääränä oli saattaa osaston ja liiton asiat paremmin jäsenkunnan tietoon. Toisaalta jäsenistö pyrittiin integroimaan entistä tiiviimmin mukaan osaston toimintaan. Tätä toimintaa varten osasto organisoi jo aikaisemmin mainitun tiedotus- ja opintojaoston, jonka tehtäväksi tuli kaikinpuolinen opinto- ja tiedotustoiminnan edistäminen.²⁴

Uuden jaoston ja ns. tiedotussihteerin myötä osaston sisäinen tiedottaminen kehittyi huomattavasti, joskin toimikunnan mielestä puutteellinen tiedonkulku oli edelleen esteenä täysipainoiselle toiminnalle. Tiedotuksessa ilmenneitä puutteita yritettiin korjata mm. tiedotusvälineistöä parantamalla. Osaston käyttöön hankittiin uusi monistus- ja kirjoituskone sekä puhelinosa- ja puhelinosakkeita. Uudet työhuonekunnat otettiin aikaisempaa paremmin huomioon, mistä kertoo mm. se, että lentolehtisten ja sisäisten tiedotteiden määrää lisättiin. Myös tehtaiden ilmoitustaulut olivat edelleen vahvasti kuvassa mukana. Suullinen informaatio oli puolestaan pitkälti luottamus- ja työsuojeluasiamiesten vastuulla. Aivan uudenlaista aluevaltausta edusti Schaumanin keskusradio, jonka käyttöastetta pyrittiin nostamaan lähinnä eri työpaikkaosastojen sisäisen tiedonkulun tehostamiseksi.²⁵

Osaston tiedotustoiminnan kehittämistä jatkettiin 1980-luvulla aikaisemmin omaksutun käytännön mukaisesti. Jäsenhuollossa alettiin tosin luottamaan enemmän painetun sanan voimaan. Huomiota kiinnitettiin erityisesti työväenlehtien ja oman tiedotuslehden tarjoamiin mahdollisuuksiin. Osasto alkoi jo 1970-luvulla edistää työväenlehtien tilauksia ja tarjota jäsenilleen lehtiseteleitä, joilla oli mahdollisuus saada jopa 20 %:n alennus työväenlehden tilaushinnasta. Myös liitto jakoi vastaavan tyyliä lehtiseteleitä. Esa Rintalan mielestä kysymys oli laaja-alaisesta työväenkulttuurin puolustamisesta, jolla on vastustettu porvarillista hegemoniaa ja keskiluokkaistumista. Varmasti asia onkin pitkälti näin. Toisaalta ainakin Jyväskylän suunnalla käytettiin tiedotuksessa hyväksi jonkin verran myös porvarillisia lehtiä. Kysymyksessä oli kuitenkin puhtaasti osaston tunnetuksi tekeminen eikä missään nimessä työväen aatteesta luopuminen – päinvastoin. Porvarillisia lehtiä arvosteltiin mm. siitä, että nämä sisälsivät vain puolittaisia totuuksia ja vääristelevät asioita. Pääsääntöisesti osaston ilmoittelua jatkettiin työväenlehdissä, joita tilattiin myös eri työpaikkaosastojen taukotu- piin. Jäsenistöä pyrittiin palvelemaan lisäksi liiton julkaiseman Puuliitto-lehden palstoilla, joissa ilmoitettiin osaston toiminnasta, kokouksista ja toimikunnan tekemistä tärkeimmistä päätöksistä.²⁶ 1990-luvulla vastaavanlainen ilmoittelu on jatkunut Särnä-lehden sivuilla.

Jyväskylän puutyöntekijöiden eräs merkittävimmistä tiedotuskanavista on ollut osaston oma Akanoita-jäsenlehti, jonka ensimmäinen numero ilmestyi jo vuonna 1973. Alkuvaiheessa opinto- ja tiedotusjaoston julkaisema jäsenlehti ilmestyi satunnaisesti, mutta 1970-luvun lopulta lähtien lehteä toimitettiin sään-

²⁴ Osasto 35:n toimintakertomukset 1970–1973, osaston toimisto.

²⁵ Sama.

²⁶ Osasto 35:n toimintasuunnitelmat 1975, 1981, 1983, 1985 ja 1990 sekä toimintakertomus 1985, osaston toimisto. Vrt. myös Rintala 1998, s. 132.

Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosasto 35 vietti 75-vuotisjuhlaansa vuonna 1974. Jäsenhuoltoon kuuluu olennaisena osana myös vanhojen ay-aktiivien muistaminen. Liittotoimikunnan jäsen Onni Rytky ojensikin 75-vuotis juhlallisuuksissa Puutyöväen liiton ansiomerkit osaston veteraaneille Antti Järviselle (vas.), Kalle Koljoselle (kesk.) ja Juho Hämäläiselle (oik.). Muut kunniajäsenet kukitettiin. Kuva Urho Ottelin.

Jyväskylän puutyöläisten 75-vuotis historiikin kirjoittaja Kalle Rantanen (oik.) luovuttaa teokset osaston puheenjohtaja Heimo Toivoselle. Loistavasti onnistuneet juhlallisuuudet pidettiin Jyväskylän yliopiston juhlasalissa. Kuva Urho Ottelin.

nöllisesti 3–4 numeroa vuodessa. Painosmäärä oli erityisesti 1980-luvulla melko korkea, parhaimmillaan jopa 350 kappaletta. Sittemmin levikki on hieman kutistunut. Akanoin-lehden pöyrittämisestä on vastannut nelihenkinen toimikunta, jonka veturina on toiminut lehden pitkäaikainen päätoimittaja Raimo Niininen. Jäsenlehden alkuperäisenä tavoitteena oli kohottaa yleistä aktiivisuuden tasoa sekä toimia linkkinä osaston ja jäsenistön välillä siten, että jäsenkunta saisi keskeistä informaatiota liiton, osaston ja eri työpaikkaosastojen toiminnoista. Keskeisimmissä tavoitteissa on myös pysytty.²⁷

Puutyöläisten oma lehti on ollut ymmärrettävästi hyvin Schauman keskeinen, mutta jonkin verran lehden sivuilla on käsitelty myös muiden työhuonekuntien asioita. Erityisesti Akanoiden palstoilla on puitu palkkaukseen, työllisyyteen, työsuojeluun yms. liittyneitä ammattillisia asioita, mutta joukkoon on mahtunut myös runoja, huumoria ja jopa sarjakuvia. Toimituskunta on tosin valitellut, että kirjoittelu on jäänyt liiaksi yksien ja samojen harteille. Aktiivisuuden puute on siis vaivannut vähän joka sektorilla. Jäsenhuollon kannalta lehti on kuitenkin ollut keskeisessä roolissa. Missä määrin lehden avulla on kyetty jarruttamaan yleistä passivoitumista, sitä on vaikea sanoa. Joka tapauksessa yritystä on ainakin riittänyt.²⁸

Osaston jäseniä on koetettu innostaa vireämpään ay-toimintaa myös muilla keinoin kuin vain informaatiota jakamalla. Koska kokouksissa käynti on jatkuvasti harventunut, on tilalle yritetty kehittää muunlaisia toimintamuotoja. Ehkäpä eniten vastakaikua on saanut osaston järjestämä vapaa-ajan toiminta. Erityisesti kotimaan matkailua on yritetty edistää. Myös perinteiset tehdasvierailut ja tutustumiskäynnit ovat olleet ohjelmistossa. Aktiivisuutta on riittänyt niin liiton kuin piirijärjestökin retkeilypäiville, joten niillä on vierailtu vuosittain. Vuosina 1976 ja 1986 osasto kantoi oman vastuunsa järjestelyistä, kun liiton jäsenet kokoontuivat jälleen retkeilypäiville Jyväskylään. Sitä vastoin ulkomailla on reissattu säätelemättä. Vuonna 1977 osasto järjesti matkan Mustanmeren turistikohteeseen Sotshiin. Kahta vuotta myöhemmin vierailtiin Leningradissa ja Tallinnassa. 1980-luvulla matkailuinnostus hiipui, mutta Ruotsinristeilyt ovat saavuttaneet aivan viime vuosina jonkin verran suosiota.²⁹

Urheiluharrastuksista hiihdon osuus on jäänyt vähemmälle, mutta tilalle on tullut hieman penkkiurheilijamaisempi laji – pilkkiminen. Liiton ja piirin järjestämiin pilkkimestaruuskilpailuihin osaston pilkkitiimi on aika ajoin osallistunut. Uutena lajina kuvioihin astui lentopallo, joka herätti kiinnostusta erityisesti 1980-luvun alussa. Osaston suojissa onkin toiminut oma lentopallojoukkue, joka on näyttänyt osaamistaan mm. piirin retkeilypäivillä. Kulttuurista on harrastettu paitsi matkailemalla, myös teatteri-iltoja järjestämällä. Toisenlaista kulttuuritarjontaa on edustanut saunaillat, joissa jäsenistö on voinut nauttia hieman erityyppisistä elämyksistä.³⁰

Osaston tavoitteena on ollut järjestää jäsenilleen mahdollisimman monipuolista virkistystoimintaa. Vaikka tarjonta onkin ollut melkoisen vaihtelevaa, se ei ole kuitenkaan kiinnostanut tai tyydyttänyt läheskään kaikkia. Jäsenhuollossa on kuitenkin pyritty tasapuolisuuteen. Virkistysmäärärahojen lisääntyminen on

²⁷ Ks. Akanoin-lehden vuosikerrat erityisesti 1980- ja 1990-lukujen osalta sekä toimintasuunnitelmat esim. 1973 ja 1975, osaston toimisto.

²⁸ Sama.

²⁹ Osasto 35:n toimintakertomukset esim. 1976, 1977, 1979, 1986 ja 1996, osaston toimisto.

³⁰ Osasto 35:n toimintakertomukset esim. 1973, 1981 ja 1985, osaston toimisto.

Schauman juhlisti 100-vuotista taivaltaan illallisten merkeissä vuonna 1983. Paikalla oli myös ammattiosaston jäseniä. Kuva Raimo Niininen.

puolestaan parantanut resursseja huomattavasti. Jäsenmäärän kasvun myötä osaston talous kohentuikin merkittävästi jo 1970-luvun alussa. Kasvaneen budjetin myötä voitiin huomioida aikaisempaa paremmin myös ne osaston jäsenet, jotka halusivat pelkästään rauhoittua ja rentoutua arkisen aherruksen vastapainoksi. Osasto suosittelikin jäsenilleen mm. liiton lomakeskus Pöylinniemen ja Schaumanin omistuksessa olleen kesäviettopaikan, Martinniemen, aktiivisempaa käyttöä. Toimikunta saattoi ohjata jäsenistön myös luonnonkauniille paikalle Keski-Palokkaan, jossa sijaitsi osaston pitkäaikainen unelma – oma kesämökki.

Alvarjärven rannalla sijaitseva Lahtelan tila oli hankittu osaston omistukseen vuonna 1970. Lahtelan tarkoituksena oli palvella koko jäsenkuntaa, joten se oli osaston jäsenten ja heidän perheittensä yhteiskäytössä. Kesäviettopaikan toiminnasta vastasi erillinen mökkitoimikunta, mutta sen siisteydestä ja kunnossapidosta huolehdittiin talkoovoimin. Lahtelasta tuli heti alkuunsa hyvin suosittu, sillä esimerkiksi vuonna 1971 siellä vieraili noin 1500 saunojaa. Vuosien varrella osaston mökillä järjestettiin monet toimikunnan kokoukset ja jäsenistön illanvietot. Myös juhannusjuhlia pidettiin Lahtelassa. Lähes koko 1980-luvun ajan Lahtelan käyttöaste pysyi suhteellisen korkeana. Vuonna 1985 rakennuksia peruskorjattiin ja laajennettiin. Vähitellen kiinnostus alkoi kuitenkin laskea eikä toimikunnan aktivoimiskampanja, jonka mukaisesti jäsenet saivat varata mökin myös yksityiskäyttöön, tuottanut tulosta. Yksinkertaisesti jäsenkunta vain yksityistyi ja vieraantui pois yhteisistä riennoista. Vuonna 1996 tehtiin lopulta

Jyväskylän puutyöläisten yhteiskäytössä ollut kesäviettopaikka Lahtela, joka oli osaston omistuksessa vuosina 1970–1997. Kuva Raimo Niinen.

päätös Lahtelan myymisestä, ja mökki menikin kaupaksi vielä saman vuoden puolella.³¹ Myyntitulot päätettiin käyttää järkevästi, joten osastolle hankittiin oma toimisto aivan Jyväskylän keskustasta Väinökadun varrelta.

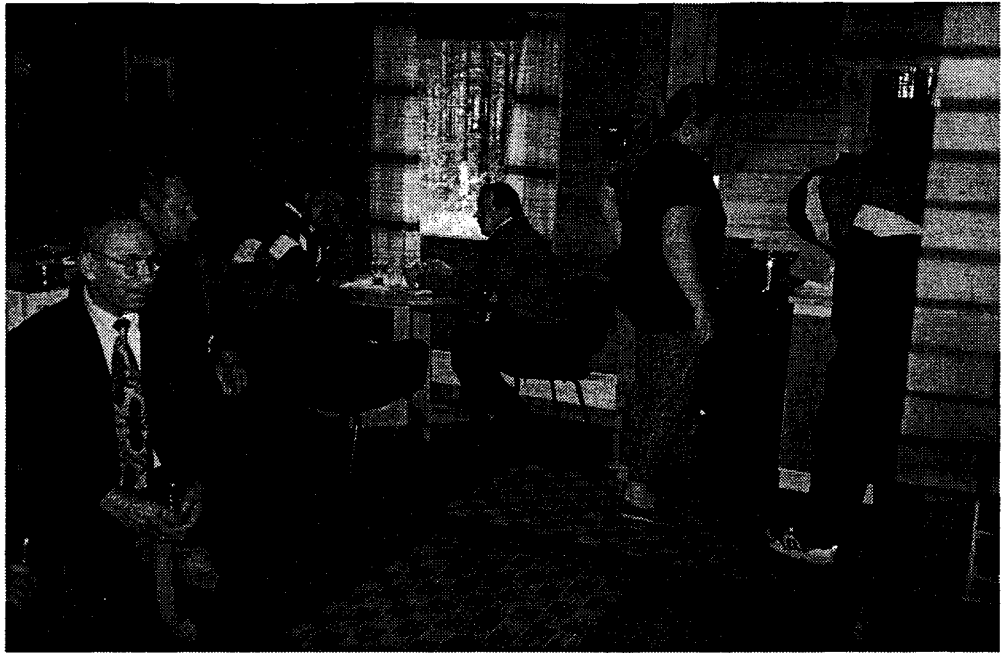
8.5. Taistelu työstä ja leivästä jatkuu

Osasto on joutunut jatkuvasti ahkeroimaan myös varsinaisen leipätyönsä eli ammattillisten asioiden parissa. Yhdistymisen jälkeisellä kaudella motivaatio on ollut erittäin korkealla. Työehtosopimusten muutosesitykset ovat olleet edelleen keskeisessä roolissa. Erityisesti on kiinnitetty huomiota paikallisiin sopimuksiin, joilla on pyritty saavuttamaan varsinaista TES:a paremmat ehdot. Osaston toiminta onkin ollut tällä sektorilla tuloksellista, sillä lähes vuosittain on kyetty yleissopimuksia parempiin sopimuksiin.³² Paikallisilla sopimuksilla ei ole kuitenkaan kyetty turvaamaan työrauhaa läheskään tyydyttävällä tavalla, sillä istumalakot ja lyhyet työnseisaukset ovat olleet yleisiä. Työnseisauksille on ollut ominaista protestiluontoisuus. Niillä on pyritty vastustamaan joko epäsolidaarista palkkapolitiikkaa tai työviikon lyhennyksiä. Myös henkilöstöpolitiikka ja pakkolomat ovat aiheuttaneet kuohuntaa.

Varsinaisiin pidempi aikaisiin lakkoihin on jouduttu todella harvoin. Vuonna 1970 trukinkuljettajien aloittama lakko levisi koko Schaumanin tehtaalle, ja se kesti lopulta reilun viikon. Työnantaja haastoi osaston laittomasta lakkoilus-

³¹ Osasto 35:n toimintakertomukset 1970–1972, 1985, 1994 sekä toimintasuunnitelmat 1992 ja 1996; kauppakirja Lahtelan myynnistä 23.12.1996, osaston toimisto.

³² Esim. osasto 35:n toimintasuunnitelma 1990, osaston toimisto.

Heinolan puutyöntekijöitä osaston vieraana Lahtelassa vuonna 1993. Kuva Raimo Niininen.

Schaumanin sahan ja järvi puolen työntekijöitä istumalakossa 18.-19.3.1970. Kuva Eino Sarja.

ta työtuomioistuimeen, jonka päätöksellä puutyöntekijöille mätkäistiin 2000 markan sakko. Vuonna 1976 vaneritehtaan jatkos- ja saumaosasto ryhtyi lakkoon parantaakseen palkkaustaan, mutta työnantaja vastasi tähän lomauttamalla koko vaneritehtaan 180 työläistä. Sitkeistä neuvotteluista huolimatta sopimukseen ei päästy, joten lakko kesti yhtä jaksoisesti yli kuukauden. Seuraavan kerran lakkoiltiin – palkkojen korottamisen puolesta – 1980-luvun alussa vaneritehtaalla ja sahalla, josta osasto tuomittiin taas sakkoihin.³³ Tämän jälkeen lakkoalttius alkoikin vähentyä selvästi.

Myös liiton ja SAK:n organisoimiin työnseisauksiin, joilla on haluttu vauhdittaa lähinnä sopimusneuvotteluita, osasto on osallistunut. Esimerkiksi vuonna 1984 liitto järjesti lyhyen työnseisauksen vastalauseena puualalla tapahtuneille lomautuksille, jossa myös Jyväskylän osasto oli mukana. Kahta vuotta myöhemmin osallistuttiin SAK:n yhteislakkoon, joka kesti kaksi ja puoli vuorokautta. Yhteislakon ajan koko Schaumanin tehdaslaitos oli pysähdyksissä.³⁴

Osaston jäsenet ovat olleet huolissaan paitsi mekaanisen metsäteollisuuden matalapalkkaisuudesta, niin myös heikentyneistä työllisyysnäkymistä. Puuala on tunnetusti vahvasti sidoksissa ulkomaankauppaan ja sitä kautta suhdannevaihteluihin. Lamakausille on ollut tyypillistä, että työnantaja on teettänyt lyhennettyä työviikkoa tai jopa kokonaan irtisanonut työvoimaansa. Myös osaston jäsenet

Tasavallan presidentti Urho Kekkonen ja Tšekkoslovakian presidentti Ludvig Svoboda vierailivat 8.10.1970 Schaumanin Jyväskylän tehtailla. Koko tehdasta koskenut viikon mittainen lakko oli juuri päättynyt. Pääluottamusmies Urho Ottelin (toinen oik.) luovutti yhdessä virkaveljensä Johannes Volotisen (oik.) kanssa työntekijöiden puolesta puiset höylät muistoksi kunnianarvoisille vieraille. Luovutustapahtumaa tarkkailee hymyssäsuin yhtymän toimitusjohtaja Gay Ehrnrooth. Kuva Urho Ottelin.

³³ Osasto 35:n toimintakertomukset 1970, 1976 ja 1980, osaston toimisto.

³⁴ Osasto 35:n toimintasuunnitelma 1985 ja toimintakertomus 1986, osaston toimisto.

Myös presidentti Svoboda sai oman höylänsä. Tehdasvierailu huipentui Schaumanin "linnassa" pidettyyn juhlatilaisuuteen, jossa nautittiin mm. pikkusuolaisia yhdessä coctailien kanssa. Kuva Urho Ottelin.

ovat joutuneet karvaasti kokemaan laskukausien vaikutukset. Työtilaisuudet ovat vaihdelleet osaston toimialueella tendenssinomaisesti. Lama ja lomautukset ovat käyneet osaston jäsenille hyvin tutuiksi. Suurten linjojen tarkastelu paljastaakin selvän aaltoliikkeen. 1970-luvun alussa työllisyystilanne oli vielä suhteellisen hyvä, mutta heikkeni laskukauden vaikutuksesta selvästi vuosikymmenen puolivälissä. Lama helpotti vähitellen, mutta uusi taantuma tuli 1980-luvun alkupuolella. Vuosikymmenen lopulla vienti veti jälleen hyvin ja työllisyystilanne parani oleellisesti. Markkinat alkoivat kuitenkin pian ylikuumentua. 1990-luvun alussa iski todellinen suurlama, joka tuntui poikkeuksellisen voimakkaana monella alalla. Myös puuteollisuudessa työttömyys kohosi ennätyskorkeaksi. Metsäteollisuudessa kriisi jatkui aina vuoteen 1994 asti, mutta tämän jälkeen tilanne alkoi korjaantumaan.³⁵

Suhdannetyöttömyyttä vieläkin suurempi huolenaihe on ollut puuteollisuuden automatisointi ja rationalisointi, jotka ovat selvästi vähentäneet työvoiman kysyntää. Samaan suuntaan on vaikuttanut myös työn tuottavuuden kasvu. 1980-luvun alussa Schaumanilla alkoi lisäksi vielä voimakkaat saneeraukset. Muutamassa vuodessa loppui elementtitehtaan, ovitehtaan ja lastulevytehtaan toiminta, mikä vähensi työvoiman tarvetta oleellisesti. Vuonna 1986 osasto joutuikin harmikseen toteamaan, että kymmenessä vuodessa jäsenmäärä oli laskenut noin puolella. Osaston työhuonekunnista jatkoi enää Jussila, Pakkanen, Tikka-

³⁵ Osasto 35:n toimintakertomukset esim. 1976, 1977, 1981, 1983, 1988–1990 ja 1994, osaston toimisto.

SAK:n yleislakko vuonna 1986 kesti kaksi ja puoli vuorokautta. Schaumanin portilla lakkovahteina osaston pitkä-aikaiset toimihenkilöt Raimo Niininen (vas.) ja Viljo Kumpulainen. Kuva Raimo Niininen.

puu ja Metsäliiton myyntikonttorit. Rakennusvalmiste Tikkakoski ja Toras Oy Kuohun saha oli lopettanut toimintansa jo 1970- ja 1980-lukujen taitteessa.³⁶

Kovinkaan kehuttavalta tilanne ei siis näyttänyt, ja tämä myös tiedostettiin osastossa erittäin hyvin. Monen jäsenen kohdalla kysymys oli todellisesta eloonjäämistäistelusta, jota käytiin työstä ja leivästä. Tilanne oli pahimmillaan 1980-luvun puolivälin tienoilla, jolloin kukaan ei voinut varmuudella tietää, kenen vuoro olisi lähteä seuraavaksi. Epävarmassa tilanteessa Jyväskylän puutyöntekijät tekivät kuitenkin voitavansa. Osasto pyrki mm. neuvottelujen avulla ehkäisemään lisäleikkaukset ja turvaamaan edes osan saneeratuista työpaikoista. Myös muita vaikuttamisen keinoja käytettiin hyväksi. Esimerkiksi tiedotusvälineille annettiin useita julkilausumia, joissa moitittiin ja paheksuttiin Schaumanin toimia, joilla vietiin useampia kymmeniä, jopa satoja, työpaikkoja vuosittain. Tulokset eivät kuitenkaan olleet toivotun kaltaisia, sillä läheskään kaikille schau-manilaisille ei riittänyt töitä muilta työpaikkaosastoilta. Vuonna 1987 saatiin sentään solmittua henkilöstösopimus, jossa yhtiö lupasi lopettaa leikkaukset ja vakiinnuttaa työpaikat ainakin seuraavan viiden vuoden ajaksi. Saneeraukset olivat kuitenkin ehtineet tehdä jo tehtävänsä: osaston jäsenmäärä laski hälyttä-

³⁶ Osasto 35:n toimintakertomukset 1980, 1982, 1984, 1985 ja 1987 sekä toimintasuunnitelma 1986, osaston toimisto.

västi alle 500:n. Jonkinlaista valoa yöhön toi Puutyöväen liiton ja Maaseututyöväen liiton yhdistyminen Puu- ja erityisalojen liitoksi vuonna 1993, mikä käänsi osaston jäsenmäärän uuteen nousuun. Työtilaisuuksienkin määrä alkoi vähitellen vakiintua. Vuoden 1997 alussa osastossa oli jälleen reilu 800 jäsentä.³⁷

8.6. Suuri muutto Säynätsaloon

Schaumanin teollisten toimintojen karsiminen huipentui yhtiön toimitusjohtaja Gay Ehrnroothin tiedonantoon, jossa hän ilmoitti, että perinteikäs vanerin tuotanto Lutakonniemellä tulisi loppumaan 1990-luvun alkupuolella. Painavimpana argumenttina olivat yhtiön suorittamat talouslaskelmat, joiden mukaan Lutakon alue ei ollut nykyisellään riittävän kelvollinen teolliselle toiminnalle. Tehdasalue oli yksinkertaisesti liian pieni ja keskellä kaupunkia, eikä kaikkia resursseja pystytty näin ollen käyttämään enää tehokkaasti hyödyksi. Niinpä yhtiön johto päätti etsiä uusille tehtaille sopivamman paikan Jyväskylän välittömästä läheisyydestä, ja siirtää vanerin valmistuksen kokonaan pois Lutakosta.³⁸

Puutyöläisten keskuudessa tieto Lutakon alasajosta otettiin vastaan ristiriitaisin tuntein. Yhtäältä lupaus uudesta vaneritehtaasta herätti pieniä toiveita paremmista työolosuhteista ja uusista työpaikoista. Toisaalta jatkuvat saneeraukset aiheuttivat epävarmuutta, eikä ajatus mahdollisesta työmatkojen pidentymisestä tuntunut mitenkään houkuttelevalta. Myös uuden tehtaan työllistävää vaikutusta jaksettiin epäillä. Monen osaston jäsenen mielestä paras ratkaisu olisikin ollut se, että toimintaa oltaisiin jatkettu edelleen tutuissa ympyröissä Lutakossa.³⁹ Asian tiimoilta sekä keskusteltiin että kirjoiteltiin paljon mm. Akonoiden palstoilla. Jäsenten yleisiä tuntemuksia kuvaa hyvin osaston silloisen puheenjohtaja Raimo Niinisen laatima runo "Lutakon lunnaat":

"On Soomannin wille taas vauhdissaan kun Lutakon kauppoja hierotaan
on tarjolla mahtava Manhattan niille joilla rutkasti rahaa on.
Siellä Helsingin päässähän juonitaan miten kaavat oikeat rustaillaan
niillä Lutakko rahaksi muutetaan ja työläiset pellolle potkaistaan.
Ei työpaikka paina paljoakaan kun suurista summista keskustellaan
se on muutosta uuteen yhteiskuntaa jossa rahat ne pannaan poikimaan."⁴⁰

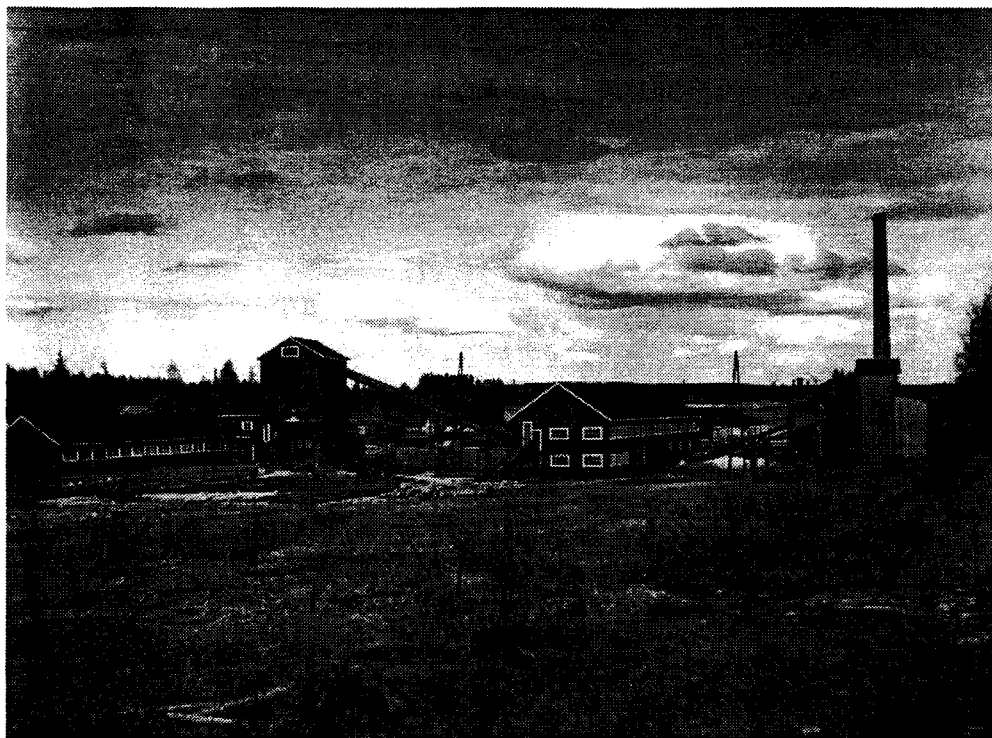
Pääsääntöisesti osastossa siis suhtauduttiin kielteisesti tai ainakin suurella varauksella uuteen tehdashankkeeseen. Puutyöntekijöiden esittämät vastalauseet eivät kuitenkaan paljoa enää painaneet, sillä Helsingin päässä suunnitelmalla oli ehditty jo lyödä lopullisesti lukkoon. 1980-luvun lopulla yhtiö onnistuikin neuvottelemaan Jyväskylän kaupungin kanssa Lutakon maa-alueen tulevasta käytöstä ns. runkosopimuksen, jossa 32:n hehtaarin tontin arvoksi määriteltiin noin 300 miljoonaa markkaa. Samalla kaupunki lupautui järjestämään sopivamman paikan uudelle vaneritehtaalle. Vuonna 1989 toteutui Jyväskylän historian suu-

³⁷ Akanoita 1 / 1982, Akanoita 4 / 1984 ja Akanoita 1 / 1985; osasto 35:n toimintakertomukset 1987, 1993, 1994 sekä 1996, osaston toimisto.

³⁸ Raimo Niinisen muistiinpanot teollisen toiminnan lopettamisesta Lutakossa 20.4.1998, osaston toimisto.

³⁹ Matti Kankaan ja Viljo Kumpulaisen haastattelu 24.9.1998.

⁴⁰ Akanoita 3 / 1987, osaston toimisto.

Toras Oy Kuohun saha 1970-luvulla. Sahatyöläiset kuuluivat työhuonekuntana osasto 35:een. Sahaustoiminta Kuohulla päättyi puuteollisuuden rationalisointien myötä 1970- ja 1980-luvun vaihteessa. Valok. Ensio Pulli. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

rin maakauppa, kun kiinteistöyhtiö Jyvä-Helmi osti suurimman osan Lutakon alueesta. Maakauppojen ohella järjesteltiin myös henkilöstösuhteita siten, että työntekijät ja toimihenkilöt vakautettiin jo aikaisemmin mainitulla henkilöstösopimuksella. Erillissopimuksen mukaisesti Schauman sitoutui säilyttämään työpai-
kat Lutakon alueella seuraavan viiden vuoden ajan eli aina vuoteen 1993 saakka. Tältä osin yhtiö piti myös sanansa, ja myöhemmin jopa jatkoi sopimusta vielä kahdella vuodella.⁴¹

Uuden tehtaan paikasta käytiin pitkiä ja monimutkaisia neuvotteluita, joissa Keljonlahti nousi varteen otettavimmaksi vaihtoehdoksi. Myös puutyöntekijäin osasto osallistui aktiivisesti neuvotteluihin, koskivathan päätökset ylivoimaisesti suurinta osaa koko osaston jäsenmäärästä. Puutyöläiset toivoivat, että jos kerran uusi tehdas pystytetään, niin se tulisi nimenomaan Keljonlahteen. Vaneritehdas-
ta ei kuitenkaan koskaan rakennettu, vaikka valmistelut olivatkin erittäin pitkällä. Alusta pitäen eräät yksityistahot olivat jyrkästi koko Keljonlahti-hanketta vastaan. Pakka meni lopullisesti sekaisin siinä vaiheessa, kun Schauman osti Säynätsalon vaneritehtaan Enso-Gutzeitilta, joka vuonna 1990 luopui suuresta osasta mekaanista metsäteollisuuttaan. Kymmene konserniin kuuluvalla Schau-

⁴¹ Raimo Niinisen muistiinpanot teollisen toiminnan lopettamisesta Lutakossa 20.4.1998, osaston toimisto. Ks. myös Jokinen 1997, s. 124–125.

man Wood Oy:lle siirtyi näin kaksi Suomen vanhinta vaneritehdasta vain viiden-toista kilometrin etäisyydellä toisistaan. Samalla yhtiö päätti muuttaa suunnitelmiaan ja yhdistää tehdasyksiköt toisiinsa. Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitoksen myötä myös poliittiset päättäjät näyttivät vihreää valoa Schaumanille, joka esitti saneeraavansa osan Säynätsalon tehtaista uuteen uskoon. Lutakon henkilöstö tunsi puolestaan itsensä petetyksi, sillä uuden tehtaan sijasta jouduttaisiin tyytymään vanhoihin ja ahtaisiin tiloihin.⁴² Puutyöntekijäin osastossa vallinnut yleinen pessimismi lisääntyi, samalla kun lupaukset uusista työpaikoista häipyivät kuin tuhka tuuleen. Edessä oli suuri muutto Säynätsaloon.

Lutakon alueella toimineen sahan kohdalla tilanne oli niin ikään pitkään epäselvä. Alkuun yhtiö lupasi, että sahaus ja jalostustoiminta tulee jatkumaan jossain päin Keski-Suomea, mutta ei kuitenkaan enää Lutakossa. Henkilöstö esitti, että 60–70:lle sahalaiselle tarjottaisiin töitä tulevan vaneritehtaan yhteydessä, olihan sahaustoiminta pääsääntöisesti kannattavaa. Esimerkiksi vuonna 1994 yllettiin yli kymmenen miljoonan markan voittoihin. Yhtiö päätti harkita asiaa, sillä itse sahauskoneisto oli kevytrakenteinen ja helposti siirrettävissä. Vuonna 1995 tuli kuitenkin kylmää vettä niskaan, sillä yhtiön toimitusjohtaja Risto Lähteenmäki järjesti tiedotustilaisuuden, jossa ilmoitettiin, että heikentyneiden suhdanteiden myötä sahaustoiminta oli muuttunut tappiolliseksi eikä sitä tulla enää jyvässeudulla jatkamaan. Samanaikaisesti oli käynnissä muutto Säynätsaloon, jonne halukkaat sahurit saattoivat siirtyä. Yhtiö lupasi kouluttaa halukkaat uusiin tehtäviin vaneritehtaalla. Reilu puolet entisistä sahalaisista siirtyikin vaneritehtaalle. Loput työntekijät pystyttiin hoitamaan eläkejärjestelyin eikä heidän tarvinnut enää opetella uusia työtehtäviä. Kohtalon päiväksi muodostui 3. marraskuuta 1995, jolloin sahanterät vingahivat viimeisen kerran Lutakossa. Näin päättyi jo vuodesta 1923 jatkunut sahaustoiminta hiljaisuuteen. Monen sahalaisen mielet olivat haikeat. Esimerkiksi sahan pääluottamusmiehenä toiminut Viljo Kumpulainen uskoi pitkään, että uusi saha rakennettaisiin, mutta toisin kävi. Kumpulainen ei salannutkaan pettymystään vaan lausui apeana, että ”Varmaan on olemassa parempiakin töitä, mutta täältä on irronnut leipää ja kokemuksia.”⁴³

Siirtyminen Säynätsaloon ei siis ollut selvästikään osaston mieleen. Moni schamanilainen olisi varmasti ollut valmis allekirjoittamaan Kumpulaisen kommentin ja jatkamaan työntekoa Lutakossa. Jo pelkästään perinteet velvoittivat, olihan Schauman ollut jo useita kymmeniä vuosia ammattiyhdistystoiminnan keskipisteenä. Muuttoa pidettiinkin lähes pyhäinhäväistyksenä, sillä puuteollisuutta oli harjoitettu Jyväskylän keskustan läheisyydessä useiden sukupolvien ajan. Nyt vanha traditio lyötiin kerralla maan tasalle. Varmasti myös ennakkoluulot uudesta työympäristöstä ja -tavoista aiheuttivat vieroksuntaan. Lisäksi tieto siitä, että Säynätsalossa toimii oma ammattiosasto, lisäsi jännitettä.⁴⁴

Monista pelkotiloista huolimatta muutto sujui kohtuullisen hyvin, ja tehtaiden yhdistäminen oli valmis talvella 1996. Näin Joh. Parviaisen jo 1910-luvulla perustama vaneritehdas sai uutta tuulta purjeisiinsa. Samalla yhtiö lunasti lupauksensa työpaikkojen säilymisestä. Nykyisin Säynätsalossa työskentelee noin 450 puutyöläistä, joista suurin piirtein puolet kuuluu osasto 35:een.⁴⁵

⁴² Sama.

⁴³ Keski-suomalainen 4.11.1995 ja Helsingin Sanomat 4.11.1995. Raimo Niinisen muistiinpanot teollisen toiminnan lopettamisesta Lutakossa 20.4.1998, osaston toimisto.

⁴⁴ Matti Kankaan ja Viljo Kumpulaisen haastattelu 24.9.1998.

⁴⁵ Jokinen 1997, s. 124–125; Viljo Kumpulaisen haastattelu 24.9.1998.

8.7. Uusin haastein eteenpäin

Osaston ammattiyhdistystoiminta on ollut, ja on edelleen, sinnikästä työtä jäsenistön parhaaksi. Tavoitteena on ollut voimakas kehitystyö ja tehokas edunvalvonta. Jos muutto Säynätsaloon oli osastolle jonkin asteinen tappio, niin toisaalta myös uusia haasteita antava. Raimo Niinisen mukaan pelin henki on se, että voittojen lomassa tulee myös tappioita, mutta takaiskujenkin jälkeen on vain taisteltava eteenpäin.⁴⁶ Ay-toiminnan suola piileekin nimenomaan siinä, että yhdistystoiminta säilyy mielekkäänä – voitosta tai häviöstä riippumatta.

Osaston jäsenkunta alkoi monipuolistua vuonna 1993, jolloin Puutyöväen ja Maaseututyöväen liitot yhdistyivät Puu- ja erityisalojen liitoksi. Tämä tiesi paitsi muutosta jäsenistön koostumuksessa, niin samalla myös haasteiden lisääntymistä. Vuonna 1994 maaseututyöväen osasto sulautui 144 jäsenen voimalla osasto 35:een. Seuraavana vuonna noin 40 puutarhatyöntekijää liittyivät puutyöläisten

Schaumanilla lattiat luututtiin vielä sotien jälkeenkin käsipelin. Puuteollisuudessa ongelmana on ollut hyvin pitkään hienojakoinen pöly, joten työviihtyvyyden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että imurit toimivat ja työtilat pysyvät siisteinä. Valok. Antti Pänkäläinen. Keski-Suomen museon kuva-arkisto.

⁴⁶ Raimo Niinisen muistiinpanot teollisen toiminnan lopettamisesta Lutakossa 20.4.1998, osaston toimisto.

Suurten tehdassalien puhdistus hoidetaan nykyisin jo lähes täysin koneellisesti. Luudan tilalle on astunut lakaisukone. Kuva Raimo Niinen.

osastoon. Vuoden 1997 alussa Vaajakosken puutyöntekijöiden osasto lopetti toimintansa, ja 230 puutyöläistä siirsivät jäsenkirjansa osasto 35:een.⁴⁷ Schau-
man keskeisyys siis vähentyi selvästi, kun osaston vanerityöläisten suhteellinen
määrä laski. Nykyisin yhä useampi jäsen saa leipänsä työskentelemällä metsuri-
na, puutarhurina, leikkikalujen tai kalusteiden valmistajana.

Jäsenkunnan koostumuksessa tapahtuneet muutokset ovat puolestaan vaikut-
taneet toimikunnan työskentelyyn siten, että eri alojen tavoitteet ja intressit on
pyritty huomioimaan aikaisempaa kattavammin. Erityisesti laajentunut edunval-
vontasektori vaatii suurta tarkkaavaisuutta. Tulevaisuuden edunvalvonnassa huo-
mio kiinnittyykin entistä enemmän siihen, että kaikkien toimialojen hyötynäkö-
kohdat pystyttäisiin turvamaan mahdollisimman hyvin. Laajentuneen jäsenistön
asettamaan haasteeseen on pyritty vastaamaan myös lisäämällä ilmoittelua liiton
tiedotuslehti Särössä, joka tavoittaa parhaiten eri työpaikoille jakaantuneen
jäsenistön. Samoin toimikunnan paikat on jaettu tasapuolisemmin eri puualoilla
työskentelevien kesken, jotta mahdollisimman moni mielipide olisi edustettuna.
Uusista tuulista kertoo lisäksi se, että Mirja Solla toimi vuosina 1991–1994
osaston puheenjohtajana – ensimmäisenä naisena yhdistyksen lähes 100-vuoti-
sen historian aikana.⁴⁸

Jyväskylän ja Säynätsalon puutyöläisosastojen yhdistäminen on ollut eräs
suurimmista haasteista. Yhteistyölle on olemassa selvä sosiaalinen tilaus, sillä

⁴⁷ Osasto 35:n toimintakertomukset 1993–1996, osaston toimisto.

⁴⁸ Osasto 35:n toimintakertomukset 1990, 1994; Akanoita 2 / 1995, osaston toimisto.
Matti Kankaan ja Viljo Kumpulaisen haastattelu 24.9.1998.

Säynätsalon vaneritehtaalla työnantaja pyrkii hyötymään kahden rinnakkaisen osaston olemassaolosta. Yhdessä osastot olisivat vahvempia ja pystyisivät paremmin turvaamaan työntekijöiden edut, mutta integroitumisen suurimpana esteenä on tietynlainen ”nurkkapatriotismi”. Osastojen toimintaa sävyttää vieläkin jonkin asteinen ensolaisuuden ja schamanilaisuuden vastakkainasettelu, eikä yhteistä säveltä ole löydetty. Osastojen välillä neuvotteluita on toki käyty aina 1990-alkupuolelta lähtien, ja osasto 35 on ollut niissä aktiivisempi osapuoli. Myös jäsenistöjen keskuudessa ollaan hyvin perillä yhdentymisen tuomista eduista, mutta kumpaan osastoon integroituminen tulisi suorittaa, siitä ollaan montaa mieltä. Molemmilla osastoilla on pitkät perinteet, mutta osasto 35 on ollut historian saatossa selvästi suurempi ja ehkäpä vaikutusvaltaisempi. Niinpä osasto 35 on esittänyt, että yhdistyminen tapahtuisi nimenomaan heidän osastoonsa. Kysymys ei olisi kuitenkaan mistään ”vallankaappauksesta”, vaan joustavasta intressien yhteensovittamisesta ja pyrkimyksestä tasapuolisuuden esimerkiksi toimihenkilöpaikkoja täytettäessä. Vaikka neuvotteluissa ei ole juuriakaan edistystä tapahtunut, uskoo mm. osasto 35:n puheenjohtaja Matti Kangas vahvasti, että yhdistyminen tulee ajankohtaiseksi vielä jonakin päivänä. Ainakin osastossa ollaan valmiit tekemään töitä yhdentymisprosessin puolesta, jotta se saataisiin suotuisaan päätökseen.⁴⁹

Työskentely ammatillisten asioiden parissa on edelleen hyvin merkittävää. Samalla tulee todistetuksi osaston toiminnan tarpeellisuus. Erityisesti työsuojelun ja -turvallisuuden epäkohtia on pyritty kohentamaan, varsinkin kun uuden tehtaan sijasta jouduttiin tyytymään Säynätsalon vanhoihin tehdaslaitoksiin, joissa mm. liimahöyryt ja puutteellinen pölynsidonta aiheuttavat edelleen ongelmia. Korkeat sairaspölyolosuhteet kertovat, että muutoksia tulisi saada mitä pikimmin. Palkkatason parantamiseksi käydään vuosittain useita tiiviitä neuvotteluita, joissa päävastuu lankeaa luottamusmiehille. Osastossa onkin oltu huolissaan siitä, että tulevaisuudessa on entistä vaikeampi löytää kyvykkäitä ja aktiivisia luottamusmiehiä. Ay-toimintaa kohtaan tunnettu kiinnostuksen puute näkyy siis myös luottamuspaikkoja täytettäessä. Toimikunnan keskuudessa yleistä aktiivisuuden taantumista on pidetty yhä negatiivisempänä ilmiönä, jonka pysäyttämiseksi on mietitty kuumeisesti erilaisia vaihtoehtoja. Eräs mahdollisuus saattaisi olla virkistys- ja koulutustoiminnan uudelleenkehittäminen, mutta varsinaista patenttilääkettä on vaikea löytää.⁵⁰ Työsarkaa siis riittää, mikä takaa samalla sen, että Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston ay-toiminta jäsenistön kannustamiseksi ja sen etujen puolustamiseksi jatkuu haasteellisena.

⁴⁹ Matti Kankaan ja Viljo Kumpulaisen haastattelu 24.9.1998.

⁵⁰ Sama.

9. Pitkäjänteistä edunvalvontaa puutyöläisten parhaaksi

Jyväskylän puutyöntekijöiden järjestötyötä voidaan luonnehtia pitkänlinjan ay-toiminnaksi, jolla on pyritty turvaamaan paikallisten puutyöläisten taloudelliset ja sosiaaliset edut jo sadan vuoden ajan. Jyväskylän puutyöläisten ay-toiminnan juuret ovat puuseppien varhaisessa järjestötyössä, joka kehittyi ja laajeni vähitellen eri osastojen ylläpitämäksi laaja-alaiseksi edunvalvontajärjestelmäksi. Ajan saatossa erillistoiminta havaittiin kuitenkin tarkoitustaan vastaamattomaksi, joten yhteistyötä ryhdyttiin tiivistämään. Lopulta osastojen yhteensulautumisten kautta päädyttiin jälleen yhdeksi vahvaksi ”suurpuuksi” – Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosasto 35:ksi.

Eri puutyöläisosastojen syntyminen ja kuoleminen sekä voimavaroja hajottanut rinnakkaistoiminta on johtunut useammasta eri syystä. Keskeisimmät selitykset löytyvät poliittisista tarkoituseristä sekä liitto- ja keskusjärjestötason ratkaisuisista. Paikallistasolla puutyöläisten toimintaa ovat lisäksi säädelleet erilaiset intressit ja jakautuminen useammalle ammattialalle. Myös valtiollis-poliittinen päätöksenteko ja yhteiskunnallinen kehitys ovat ratkaisevasti vaikuttaneet puutyöntekijöiden toimintaan eri aikakausina. Vaikka paikkakunnalla onkin toiminut historian saatossa useita eri osastoja, ovat niiden keskeisimmät tavoitteet ja tehtäväkenttä olleet kuitenkin aina suurin piirtein samoja. Tätä kautta tuli mahdolliseksi myös puutyöläisosastojen lopullinen yhdistäminen. Selkeiden päämäärien olemassaolo on puolestaan taannut toiminnan jatkuvuuden.

Jyväskylän puuseppien ammattiosaston perustaminen tapahtui ajankohtana, jolloin teollistumisen myötä palkkatyöväestön määrä alkoi kasvaa ja poliittinen sekä ammattillinen järjestäytyminen lisääntyä. Ammattillinen järjestötoiminta käynnistyi ajan tavan mukaisesti wrightiläisessä hengessä, joka korosti työnantajien ja työntekijöiden hyviä suhteita ja yhteistyöpyrkimyksiä. Myös Jyväskylän suunnalla työnantajat olivat vahvasti laittamassa osaston toimintaa liikkeelle. Alkuvaiheessa tärkeäksi koettiin nimenomaan oman työttömyyskassan perustaminen ja työpäivän lyhentäminen. Neuvottelujen avulla työpäivää saatiinkin nipistettyä yhdellä tunnilla eli entisestä 11-tunnista tavoiteltuun 10-tuntiin. Muutoin konkreettiset saavutukset jäivät vielä vähäisiksi eikä merkkejä radikaalimmista toimenpiteistä ehtojen parantamiseksi tai työehtosopimusten solmimiseksi edes esiintynyt. Toiminta oli pääasiassa järjestötyön opettelua ja toimintatapojen etsimistä, joihin kuului mm. virkistystoiminnan ja huvien järjestäminen jäsenistölle. Myös kontakteja muihin työväenjärjestöihin alettiin vaalia. Suhteet solmittiin sekä Puuseppien liittoon että Jyväskylän työväenyhdistykseen. Aatteiden radikalisoituminen puolestaan heikensi suhteita työnantajiin, jotka vähitellen vetäytyivät yhteisestä osastosta. Samalla aloittelevan yhdistyksen toiminta alkoi hiipua, mikä johtui pitkälti juuri puuseppämestarien ja työläisjäsenten yhteistyön

Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston toimikunta vuonna 1998. Vasemmalta Viljo Kumpulainen, Raimo Niininen, Martti Laine, Reijo Jelonon, Pertti Matilainen, Mirja Solla, Keijo Pynnönen, Maila Argillander ja Matti Kangas. Kuva Urho Ottelin.

Osaston toimihenkilöt vuonna 1998. Oikealta puheenjohtaja Matti Kangas, sihteeri Maila Argillander ja rahastonhoitaja Keijo Pynnönen. Kuva Urho Ottelin.

kariutumisesta, osaston vähäisestä jäsenmäärästä ja ensimmäisen sortokauden mukanaan tuomasta taantumuksesta. Osasto nukahti lopullisesti, mutta malli Jyväskylän puutyöntekijöiden järjestäytymiselle oli joka tapauksessa saatu luoduksi.

Työväestö alkoi järjestäytyä ja radikalisoitua aivan uudella tavalla vuoden 1905 suurlakon jälkeen. Lakon aatteellinen merkitys näkyi myös Jyväskylässä, jossa puusepät ja kirvesmiehet sulautuivat yhteiseen osastoon marraskuussa 1906. Kummankin ammattiryhmän toiminta oli taantunut 1900-luvun alussa, mutta nyt riitti jälleen innostusta yrittää yhteisessä osastossa. Puutyöntekijöiden osasto ryhtyikin toimeen ripeästi, ja kiinnitti huomiota erityisesti urakkatyön turmiollisuuteen, työpäivän lyhentämiseen ja parempaan palkkaukseen. Neuvottelukosketukseen työnantajien kanssa oli kuitenkin vaikea päästä, ja osittain tästä syystä myös tulokset jäivät vaatimattomiksi. Puuseppien ja kirvesmiesten yhteistyö osoittautui niin ikään ongelmalliseksi, mikä johtui mm. vanhasta ammattilypeydestä ja intressien yhteensopimattomuudesta. Puusepät vetäytyivätkin lopulta yhteistoiminnasta ja palasivat omaan osastoon vuonna 1912. Samalla edunvalvonta tehostui ja vaikutusmahdollisuudet lisääntyivät. Ennen sisällissotaa osasto onnistui palkkaliikkeiden tuloksena saavuttamaan ensimmäiset työehtosopimuksensa ja työajan lyhentämisen 8-tuntiin. Vaikeuksiakin toki oli, sillä M. Kumpusen liikkeessä käytiin piinaava noin kaksi ja puoli vuotta kestänyt lakko, joka päättyi työntekijöiden tappioon.

Lähes samoihin aikoihin, kun puusepät palasivat omaan osastoon, aloitti Wilh. Schaumanin vaneritehdas toimintansa Jyväskylän Lutakossa. Vaneritehtaan perustaminen merkitsi puutyöläisten työtilaisuuksien huomattavaa lisääntymistä. Myöhemmin tehtaalle perustettiin lisäksi vielä oma saha ja puuseppäpuoli. Varsin pian myös vaneritehtaan työväki huomasi järjestäytymisen välttämättömyyden. Toiminta oman osaston puitteissa käynnistyi vuonna 1917. Ensimmäisen vuoden huomattavimmaksi saavutukseksi kirjattiin sekatyöntekijöiden avustamiseksi käyty tukilakko ja 8-tuntin työpäivän voimaansaattaminen Schaumanin eri työpaikkaosastoilla. Sen sijaan painostuskeinot työehtosopimusten solmimiseksi tai työolosuhteiden korjaamiseksi eivät olleet vielä riittävät. Vuoden 1918 kansalaissota merkitsi työväenliikkeelle suurta takapakkia ja se lamaannutti samalla sekä vaneritehtaan että puuseppien osaston toiminnan.

Sisällissodan jälkeen neuvottelukosketukseen ja työehtosopimukseen oli erittäin vaikea päästä. Työnantajat pyrkivät yksipuolisesti määräämään työehdoista ja suorastaan kielsivät ammatillisten järjestöjen neuvotteluoikeuden. Työväestön kannalta tilanteen teki entistä hankalammaksi se, että työväenliike jakaantui kahtia sosiaalidemokraatteihin ja kommunisteihin, joiden keskinäinen kärhämöinti leimasi ay-toimintaa koko 1920-luvun ajan. Poliittinen kädenvääntö näkyi myös Jyväskylän osastoissa, jotka olosuhteiden pakottamina pyrkivät turvaamaan toimintakykynsä maltillisella edunvalvonnalla. Paikallistasolla tapahtui jälleen organisatorisia muutoksia, sillä vuonna 1920 puusepät ja kirvesmiehet yhdistyivät uudelleen samaan osastoon. Tällä kertaa yhteistyö, joka jatkui vuoteen 1925, muodostui selvästi hedelmällisemmäksi, sillä yksissä tuumin

puututtiin mm. työttömyysongelmaan, työaika- ja urakkatyörikkomuksiin sekä ajettiin läpi kollektiivisia palkankorotuksia. Työehtosopimukset eivät kuitenkaan tulleet kysymykseen ennen vuotta 1928. Vaneritehtaan osaston kohdalla tilanne oli sikäli ongelmallisempi, että Schaumanin isännistö vastusti – erityisesti 1920-luvun alkupuolella – jyrkästi palkankorotuksia ja määräsi lähes mielivaltaisesti työehdoista. Vuosikymmenen lopulla puuteollisuustyöntekijäin ammattiosasto, joka liittojärjestelyjen myötä oli vaihtanut nimeä, alkoi selvästi radikalisoitua. Samoihin aikoihin lama ja lapuan liike nostivat päätään. Oikeistosuuntauksen kiristyminen laittoi äärivasemmistolaiset järjestöt todella ahtaalle ja lopulta suoranaisen lopettamisuhan alle. Molemmat Jyväskylän osastot tuomittiinkin lakkauttaviksi muiden kommunistisiksi luokiteltujen järjestöjen tapaan 1930-luvun alussa.

Lapulaisvuosista alkaneet vaikeat ajat heijastuivat ay-toimintaan lähes koko 1930-luvun ajan. Lakkautettujen osastojen tilalle perustettiin Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosasto 35, jonka jäsenistö koostui alkuun pääasiassa maltillisemmista sosiaalidemokraateista. Työmailla tilanne ei ollut helppo, sillä työnantajien suosimat ns. mustat listat ja työmaaterrori yleistyivät. Osaston mahdollisuudet tehokkaaseen edunvalvontaan olivat pienet, eikä palkkaliikkeisiin ollut varaa ryhtyä. Työnantajat eivät halunneet kuulla puhuttavankaan työehtosopimuksista. Valistustyön avulla pääpaino suunnattiinkin osaston sisäiseen vahvistamiseen ja järjestäytymisen tehostamiseen. Työväestön tukalaa asemaa kuvaa hyvin myös se, että vaneritehtaalaiset järjestyivät seuraavan kerran vasta hieman ennen talvisotaa. Vaneri- ja sahatyöväen osasto 166:n perustaminen merkitsi samalla sitä, että tästä eteenpäin puualan edunvalvontaa harjoitettiin Jyväskylässä yhtäjaksoisesti kahden osaston voimin. Vuonna 1968 puutyöläiset yhdistivät lopulta voimansa yhteiseksi suurostoksi.

Sota-aika merkitsi muutosta työmarkkinasuhteissa. Työnantajat suhtautuivat, talvisodan yhtenäisyysrintaman mukaisesti, aikaisempaa myötämielisemmin työväenjärjestöihin. Tammikuun kihlauksen myötä työnantajien ja -tekijöiden neuvottelusuhdeet alkoivat yleistyä ja työehtosopimuskäytäntö jälleen vakiintua. Sotavuodet toivat tullessaan sotatilalain, tiukan säännöstelyn ja korttitalouden. Hintojen nousu pakotti jatkuviin palkkojen tarkistuksiin. Myös Jyväskylän osastoissa ryhdyttiin vuosina 1940–1941 palkkaliikkeisiin korotusten puolesta. Puutyöläisliikehdinnät rauhoittuivat kuitenkin jo vuoden 1942 puolella. Sodan loputtua työväenjärjestöjen ja ay-liikkeen vaikutusvalta kasvoi merkittävästi. Samalla kommunistit palasivat julkisesti näyttämölle, mikä tiesi työmarkkinasuhteiden radikalisoitumista ja erimielisyyksien kärjistymistä. Ammattiosastojen järjestövoima kasvoi ja jäsenmäärät lisääntyivät. Myös Jyväskylän osastoissa tapahtui voimakas järjestöryntäys, jonka tuloksena poliittiset mielipidesuunnat ryhmittyivät jälleen tiukempaan kilpailuasetelmaan. Uuden työehtosopimusjärjestelmän yleistyminen tiesi puolestaan sitä, että edunvalvonta siirtyi aikaisemmasta poiketen entistä enemmän liitto- ja keskusjärjestötasolle. Paikallistasolla palkkaliikkeet kuitenkin jatkuivat. Jyväskylän osastot olivatkin aktiivisia palkkarintamalla aina vuoteen 1947 saakka, jonka jälkeen inflaatio alkoi rauhoittua. Sotien jälkeen

huomiota kiinnitettiin lisäksi mm. urakkajärjestelmässä ja työturvallisuudessa ilmenneisiin puutteellisuuksiin ja epäkohtiin. Myös luottamusmiesjärjestelmä ja työhuonekunnat vakiinnutettiin lopullisesti paikallisille työpaikoille.

Puualalla käytiin vuosina 1949–1950 kaksi suurta työtaistelua, joita väritti sekä poliittiset intohimot että pyrkimys puutyöläisten reaaliansioiden kohottamiseen. Varsinkin jälkimmäiseen lakkoon Jyväskylän puutyöläiset osallistuivat aktiivisesti, mikä heikensi osastojen taloutta huomattavasti. Tilanne korjaantui kuitenkin vähitellen 1950-luvun alkupuolella, sillä vakauttamisohjelma turvasi työläisten elintason ja reaaliansioiden tasaisen nousun. Jyväskylän suunnalla saatettiin keskittyä työehtosopimusten muutosesitysten laadintaan. Edunvalvonnassakaan ei ollut tarvetta ryhtyä äkkijyrkkiin toimenpiteisiin. Suurimpana ongelmana oli ns. Korean suhdanteen vaihtuminen matasuhdanteeksi, mikä tiesi lomautuksia ja palkkojen alennuksia. Jyväskylässä osatyöttömyys alkoi kuitenkin helpottaa jo vuoden 1954 kuluessa. Työmarkkinat pysyivät rauhallisena aina vuoden 1956 yleislakkoon asti.

Yleisesti ottaen hajaannuksen kausi muodostui ay-liikkeessä repivien ristiriitojen ajaksi. Työväenliikkeen hajaannuksen syyt olivat ennen muuta puoluepoliittisia, ja ne alkoivat kytymään lähes välittömästi yleislakon jälkeen. Alusta pitäen Jyväskylän osastoissa vastustettiin jyrkästi SAK:n hajotustoimia ja vaadittiin puolueriitojen jättämistä ay-toiminnan ulkopuolelle. Yhtenäisyyttä ei kuitenkaan enää saavutettu, vaan puualalle syntyi rinnaisliittoasetelma, joka ulotti vaikutuksensa osastoihin ja yhdistyksiin. Osastot tekivät liittovalintansa lähinnä jäsentensä poliittisten mieltymysten mukaan. Myös osasto 35:n ja 166:n rinnalle syntyi rinnakkaisosasto, jonka vaikutus Jyväskylässä jäi kuitenkin lopulta melko vaatimattomaksi. Silti tunnelmat olivat ajoittain kireät eikä propagandistisia lauseita säästely. Poliittisesti väritynyt taistelu kuitenkin laantui vähitellen ja suvaitsevaisuus lisääntyi erityisesti vuoden 1962 jälkeen.

Samoihin aikoihin osastot 35 ja 166 alkoivat selvästi lähentyä toisiaan, mikä johtui ainakin osittain kilpailevan osaston olemassaolosta. Yhteistyössä edunvalvontaa tehostettiin ja työehtosopimusten muutosesityksiä laadittiin aikaisempaa aktiivisemmin. Palkkauskysymykset pystyttiin hoitamaan melko tyydyttävästi, sillä avoimia työtaisteluita tai lakkoilua ei ajanjaksolla juurikaan ollut. Työturvallisuutta ja sosiaalisia olosuhteita onnistuttiin niin ikään parantamaan. Osastojen aloitteesta perustettiin myös Keski-Suomen Puutyöläisten Piirijärjestö. Jatkuvasi tiivistynyt yhteistyö johtikin lopulta keväällä 1968 neuvotteluihin, joiden tuloksena osastot päättivät yhdistää voimansa ”suurpuuksi” – Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosasto 35:ksi. Hajaannuksen kausi ei siis ollut pelkästään ristiriitojen aikaa vaan samalla myös rakentavan yhteispelin aikaa.

Puualan eheyttäminen osoittautui vaikeaksi ja osastotasolla se kesti vuoteen 1974 saakka. Jyväskylässä rinnakkaisosastoasetelman poistuminen tiesi suur-osaston vahvistumista entisestään. 1970-luvun alusta alkoikin Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston virein kukoistuskausi, joka jatkui pitkälle seuraavalle vuosikymmenelle. Osaston jäsenmäärän ja työtehtävien huomattava lisääntyminen johtivat uusien jaostojen perustamiseen. Samalla osasto ryhtyi ylläpitämään

Schaumanin tehtaan ruokalaa. Järjestäytymisaste kohosi lähelle 100 prosenttia, ja alkuvaiheessa myös aktiivisuus oli tyydyttävää luokkaa. 1980-luvulla tapahtui kuitenkin käänne: puuteollisuuden automatisointi ja rationalisointi vähensivät työvoiman kysyntää, työttömyys ja pakkolomat yleistyivät, ay-aktiivisuus laski ja passiivisuus lisääntyi. Osasto onkin pyrkinyt neuvottelujen avulla turvaamaan työpaikkojen säilymistä, ja toisaalta kiinnittänyt huomiota jäsenhuoltoon mm. tiedotustoimintaa ja vapaa-ajan muotoja kehittelemällä. Kaikilla osa-alueilla tulokset eivät ole kuitenkaan olleet toivotun kaltaisia, joten jatkossakin haasteita siis riittää. Virikkeellisyyden säilyminen onkin tärkeää siinä perinteikkäässä edunvalvontatyössä, jota ammattiosasto on tehnyt ja tekee Jyväskylän puutyöläisten puolesta – nyt ja tulevaisuudessa.

Lähteet

1. Arkistolähteet

JYVÄSKYLÄN MAAKUNTA-ARKISTO (JyMA)

Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston arkisto (JPAA)

Puuseppien ammattiyhdistys (v. 1899–1905)

- Yhdistyksen perustavan kokouksen pöytäkirja 1899
- Yleisten kokousten (yk) pöytäkirjat 1899
- Vuosikokousten pöytäkirjat 1899–1900
- Johtokunnan kokousten (jk) pöytäkirjat 1899–1900
- Keskustelukokousten pöytäkirjat 1899
- Puusepäntyöntekijäin kokouksen pöytäkirja 1905
- Vuosikertomus 1899
- Työttömyysrahaston sääntöehdotus 1899
- Suomen Puuseppien Liiton keskushallituksen säännöt
- Onni Tuomen käsinkirjoitettu historiikki Jyväskylän puutyöntekijöiden järjestötoiminnasta 1899–1915

Puuseppien ammattiosasto n:o 114 (v. 1912–1919)

- Ammattiosaston perustavan kokouksen pöytäkirja 1912
- Yleisten kokousten pöytäkirjat 1912–1918, 1919
- Vuosikokouksen pöytäkirja 1917
- Ylimääräisten kokousten pöytäkirjat 1913
- Huvitoimikunnan pöytäkirjat 1912–1913
- Työehtosopimus 1917

Puuteollisuustyöntekijäin ammattiosasto n:o 60 (v. 1924–1930)

- Ammattiosaston perustavan kokouksen pöytäkirja 1924
- Yleisten kokousten pöytäkirjat 1925, 1927–1930
- Vuosikokousten pöytäkirjat 1926–1927, 1929
- Osasto 60:n ja vaneritehtaan sahan, puuseppä-, kartonki-, tuolinpohja- ja lakeerausosaston työläisten yhteisten kokousten pöytäkirjat 1928
- Osasto 60:n ja puuseppien yhteisten kokousten pöytäkirjat 1928
- Herman Lassin lakkolaisten kokouksen pöytäkirja 1928

Puutyöntekijäin ammattiosasto n:o 114/35 (v. 1930–)

- Ammattiosaston perustavan kokouksen pöytäkirja 1930
- Yleisten kokousten pöytäkirjat 1930–32, 1934–1939, 1941–1942, 1945–1951, 1953, 1955–1958, 1960–1964
- Valmistavien vuosikokousten pöytäkirjat 1945–1947
- Vuosikokousten pöytäkirjat 1932, 1942, 1944–1945, 1947–1948, 1950–1951, 1956, 1958, 1968
- Jatkovuosikokousten pöytäkirjat 1945–1946, 1951
- Ylimääräisten kokousten pöytäkirjat 1968

- Johtokunnan/toimikunnan kokousten (tk) pöytäkirjat 1941, 1945–1946, 1948–1956, 1958, 1961, 1964, 1968
- Osasto 35:n ja 166:n yhteisten kokousten pöytäkirjat 1960, 1966, 1968
- Schaumanin lakkotoimikunnan pöytäkirjat 1956
- Naisjaoston perustavan kokouksen pöytäkirja 1957
- Toimintakertomukset 1930, 1935–1936, 1946, 1954–1973
- Lähetettyjen kirjeiden toisteet 1930, 1971
- Saapuneet kirjeet 1930, 1973
- Osaston omat toimitteet 1949, 1971
- Osasto 35:n ja 166:n lakkoavustusta saaneet 1950
- Sekalaiset luettelot 1960
- Jäsenluettelot 1968
- Lehtileikkeet 1956 (sis. Palkkatyöläisen Jyväskylän painoksen)
- Rantanen, Kalle, 75 vuotta ammattiyhdistystoimintaa Jyväskylän puutyöläisillä. Painamaton historiikki puutyöntekijöiden järjestötoiminnan vaiheista. Jyväskylä 1974.

Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosasto n:o 166 (v. 1939–1968)

- Ammattiosaston perustavan kokouksen pöytäkirja 1939
- Yleisten kokousten pöytäkirjat 1939–1942, 1945–1946, 1955–1965, 1967–1968
- Valmistavien vuosikokousten pöytäkirjat 1942, 1959, 1961
- Vuosikokousten pöytäkirjat 1946, 1958, 1961
- Jatkovuosikokouksen pöytäkirja 1946
- Johtokunnan/toimikunnan kokousten pöytäkirjat 1939, 1946–1947, 1956–1960, 1962–1966, 1968
- Toimintakertomukset 1956–1959, 1960–1964
- Pöytäkirjan otteet ja toisteet 1965, 1967
- Lähetettyjen kirjeiden toisteet 1968
- Saapuneet kirjeet 1957
- Ensimmäisen neljänneksen tilitys liitolle 1948

Rakennustyöläisten liitto ry osasto 342:n arkisto (RTL os. 342)

Puutyöntekijäin ammattiosasto n:o 44 (v. 1906–1924)

- Ammattiosaston perustavan kokouksen pöytäkirja 1906
- Yleisten kokousten pöytäkirjat 1906–1908, 1910, 1920–1924
- Vuosikokousten pöytäkirjat 1919, 1921
- Johtokunnan kokousten pöytäkirjat 1907–1908, 1921–1924
- Ylimääräisten kokousten pöytäkirjat 1920–1921, 1924
- Järjestely- ja neuvottelukokousten pöytäkirjat 1919
- Puuseppien ammattiosasto 114:n työehtosopimus 1913

Jyväskylän poliisilaitoksen arkisto (JPOLA)

Jyväskylän vaneritehtaan ammattiosasto n:o 59 (v. 1917–1923)

- Yleisten kokousten pöytäkirjat 1917, 1920–1922
- Vuosikokouksen pöytäkirja 1921
- Johtokunnan kokousten pöytäkirjat 1920–1922
- Ylimääräisten kokousten pöytäkirjat 1917, 1921

Jyväskylän työväenyhdistyksen arkisto (JTYA)

- Työväenyhdistyksen jäsenluettelot 1888–1922

Herman Lassi Oy:n arkisto

- Pöytäkirjan otteet 1913, 1932
- Yrityksen ja osakeyhtiön perustamista koskevat asiakirjat / jäämistöasiakirjat

JYVÄSKYLÄN PUUTYÖNTEKIJÄIN AMMATTIOSASTO 35:N TOIMISTO

Jyväskylän Puutyöntekijäin ammattiosaston toimiston arkisto

- Toimikunnan kokouksen pöytäkirja 1972
- Osasto 35:n ja 22:n yhdistymiskokouksen pöytäkirja 1974
- Toimintakertomukset 1969–1973, 1976–1990, 1993–1996
- Toimintasuunnitelmat 1973, 1975, 1977, 1981, 1983, 1985, 1990, 1992, 1996
- Opintojaoston toimintakertomukset 1971–1972
- Opintojaoston toimintasuunnitelma ja opinto-ohjelma 1972
- Naisjaoston toimintakertomus 1984
- Naisjaoston toimintasuunnitelmat 1981, 1984
- Osaston omat toimitteet 1972
- Kauppakirja Lahtelan myynnistä 1996
- Raimo Niinisen muistiinpanot sairauskassan, työmaaruokalan ja juoma-automaatti-toiminnan vaiheista Schaumanin Jyväskylän tehtailla (päivätty 20.4.1998)
- Raimo Niinisen muistiinpanot teollisen toiminnan lopettamisesta Lutakossa (päivätty 20.4.1998)
- Osaston jäsenlehti Akanoita 1976, 1979, 1980, 1982, 1983, 1984, 1985, 1987–1991, 1995

2. Kirjallisuus

- Ahvenainen 1984.** Ahvenainen, Jorma, Suomen sahateollisuuden historia. Porvoo 1984.
- Ala-Kapee - Valkonen 1982.** Ala - Kapee, Pirjo - Valkonen, Marjaana, Yhdessä elämä turvalliseksi I. SAK:laisen ammattiyhdistysliikkeen kehitys vuoteen 1930. Helsinki 1982.
- Alanen 1956.** Alanen, Aulis, Suomen puutyöläisten järjestötoiminnan vaiheita. 25 vuotta Suomen Puutyöväenliiton toimintaa, puolivuosisataa puutyöläisten ammatillista liikettä. Vaasa 1956.
- Anttila 1982.** Anttila, Veikko, Jyväskylän Tourula. Pienyhteisötutkimus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Jyväskylä 1982.
- Brummer 1916.** Brummer, O. J., Jyväskylän kaupungin historia v. 1837–1912. Jyväskylä 1916.
- Hakalehto 1966.** Hakalehto, Ilkka, Suomen kommunistinen puolue ja sen vaikutus poliittiseen ja ammatilliseen työväenliikkeeseen 1918–1928. Porvoo 1966.
- Heikkinen 1993.** Heikkinen, Antero, Ihminen historian rakenteissa. Mikrohistorian näkökulma menneisyyteen. Helsinki 1993.

- Heikkinen - Hoffman 1982.** Heikkinen, Sakari, - Hoffman, Kai, Teollisuus ja käsityö, teoksessa Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi. Helsinki 1982.
- Helelä 1969.** Helelä, Timo, Työnseisaukset ja teolliset suhteet Suomessa vuosina 1919-1939. Osat 1 ja 2. Suomen pankin taloustieteellinen tutkimuslaitos, sarja D:21. Monistettuja tutkimuksia. Helsinki 1969.
- Hyvönen 1978.** Hyvönen, Antti, Suomen vanhan työväenpuolueen historia. Kolmas painos. Kuopio 1978.
- Jokinen 1993.** Jokinen, Jukka, Keski-Suomen talouselämä, teoksessa Keski-Suomen historia 3. Keski-Suomi itsenäisyyden aikana. Jyväskylä 1993.
- Jokinen 1997.** Jokinen, Jukka, Teollisuus, teoksessa Jyväskylän kirja. JYT:n kotiseutusarja 33. Jyväskylä 1997.
- Kainulainen 1996.** Kainulainen, Tauno, Tikan omakotiyhdistys Tikka-Mikosta - Kettu- seen. Tikan omakotiyhdistyksen 50-vuotistaipaleelta 1945-1995. Jyväskylä 1996.
- Katajala 1990.** Katajala, Kimmo, Historiikin tekijän opas. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Jyväskylä 1990.
- Kettunen 1986.** Kettunen, Pauli, Poliittinen liike ja sosiaalinen kollektiivisuus. Tutkimus sosialidemokratiasta ja ammattiyhdistysliikkeestä 1918-1930. Hist. tutk. 138. Jyväskylä 1986.
- Klemola 1975.** Klemola, Pertti, Kenen asialla SAK?. Keuruu 1975.
- Kuusi 1949.** Kuusi, Sakari, Toiminimi Joh. Parviainen. Muistojulkaisu Säynätsalon tehtait- ten 50-vuotisen toiminnan johdosta. Jyväskylä 1949.
- Kuva 1991.** Kuva, Heikki, Puuseppien yhteinen lastu. Puusepäneliikkeiden liitto PL ry:n 50-vuotisjuhlakirja. Jyväskylä 1991.
- Laine 1946 a.** Laine, Y. K., Suomen poliittisen työväenliikkeen historia 2. Helsinki 1946.
- Laine 1946 b.** Laine, Y. K., Suomen poliittisen työväenliikkeen historia 3. Helsinki 1946.
- Lehtinen 1967.** Lehtinen, Artturi, Sotatalous 1939-1945, teoksessa Itsenäisen Suomen taloushistoriaa 1919-1950. Porvoo 1967.
- Leskinen 1977.** Leskinen, Esko, Puurauha, 50. Metsäteollisuuden työmarkkinatoimintaa. Helsinki 1977.
- Leväniemi 1969.** Leväniemi, Veikko, Jyväskylän ammatillinen työväenliike vuoteen 1930. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto 1969.
- Lähteenmäki 1992.** Lähteenmäki, Seppo, Teollisuuden kehitys Keljossa, teoksessa Wan- ha Keljo - osa nykyistä Jyväskylää. Jyväskylä 1992.
- Mansner 1984.** Mansner, Markku, Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa. Suomen Työn- antajain Keskusliitto 1940-1956. Jyväskylä 1984.
- Mansner 1990.** Mansner, Markku, Suomalaista yhteiskuntaa rakentamassa. Suomen Työn- antajain Keskusliitto 1956-1982. Jyväskylä 1990.
- Mikonranta 1985.** Mikonranta, Antero, JAP yhteistyötä 50 vuotta. Jyväskylän Ammatilli- nen paikallisjärjestö 1930-1980. Jyväskylä 1985.
- Nikki 1988.** Nikki, Kalevi, Sata huomisen vuotta. Jyväskylän työväenyhdistys 1888-1988. Jyväskylä 1988.
- Nivarpää 1978.** Nivarpää, Erkki, Jyväskylän Käsi- ja Pienteollisuusyhdistys 1878-1978. Jyväskylä 1978.
- Nyrönen 1992.** Nyrönen, Irja, Teollisuuden kehitys Keljossa, teoksessa Wanha Keljo - osa nykyistä Jyväskylää. Jyväskylä 1992.
- Oittinen 1938.** Oittinen, R. H., Jyväskylän työväenyhdistys 50-vuotias 1888-1938. Jyväskylä 1938.
- Oittinen 1954.** Oittinen, R. H., Työväenkysymys ja työväenliike Suomessa. Toinen painos. Turku 1954.

- Paasivirta 1949.** Paasivirta, Juhani, Suomen poliittisen työväenliikkeen kehitys. Porvoo 1949.
- Parikka 1987.** Parikka, Raimo, Paikallinen työläisyhteisö, työväenkulttuuri ja työväenliike, teoksessa Väki voimakas 3. Näkökulmia työväen ammatilliseen ja paikalliseen historiaan. Tampere 1987.
- Patrikainen 1985.** Patrikainen, Seppo, Jyväskylän maalaiskunta työväenliikkeen toiminta-alueena, teoksessa Aatetta ja arkielämää. Työväenliike Jyväskylän maalaiskunnassa. Jyväskylä 1985.
- Prunnila - Salomaa 1977.** Prunnila, Juhani - Salomaa, Erkki, Ammattiyhdistystieto. Pori 1977.
- Pättiniemi 1983.** Pättiniemi, Pekka, Työväenliike eilen ja tänään. Kansan Sivistyön Liitto. Helsinki 1983.
- Rasila 1982.** Rasila, Viljo, Liberalismin aika, teoksessa Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi. Helsinki 1982.
- Repo 1937.** Repo, Onni A., Jyväskylän kunnan historia. Helsinki 1937.
- Reuna 1984.** Reuna, Risto, Puutyöläisten historia 1. Helsinki 1984.
- Reuna 1985.** Reuna, Risto, Puutyöläisten historia 2. Helsinki 1985.
- Rintala 1998.** Rintala, Esa, Tampereen puusepät 1898-1998. Tampere 1998.
- Rossi 1946.** Rossi, Mikko, Keski-Suomen teollistumisesta, teoksessa Keski-Suomea ja keski-suomalaisia. Jyväskylä 1946.
- Salomaa 1959.** Salomaa, Erkki, Rakentajat eilen ja tänään. 70 vuotta ammattiyhdistystoimintaa. Helsinki 1959.
- Santonen 1993.** Kansallinen ja kansainvälinen suomalaisessa työväenliikkeessä. Työväen Akatemia. Loimaa 1993.
- Sariola 1930.** Sariola, Veikko, Jyväskylän käsityöläiset 1837-1930. Jyväskylä 1930.
- Savola 1968.** Savola, Matti, Lakko työelämän ristiriitana. Tutkimus suomalaisen yhteiskunnan lakoista. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 15. Porvoo 1968.
- Schybergson 1983 a.** Schybergson, Per, Juuret metsässä. Schauman 1883-1983. Osa 1. Helsinki 1983.
- Schybergson 1983 b.** Schybergson, Per, Juuret metsässä. Schauman 1883-1983. Osa 2. Helsinki 1983.
- Siipi 1967.** Siipi, Jouko, Ryysyrannasta hyvinvointivaltioon. Helsinki 1967.
- Soikkanen 1975.** Soikkanen, Hannu, Kohti kansanvaltaa 1. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue 75 vuotta. Vaasa 1975.
- Suomen työväenliikkeen historia.** Työväen Sivistysliitto ry. Joensuu 1976.
- Susitaival 1950.** Susitaival, Paavo, Suomen puusepänteollisuuden vaiheita. Lahti 1950.
- Tapio 1977.** Tapio, Antti, Puuseppien taidoista tehtaiden laatutyöhön, teoksessa Jyväskylän maalaiskunnan kirja. Jyväskylä 1977.
- Tapiola 1968.** Tapiola, Hannu, Jyväskylän työväenyhdistys 1888-1968. Tampere 1968.
- Telin - Lehtonen - Sjöblom 1988.** Telin, Tuula, Lehtonen, Maisa, Sjöblom, Pentti, Pihlavan Puutyöväen ammattiosasto r. y. n:o 92. 80 vuotta paremman elämän puolesta 1906-1986. Pori 1988.
- Tommila 1972.** Tommila, Päiviö, Jyväskylän kaupungin historia 1837-1965. Osa 1. Jyväskylä 1972.
- Tourukatu ja Yrjönkatu.** Etnologinen kaupunkitutkimus 1920-luvun Jyväskylästä. Kenttäseminaarin työraportti. Jyväskylä 1973.
- Valkonen 1987.** Valkonen, Marjaana, Yhdessä elämä turvalliseksi. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto 1930-1947. Helsinki 1987.
- Valkonen 1989.** Valkonen, Marjaana, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK r.y. 1907-87. Helsinki 1989.

3. Sanoma- ja aikakauslehdet

Helsingin Sanomat 1995.
Kansan Uutiset 1960.
Keskisuomalainen 1949, 1960, 1966, 1970, 1995.
Keski-Suomen Työ 1950.
Keski-Suomi 1899, 1912.
Lastu 1907, 1908, 1910, 1912, 1914, 1915, 1916, 1917, 1920, 1921.
Puutyöläinen 1926, 1928.
Sorretun Voima 1906, 1907, 1912, 1913, 1914, 1917.
Suomalainen 1899, 1911.
Suomen Sosialidemokraatti 1960.
Työn Voima 1920, 1924, 1925, 1926, 1930, 1939, 1940, 1945, 1946, 1958.

4. Haastattelut

Jokinen Simo 6.4.1998.
Kangas Matti 24.9.1998.
Kinnari Toivo 11.2.1998.
Konttinen Tyyne 20.2.1998.
Kumpulainen Viljo 24.9.1998.
Kymäläinen Pauli 11.2.1998.
Niemijärvi Erkki 11.2.1998.
Ottelin Urho 11.2. ja 6.4.1998.
Veijanen Yrjö 11.2.1998.

Liitteet

Liite 1: Jyväskylän puutyöläisosastojen toimihenkilöt vuosina 1899–1998

Puuseppien ammattiyhdistys / ammattiosasto n:o 114 (vuodet 1899–1900, 1905, 1912–1917, 1919, jolloin osasto oli toiminnassa).

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
Matti Kumpunen	1899–1900	Jussi Närhi	1899
A. Kilpi	1905	K. J. Ahlström	1900
Matti Aalto	1912–13	Urho Leppänen	1905
Otto Kantanen	1914	Otto Kantanen	1912–13
T. J. Wikman	1915–16	H. F. Syvänen	1914
Urho Leppänen	1917	T. Kaikkonen	1915–17
E. Uusitalo	1919	T. J. Wikman	1919

<i>Rahastonhoitajat</i>	<i>Vuosina</i>
Kalle Oksanen	1899
Jussi Närhi	1900, 1912–16
Otto Kantanen	1917
Hjalmar Lahti	1919

Puutyöntekijäin ammattiosasto n:o 44 (vuodet 1906–1907, 1920–1924, jolloin puusepät olivat kirvesmiesten kanssa yhteisessä osastossa).

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
R. Huovelin	1906	J. Välinen	1906
A. Kilpi	1907	Urho Leppänen	1907
Aarne Ahonen	1920–21	Bruno Vuorela	1920–21
Hjalmar Helin	1922–23	Oskari Heinonen	1922–23
Alexi Viherlehto	1924	Arvi Toivanen	1924

<i>Rahastonhoitajat</i>	<i>Vuosina</i>
Robert Ahonen	1906–1907, 1920–21
Aarne Ahonen	1922–23
Ilmari Sievänen	1924

Vaneritehtaan ammattiosasto n:o 59 (vuodet 1917, 1919–22, jolloin osasto oli toiminnassa. Ilmeisesti osasto lakkautettiin vuonna 1923).

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
J. Taipale	1917	Helmi Saarinen	1917
K. Putkonen	1919	Esteri Hiljanen	1919
Edvard Kovanen	1920–22	Onni Rutanen	1920–21
H. Ahola	1923	William Malinen	1922

<i>Rahastonhoitajat</i>	<i>Vuosina</i>
S. Kekkonen	1917
Oskari Laitinen	1919–21
Kalle Peränen	1922

Puuteollisuustyöntekijäin ammattiosasto n:o 60 (vuodet 1925–1930, jolloin osasto oli toiminnassa).

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
Ilmari Sievänen	1925	Arvi Toivanen	1925
A. Pasanen	1926–1927	Hilma Pöyhönen	1926
Matti Aalto	1927–28	H. Salonen	1927
Uuno Paananen	1929–30	Lauri Lahtinen	1927–28
Kerttu Hyvärinen	1929		
Vilho Lahtinen	1930		

<i>Rahastonhoitajat</i>	<i>Vuosina</i>
Matti Aalto	1927, 1929

Tiedot puuttuvat vuosilta 1925–26, 1928, 1930.

Puutyöntekijäin ammattiosasto n:o 35 (tiedot vuosilta 1930–1998).

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
Arvid Janhunen	1930	Heikki Laakso	1930–32
Iisakki Heinonen	1930–34	Einari Nerg	1933
Einari Nerg	1931	Toivo Pihlainen	1934
Ville Paananen	1934–45, 1947–59	Sulo Hyytiäinen	1935–36
Hugo Lahti	1946	Olavi Heino	1937–38
Martti Niskanen	1960	Armas Pylvänäinen	1939–41, 1945
Kalle Koljonen	1961, 1965–68	J. Hämäläinen	1942–44
Veli Koski	1962–63, 1972	O. Heino	1942–44
Väinö Minkkinen	1964, 1972	T. Ilomäki	1942–44

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
Tauno Kainulainen	1969–71	Heimo Holopainen	1946
Heimo Toivonen	1973–77	Elsa Virtanen	1947
Raimo Niininen	1978–90, 1995–97	R. Ikonen	1947
Mirja Solla	1991–94	Juho Hämäläinen	1948–49
Matti Kangas	1998	Unto Viinikainen	1950
		Otto Launonen	1951–52
		Simo Jokinen	1953–58, 1960
		Arnold Lepistö	1959
		Hilkka Kuusinen	1959
		Veli Koski	1961, 1964, 1968–70, 1972
		Väinö Minkkinen	1962
		Helge Partanen	1963
		Olavi Pasanen	1965–67
		Esa Neiglick	1971
		Heimo Toivonen	1972, 1978
		Pauli Väänänen	1973–74
		Toini Leinonen	1975
		Yrjö Kähkönen	1976–77, 1979–82
		Viljo Kumpulainen	1983–96
		Maila Argillander	1997–98
<i>Rahastonhoitajat</i>	<i>Vuosina</i>		
Lauri Ruusala	1930–32		
Juho Hämäläinen	1933–46		
Heimo Holopainen	1947–48		
Johannes Hartikka	1949–51		
Veikko Mäkeläinen	1952		
Kalle Koljonen	1953–60, 1963–64		
Pauli Hämäläinen	1961		
Teuvo Lehtonen	1962		
Jalmari Björn	1965		
Erkki Luopa	1966		
Hilkka Virtanen	1966		
Raimo Oinonen	1967		
Reino Kovanen	1968		
Martti Hakkarainen	1968–76		
Martti Laine	1976–1985		
Matti Kangas	1986–97		
Keijo Pynnönen	1998		

Vaneri- ja sahatyöväen ammattiosasto n:o 166 (vuodet 1939–1968, jolloin osasto oli toiminnassa).

<i>Puheenjohtajat</i>	<i>Vuosina</i>	<i>Sihteerit</i>	<i>Vuosina</i>
Heimo Virtanen	1939	R. Koskinen	1939
Antti Paananen	1940	I. Nygård	1939
Yrjö Veijanen	1941–45	Pentti Salo	1940
Armas Nurkkanen	1946	Alvar Koskinen	1941, 1946
Abel Vikman	1946	Otto harju	1942–45
Vilho Minkkinen	1947–48	Erkki Friman	1947
Onni Mehto	1949–52, 1954	Abel Vikman	1948–49
Tauno Pennanen	1953, 1955–56	Armas Paganus	1950
Viljo Leikas	1957–60	Usko Tuominen	1951–55
Yrjö Kähkönen	1961	Viljo Leikas	1956
Heikki Liukkonen	1962	Hilja Rajala	1957–63
Olavi Heinonen	1963–64	Tauno Kainulainen	1963–64
Tauno Kainulainen	1965–68	Elsa Tolmunen	1965–68

<i>Rahastonhoitajat</i>	<i>Vuosina</i>
Eino Sell	1939
Antti Paananen	1939
Heimo Virtanen	1940
Pentti Salo	1941–51
Armas Paganus	1952
Eino Penttinen	1953
Taito Pyykkö	1954–56
Martti Hakkarainen	1957–58
Olavi Ahonen	1960
Tauno Ahmaoja	1960
Saara Hänninen	1960, 1963
Heikki Liukkonen	1964
Olavi Heinonen	1965–66
Leila Mäkelä	1967–68

Tiedot puuttuvat vuosilta 1959, 1961–62.